

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DEĞİŞEN MAKROEKONOMİK KOŞULLARDA
BANKA KREDİLERİNİN YENİDEN
YAPILANDIRILMA POTANSİYELİNİN TÜRK
BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ

Nalan ATEŞ

2502160078

TEZ DANIŞMANI

Prof.Dr Kamil Ahmet KÖSE

İSTANBUL – 2022

ÖZ

DEĞİŞEN MAKROEKONOMİK KOŞULLARDA BANKA KREDİLERİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMA POTANSİYELİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

NALAN ATEŞ

Son yıllarda süreklilik kazanan kur artışı, yükselen enflasyon ve artan faiz oranları ile değişen makroekonomik koşullarda, banka kredilerinin geri ödenmesinde yaşanan problemlerin arttığı, bu nedenle yakın izlemedeki krediler ve donuk alacaklarda ciddi artışlar olduğu bilinmektedir. Bankalar sorunlu kredi ile mücadelede çeşitli yöntemler kullanmakta olup, bu önlemlerin başında kredilerin yeniden yapılandırılması gelmektedir. Sorunlu alacaklarının tahsil kabiliyetini arttırmak, ödeme güçlüğü yaşayan borçluların kredilerinin sorunlu hale gelmesini önlemek adına yaygın şekilde kullanılan yeniden yapılandırmalar, kısa vadede taraflara nefes aldirmekle beraber uzun vadede geri ödeme problemlerini çözmeyen ve tekrarlayan bir yapıya dönüşerek bankaların varlık kalitesindeki belirsizliği arttırmaktadır. Aynı zamanda kaynak maliyetlerinin giderek arttığı günümüzde yeni ve daha karlı müşterilere verilebilecek kaynakların yetersiz borçlulara kullandırılmasına devam edilmesi, bankaların karlılık algılarına zarar vermektedir.

Bu çalışma ile Türk bankacılık sektöründe artarak devam eden vade uzatımı, yeni ödeme planının oluşturulması, ödemesiz dönemler verilmesi ya da bu dönemlerin uzatılması, faiz oranlarının düşürülmesi, anapara ve faiz ödemelerinin ertelenmesi veya kısmen ya da tamamen vazgeçilmesi vb. gibi imtiyazlar verilmek suretiyle uygulanan yeniden yapılandırma önlemlerinin bankacılık sektörüne karlılığına etkileri, karlılık göstergelerinden olan aktif karlılık (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) üzerinden incelenmiş, ayrıca, kamu, özel ve yabancı banka grupları nezdindeki farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda, Türk bankacılık sektörü 2009:1 çeyrek – 2020:3 çeyrek döneminde faaliyet gösteren 14 mevduat bankasına ait bilanço, gelir tablosu ve dipnotları kullanılarak hesaplanan 11’i bankaya özgü, 4’ü ise makroekonomik

değişkenden oluşan dengeli panel veri setiyle HEKK, Sabit Etkiler ve Tesadüfi Etkiler modelleri kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, Türk bankacılık sektöründe yeniden yapılandırılan kredilerin, bankacılık sektörü aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, %5 anlamlılık seviyesinde yeniden yapılandırılan krediler oranındaki %1’lik artış Türk bankacılık sektörü aktif karlılığında (ROA) %0.04’lük bir azalışa, Türk bankacılık sektörü özkaynak karlılığında (ROE) ise %0.24’lük bir azalışa neden olmaktadır.

Analizde yer verilen diğer bağımsız değişkenlere ilişkin sonuçlar incelendiğinde, Türk bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) ile faiz dışı gelirlerin toplam aktife oranı (FDGTA) , özel karşılıklar sonrası faiz gelirlerinin toplam aktife oranı (FGTA), toplam mevduatın toplam aktife oranı (MevO), özkaynakların toplam aktife oranı (ÖzsO) ve enflasyon oranı (TÜFE) ile anlamlı ve pozitif; genel giderlerin toplam aktife oranı (DiğFGO), toplam kredilerin toplam aktife oranı (KrediO), takipteki krediler oranı (TakipKO) ve mevduat faiz oranları (FAİZ) ile anlamlı ve negatif ilişki olduğu; likidite oranı (LikitAO), GSYİH büyüme oranı (GSYİH) ve döviz kuru (KUR) değişkenleri ile ise, anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bankacılık sektörü alt grupları olan kamu, özel ve yabancı bankalar nezdindeki farklılıkları ortaya koymak adına yapılan analiz sonuçlarına göre ise; özel sermayeli bankalarda yapılandırılan krediler oranı ile aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasından anlamlı ve negatif; yabancı sermayeli bankalarda yeniden yapılandırılan krediler oranı ile aktif karlılık oranı (ROA) arasında negatif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Kamu bankaları için yapılan test sonuçlarına göre anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Bankacılık Sektörü, Banka Kredisi, Kredinin Yeniden Yapılandırılması, Sorunlu Kredi, Banka Karlılığı

ABSTRACT

THE EFFECTS OF RESTRUCTURING BANK LOANS ON THE TURKISH BANKING SECTOR IN CHANGING MACROECONOMIC CONDITIONS

NALAN ATEŞ

Problems in bank loan repayments have increased in the changing macroeconomic conditions seen in recent years, changes marked by continuous increases in the foreign exchange rate, rise of inflation, and higher interest rates, and therefore there has been a substantial rise in the number of loans that are nonperforming or under close monitoring. Among the method banks apply to address non-performing loans, the re-structuring of loans is the primary method. However, while this common measure of re-structuring loans to facilitate the collection capability of non-performing loans and to prevent borrowers' loans from becoming non-performing offers an expedient relief to the parties in the short-term, it tends to transform into a recurring course of action in the long run and thereby does not solve the problems but rather, increases the uncertainty in the banks' quality of assets. At the same time, today, with the gradual increases seen in resource costs, the continuation of extending resources to high-risk borrows rather than to new and more profitable customers harms the profitability perceptions of banks.

In this study, the effects of the restructuring measures applied in the Turkish banking sector through concessions, such as extending maturities, creating new payment plans, granting or extending grace periods, lowering interest rates, deferring principal and interest payments or partially or totally cancelling them, were examined using return on assets (ROA) and return on equity (ROE) as the indicators of profitability. This study also examines the differences in the way state, private, and foreign banks apply these measures and their effects.

In assessing the data, this study applied panel data analysis, which involved implementation of the pooled least squares, fixed effects, and random effects models on the balanced panel data set of 11 bank-specific and 4 macroeconomic variables that were calculated on the basis of balance sheets, income statements, and footnotes from

the 1st quarter of 2009 and the 3rd quarter of 2020 of 14 deposit banks operating in the Turkish banking sector. According to the analysis results, loan restructuring in the Turkish banking sector has a significant negative effect on the banking sector's return on assets (ROA) and return on equity (ROE). Accordingly, a 1% increase in the rate of restructured loans at the 5% significance level causes a 0,04% decrease in return on assets (ROA) and a 0,24% decrease in return on equity (ROE) in the Turkish banking sector.

In examining the results of other independent variables included in the analysis, it was found that return on assets (ROA) and return on equity (ROE) had a significant positive relationship with non-interest income as a percentage of total assets (NIITA), net interest income after special provisions as a percentage of total assets (NIIASPTA), total deposits as a percentage of total assets (TDTA), equity as a percentage of total assets (ETA), and consumer price index (CPI), and a significant negative relationship with general costs as a percentage of total assets (OthCTA), total loans as a percentage of total assets (LoanR), ratio of non-performing loans (NPL), and interest rates on deposits (IRD). Return on assets (ROA) and return on equity (ROE) had no significant relationship with liquidity rate (Liqrate), Gross Domestic Product (GDP), and Exchange rate (FX) variables. The analysis results on the differences between state, private, and foreign banks showed that there was a significant negative relationship between restructuring loan rates in private capital banks and return on assets (ROA) and return on equity (ROE) and a negative relationship between restructuring loans in foreign capital banks and return on assets (ROA). According to the test results conducted for the state banks, no significant relationship was found between these variables.

Keywords: Turkish banking sector, bank loan, loan restructuring, non-performing loan, bank profitability

ÖNSÖZ

Tüm dünyada güçlü bir ekonominin varlığı güvenilir ve sağlam bir bankacılık sisteminin oluşturulmasına bağlıdır. Yatırımların sürdürülebilirliği ve ekonomik büyümenin sağlanması için gerekli sermayenin kesintisiz ve uygun koşullarda tahsis edildiği bir bankacılık sisteminin varlığı son derece önemlidir. Sağlam bir bankacılık sistemi ise, sağlıklı işleyen bir kredi mekanizmasının mevcudiyetine bağlı olup, bu ise daha fazla kredi vererek karlılığın arttırılmaya çalışılmasından ziyade, verilen kredilerin vadesinde tahsil edilebilmesi ile mümkündür.

Son yıllarda değişen makroekonomik koşullara bağlı olarak Türk bankacılık sektöründe yakın izlemeye ve donuk alacaklar sınıfında izlenen kredilerde ciddi artışlar yaşanmaktadır. Sorunlu kredi ile mücadelede kullanılan yeniden yapılandırma önlemlerinin geri ödeme problemlerine ilişkin temel sorunları çözmeyen ve tekrarlayan bir yapıya sahip olması bankaların varlık kalitesini bozarak, kredi arzını ve bankaların karlılıklarını etkilediği düşünülmektedir. Bu çalışma ile Türk bankacılık sektöründe kredilerin yeniden yapılandırmasının bankacılık sektörü üzerinde doğurduğu sonuçlar ve banka grupları arasındaki uygulama farklılıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

Bu tezin hazırlanması sürecinde bana yol gösteren, destek ve katkılarını esirgemeyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum tez danışmanım Prof.Dr. Kamil Ahmet Köse'ye, kıymetli fikirleri ile çalışmaya katkı sağlayan Prof.Dr. Belkıs Seval ve Prof.Dr. İbrahim Sadi Uzunoğlu hocalarıma şükranlarımı sunarım. Tezimin uygulama kısmında her talep ettiğimde hiç geri çevirmeden kıymetli zamanını benimle paylaşan, değerli katkı ve yönlendirmelerini esirgemeyen Dr.Öğr. Üyesi Ahmet Kerem Özdemir hocama göstermiş olduğu nezaket, hoşgörü ve sabırdan dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Gerek doktora eğitim sürecinde gerekse tez aşamasında kıymetli bilgi paylaşımları ve değerli görüşleri ile bana yol gösteren, her koşulda desteğini esirgemeyen Dr.Öğr. Üyesi Ali Faruk Açıkgöz hocama ve çok değerli Finans Anabilim Dalı'nda görev yapan hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu süreçte desteklerini benden esirgemeyen, varlıklarıyla beni motive ederek, bana güç veren babama, ablama, kardeşime, eşime ve fedakârlıkların en büyüğünü yapan canım kızım Duru'ya, bugün hayatta olmasa da hayalini gerçekleştirdiğim için mutlu gözlerle beni izlediğine inandığım canım anneme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nalan ATEŞ

Tekirdağ, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	iii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE SORUNLU KREDİLER VE BANKA KREDİLERİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

1.1 Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler	4
1.1.1 Sorunlu Kredi Kavramı	5
1.1.2. Kredilerin Sınıflandırılması	7
1.1.3. Dünyada Sorunlu Kredi Tanım ve Sınıflandırma Uygulamaları	9
1.1.4. Türkiye’de Sorunlu Kredi Tanımı ve Sınıflandırma Uygulamaları.....	16
1.1.4.1. Standart Nitelikli Krediler	19
1.1.4.2. Yakın İzlemedeki Krediler	19
1.1.4.3. Donuk Alacaklar	20
1.1.4.3.1. Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	21
1.1.4.3.2.Tahsili Şüpheli Krediler	22
1.1.4.3.3. Zarar Niteliğindeki Krediler.....	22
1.1.5. Kredilerin Sorunlu Hale Gelme Nedenleri.....	23
1.1.5.1.Kredinin Kullanılmasından Önceki Etkenler.....	23
1.1.5.2. Kredinin Kullanılması Sürecindeki Etkenler.....	26
1.1.5.3.Kredinin Vadesinde Tahsil Edilmemesinden Sonraki Etkenler.....	29
1.1.6. Kredilerin Sorunlu Hale Gelmesinin Etkileri.....	30
1.1.6.1. Bankacılık Sektörüne Etkileri	31
1.1.6.2. Ülke Ekonomisine ve Reel Sektöre Etkileri.....	32
1.2. Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması Kavramı	33

1.2.1. Uluslararası Uygulamalarda Kredinin Yeniden Yapılandırma Kavramı ve Uygulamaları.....	33
1.2.1.1. Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA).....	33
1.2.1.2. Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee On Banking Supervision - BCBS).....	43
1.2.2. Türk Bankacılık Sektöründe Kredinin Yeniden Yapılandırılması Kavramı ve Uygulamaları.....	49
1.2.2.1. Kredinin Yeniden Yapılandırması Kavramı	49
1.2.2.2. Türk Bankacılık Sektöründe Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması Hakkındaki Yasal Çerçeve	50
1.2.2.2.1. Karşılıklar Yönetmeliği.....	51
1.2.2.2.2. 4753 Sayılı Malî Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun ve FYY Yönetmeliği.....	58
1.2.2.2.3. 5569 Sayılı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun ve FYY Yönetmeliği.....	60
1.2.2.2.4. 2018/1 Genelge	63
1.2.2.2.5. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Geçici 32. Madde ve FYY Yönetmeliği.....	65

İKİNCİ BÖLÜM

SORUNLU KREDİLERİNİN ÇÖZÜMÜNDE KULLANILAN YÖNTEMLER VE SEÇİLMİŞ ÜLKE UYGULAMALARI

2.1. Borçların Yeniden Yapılandırılması (Debt Restructuring/ Forbearance).....	70
2.1.1. Borçların Yeniden Yapılandırılmasında Kısa Vadeli Önlemler	72
2.1.2. Borçların Yeniden Yapılandırılmasında Uzun Vadeli Önlemler	73
2.1.3. Borçların Yeniden Yapılandırılmasında Ek Önlemler	76
2.2. Varlık Yönetim Şirketleri (Asset Management Companies)	79
2.2.1. Varlık Yönetim Şirketlerinin İşlevleri ve Beklenen Faydalar.....	81
2.2.2. Varlık Yönetim Şirketi Türleri	83
2.2.2.1. Merkezi Varlık Yönetim Şirketleri	86
2.2.2.1.1. Kamu - Özel Ağırlıklı Varlık Yönetim Şirketleri	89
2.2.2.1.2. Kısa Vadede Varlıkların Tasfiyesini Amaçlayan ve Uzun Vadede Yapılandırma Araçları Kullanan Varlık Yönetim Şirketi	90
2.2.2.2 Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketleri.....	91
2.2.2.2.1. Bankanın Sahip Olduğu Ayrı Bir Varlık Yönetim Şirketleri.....	93

2.2.2.2.2. Mevcut Bankanın Sorunlu Varlıkları Toplayıcı Bir Banka Olarak Yapılandırılması Şeklindeki Varlık Yönetim Şirketleri (İyi Banka/Kötü Banka)	94
2.2.2.2.3. Yapılandırma ve Tasfiye İşlemlerini Birlikte Yürüten Varlık Yönetim Şirketleri	96
2.2.2.3. Varlık Yönetim Şirketlerinin İşleyişi	96
2.3. Menkul Kıymetleştirme (Securitization)	100
2.3.1. Menkul Kıymetleştirme Süreci ve İşleyişi	101
2.3.1.1. Menkul Kıymetleştirme İşlemine Konu Edilebilecek Varlıklar	101
2.3.1.2. Menkul Kıymetleştirme İşleminde Taraflar	102
2.3.1.3. Menkul Kıymetleştirme Sürecinin İşleyişi	103
2.3.2. Menkul Kıymetleştirme Yöntem ve Türleri	106
2.3.2.1. Menkul Kıymetleştirme Yöntemleri	107
2.3.2.1.1. Ödeme Aktarmalı Menkul Kıymetler (Pass-Through Securities)	107
2.3.2.1.2. Borçluluk İfade Eden Menkul Kıymetler	109
2.3.2.1.2.1. Varlığa Dayalı Tahviller (Asset-Backed Bonds)	109
2.3.2.1.2.2. Nakit Akımlı Menkul Kıymetler (Pay-Through Asset Securities)	110
2.3.2.2. Menkul Kıymetleştirme Türleri	111
2.3.2.2.1. İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler (Mortgage Backed Securities-MBS)	111
2.3.2.2.2. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (Asset Backed Securities-ABS)	112
2.3.2.2.3. Teminatlandırılmış Borç Yükümlülükleri (Collateralized Debt Obligation-CDO)	112
2.3.3. Menkul Kıymetleştirme Sürecinin Sağladığı Faydalar ve Sakıncalar	114
2.3.4. Sorunlu Kredilerin Menkul Kıymetleştirilmesi	118
2.4. Varlık Koruma Planı (Asset Protection Schemes-APS)	122
2.5. Aktiften Silme (Write off)	127
2.6. Sorunlu Kredilerin Çözümünde Ülke Uygulamaları	128
2.6.1. İsveç	128
2.6.2. İrlanda	130
2.6.3. İspanya	133
2.6.4. İtalya	136

2.6.5. Yunanistan	141

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİDEN YAPILANDIRMA YAKLAŞIMLARI

3.1. Londra Yaklaşımı.....	147
3.1.1. Londra Yaklaşımının İşleyişi	149
3.1.2. Londra Yaklaşımının Sonuçlarının Değerlendirilmesi	151
3.2 Dünyada Uygulanan Yeniden Yapılandırma Yaklaşımları	152
3.2.1. Meksika.....	153
3.2.2. Güney Kore	155
3.2.3. Tayland.....	161
3.2.4. Malezya	167
3.2.5. Endonezya	171
3.3. Türkiye’de Uygulanan Finansal Yeniden Yapılandırma Yaklaşımları, Uygulama ve Sonuçları.....	174
3.3.1. İstanbul Yaklaşımı	175
3.3.1.1. İstanbul Yaklaşımı’nın Yasal Zemini	176
3.3.1.2. İstanbul Yaklaşımının İşleyişi.....	177
3.3.1.3. İstanbul Yaklaşımın Sonuçları ve Değerlendirilmesi	181
3.3.2. Anadolu Yaklaşımı	185
3.3.2.1. Anadolu Yaklaşımı Yasal Zemini.....	186
3.3.2.2. Anadolu Yaklaşımı İşleyişi	187
3.3.2.3. Anadolu Yaklaşımı Sonuçları ve Değerlendirilmesi	191
3.3.3. 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı.....	193
3.3.3.1. 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı Yasal Zemini	194
3.3.3.2. 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı İşleyişi.....	196
3.3.3.2.1. Küçük Ölçekli Uygulamanın İşleyişi	201
3.3.3.2.2. Büyük Ölçekli Uygulamanın İşleyişi	203
3.3.3.3. 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı Güncel Sonuçlar.....	205

DÖRÜNCÜ BÖLÜM

BANKA KREDİLERİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASININ BANKACILIK SEKTÖRÜ KARLILIĞINA ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. Literatür İncelemesi	210
4.1.1. Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması ile İlgili Çalışmalar ve Bulgular.....	210
4.1.2. Bankacılık Sektörü Karlılığı Üzerine Yapılan Çalışmalar ve Bulgular	215
4.2. Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler, Yakın İzlemedeki Krediler ve Yeniden Yapılandırılan Kredilere İlişkin Genel Görünümü.....	224
4.3. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	231
4.4. Araştırmanın Kapsamı, Örneklemi ve Veri Seti	233
4.5. Araştırmada Kullanılan Verilerin Elde Edilmesi ve Kullanılan Değişkenlerin Seçimi.....	237
4.5.1. Araştırmada Kullanılan Verilerin Elde Edilmesi	237
4.5.2. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Seçimi, Değişkenlerin Tanım ve Notasyonları	237
4.6. Araştırmanın Yöntemi.....	242
4.6.1. Panel Veri Kavramı.....	242
4.6.2. Panel Veri Modelleri	244
4.6.2.1. Klasik Model.....	246
4.6.2.2. Sabit Etkiler Modeli (Fixed Effects).....	247
4.6.2.3. Tesadüfi Etkiler Modeli (Random Effects).....	247
4.6.3. Panel Veri Model Seçim Kriterleri	248
4.6.3.1. F Testi	249
4.6.3.2. Olabilirlik Oranı Testi (LR Testi).....	250
4.6.3.3. Hausman Testi.....	251
4.6.4. Panel Veri Modellerinde Temel Varsayımlar	252
4.6.4.1. Değişen Varyans (Heteroskedasite)	252
4.6.4.2. Otokorelasyon	253
4.6.4.3. Birimlerarası Korelasyon	254
4.6.5. Panel Veri Analizinde Dirençli Tahminciler.....	254
4.7. Uygulama	255
4.7.1. Panel Veri Seti ve Özellikleri.....	255
4.7.2. Durağanlık Testleri	257
4.7.3. Araştırmanın Modeli ve Tahminci Seçimi	260
4.7.4. Temel Varsayım Testleri.....	263

4.7.5. Panel Veri Analizi Bulguları.....	268
SONUÇ.....	278
KAYNAKÇA	290
ÖZGEÇMİŞ.....	312

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1:	Avrupa Ülkeleri Kredi Kalitesi Sınıflandırmaları.....	10
Tablo 2.1:	Varlık Yönetim Şirketlerinin Türleri ve Ülke Uygulamaları.....	85
Tablo 2.2:	Merkezi Varlık Yönetim Şirketlerinin Güçlü ve Zayıf Yönleri....	88
Tablo 2.3:	Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketlerinin Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	92
Tablo 2.4:	Teminatlandırılmış Borç Yükümlülükleri Türleri.....	113
Tablo 2.5:	Menkulleştirme Sürecinden Beklene Faydalar.....	114
Tablo 2.6:	Menkulleştirme Sürecinin Sakıncaları.....	116
Tablo 3.1:	Kore'nin Kurumsal Yeniden Yapılandırma Programının Boyutu.....	157
Tablo 3.2:	2019 Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarını İmzalayan Kuruluşlar Listesi.....	196
Tablo 3.3:	Büyük Ölçekli ve Küçük Ölçekli Finansal Yeniden Yapılandırma Tedbirleri.....	198
Tablo 3.4:	2019 Finansal Yeniden Yapılandırma Programı Kapsamında Yapılandırılan Firma Sayısı ve Yapılandırılan Toplam Borç Tutarı.....	205
Tablo 3.5:	2019 FYYP Büyük Ölçekli Uygulama Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sektörel Dağılımı.....	207
Tablo 3.6:	2019 FYYP - Küçük Ölçekli Uygulama Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sektörel Dağılımı.....	208
Tablo 4.1:	Türkiye Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Mevduat Bankaları.....	234
Tablo 4.2:	Araştırmanın Örnekleme	235
Tablo 4.3:	Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Tanımları ve Notasyonları	237
Tablo 4.4:	OECD ülkeleri 1990-2008 dönemi İşsizlik Oranlarına İlişkin Panel Veri Seti	243
Tablo 4.5:	Dirençli Tahminler ve Kullanılabilecek Modeller.....	245
Tablo 4.6:	Analizde Kullanılacak Olan Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	255
Tablo 4.7:	Analizde Kullanılacak Olan Değişkenlerin Korelasyon Matrisleri.....	257
Tablo 4.8:	Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri.....	258
Tablo 4.9:	Birim Kök Testleri.....	259
Tablo 4.10:	Araştırmada Kullanılan Modeller.....	260
Tablo 4.11:	Birim Etkinin Varlığının Sınanmasına İlişkin F Testi ve LR Testi Sonuçları.....	261
Tablo 4.12:	Hausman Testi Sonuçları (cluster).....	262
Tablo 4.13:	VIF Testi sonuçları.....	263
Tablo 4.14:	Türk Bankacılık Sektörü İçin Temel Varsayım Testleri.....	264
Tablo 4.15:	Kamu Bankaları İçin Temel Varsayım Testleri.....	265

Tablo 4.16:	Özel Bankaları İçin Temel Varsayım Testleri.....	266
Tablo 4.17:	Yabancı Bankalar İçin Temel Varsayım Testleri.....	267
Tablo 4.18:	Model 1 (ROA) Driscoll-Kraay Standart Hatalı Tesadüfi Etkiler Tahmincisi İle Tahmin Sonuçları.....	269
Tablo 4.19:	Model 2 (ROE) Driscoll-Kraay Standart Hatalı Tesadüfi Etkiler Tahmincisi İle Tahmin Sonuçları.....	270
Tablo 4.20:	Kamu/Özel/Yabancı Banka Yeniden Yapılandırılan Krediler Oranının Banka Aktif Karlılığı (ROA) Üzerindeki Etkisine İlişkin Panel Veri Analizi Sonuçları (Model 3, Model 5 ve Model 7).....	273
Tablo 4.21:	Kamu/Özel/Yabancı Banka Yeniden Yapılandırılan Krediler Oranının Banka Özkaynak Karlılık Oranı (ROE) Üzerindeki Etkisine İlişkin Panel Veri Analizi Sonuçları (Model 4, Model 6 ve Model 8).....	276

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3.1:	İstanbul Yaklaşımında FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Ölçekler Bazında Sayısı ve Yeniden Yapılandırılan Borç Tutarı.....	181
Grafik 3.2:	İstanbul Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Coğrafi Olarak Dağılımı.....	182
Grafik 3.3:	İstanbul Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı.....	183
Grafik 3.4:	Anadolu Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sayısı ve Yeniden Yapılandırılan Borç Tutarı.....	191
Grafik 3.5:	Anadolu Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Coğrafi Olarak Dağılımı.....	192
Grafik 3.6:	Anadolu Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı.....	192
Grafik 3.7:	2019 FYYP-Büyük Ölçekli Uygulama Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Coğrafi Dağılımı	206
Grafik 3.8:	FYYP-Küçük Ölçekli Uygulama Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Coğrafi Dağılımı.....	207
Grafik 4.1:	Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Krediler (2009-2020)	225
Grafik 4.2:	Türk Bankacılık Sektöründe Yakın İzlemedeki Krediler (2009-2020).....	226
Grafik 4.3:	Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırılan Krediler (2009-2020).....	227
Grafik 4.4:	Yeniden Yapılandırılan Kredilerin Yakın İzleme ve Donuk Alacaklar İçindeki Dağılımı (2009-2020).....	228
Grafik 4.5:	Takipteki Kredilerin Yeniden Yapılandırılma Oranı (2009-2020)..	228
Grafik 4.6:	Yakın İzlemedeki Kredilerin Yeniden Yapılandırılma Oranı (2009-2020).....	229
Grafik 4.7:	Türk Bankacılık Sektörü Kredilerin Yeniden Yapılandırılma Sayısı (2009-2018).....	229
Grafik 4.8:	Türk Bankacılık Sektörü Kredilerin Yeniden Yapılandırılma Süreleri (2009-2018).....	230
Grafik 4.9:	Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırılan Kredilerin Sektörel Dağılımı (2009-2020).....	231
Grafik 4.10:	Fonksiyon ve Sahiplik Durumuna Göre Aktiflerin Dağılımı (Eylül 2019).....	234

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sekil 1.1:	Karşılıklar Yönetmeliği'ne Göre Kredi ve Diğer Alacakların Tasnifi.....	18
Sekil 1.2:	Yeniden Yapılandırma ve Donuk Alacak Riskleri İçin Şemsiye Yaklaşımı.....	38
Sekil 1.3:	Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA) Yeniden Yapılandırılan Kredinin Sınıflandırma ve İzleme Süreçleri.....	40
Sekil 1.4:	EBA – 2.Grup Alacak Sınıfından Canlı Alacağa Geçiş.....	41
Sekil 1.5:	EBA - Donuk Alacak Sınıfından Çıkış Süreci.....	43
Sekil 1.6:	EBA - Donuk Alacağın Yeniden Yapılandırılması Durumunda Donuk Alacak Sınıfından Çıkış Süreci.....	43
Sekil 1.7:	Türk Bankacılık Sektöründe Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması ile İlgili Hukuksal Çerçeve.....	51
Sekil 2.1:	Sorunlu Kredi Çözümüne İlişkin Politika Araçları.....	69
Sekil 2.2:	Kredi Yeniden Yapılandırma Önlemlerine Şematik Bir Genel Bakış	72
Sekil 2.3:	Varlık Yönetim Şirketleri Türleri.....	84
Sekil 2.4:	Basit Bir Menkul Kıymetleştirme Yapısı.....	104
Sekil 2.5:	Ödeme Aktarmalı Menkul Kıymetleştirme Yöntemi.....	108
Sekil 2.6:	Varlığa Dayalı Tahvil İhracı ve Nakit Akışı.....	109
Sekil 2.7:	Nakit Akımlı Menkul Kıymet İhracı.....	111
Şekil 2.8.	Takipteki Kredilerin Menkul Kıymetleştirilmesinin Yapısı.....	120
Şekil 2.9	Varlık Koruma Planı Yapısı	124

KISALTMALAR LİSTESİ

ABK	: Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu
ABS	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler
AMC	: Varlık Yönetim Şirketi
BCBS:	: Basel Bankacılık Denetim Komitesi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurum
CBO	: Teminatlı Tahvil Yükümlülükleri
CDO	: Teminatlandırılmış Borç Yükümlülükleri
CDR	: Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Programı
CDRAC	: Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Danışma Komitesi
CLO	: Teminatlı Kredi Yükümlülükleri
ECB	: Avrupa Merkez Bankası
ESM	: Avrupa İstikrar Mekanizması
ESMA	: Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi
ESRB	: Avrupa Sistemik Risk Kurulu
FDIC	: Amerikan Federal Mevduat Sigortası Kurumu
FIDF	: Finansal Kurumları Geliştirme Fonu
FRA	: Finansal Sistemi Yeniden Yapılandırma Kurumu
FROB	: Bankaların Düzenli Yeniden Yapılandırılması Fonu
FSI	: Finansal İstikrar Enstitüsü
FYY	: Finansal Yeniden Yapılandırma
FYYs	: Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi
FYYp	: Finansal Yeniden Yapılandırma Programı
GACS	: İtalya Varlık Koruma Planı
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Metodu
HAPS	: Herkül Varlıkları Koruma Planı
HAPS	: Herkül Varlık Koruma Planı
HEKK	: Havuzlanmış En Küçük Kareler
IBRA	: Endonezya Yapılandırma Kurumu
IIF	: Uluslararası Finans Enstitüsü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
INDRA	: Endonezya Borç Yeniden Yapılandırma Kurumu
KAMCO	: Kore Varlık Yönetim Şirketi
KKDF	: Kaynak Kullanım Destekleme Fonu
LTRO	: Uzun Vadeli Borç Yenileme Operasyonu
MBS	: İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler
NAMA	: İrlanda Ulusal Varlık Yönetim Ajansı
NPL	: Takipteki Krediler
NPV	: Net Bugünkü Değer
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

ÖAK	: Özel Amaçlı Kurum
RMS	: Konut İpoteğine Bağlı Menkul Kıymetler
RTC	: Amerika Varlık Tasfiyesi Trost Şirketi
SAREB	: İspanyol Hükümetinin Kötü Bankası
SMP	: Tahvil Piyasaları Programı
TARP	: Troubled Asset Relief Program
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOA	: Tasfiye Olacak Alacaklar
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

GİRİŞ

Ülke ekonomisinin gelişmesi ve istikrarında son derece önemli bir role sahip bankacılık sektörü, kaynakların fon arz edenlerden fon talep edenlere aktarımını sağlayarak, ülke ekonomisinin büyümesine ve istihdamın arttırılmasına katkı sağlar. Asıl amacı kar etmek olan bankaların, karşılaşılabileceği en büyük problemlerden biri, verilen kredilerin tahsil edilemeyerek sorunlu hale gelmesidir. Vade uyumsuzluğu altında çalışan bankaların verdiği krediler içerisinde ne zaman tahsil edeceği belli olmayan sorunlu kredilerin payının artması, azalan tahsilatlar nedeniyle faiz gelirlerinin azalmasına, artan karşılıklar sebebiyle faiz dışı giderlerinin artmasına, dolayısıyla karlılığın azalmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda bankanın aktif yapısının bozulmasına sebep olarak piyasadaki itibarını zedelemekte, kaynak bulma maliyetlerini, likidite ve sermaye yeterliliğini olumsuz etkilemektedir.

Son yıllarda süreklilik kazanan kur artışı, yükselen enflasyon ve artan faiz oranları ile değişen makroekonomik koşullarda, banka kredilerinin geri ödenmesinde yaşanan problemlerin arttığı, donuk alacakların 151 milyar TL'ye ikinci grup alacakların ise 372 milyar TL'ye ulaştığı, böylece tahsili gecikmiş alacakların 500 milyar TL'yi geçtiği bilinmektedir. Bankacılık sektörü, artan sorunlu kredileri ile yeniden yapılandırma, varlık yönetim şirketlerine satış, zarar yazma gibi yöntemler kullanarak mücadele etmekle birlikte, en fazla yeniden yapılandırma önlemlerini kullanıldığı görülmektedir. Yeniden yapılandırma, finansal güçlük yaşayan ya da yaşaması ihtimali bulunan borçlunun, kredi yükümlülüklerini yerine getiremediği durumda, kredi sözleşmesinde yapılandırma öncesine göre borçlu lehine imtiyazların verilmesi ya da yeniden düzenlenen sözleşme hükümlerinin yapılandırmanın yapıldığı tarihte benzer risk yapısına sahip diğer borçlulara göre daha avantajlı koşullar içermesi durumu olarak tanımlanır. Bankaların, vade uzatımı, yeni ödeme planının oluşturulması, ödemesiz dönemler verilmesi ya da bu dönemlerin uzatılması, faiz oranlarının düşürülmesi, anapara ve faiz ödemelerinin ertelenmesi veya kısmen ya da tamamen vazgeçilmesi vb gibi imtiyazlar verilmek suretiyle uyguladığı yeniden yapılandırma önlemleri, borçlunun geçici finansal zorluklarından kurtulmasına ve ayakta kalmasına olanak tanırken, aynı zamanda bankaların daha düşük fiyatlardan

teminat satışına gitmelerinden kaçınmasına ve uzun süreli müşteri ilişkilerini koruyabilmelerine olanak tanır. Diğer taraftan, ödeme gücülüğü içinde olan borçluların kredilerinin yeniden yapılandırılması, borç verenin kaynaklarını yanlış dağıtmasına, yeni ve daha karlı müşterilere verilebilecek fonların yetersiz borçlulara kaydırılarak aktif kalitesindeki belirsizliğin artmasına yol açabilir. Yeniden yapılandırma aynı zamanda bankaların değer düşüklüğünden kaynaklanan zararlarını etkin bir şekilde ertelemelerine olanak sağlayarak, kendi ödeme güçleri ve karlılıklarına ilişkin algılarını bozabilir.

Ülkemizde son yıllarda değişen makroekonomik koşullar nedeniyle gerek artan sorunlu kredilerdeki artışı sınırlamak gerekse sorunlu alacakların tahsil kabiliyetini arttırmak amacıyla yeniden yapılandırma önlemleri çok fazla kullanılır hale gelmiş, 2020 Eylül itibarıyla donuk alacak sınıfında izlenen kredilerin 1.5 katını geçerek 219 milyar TL'ye ulaşmıştır. Ekonomik koşulların her geçen gün ağırlaştığı ve donuk alacaklar ve yakın izlemedeki alacaklar toplamının toplamının 500 milyar TL'nin üzerine çıktığı düşünüldüğünde yeniden yapılandırmaların gelecekte çok daha önem arz edeceği düşünülmektedir.

Çalışmamızın birinci bölümünde, sorunlu kredi ve kredinin yeniden yapılandırması kavramları tanımlanmış, kredilerin sınıflandırılmasına ilişkin Türkiye ve dünyadaki çeşitli ülkelerin uygulamaları ele alınmış, kredilerin sorunlu hale gelme nedenleri ve sorunlu kredilerin bankacılık sektörüne ve reel sektöre etkileri incelenmiştir. Aynı zamanda, Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA) ve Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) gibi uluslararası kurumların etki alanları için düzenlemiş olduğu yasal çerçeve incelenerek, yeniden yapılandırma şartları, yeniden yapılandırma kapsamında verilecek imtiyazlar ve yapılandırma sonrası izleme kriterleri incelenmiştir. Son olarak, Türkiye'de banka kredilerinin yeniden yapılandırılması konusundaki yasal çerçeve ele alınarak, geçmişten bu yana Karşılıklar Yönetmeliği ile yapılan değişiklikler, 4753 sayılı Malî Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun, 5569 Sayılı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun, 2018/1 sayılı Genelge ve Bankacılık Kanunu geçici 32. Madde ve bunlar

kapsamında çıkartılmış yönetmelikler incelenmiştir. İkinci bölümde, dünyada genel kabul görmüş sorunlu kredilerin çözümünde kullanılan yöntemler Finansal İstikrar Enstitüsü (Financial Stability Institute - FSI)'nn yapmış olduğu borçlu ve banka odaklı sınıflandırma üzerinden ele alınmış, borçların yeniden yapılandırılması, varlık yönetim şirketleri, menkul kıymetleştirme ve aktiften silme uygulamaları incelenerek, dünyada sorunlu kredi probleminin çözümünde bu yöntemleri başarı ile uygulamış seçilmiş ülke örneklerine yer verilmiştir. nc bölümde, mahkeme dışı (gönüllü) yeniden yapılandırma yaklaşımının ilk rneği olan Londra Yaklaşımı ve dünyadaki diğer yeniden yapılandırma yaklaşımları incelenmiş, Türkiye'de uygulanan İstanbül Yaklaşımı, Anadolu Yaklaşımı ve 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı ele alınarak yasal zemini, işleyişi ve sonuçları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son olarak dördüncü bölümde, bu konuda yapılmış çalışmalara ilişkin literatür incelemesi yapılmış, Türk Bankacılık Sektörü sorunlu krediler, yakın izlemedeki krediler ve yeniden yapılandırılan kredilerin güncel rakamları ve banka grupları arasındaki dağılımı incelenmiş, yeniden yapılandırmaların bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini incelemek üzere yapılan istatistiksel analiz ve bulgularına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE SORUNLU KREDİLER VE BANKA KREDİLERİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI

1.1 Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler

Finansal sektörünün en önemli araçları olan bankaların temel fonksiyonu, tasarruf sahiplerinden toplanan mevduatların, fon talep edenlere kredi olarak verilmesidir. Ancak bankacılık sistemin sağlıklı şekilde işleyebilmesi, bankaların aracılık fonksiyonunun etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri verdikleri kredilerin zamanında geri ödenmesi ile mümkün olabilecektir. Bu nedenle, bankaların karşılaşma ihtimali en büyük sorun, verilen kredilerin vadesinde geri ödenmemesi nedeniyle kredilerin sorunlu hale gelmesidir (Ataçoğlu, 2006:2).

Bankaların vermiş olduğu krediler içindeki sorunlu kredi miktarında yaşanan artışlar banka bilançolarını olumsuz etkilemekte sektörün kırılganlığını arttırarak, büyüme ve istikrarına zarar vermektedir. Sorunlu kredi miktarında yaşanan artışlar mevduat vadelerinin kısa, kredi vadelerinin ise daha uzun olması nedeniyle aktif-pasif vade uyumsuzluğu altında çalışan bankaların likidite yapılarının bozulmasına ve faiz riskinin doğmasına sebep olmaktadır (Torun ve Altay, 2019:180). Aynı zamanda düzenli elde ettiği faiz gelirlerinin azalması, daha karlı yatırım alanlarında kullanılabilecek kaynakların alternatif getiri kayıpları ve zarar olasılığı sebebiyle ayrılan karşılıkların arttırdığı faiz dışı giderler bankacılık sektörünün karlılığını da olumsuz etkilemektedir (Selimler, 2015:169). Diğer yandan kredi riskindeki artış bankaların sermaye gereksinmelerini de arttırmaktadır.

Sorunlu krediler, ülkenin ekonomik durumuna ilişkin önemli risk göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bankacılık sektöründeki yüksek oranlı sorunlu kredilerin varlığı sağlıklı bir ekonominin işaret olabileceği gibi, finans sektöründe ortaya çıkan ve diğer sektörleri de etkileyebilecek sistemik riskin oluşmasının en önemli nedenlerinden biri olabilir (Çan, 2014:4). Klein (2013) çalışmasında, sorunlu krediler ile ülkenin makroekonomik koşulları arasında bir

geribildirim ilişkisi bulunduğu, bu nedenle sağlıklı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için bankacılık sektörünün sağlam ve kırılğan olmayan bir yapıya sahip olması gerektiğini ifade etmiştir (Klein, 2013:20).

Bu nedenle gerek bankacılık sektörü gerekse reel sektör ve ülke ekonomisi için son derece önemli bir konu olan sorunlu kredilerin anlaşılması, doğru teşhis edilmesi, sebeplerinin ve etkilerinin incelenmesi, alternatif çözümler üretilmesi önem arz etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, sorunlu kredi kavramı ele alınacak, dünyada ve Türkiye’de sorunlu kredi tanım ve sınıflamalarına değinilecek, kredilerin sorunlu hale gelme nedenleri ve sorunlu kredilerin etkileri değerlendirilecektir. Akabinde, sorunlu kredilerin çözümünde en yaygın kullanılan yöntemlerden biri olan yeniden yapılandırma konusu ele alınarak, uluslararası uygulamalar ve Türkiye’deki tanımı, kredilerin yeniden yapılandırma şartları ve izleme süreçleri incelenecektir.

1.1.1 Sorunlu Kredi Kavramı

Tüm dünyada bankacılık sisteminin temel fonksiyonlarından biri olan kredi verme, aynı zamanda bankacılık sisteminin en riskli faaliyetidir. Bankalar operasyonel risk, piyasa riski, kredi riski gibi pek çok risk altında faaliyetlerini sürdürmekle birlikte, aktif yapısı içinde en büyük payı krediler oluşturduğundan, kredi riskinin bankalar için en önemli risk unsuru olduğu söylenebilir. Bankacılık sektörü kredi riski ise sorunlu kredi oranı ile ifade edilmektedir.

Bankaların kullandırmış olduğu, nakdi veya gayri nakdi kredilerin geri ödemelerinde sorunlar meydana gelmesi, kredi anapara ve/veya faiz ödemelerin vadesinde yapılmaması ya da tam olarak yapılamaması, müşterinin moralite unsurlarındaki zafiyet nedeniyle kredi değerliliğinin azalması söz konusu ise kredilerin sorunlu hale geldiği düşünülebilir.

Sorunlu kredi kavramı, “*Banka ile borçlu arasındaki geri ödeme anlaşmasının önemli şekilde bozularak tahsilatın gecikmesi ve zarar olasılığının ortaya çıkması*” olarak tanımlanabilir (Seval, 1990:275). Ancak, kredi geri ödemelerinde yaşanan her

gecikme krediyi sorunlu kredi haline getirmez. Verilen kredinin türü, gecikme süresi, kredi borçlusunun aynı anda bir ya da birden daha fazla kredisinde gecikme olması durumuna göre değişiklik arz eder. Örneğin, ticari bir kredinin anapara geri ödemesinin 30 gün gecikmesi ya da bireysel bir kredinin geri ödemesinde yaşanan 1 taksit gecikme kredinin sorunlu olarak sınıflandırılması için yeterli olmazken, bazen kredi geri ödemede yaşanan 10 günlük gecikmeye karşılık kredi borçlusunun kredi değerliliğini yitirdiği tespit edildiyse kredi sorunlu hale gelebilmektedir (Selimler, 2006:11). Bu nedenle bir kredinin geri ödemesinde gecikme olması tek başına o kredinin sorunlu kredi olarak değerlendirilebilmesi için yeterli değildir; aynı zamanda kredi borçlusunun kredi değerliliğini yitirdiğine, bugün ya da gelecekte kredi geri ödemelerini vadesinde ve tam olarak yapamayacağına ilişkin ciddi şüphelerin varlığı gerekmektedir.

Sorunlu kredilere yönelik uluslararası uygulamalar incelendiğinde, ülke veya kurumların sorunlu kredi tanımını için farklı kriterler kullandığı görülmektedir. Sorunlu kredilere ilişkin tanım, izleme ve muhasebeleştirilme uygulamaları ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte (Cavalier, 2014:8), (1) anapara ve/veya faiz ödeme vadesinden 90 gün ya da daha fazla gecikme olması, (2) borçlu ya da kredi açısından iyi tanımlanmış risklerin varlığı, (3) yaygın şekilde kullanılan kredi kalite sınıflandırmalarındaki en zayıf kategori (standart altı, şüpheli ve kayıp) unsurlarından en az birine sorunlu kredi tanımında yer verildiğini görmekteyiz (Barisitz, 2013:29).

Sorunlu kredi tanımı ve izleme koşullarına ilişkin en kapsamlı çalışmalardan biri Avrupa Bankacılık Otoritesi (European Banking Authority-EBA) tarafından yayınlanan 24 Temmuz.2014 tarihli 99-4 sayılı “Teknik Standartların Uygulanmasına İlişkin Nihai Taslak Rapor” dur. Bu rapor ile sorunlu riskli varlıklar ve yeniden yapılandırma kavramları için taslak tanımlar geliştirilmiş ve raporlama şablonları oluşturulmuştur. İlgili raporun 145. maddesi, (1) faiz ve/veya anapara geri ödeme vadesi üzerinden 90+gün geçmiş olması, (2) kredi borçlusunun, vadesi geçen kredinin tutarına veya vadesi geçen gün sayısına bakılmaksızın teminatların paraya çevrilmeksizin kredi yükümlülüklerini tam olarak yerine getiremeyeceğinin belirlenmesi diğer bir ifadeyle bankanın kayıp riskinin bulunması durumlarında birinin

ya da her ikisinin gerçekleşmesi halinde kredinin sorunlu kredi olarak tanımlanacağını belirtmektedir (EBA, 2014:13).

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 14 Nisan 2016 tarihinde yayınladığı “Guidance On The Prudential Treatment Of Problem Assets” adlı kılavuz ile varlık sınıflandırması ile ilgili mevcut muhasebe ve düzenleyici çerçeveyi tamamlamak, kredi sınıflandırmalarında kullanılan tüm nicel ve nitel unsurların uyumlu hale getirilmesine yardımcı olmak ve mevcut tanımlamaları olmayan ülkeler için de başlangıç noktası oluşturması amacıyla sorunlu kredi kavramını tanımlamıştır. Buna göre, borcun vadesinden 90 günden fazla geçmiş olması ve/veya bankanın almış olduğu teminatını paraya çevirmeden borçlunun kredi borcunu ödeyebilmesinin mümkün olmadığı durumda kredinin sorunlu hale geleceğini ifade etmiştir (Basel Committee On Banking Supervision [BCBS], 2016:8; BDDK, 2004:131-132).

Sorunlu krediye ilişkin uluslararası uygulamalardaki en geniş tanımlamanın Uluslararası Para Fonu (İMF) ‘nun yayınlamış olduğu Finansal Sağlamlık Göstergeleri Derleme Kılavuzu’da yapıldığını görmekteyiz. Kılavuzun 5.94. maddesinde sorunlu kredi, (1) anapara ve /veya faiz geri ödeme vadesinden 90 gün ya da daha fazla süre geçen, (2) faiz geri ödemeleri 90 günden fazla geçmek suretiyle aktifleştirilen (anaparaya eklenen) ya da yeniden finanse edilen, ödemeleri kredi müşterisi ile yapılan anlaşma çerçevesinde ertelenen, (3) kredi borçlusunun vadesi 90 günü aşan bir ödemesi bulunmamakla birlikte, iflas başvurusunda bulunması gibi nedenlerle kredi değerliliğinin azaldığı tespit edilen kredi ya da diğer alacaklar sorunlu kredi olarak tanımlanmıştır (IMF, 2019:59). Uluslararası Para Fonu’nun (IMF) yapmış olduğu sorunlu kredi tanımının diğerlerinden farklı olarak yeniden yapılandırılmış ya da yeniden finanse edilmiş kredileri de kapsadığı görülmektedir.

1.1.2. Kredilerin Sınıflandırılması

Kredilerin sınıflandırması, banka kredi portföyündeki kredilerin taşıdıkları risk ve diğer karakteristik özelliklerine göre kategori veya derecelere ayrılmasıdır (Saçcı ve Özmen, 2005:8). Kredi portföyünde yer alan her kredinin geri ödenmeme riskini ölçme, aktif kalitesini düzenli olarak izleme ve oluşan risklere zamanında müdahale

ederek gerekli önlemlerin alınması bakımından kredi sınıflandırmaları son derece önemlidir.

Kredi sınıflandırmalarında kullanılan kriterler, kredi ödemelerindeki gecikme süreleri gibi “gerçekleşen” ya da ödeme gücünde veya teminat değerliliğinde oluşabilecek muhtemel bozulmalar gibi “beklenen” durumları ifade etmektedir. Kredi sınıflandırmasına ilişkin uluslararası alanda kabul gören standart bir prosedür bulunmamakta, kullanılan yöntemlerin sorunlu kredi tanımına benzer şekilde ülkeden ülkeye farklılaştığı görülmektedir. Bazı ülkeler kredi sınıflandırmalarına ilişkin düzenleyici ve denetleyici otoriteler tarafından ayrıntılı olarak düzenlenmiş kuralları uygularken, bazı ülkeler kendi belirlediği sınıflandırma yöntemlerini kullanmaktadır. Kredi sınıflamalarında standart bir yaklaşımın bulunmaması ülke ve bankacılık sektörlerinin karşılaştırılmasını olumsuz etkilemekte, piyasa disiplinine zarar vermektedir (Allen ve Saunders, 2002:9).

Kredi sınıflandırmalarına ilişkin ülke uygulamaları incelendiğinde ülkelerin çoğunlukla Uluslararası Finans Enstitüsü (IIF) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından önerilen ve kredileri 5 farklı kategori altında sınıflandıran yöntemi kullandıkları görülmektedir (Cortavarria, Dziobek ve Song, 2000:7; Bloem ve Gorter, 2001:7).

- Standart Nitelikli Krediler (Standard loans): Anapara ve/veya faiz ödemeleri düzenli olarak gerçekleştirilen ve mevcut koşullarda geri ödeme güçlüğü öngörülme­yen krediler bu kategoride sınıflandırılmaktadır.
- Yakın İzlemedeki Krediler (Specially mentioned loans): Anapara ve/veya faiz geri ödemeleri ile ilgili endişelere yol açabilecek potansiyel zayıflıkları olan ve düzeltilmediği takdirde kredi kalitesinde bozulma ihtimali olan krediler bu kategoride sınıflandırılmaktadır. Kredi veren kurumun bu kredileri yakından izlemesi gerekmektedir.
- Standart Altı Krediler (Substandart loans): Anapara ve/veya faiz ödemelerinde 90 günden fazla gecikme olan, borcun geri ödemesinin garanti edilemediği krediler bu kategoride sınıflandırılmaktadır.

- Şüpheli Krediler (Doubtful loans): Anapara ve/veya faiz geri ödeme vadesinde 180+ gün gecikmenin olduğu, borcun tam olarak tahsilinin son derece şüpheli olduğu ancak belli faktörlerin varlığı nedeniyle zarar olarak sınıflandırılması ertelenen krediler bu kategoride sınıflandırılmaktadır. Bu faktörler arasında birleşme, devralma, tasfiye süreci içinde olma, yeni sermaye girişi, yeni finansman imkânlarının söz konusu olması ya da ek teminatlara haciz işlemi uygulanması sayılabilir.
- Zarar Niteliğindeki Krediler (Loss loans): Anapara ve/veya faiz geri ödeme vadesinde 1 yılın üzerinde gecikmenin olduğu,, kredinin tahsil edilme ihtimalinin çok düşük olduğu krediler bu kategoride sınıflandırılmaktadır. Ancak bu sınıflandırma yine de kredinin hiçbir geri kazanım ya da hurda değerinin olmadığı anlamına gelmemekte, bunun yerine tam karşılık ayırmanın ertelenmesi veya temelde değersiz olan bu kredinin silinmesinin pratik veya arzu edilir olmadığı anlamına gelmektedir.

Sorunlu kredi tanımına ilişkin uygulama farklılıklarının yanı sıra kredi borçlusunun birden fazla kredi riskinin bulunması ancak yalnız birinin anapara ve/veya faiz ödemelerinde sorun yaşanması durumunda hangilerinin sorunlu kredi olarak sınıflandırılacağı konusunda da farklı uygulamalar söz konusudur. Ülkelerin çoğunluğunun, bir krediyle ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda tüm kredileri sorunlu kredi olarak değerlendirmekte, bazı ülkeler ise sadece yükümlülükleri yerine getirilmeyen kredinin gecikmiş anapara ve faiz ödemeleri toplamını sorunlu kredi olarak değerlendirmektedir (Cavalier, 2014:8-9).

1.1.3. Dünyada Sorunlu Kredi Tanım ve Sınıflandırma Uygulamaları

Avrupa ülkelerinin sorunlu kredi tanımına ilişkin uygulamaları incelendiğinde ülkeler arasında yaygın olarak Uluslararası Para Fonu (İMF) ‘nun yayınlamış olduğu Finansal Sağlık Göstergeleri Derleme Kılavuzu’nda yapılan tanımın kullanıldığı görülmektedir. Avrupa ülkelerinin çoğunluğunun krediyle ilgili yükümlülüklerin vadesini 90 günü aşması durumunu sorunlu kredi tanımında temel ölçüt olarak almakla

birlikte, iyi tanımlanmış risklerin varlığı veya iflas riski gibi ölçütleri de kullanmaktadır (Hulster, Salomao-Garcia, Letelier, 2014:10). Örneğin, Batı Avrupa ülkeleri¹ ile Rusya, Romanya ve Ukrayna dışındaki Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde² sorunlu kredi tanımlamasında, krediyle ilgili yükümlülüklerin vadesinde 90 gün veya daha fazla gecikmenin olması faktörünün kullanımının genel kabul görmüş bir uygulama olduğu görülmektedir. Finlandiya ve İngiltere haricinde diğer Batı Avrupa ve tüm Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde iyi tanımlanmış risklerin varlığı, sorunlu kredilerin tanımlanmasında anapara ve/veya faiz ödemelerinin 90 günden fazla gecikmesi kuralıyla birlikte kullanılmakta, Portekiz ise iyi tanımlanmış risklerin varlığını kısmen uygulanmakta, sadece borçlunun iflası veya tasfiyesini iyi tanımlanmış risk unsuru olarak değerlendirmektedir (Barisitz, 2013:29-35).

Seçilmiş olan Avrupa ülkelerinde uygulanan kredi kalitesi sınıflandırmalarına ilişkin uygulamalar Tablo 1.1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.1: Avrupa Ülkeleri Kredi Kalitesi Sınıflandırmaları

Ülke	Kredi Kalitesi Risk Sınıflandırmaları
Fransa	Fransa, sınıflandırma konusunda herhangi bir kuralcı kılavuz yayınlamadan kredilerin değer düşüklüğü (şüpheli) olarak kabul edilmesi için minimum gerekliliklere dayalı bir sistem yürürlüğe koymuştur (krediler normal veya değer düşüklüğüne sahiptir). Ulusal muhasebe sistemi, ödeme olasılığı düşük ve vadesi 90 günden fazla gecikmiş kredileri “şüpheli” (doubtful) olarak sınıflandırır. Fransa, takipteki alacakları "şüpheli alacaklar" ve "zarar" olarak alt bölümlere ayırır, ancak başka kategoriler sağlamaz. Dâhili sınıflandırmalar yapmak bankalara bırakılmıştır.
Almanya	Alman yasal çerçevesi, sorunlu kredilerin tanımlanması ve sınıflandırılması/silinmesi için özel yönergeler öngörmez. Alman Genel Bankacılık Yasası, açık bir şekilde sorunlu kredilere atıfta bulunmaz. Sorunlu kredilere ilişkin EBA tarafından Uygulama Teknik Standartları ile

1 Batı Avrupa ülkeleri, Avusturya, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Portekiz, İspanya ve İngiltere’dir.

2 Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Ukrayna’dır.

	tanımlanan sorunlu kredilere atıfta bulunur. Alman bankaları tarafından krediler (1) görülebilir riski olmayan, (2) artan oranda gizli risk taşıyan, (3) tahsili gecikmiş, (4) batık, olmak üzere 4 kategori altında sınıflandırmaktadır.
İtalya	Krediler; (1) standart krediler, (2) standart altı krediler (makul bir sürede çözülmesi beklenebilecek, geçici zorluk yaşayan müşterilere verilmiş krediler), (3) vadesi geçmiş (ödeme vadesi 90 günden fazla geçmiş krediler), (4) batık krediler (iflas etmiş müşterilere verilmiş krediler), (5) yeniden yapılandırılmış krediler olarak sınıflandırılmaktadır. Banca d'Italia 'ya göre (2), (3), (4) ve (5) sorunlu kredi olarak kabul edilirken, standart altı kredilerdeki zorlukların geçici niteliği ve giderileceği beklentisiyle uluslararası karşılaştırmalara uygunluk açısından son üçü sorunlu kredi olarak kabul edilebilir.
Avusturya	Krediler; (1) standart, (2) yakın izleme, (3) tahsili gecikmiş, (4) batık olarak sınıflandırılmaktadır. Son iki kategori sorunlu kredi olarak kabul edilmektedir.
Finlandiya	Kredilere ilişkin yerleşik bir sınıflandırma yoktur.
İspanya	İspanya, altı kategorili bir sınıflandırma sistemini benimsemiştir. Krediler; (1) standart, (2) yakın izleme, (2) standart altı, (3) müşteri borçları nedeniyle şüpheli (üç aydan fazla), (4) müşteri borçları dışındaki nedenlerle şüpheli (sözleşme şartlarına göre tam geri ödemenin olmayacağına ilişkin makul şüpheler), (5) zarar (geri alma olasılığı mümkün olmayan). Banco de España'ya göre, son üçü sorunlu kredi olarak nitelendirilmektedir.
İrlanda	Kredilere ilişkin yerleşik bir sınıflandırma yoktur.
İngiltere	İngiltere, bankaların herhangi bir özel kredi sınıflandırma biçimi benimsemesini şart koşmaz. Bununla birlikte, bankaların düzenli olarak güncellemesi gereken, kredilerin ihtiyatlı bir şekilde değerlendirilmesi dahil olmak üzere, uygun bir risk yönetim sürecine sahip olmaları beklemektedir. Bankaların kullanması gereken sınıflandırma kategorilerinin sayısı konusunda herhangi bir tavsiye yoktur.
Portekiz	Kredilere ilişkin yerleşik bir sınıflandırma yoktur.
Bulgaristan	Bulgar Ulusal Bankası kredileri, (1) Standart, (2) Yakın izleme (vadesi 31-90 gün geciken krediler), (3) Tahsili gecikmiş (vadesi 91-180 gün geciken

	krediler) (4) Zarar (vadesi 180 günden fazla geciken krediler) olmak üzere 4 kategoride sınıflandırır. Sadece son iki kategoriyi sorunlu kredi olarak tanımlamaktadır.
Hırvatistan	Hırvatistan kredileri, (1) Standart (A), (2) Yakın izleme (B1), Ödeme vadesi 90-180 gün arası geciken krediler, (3) Standart altı (B2), ödeme vadesi 180-270 gün arası geciken krediler, (4) Şüpheli (B3), ödeme vadesi 270-365 gün arası geciken krediler, (5) Kayıp/zarar (C) olmak üzere 5 kategoride sınıflandırmaktadır. Ödeme vadesi 90 gün veya daha fazla geçen krediler B1 ile sınıflandırılmakta olup, son dört kategori sorunlu kredi olarak tanımlanmaktadır.
Polonya	Krediler, (1) Normal, (2) Gözetim altında, (3) Standart altı, (4) Şüpheli, (5) Zarar olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmaktadır.
Sırbistan	Krediler, (1) A, finansal durumu ve kredibilitesi açısından geri ödenmesinde sorun beklenmeyen ve istisnai olarak 30 günden az gecikmeli ödenen krediler, (2) B, finansal durumu yeterince tatmin edici olmamakla birlikte gelecekte önemli ölçüde kötüleşme beklenmeyen veya geri ödeme yükümlülükleri 31 - 60 gün gecikmeli krediler, (3) C, geri ödeme gücü ve nakit akışının yeterliliği açısından finansal durumu iyi olmayan, varlık ve yükümlülükleri arasında vade uyumsuzluğu yaşayan veya geri ödeme yükümlülükleri 61-90 gün gecikmeli krediler, (4) D, finansal durumu iyi olmayan, zarar eden borçlulardan olan alacaklar veya geri ödeme yükümlülükleri 91-180 gün gecikmeli krediler, (5) E, şüpheli hale gelen, tasfiye ya da iflas sürecinde olan işletmelerden olan alacaklar veya geri ödeme yükümlülükleri 181 gün ve üzeri gecikmeli krediler olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmıştır. D ve E kategorileri sorunlu kredi olarak nitelendirilmektedir.
Çek Cumhuriyeti	Krediler; (1) Standart, (2) Yakın İzleme; geri ödeme vadesi 90 günü geçmeyen krediler, (3) Standart altı; geri ödeme vadesi 180 günü geçmeyen krediler, (4) Şüpheli, ödeme vadesi 360 günü geçmeyen, (5) Zarar; geri ödeme vadesi 360 günden fazla olan krediler olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmıştır. 3, 4 ve 5. kategoriler sorunlu kredi olarak kabul edilmektedir.

Romanya	Krediler, (1) Standart, (2) Yakın İzleme, (3) Standart altı, (4) Şüpheli, (5) Zarar olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmıştır. 3, 4 ve 5. Kategoriler sorunlu kredi olarak kabul edilmektedir.
Slovakya	Krediler, (1) Standart, (2) Yakın İzleme, (3) Standart altı, (4) Şüpheli, (5) Zarar olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmaktadır. Son 3 kategori sorunlu kredi olarak nitelendirilmektedir.
Macaristan	Krediler, (1) Sorunsuz, (2) Yakın İzleme, (3) Standart altı, (4) Şüpheli, (5) Zarar olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmıştır. Uluslararası Finans Enstitüsü sınıflandırmasını baz almakla birlikte, ödeme vadesi 90 günden fazla geçenler şüpheli olarak sınıflandırmaktadır. 4. ve 5. kategori sorunlu kredi olarak sınıflandırılmaktadır.
Ukrayna	Krediler, (1) Standart, (2) Yakın İzleme, (3) Standart altı (4) Şüpheli, (5) Batık Krediler olmak üzere 5 grupta izlenmektedir. Diğer ülkelerde yakın izleme olarak sınıflandırılan kredilerin bir kısmı zamanında tahsil edilmemiş krediler olarak 3. grupta izlenmektedir. 1. ve 2. kategori dışındakiler sorunlu kredi olarak nitelendirilmektedir.

Kaynak: Laurin ve Majnoni, 2003:9-10; Barisitz, 2011:62-68; Barisitz, 2013:32-36; Bholat, Lastra, Markose, Miglionico, Sen, 2018:23-27 çalışmalarından derlenmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa ülkelerine benzer şekilde sorunlu kredi tanımlamasında, anapara ve/veya faiz ödeme vadesi 90 günden fazla geçmiş olma koşuluna ek olarak borçlu veya kredi ile ilgili iyi tanımlanmış riskin varlığını dikkate almakta, kredinin sorunlu kredi olarak tasnif edilebilmesi için, kredinin tahsil edilmesinde ya da teminatların değerine ilişkin şüphe olmalıdır (Baudino, Orlandi, Zamil, 2018:48). ABD bankacılık kurumları, bir düzenlemeden ziyade izleme prosedürlerinin bir parçası olarak kredi sınıflandırma standartları yayınlamıştır. Kredilerin sınıflandırılmasına ilişkin olarak, IIF'in önerdiği (1) Standart, (2) Yakın İzleme, (3) Standart altı, (4) Şüpheli ve (5) Zarar olarak 5 kategoriden oluşan sınıflandırmayı esas almaktadır. 3., 4. ve 5. kategoriler sorunlu kredi olarak kabul edilmektedir (Laurin ve Majnoni, 2003:7,24).

Rusya, yasal çerçevesine göre kesin olarak tanımlanmış bir sorunlu kredi tanımı bulunmamaktadır. Rusya Merkez Bankası, sorunlu kredileri vadesi 90 günden fazla geçmiş borçlar olarak kabul ederek uluslararası uygulamada kullanılan yaklaşımı

paylaşmaktadır. Krediler, (1) Standart krediler (kredi riski yok), (2) Standart altı krediler (orta düzeyde kredi riski bulunan), (3) Şüpheli (önemli düzeyde kredi riski bulunan), (4) sorunlu (yüksek düzeyde kredi riski taşıyan) ve (5) Zarar (geri ödeme olasılığı bulunmayan) olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmaktadır (Bholat vd., 2018:26).

Çin'deki uygulama incelendiğinde, Avrupa Merkez Bankası (ECB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tanımlamalarına benzer şekilde ödemeleri 90 gün gecikmeli kredileri sorunlu kredi olarak tanımlamakta olduğu görülmektedir. Krediler, (1) Devam eden krediler (pass loan), (2) Yakın izlemedeki krediler (borçlunun şu anda krediyi geri ödeme kabiliyetine sahip olmakla birlikte, bazı olumsuz faktörlerden etkilenmesinin söz konusu olduğu krediler), (3) Standart altı krediler (90 günden fazla gecikmiş krediler), (4) Şüpheli krediler (vadesi 270 günde fazla gecikmiş krediler), (5) Zarar (360 günden fazla gecikmiş krediler) olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmaktadır. 2, 3, 4 ve 5. kategori sorunlu kredi olarak sınıflandırılmaktadır (Lu, 2020:13-15).

Japonya uygulamasına baktığımızda ise kredilerin, (1) Normal (geri ödeme sorunu olmayan krediler), (2) Özel dikkat gerektiren (faiz ve/veya anapara ödemeleri 3 ay ve/veya daha fazla gecikmiş veya şartları yeniden yapılandırılmış krediler), (3) Şüpheli (iflas etmemiş ancak mali güçlükler içinde olan ve kredilerin anapara ve faizlerinin vade tarihlerinde tahsilinin mümkün olmadığı krediler), (4) İflas etmiş (yeniden yapılandırma ve rehabilitasyon sürecinde olan veya fiilen iflas etmiş ve canlandırma ihtimali olmayan borçlulara ait krediler) olmak üzere 4 kategoride sınıflandırılmaktadır. 2, 3 ve 4. kategori sorunlu kredi olarak kabul edilmektedir (Bholat vd, 2018:25).

Arjantin'de ticari krediler, (1) Normal, geri ödenmesinde 31 güne kadar gecikme olanlar, (2) Yakın izleme, geri ödenmesinde 90 güne kadar gecikme olanlar, (3) Standart altı, geri ödenmesinde 180 güne kadar gecikme olanlar, (4) Yüksek iflas riski, geri ödenmesinde 1 yıla kadar gecikme olanlar, (5) Tahsili imkânsız, (6) Teknik imkânlarla göre tahsili imkânsız olmak üzere 6 kategoride; tüketici veya konut kredileri ise, (1) Risksiz, (2) Düşük risk, (3) Orta risk, (4) Yüksek risk olarak

sınıflandırmaktadır. Yakın izlemedeki krediler; a) vadesi 90 güne kadar geçen, zamanında kontrol altına alınmazsa geri ödeme kapasiteleri tehlikeye girecek olanlar ve b) sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirememesine rağmen borçlarını ödeme niyetlerini, vadesi dolduktan sonra en geç 60 gün içinde beyan etmiş olan borçlular veya yeniden finansman anlaşması yapılanlar olmak üzere ikiye ayrılır (Banco Central De La Republica Argentina, 2014:13).

Brezilya Merkez Bankası, sorunlu krediler için resmi bir tanımlama yapmamaktadır. Ancak, vadesi 90 günden fazla geçmiş, vadesinde 90 günden fazla gecikme olmamakla birlikte kredi kurumları tarafından E, F, G veya H olarak sınıflandırılan krediler ve yeniden müzakere edilen kredilerin sorunlu kredi olarak tanımlanabileceği belirtilmiştir. Bankaların kredileri 9 seviyeli (AA, A, B, C, D, E, F, G veya H) bir sınıflandırma ölçeğine göre sınıflandırması gerekmektedir. Buna göre; (1) vadesinde 15 ila 30 gün arası gecikme olanlar B, (2) 31 ila 60 gün arasında gecikme olanlar C, (3) 61 ila 90 gün arasında gecikme olanlar D, (4) 91 ila 120 gün arasında gecikme olanlar E, (5) 121 ila 150 gün arasında gecikme olanlar F, (6) 151 ila 180 gün arasında olanlar G, (6) 180 günden fazla gecikme olanlar ise H olarak sınıflandırılmaktadır (Bholat vd, 2018:24).

Hindistan, faiz, anapara veya taksitinin 90 günden fazla geciktiği kredileri sorunlu kredi olarak tanımlamaktadır. Hindistan bankaları, sorunlu kredileri sorunlu kaldığı süreye göre; (1) Standart altı, 12 ay ya da daha kısa süre boyunca ödenmeyen krediler (2) Şüpheli, 12 aydan daha uzun bir süre boyunca standart altı kategoride kalan krediler (3) Kayıp, banka, iç/dış denetçiler veya Hindistan Merkez Bankası incelemesi ile zarar (batık) olarak değerlendirilmiş ancak aktiften silinmemiş krediler olmak üzere 3 kategoride sınıflandırmaktadır (İslam, Karım ve İslam, 2014; 35).

Güney Afrika Merkez Bankası, kredileri (1) Standart, (2) Yakın izleme, (3) Standart altı, (4) Şüpheli, (5) Zarar olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmakta ve üçer aylık dönemlerde izlenmektedir. Ödemeleri geciken ancak temerrüde düşmeyen ve yeniden yapılandırılan krediler, borçlunun revize edilen kredi hüküm ve koşullarını karşılama konusunda yeterli olduğu kanıtlanana kadar canlı kredi olarak sınıflandırılmamalıdır (Bholat vd, 2018:25).

Bangladeş'te kredi türleri sorunlu krediler, (1) Standart altı, vadesi 6 aydan fazla geçmiş olanlar, (2) Tahsili Şüpheli, vadesi 9 aydan fazla geçmiş olanlar, (3) Batık, vadesi en az 12 ay geçmiş olanlar olmak üzere sınıflandırmaktadır. Orta ve uzun vadeli kredilerde vadesi 6 ila 12 ay geçenler standart altı, vadesi 12 ila 18 ay geçenler şüpheli, vadesi 18 aydan fazla geçenler kayıp olarak sınıflandırılmakta, kısa vadeli tarım ve mikro kredilerde ise vadesi 12 aydan fazla geçenler, standart-altı, vadesi 36 aydan fazla geçenler, tahsili şüpheli ve 60 aydan fazla geçenler ise kayıp olarak sınıflandırılmaktadır (İslam, Karım ve İslam, 2014; 34-35).

1.1.4. Türkiye’de Sorunlu Kredi Tanımı ve Sınıflandırma Uygulamaları

Türk Bankacılık Sektöründe sorunlu kredi kavramı yerine genellikle donuk alacak kavramı kullanılmakla birlikte, bazı kanun ve yönetmeliklerde sorunlu kredi veya alacak yerine takipteki krediler, tahsili gecikmiş alacaklar, tasfiye olacak alacaklar (TOA), kredi riski gibi kavramların da kullanıldığı görülmektedir.

Sorunlu kredi yerine kullanılan donuk alacak kavramının ilk kez 21 Aralık 1999 tarihli ve 23913 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 99/13761 sayılı Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar³’da yer aldığını görmekteyiz. İlgili yönetmeliğin 4.maddenin 3.fikrasında, *“anapara ve faizin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin 90 günden fazla gecikmiş olduğu tüm alacakların donuk alacak olarak ifade edileceği”* belirtilmiştir. Daha sonra, 30 Haziran 2001 tarih 24448 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanarak yürürlüğe giren Karşılıklar Yönetmeliği 5.maddesinin 1.fikrasında daha detaylı bir tanımlama yapılmıştır. Buna göre, *“Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Gruplarda sınıflandırılan vadesinden itibaren 90 günden fazla gecikmiş olan tüm kredi ve diğer alacakların, tahakkuk ettirilen faizlerinin ve faiz benzeri yüklerin anaparaya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın donuk alacak”* olarak kabul edileceği belirtilmiştir.

³ Bundan sonra Karşılıklar Yönetmeliği olarak adlandırılacaktır.

Sorunlu kredi kavramı yerine kullanılan takipteki krediler kavramı 23 Mayıs 1988 tarihli 12937 sayılı Karşılıklar Yönetmeliğinde karşımıza çıkmakta, “*Firma Kredi Değerliliğinin Yitirilmesi*” ve *Kredinin Temerrüde Düşmesi*” durumlarında kredilerin sorunlu hale geleceği, söz konusu kredilerin idari ve kanuni takip hesaplarına aktarılması gerektiği ifade edilmiştir. Takipteki krediler, idari ve kanuni süreci başlatılan, Tek Düzen Hesap Planı’na göre idari ve kanuni takip hesaplarında izlenen krediler olarak tanımlanmıştır (Selimler, 2015:133-134).

Sorunlu kredi kavramı yerine kullanılan bir diğer terim olan tasfiye olacak alacaklar kavramına, 11 Ocak 1998 tarih 23227 sayılı Karşılıklar Yönetmeliğinde yer verilmekte olup, “*temerrüde uğramış nakdi krediler ile tazmin edilmiş gayri nakdi kredilerin 30 gün içinde tahsil edilemeyen tazmin bedellerinin kanunda belirtilen teminat türleri dikkate alınarak tasfiye olacak alacaklar hesaplarında izlenmesi*” gerektiği belirtilmiştir.

Sorunlu kredi kavramı yerine kullanılan diğer bir kavram da kredi riskidir. Kredi riski, banka ve kredi kullanan müşteri arasında oluşabilecek kredinin geri ödenmeme durumunu ifade eden risk türüdür. Kredi müşterilerinin sözleşmeden kaynaklı nakdi ya da gayri nakdi kredilerine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda, bankalar için kazanç kaybı ya da zarar durumu oluşabilir (Mermod ve Ceran, 2011:31).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu 37’nci, 53’üncü, 57’nci ve 93’ncü maddelerine dayanılarak hazırlanan, 22 Haziran 2016 tarih 29750 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmak suretiyle 01 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe giren Karşılıklar Yönetmeliği, bankaların kredi ve diğer alacaklarının sınıflandırılması ve bunlara ayrılacak karşılıklara ilişkin esas ve usulleri düzenlenmektedir. Daha önce yürürlükte olan 30 Haziran 2001 ve 01 Kasım 2006 tarihli karşılıklar yönetmeliklerinin de benzer bir anlayış ile hazırlanmış olduğu düşünüldüğünde yaklaşık 15 yıl gibi uzun bir zaman yürürlükte kalmıştır.

Tüm dünyayı etkisi altına alan 2008 küresel ekonomik krizi bankaların hem ülkeler hem de uluslararası piyasalardaki önemin daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Kriz sonrası dönemde pek çok ülke ve düzenleyici kuruluş bankacılık sektöründe yeni

tedbirler almak suretiyle denetimlerini arttırmıştır. Kredi zararının mali tablolara yansımalarının geç ve yetersiz oluşu konusundaki eleştiriler, uygulamada olan sabit oranlı ve gerçekleşen kredi zarar modelini dikkate alan IAS 39 ‘un yerini alabilecek alternatifler geliştirilmek üzere çalışmalar başlatılmıştır. Daha sonra geleceğe ilişkin tahminleri de içeren içsel derecelendirmeye dayalı “Beklenen Kredi Zarar Modeli” olarak geliştirilen IFRS 9 standardı benimsenmiştir (Birkan, 2019:109). BDDK, Türk bankacılık sektöründe mevcut karşılıklar yönetmeliğinin yoruma açık hükümlerinin bulunması, uygulamada yaşanan karışıklıklar ve uluslararası alanda IFRS 9 Beklenen Zarar Yaklaşımı ile getirilen yeniliklere uyum sağlamak amacıyla Karşılıklar Yönetmeliğinin yeniden hazırlanması için 2015 yılında çalışma başlatmıştır. Gerçekleşen kredi zararını esas alan TMS 39 standardının uygulamasına son verilerek, beklenen kredi zararı modelini esas alan IFRS 9 standardı dikkate alınarak hazırlanan yeni Karşılıklar Yönetmeliği 01.01.2017 tarihi itibarıyla geçerli olacak şekilde (daha sonra bu tarih 01.01.2018 olacak şekilde değiştirilmiştir.) 22 Haziran 2016 tarih 29750 sayılı Resmi Gazete yayınlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. BDDK aynı zamanda TFRS 9 standardını uygulamayacak bankalar için de ayrılacak karşılık oranlarının bir önceki yönetmeliğe göre artırıldığı düzenlemeler yapmıştır.

İlgili karşılıklar yönetmeliğinin 4’üncü maddesine göre bankaların (yurt dışındaki şubeler dahil olmak üzere) kredi ve diğer alacaklarını tahsil kabiliyetlerine ve borçluların kredi değerliliğine göre yönetmelikte yer alan kriter ve açıklamaları dikkate alınarak Şekil 1.1’de gösterildiği gibi 5 grup altında sınıflandırılmaktadır.

Şekil 1.1.:Karşılıklar Yönetmeliğine Göre Kredi ve Diğer Alacakların Tasnifi

Kaynak: BDDK - <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=22599> (21.03.2021)

1.1.4.1. Standart Nitelikli Krediler

Karşılıklar yönetmeliğinin 4.maddesinin a bendi, birinci grupta sınıflandırılan standart nitelikli kredileri düzenlemekte olup, finansman yapısı ve kredilendirme koşullarına uygun gerçek ve tüzel kişilere kullandırılan, borçlusunun nakit akımı ve ödeme gücü dikkate alınarak faiz ve anapara ödemeleri yapılandırılan, anapara veya faiz ödemeleri sözleşmede öngörülen vadede yapılan veya 30 günden fazla gecikme olmayan, geri ödeme sorunları olmayan ve olması da beklenmeyen, teminatlarla başvurulmaksızın tamamen tahsil kabiliyeti bulunan ve borçlunun kredi değerliliğinde herhangi bir zayıflama tespit edilmemiş olan kredi ve diğer alacaklar olarak tanımlanmıştır.

Bankaların TFRS 9 kapsamında standart kredileri için 12 aylık beklenen kredi zarar karşılığı ayırmaları esastır. TFRS 9 uygulamayan bankalar ise nakdi krediler toplamının en az %1,5'i oranında karşılık ayırırlar.

1.1.4.2. Yakın İzlemedeki Krediler

Karşılıklar yönetmeliğinin 4.maddesinin b bendi, ikinci grupta sınıflandırılan yakın izlemedeki kredileri düzenlemekte olup, finansman yapısı kredilendirme koşullarına uygun gerçek veya tüzel kişilere kullandırılan ve geri ödeme yükümlülüklerinde sorun olmamakla birlikte, makroekonomik koşullar, sektörel gelişmeler ya da bunlardan tamamen bağımsız olarak sadece borçluya ilişkin birtakım olumsuzluklar nedeniyle borçlunun nakit akımında veya borç ödeme gücünde olumsuz gelişmeler gözlenen veya gerçekleşeceği tahmin edilen; kredi borçlusunun sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmede sorunlar doğması muhtemel olan ve sorunların çözülememesi durumunda teminatların paraya çevrilmeksizin borcun bütünüyle tahsil edilememe riski bulunan; kredi değerliliğinde zayıflama olmakla birlikte, anapara ve/veya faiz geri ödemelerinde mazur görülebilecek nedenlerden kaynaklanan 30 günden fazla ancak 90 günü geçmeyen gecikmeler olan; borçlunun düzensiz ve kontrolü güç nakit akım yapısına sahip olması nedeniyle henüz kredi değerliliği zayıflamamış olmakla birlikte zayıflama ihtimali olan; TFRS 9

kapsamında borçlunun kredi riskinde önemli derecede artış olan; borcun tahsilinin tamamıyla teminata bağlı olduğu durumlarda teminatın net gerçekleşebilir değerinin borcu karşılayamayacak durumda olan kredi ve alacakların da ikinci grupta izlenmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Birinci ve ikinci grup kredi hesaplarında izlenirken yeniden yapılandırma konusu edilmiş donuk alacak statüsü taşımayan krediler ve üçüncü grupta izlenirken yeniden yapılandırılan ve donuk alacak statüsünden çıkmayla ilgili yönetmeliğin ilgili maddesinde belirtilen koşulları sağlayarak canlı alacak olarak sınıflandırılan kredilerin ikinci grupta izleneceği düzenlenmiştir. 15 Ağustos 2018 tarih 30510 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan Karşılıklar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ile Karşılıklar Yönetmeliği 7'nci maddesine eklenen 9'uncu fıkra ile birinci grupta izlenen ve borçlusu finansal güçlük içinde olmayan kredilerin sözleşme koşullarında değişikliğe gidilmesi, kısmen ya da tamamen yeniden finanse edilmesinin yeniden yapılandırma kapsamında değerlendirilemeyeceği ve birinci grup altında izlenmeye devam edileceği düzenlenmiştir.

Yakın İzlemedeki Krediler için Yönetmeliğin 9.maddesi gereği, TFRS 9 uygulayan bankalar ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı, TFRS 9 uygulamayan bankalar ise nakdi krediler toplamının en az %3'ü oranında olmak üzere genel karşılık ayırırlar.

1.1.4.3. Donuk Alacaklar

Karşılıklar yönetmeliğinin 5'nci maddesi donuk alacakları düzenlemekte olup, dönem faizleri ve diğer alacakların geri ödeme vadesinden itibaren 90 günden fazla süre ödenmeyerek anaparaya ilave edildiği, borcun hesap kesim tarihinden itibaren 90 günden fazla ödenmediği; borçluya açılacak yeni bir kredi ile vadesi geçmiş olan anapara ve/veya faizlerin yeniden finanse edildiği, hesap limitinin 90 günden daha fazla süre ile kesintisiz aşıldığı kredi ve diğer alacakların donuk alacak olarak adlandırılacağı düzenlenmiştir.

Karşılıklar yönetmeliği 5'nci maddesinin 5'nci fıkrası, borçlunun aynı banka tarafından kullanılmış olan birden fazla kredisinin bulunması ve bunlardan birinin

donuk alacak olarak sınıflandırılması durumunda, borçlunun ilgili banka nezdindeki tüm kredilerinin donuk alacak sınıfında sınıflandırılacağını düzenler. Bu düzenlemeden tüketici kredileri hariç tutulmuş, tüketici kredilerinin borçlu değil kredi bazlı değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Aynı banka nezdinde birden fazla tüketici kredisi bulunan borçlunun kredilerinden birinin donuk alacak olarak sınıflandırılması durumunda, diğer krediler standart nitelikli alacak dışındaki gruplarda sınıflandırılabilir.

Karşılıklar yönetmeliği 4'ncü maddesi gereği donuk alacaklar, üçüncü grup - tahsil imkânı sınırlı krediler, dördüncü grup - tahsili şüpheli krediler ve beşinci grup - zarar niteliğindeki krediler olmak üzere 3 grup altında izlenmektedir.

Borçlunun temerrüdü durumunda TFRS 9 uygulayan bankalar için ömür boyu beklenen zarar karşılığı, TFRS 9 uygulamayan bankalar için ise 3. grupta sınıflandırılan kredilere en az %20, 4. grupta sınıflandırılan krediler için en az %50, 5. grupta sınıflandırılan kredilerin ise tamamına özel karşılık ayrılması gerektiği düzenlenmiştir.

1.1.4.3.1. Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler

Karşılıklar yönetmeliğin 4'ncü maddesinin c bendi, üçüncü grup olarak sınıflandırılan tahsil imkânı sınırlı kredileri düzenlemektedir. Borçlusunun kredi değerliliği zayıflamış olan; borçlunun özkaynakları veya kredi teminatı net gerçekleşebilir değerinin borç geri ödemesini karşılamada yetersiz kaldığı, teminata başvurulmaksızın borcun tamamının tahsil edilebilmesi imkânının sınırlı olduğu, mevcut sorunların düzeltilmediği takdirde zarar olasılığı olan, anapara ve/veya faizin geri ödeme vadesinin 90 günden fazla geciktiği ancak 180 gün geçmediği, makroekonomik koşullar, sektörel gelişmeler veya borçluya bağlı gelişen olumsuz durumlar neticesinde işletme sermayesi finansmanı veya likidite yaratmada sorunlar yaşaması nedeniyle anapara ve/veya faizin geri ödeme vadesinden itibaren 90 günden fazla gecikme olacağına kanaat getirilen kredilerin üçüncü grupta izlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Ayrıca yeniden yapılandırılmış ve gerekli şartları sağladığı için canlı alacak olarak ikinci grupta izlenen kredilerin 1 yıllık izleme süreci içinde anapara ve/veya faiz geri ödemelerinde 30 günden fazla gecikme olması ya da kredinin bir kez daha yeniden yapılandırma konusu edilmesi durumunda yeniden donuk alacaklar sınıfında izlenmesi gerektiği düzenlenmiştir.

1.1.4.3.2. Tahsili Şüpheli Krediler

Karşılıklar yönetmeliğın 4'ncü maddesinin ç bendi, dördüncü grup olarak sınıflandırılan tahsil imkânı sınırlı kredileri düzenlemektedir. Mevcut koşullar altında anapara ve/veya faizin tamamının tahsilinin teminata başvurulmaksızın sağlanamayacağı kuvvetle muhtemel olan, borçlusunun kredi değeri değeri önemli ölçüde zayıflamış ancak birleşme, yeni finansman imkânı ya da sermaye artırımı gibi imkânların borçlusunun kredi değeri değeri ve kabiliyetine yapması beklenen katkı nedeniyle henüz tam anlamıyla zarar niteliği taşımadığı düşünülen, anapara ve/veya faizin geri ödeme vadesinden 180 günü geçen, ancak 1 yılı geçmeyen, makroekonomik koşullar, sektörel gelişmeler veya borçluya bağlı gelişen olumsuz durumlar neticesinde anapara ve/veya faizin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilindeki gecikmenin 180 günü geçmesi beklenen kredilerin dördüncü grupta izlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

1.1.4.3.3. Zarar Niteliğindeki Krediler

Karşılıklar yönetmeliğın 4'ncü maddesinin d bendi, beşinci grupta sınıflandırılan tahsil imkânı sınırlı kredileri düzenlemektedir. Borçlusunun kredi değeri değeri tamamıyla yitirdiği dolayısıyla borcun tahsilinin mümkün olmadığı, ancak ihmal edilebilir kısmı için tahsil beklentisinin olduğu, anaparanın ve/veya faizin geri ödemesinin bir yıldan daha fazla geciktiği ya da üçüncü ve dördüncü gruplarda izlenmekle birlikte vadesi gelen alacak tutarlarının 1 yıldan daha uzun sürede tahsilinin sağlanamayacağı kuvvetle muhtemel olan kredilerin beşinci grupta izlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

1.1.5. Kredilerin Sorunlu Hale Gelme Nedenleri

Kredilerin sorunlu hale gelmelerinde belirli süreçlerin etkin olduğu, süreç yönetimindeki başarısızlıkların sonucu olarak sorunlu kredilerin ortaya çıktığı bilinmektedir. Kredilerin sorunlu hale gelmesindeki bu süreçleri kredi kullandırılmasından önceki, kredi kullandırılması sırasında ve kredi kullandırılması sonrası süreçler olarak üç başlık altında ele almak mümkündür.

1.1.5.1.Kredinin Kullandırılmasından Önceki Etkenler

Bu süreçte henüz banka ile firma arasında bir kredi ilişkisi başlamamıştır ancak, süreç hazır bulunuşluluk bağlamında değerlendirildiğinde, sorunlu kredilerin ortaya çıkması konusunda olası gelişmeleri oluşturabilecek zemini (hata ve eksiklikleri) ifade etmektedir.

Bu bağlamda ele almamız gereken ilk konu ülkemizde bankacılık sektöründe 1980 sonrasında artan deregülasyon (kuralsızlaşma) ile kendini gösteren ve 1990’larda sektöre hâkim olan holding bankalarının ortaya çıkmasıdır. Bunlar holdinglerin bünyesinde yer alan ve holdingin bir şirketi gibi faaliyet gösteren bankalardır. Nitekim ilerleyen süreçte son derece tehlikeli mali operasyonlar yapan ve bazı banka sahiplerinin rahatlıkla içlerini boşaltarak bir kabuk haline getirdiği tehlikeli kurumlar olarak, yaşanan bankacılık krizinde de önemli bir rol oynamışlardır (Ergüneş, 2005: 292). Holdinglerin bankalaşmasında hedef, tasarruflara yüksek faiz vererek bankacılık faaliyetlerinden kar elde etmekten çok, ait olduğu holding grubunun, banka kaynaklarından istediği koşullarda ve miktarda kaynak sağlamasını kolaylaştırmak olmuştur (İbiş, 2013: 40). İlerleyen dönemde TMSF tarafından el konulan veya iflas eden holding bankalarıyla ilgili elde edilen veriler, gerek kredi kullanımı gerekse geri ödemeler konusunda yaşanan istismarları açıkça ortaya koymuştur (BDDK, 2003: 19).

Kredilerin sorunlu hale gelmesinde, diğer bir sorun da kötü yönetimdir. Gerek bankanın yöneticileri gerekse kredilerin kullanımına karar veren yöneticilerin banka menfaatlerinin dışında hareket etmesi, tahsilatların azalmasında ve sorunlu kredilerin artmasında etkili olabilmektedir. Yönetimin tecrübesi, kredi kullandırımı ve teminatlar konusundaki hassasiyetleri, kredi kullandırılacak firmaların seçimi, kullandırılacak

kredi tutarlarının belirlenmesi ve fiyatlandırılması konusundaki tutumları, sorunlu kredilerin ortaya çıkmasına etki etmektedir (Selimler, 2006: 20).

Bankaların kredi müşterileri hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması durumu da kullandırılan kredilerin sorunlu hale gelmesine yol açabilmektedir. “Akerlof’un limon problemi” olarak bilinen çalışmasında konu edildiği, taraflardan birinin sahip olduğu bilgiye diğer tarafın sahip olmaması olarak tanımlayabileceğimiz asimetrik bilgi durumunda, arzu edilmeyen ve ahlaki olmayan durumların yaşanabileceği vurgulanmaktadır (Akerlof, 1970). Krediler konusunda bunun bariz bir örneği, ABD’de yaşanan mortgage krizinde görülmüştür. Kredi başvurusunda bulunanlardan sadece gelirlerini belirtmeleri istenirken, bunu belgelendirmeleri konusunda tedbirsiz davranılması, kredi müşterisi ile finansal kurumlar arasında asimetrik bilgi oluşmasına, ilerleyen süreçte de kullandırılan birçok kredinin sorunlu hale gelmesine yol açmıştır. Sonuçta finansal kurumlar ağır maliyetlere katlanmak zorunda kalmıştır. Asimetrik bilgi bazen farklı biçimlerde sonuçlar ortaya koyabilmektedir. Örneğin alacağı krediye odaklanan sorunlu müşterilerin bazen yüksek faize razı olmaları, bankaların yanlış tercihler yapmasında etkili olur. Geri ödemeyi ikinci plana bırakarak çok getirisi olan yüksek riskli yatırımlarını finanse etmeye odaklanan müşterilerin, riskin önemli bir kısmını bankaya yüklemesi ise bankaların sonraki kredi kullandırım kararlarını verirken aşırı tedbirli davranarak gayri ahlaki bir tutum izlemelerine yol açabilmektedir (Aras ve Müslümov, 2004: 57).

Bankalar, içinde yer aldıkları grup şirketlerine bazen doğrudan değil de back-to-back yöntemi⁴ ile kredi alma yoluna gitmektedir. Burada bir banka başka bir grup bankasının şirketlerine kredi temin ederken kendi grup şirketlerine de yine aynı bankadan kredi alarak aralarında mahsuplaşmaya gitmektedir. Yasal sınırlamaları aşmak için kullanılan bu yöntem, bankaların aktif kalitesinde sorunlara yol açarken, kredilerin sorunlu hale gelmesinde de rol oynamaktadır (Selimler, 2006: 24).

Banka ile firma arasında kredi ilişkisi başlamadan önceki süreçte yapılan bankacılık hataları da sonrasında sorunlu kredilerin oluşmasında etkili olmaktadır.

⁴ Karşılıklı açılan kredi demektir. Örneğin A bankası, kendi grup şirketlerine B bankasından kredi almakta, B bankası da kendi grup şirketlerine A bankasından kredi almaktadır.

Sorun genellikle bankanın yapması gereken ön hazırlık çalışmalarını yetersiz ve hatalı yapmasından kaynaklanmaktadır. Esasen istihbarat süreci olarak değerlendirebileceğimiz bu süreçte kredi ilişkisi başlamadan önce bankalar, firmaların hukuki, mali ve ahlaki durumlarını, operasyonel yeterliliğini ve girişimciliğini, faaliyet gösterdikleri sektörün ve genel ekonomik durumun gerekleri çerçevesinde çeşitli ve güvenilir kaynaklardan saptamaya ve izlemeye öncelik verir (Şemsi, 2015:331). Analizler konusundaki eksiklikler ve yapılan hatalar sorunlu kredilerin oluşmasına yol açarken, bazen banka yönetiminin kredi kullandırımı konusundaki baskıları ve aceleci yaklaşımları da bu hataların yapılmasında rol oynayabilmektedir.

Kredi değerlendirmesi, kaynak ihtiyacı olan firmanın talep ettiği kredi miktarı ve koşulları ile bankanın ilgili firma için öngördüğü kredi miktarı ve kredi koşullarının karşılıklı olarak değerlendirilmesidir. Banka değerlendirmesini yaparken firmayı ve faaliyet gösterdiği sektörü dikkate almalıdır. İstihbarat sürecinde firmanın mali koşulları ile sektör analizinin iyi yapılması, uygun kredi türü ve uygun vadenin belirlenmesi konusunda önemlidir. Faaliyet gösterdikleri sektörler çoğu zaman firmanın finansal kaynak ihtiyacını da şekillendirmektedir. İhtiyaç duyulandan farklı türde veya ihtiyaç duyulan kaynaktan fazla veya eksik miktarlarda kredi kullandırımı, ortaya çıkacak olası sorunların kaynağı olarak görülmektedir (Selimler, 2006: 27).

Firma ile banka arasındaki kredi ilişkisinde geri ödeme ile ilgili risklere karşın bankalar bazı güvenceler tesis eder. Kredinin vadesinde geri ödenmeme riskine karşılık bankaların alacaklarını kısmen veya tamamen güvence altına almasını sağlayan her türlü menkul veya gayrimenkul değerler ile garanti, kefalet ve sözleşmeden sağlanan haklar teminat olarak adlandırılır (Yazıcı, 2010: 22). Banka, sorunlu hale gelen kredilerin tasfiyesinde bu teminatları kullanır. Teminat alınmaması veya yetersiz teminat alınması, teminatların pazardaki karşılığının eksik analizi, teminatlarla ilgili yasal evrak işlemlerinin eksik yapılması gibi sorunlar banka için riski artıran hatalar arasında yer alır (Seval, 1990:279).

1.1.5.2. Kredinin Kullanılması Sürecindeki Etkenler

Müşterileri ile kredi ilişkisine giren bankalar aynı zamanda önemli bir risk üstlenirler. Son 25 yılda ülkemizde yaşanan krizlerin (1994, 2000, 2001 ve küresel 2008 krizleri) etkileri öncelikle finans ve bankacılık sektörü üzerinde görülmüştür. Kriz dönemlerinin bankacılık üzerindeki etkileri, dolaylı olarak yaşanan ekonomik sorunların daha yaygın ve hissedilir olmasını sağlamıştır. Gerek ekonomik kriz döneminde gerekse aynı sıkıntıların tekrar yaşanmasını engellemek için sonraki dönemlerde denetim faaliyetlerinin önemi ve etkin bir denetime duyulan ihtiyaç artmıştır. Alınacak denetim tedbirleri ekonomik krizler karşısında bankaları hazırlıklı hale getirmesi yanında, olası tahribatları engelleme veya azaltma konusunda katkı sağlayacaktır (Özekicioğlu, 2020: 93). Etkin bir denetim sisteminin var olması bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin ortaya çıkması gibi risk oluşturabilecek faktörlerin önceden tespit edilmesini ve üstesinden gelinmesini kolaylaştıracaktır. Özellikle kriz dönemlerinde sorunlu kredilerin artması, bankaların asli görevlerinden uzaklaşarak tedbiren piyasaya verilen kredileri azaltma veya durdurma yoluna gitmesine yol açar. Bu durumun, piyasanın en çok ihtiyacı olduğu dönemde krediler yoluyla sağlanabilecek rahatlamayı güçleştirirken, üretim, istihdam ve yatırım konusundaki sıkıntıların beraberinde ekonomiye daralma ve küçülme olarak yansımaları kaçınılmazdır (Çinko ve Ak, 2009:61).

Kredilerin izlenmesi konusundaki yetersizlikler de sorunlu kredilerin oluşmasında en önemli nedenler arasında yer alır (Seval, 1990: 280). Kredinin tahsisi ile geri dönüşü arasındaki sürede banka yetkilileri müşteriye etkin bir şekilde izlemek ve gelişmelere göre kredi ilişkisini gözden geçirmek durumundadır (Yücel, 2015:367). Borçluların kullanmış oldukları kredilerin geçerli nedenleri olmaksızın ve birden sorunlu hale gelmesi çok mümkün değildir. Dolayısıyla kredinin sorunlu hale gelmesi çoğu zaman bir süreçtir ve bu süreçte yaşanan sorunlara dair belirgin işaretler bulunur. Bankacılık kanununa 52. maddesine göre, *“bankalar, kredileri nedeniyle maruz kalınacak riskleri ölçmek, karşı tarafın malî gücünü düzenli olarak analiz etmek ve izlemek, gerekli bilgi ve belgeleri temin etmek ve bunlara ilişkin esasları belirlemek*

zorundadır.” Dolayısıyla amaca uygun ve iyi hazırlanmış izleme politikaları ile gelişmekte olan sorunların erkenden teşhisi mümkündür.

Menkul kıymetler veya krediler için belirlenen anapara veya faiz ödemelerinin veya her ikisinin taahhüt edildiği gibi ödenmemesi riskine, bankanın kredi riski denir (Hempel, Simonson ve Coleman, 1994:67). Bankanın asıl görevlerinden biri olan kredilendirme sürecinde kullanılan kredinin ödenmemesi, dolayısıyla sorunlu hale gelmesi arzulanmayan bir risk olarak daima vardır. Özellikle kredi portföyünü çeşitlendirmeyen bankalar için söz konusu olan, toplam krediler içerisindeki sorunlu kredilerin miktarı ne kadar fazla ise kredi riski o derecede önemli bir sorun haline gelir. Bankanın kredi riskinin düzeyi, kullanılan kredilerin kalitesi ile doğrudan ilişkilidir (Seval, 1990:37). Gerek ekonomik krizlerin, gerekse yanlış kredilendirme politikalarının sonucunda sorunlu kredilerin artması bankanın mali yapısını sarsabilir. Yaşanan bankacılık krizleri ve banka iflaslarında kredi risk yönetimindeki yetersizlikler en önemli rolü oynamaktadır. Dolayısıyla bankaların kredi risklerini oldukça şeffaf bir şekilde düzenli olarak raporlaması, kredilendirme politikalarını da bu raporlara göre gözden geçirerek sağlıklı bir işleyişe kavuşturması önem taşımaktadır.

Bankacılık Kanunu’nun 54. maddesinde “*Bankalarca bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna kullandırılacak krediler toplamı özkaynakların yüzde yirmibeşini aşamaz... Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna özkaynakların yüzde onu veya daha fazlası oranında kullandırılan krediler büyük kredi sayılır ve bunların toplamı özkaynakların sekiz katını aşamaz*” ifadesi yer almaktadır. Buna göre bankaların bir kişi veya kuruma verebilecekleri kredi miktarı sınırlandırılmıştır. Kredi riski bakımından değerlendirdiğimiz gibi bankaların az sayıda müşteriye yüksek krediler vermek yerine daha küçük miktarlardaki kredileri çok sayıda müşteriye kullandırmayı tercih etmeleri kredi riskini çeşitlendirme yoluyla azaltarak olası sorunların önüne geçmesini sağlayacaktır. Büyük krediler bankalar için büyük riskler anlamına geleceği gibi kredi politikaları sağlıklı olmayan bankalar için sorunlu krediye dönüşme olasılığı da fazla olan risklerdir.

Mishkin (2000), borç veren kurumların mali piyasalarda artan belirsizlikler nedeni ile kredi riskleri konusunda iyi ile kötüyü birbirinden ayırmakta güçlük çektiğini belirtir. Dolayısı ile piyasalarda belirsizliğin üst seviyelere tırmandığı kriz durumlarında bankaların, her ne kadar sıkı politikalar izleseler de uzun vadedeki öngörülerin zayıflamasından dolayı yanlış müşteri, hatalı kredi türü ve vade seçimlerinde bulunabilecekleri, dövizdeki istikrarsızlığın da buna eklenmesi ile sorunlu kredilerin artabileceği söylenebilir.

Ülkede veya dünya genelinde meydana gelen ekonomik sorunlar, sadece bankacılık sektörünü değil dolaylı olarak tüm piyasaları etkileyen sonuçlar meydana getirir. Dolayısıyla ekonomik sorunlar ve finansal kriz ortamının ortaya çıkaracağı ekonomik dalgalanmalar, faizlerin artması ve satın alma gücünün düşmesi gibi çeşitli sonuçlar hem kredi müşterilerini hem de kredi verenleri etkileyecektir. Kriz dönemlerinin piyasa üzerindeki etkisi, ödenmeyen yani sorunlu kredilerin artmasına ve banka bilançolarının olumsuz etkilenmesine yol açar. Özellikle finansal kriz dönemlerinde artan risk ortamında bankaların kredi verme kabiliyetlerinin zayıflamasının ve verilen kredilerin azalmasının ekonomik krizi derinleştireceği öngörülür.

Kredilerin mevcut risklilik durumları dikkate alınarak sınıflandırma koşulları Karşılıklar yönetmeliğinde düzenlenmekte olup, yer aldıkları sınıflar dikkate alınarak ayrılacak karşılık miktarları belirlenmektedir. Krediler sorunlu hale geldiklerinde canlı kredi hesaplarından çıkarılarak donuk alacak hesap gruplarına aktarılır. Kredilerin mevcut durumlarının bankaların Karşılıklar yönetmeliği uyarınca muhasebeleştirilmemesi durumunda banka bilançolarının aktif yapısı, karlılığı ve sermaye yeterliliği yanıltıcı bir şekilde, olduğundan daha olumlu bir görünüş sergileyecektir (Selimler, 2006: 38). Bu durumda bankalar bu yanıltıcı olumlu görünüşün etkisi ile risk almaya devam ederek nihayetinde karşılaşacağı sorunları kartopu etkisi ile büyütürken ileride daha sarsıcı şekilde ortaya çıkmasına sebep olacaklardır. Sorunlu kredilerin uygun bir şekilde muhasebeleştirilmesi, kredi riski konusunda önemli bir gösterge olduğundan, sorunlu kredilerin artmaması konusunda da tedbirler alınmasını kolaylaştıracaktır.

1.1.5.3.Kredinin Vadesinde Tahsil Edilmemesinden Sonraki Etkenler

Vadesinde geri ödemesi gerçekleşmeyen krediler artık sorunlu krediler olarak tanımlanmıştır. Bu süreçte bankalar daha çok alacaklarını tahsil etmeye odaklı olarak adımlar atmaya başlar. Bankalar, oluşan riskin bertarafı için kredisi sorunlu hale gelen firmaları yakın takibe alarak, firma kaynaklarını araştırmak, diğer alacaklı bankalarla ortak çalışmalar yapmak, firma ile ödemeler konusunda yeni anlaşmalar yapmak gibi çözüm odaklı girişimlerde bulunur.

Bir kredi sorunlu hale geldiği andan itibaren harekete geçmesi gereken banka, ilk önceliği geri ödemenin güvence altına alınmasına vererek bir hareket planı oluşturmalıdır. Seval (1990), bu konuda bankaların çıkarlarının korunmasının en iyi yolunun, finansal sıkıntı yaşayan müşterinin sağlıklı bir finansal işleyişe kavuşmasının sağlanması konusunda destek olmak olduğunu belirtir. Bir yandan ikili ilişkileri güçlendiren bu yaklaşım diğer yandan borcun geri ödenmesini de güvence altına alabilir. Bir kredinin sorunlu hale gelerek zarara dönüşme ihtimali belirginleştiğinde bankanın karşısında üç seçenek bulunur (Seval, 1990: 285):

- i. Müşteri ile ilişkilerin sürdürülmeye devam edilmesi,
- ii. Kredi teminatlarının nakde çevrilmesi,
- iii. Hiçbir eylemde bulunmadan durumun düzelmesinin beklenmesi.

Müşteri ile ilişkinin devam etmesi, finansal sorunlara çözümler aranması vb. idari yolların çözüm konusundaki etkinliğini yitirmesi durumunda yasal sürecin başlatılması gerekir. Bankanın etkin bir şekilde takip etmesi gereken ve uzun bir zaman gerektiren bu süreçte, borçlunun mal varlığının araştırılması, alacakların tahsili için davalar açılması ve teminatların nakde çevrilmeye çalışılması gibi dikkat ve takip gerektiren işlemlere başvurulur. Hukuki sürecin getireceği ek maliyetler de dikkate alınırsa, daha düşük maliyetli ve kısa süren, ikili anlaşmalara dayanan mahkeme dışı özel çözüm yöntemlerinin her iki taraf için de neden öncelikli olarak ele alınması gerektiği açıktır.

Bugün birçok firmanın birden fazla finansal kurum ile ilişkisi olduğu düşünüldüğünde, firmanın yaşayacağı finansal sıkıntıların sadece tek bir bankada değil

birçok bankadaki kredilerini sorunlu hale getirebileceği unutulmamalıdır. Bu durumlarda alacaklıların doğal olarak çıkar çatışmalarına girmesi, öncelikle kendi alacaklarını tahsil etmek için hukuki tedbirlere başvurması halinde sürecin daha karmaşık ve ciddi maliyetler oluşturacak şekilde uzaması kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla, alacaklar konusunda bankaların ortak hareket etmesinin sağlanması önemlidir.

1.1.6. Kredilerin Sorunlu Hale Gelmesinin Etkileri

Bankaların topladığı mevduatların ortalama vadeleri kısa iken, kullandığı kredilerin vadeleri ise daha uzundur. Bu nedenle, tahsis ettiği kredilerin vadesinde tahsil edilememesi bankaların varlık değerinde düşüşe sebebiyet verir (Demirgüç-Kunt ve Detragiache, 1997:6). Aynı zamanda sorunlu kredilerin artışı, sadece bankacılık sektörünü değil mevduat sahipleri, hissedarlar, reel sektör ve ekonominin geneli için ciddi sorunlara sebep olabilmektedir. Bankanın iflası durumunda hissedarların sermayelerine, mevduat sahiplerinin ise tasarruflarına ilişkin getiri kayıpları oluşurken aynı zamanda sermaye ya da yatırımların tümüyle kaybedilmesi riski ile de karşı karşıya kalırlar (Yahaya ve Oni, 2016:69).

Aynı zamanda özellikle kriz dönemlerinde makroekonomik gelişmelere bağlı olarak sorunlu kredi oranlarında yaşanan artışın etkileri sadece bankacılık sektörü ile sınırlı kalmaz, tüm sektörler üzerinde derin etkiler oluşturabilmektedir. Bankaların kredi tahsilatlarında yaşadığı sorunlar kredi tahsis süreçlerine yansımakta, bankaların kredi plasmanlarını azaltması ve hatta kredilerin vadesinden önce geri çağırması gibi sonuçlar doğurabilmekte, bu gelişmelere bağlı olarak reel sektör firmaları kredi bulmakta zorlanmakta ya da geri çağırılan kredileri nedeniyle finansal sıkıntı içine girebilmektedir. Dolayısıyla, sorunlu kredilerin bankalar üzerindeki etkisi, ülke ekonomisinin geneli üzerinde sonuç doğurabilecek bir domino etkisine dönüşebilmektedir (Karamustafa, 2013:62-63).

Sorunlu kredilerin, ülkenin genel ekonomik performansına olan olumsuz etkilerine ilişkin en yakın örnek 2008-2009 ABD Mortgage krizi gösterilebilir. ABD’de mortgage kredilerinin geri ödenmesindeki sorunlar çerçevesinde kredi krizi

olarak başlayan süreç, daha sonra finans, sigortacılık, inşaat, gayrimenkul, madencilik sektörlerini de olumsuz etkileyerek ekonomik büyümenin yavaşlamasına sebebiyet vermiştir. Enflasyon baskısıyla artan faizler, kredi piyasasını olumsuz etkileyerek 2006 yılında yaşanan %13'lük artış 2007'de yerini %4'lük düşüşe bırakmıştır (Demir vd, 2008:33-34).

1.1.6.1. Bankacılık Sektörüne Etkileri

Bankacılık sektörünün önemli sağlamlık göstergelerinden birisi aktiflerinin kalitesidir. Bu yüzden aktifi oluşturan en önemli kalem olan kredilerin tahsisi aktif kalitesinin artırılması adına son derece önemlidir. Tahsis edilen kredilerin vadelerinde tahsil edilememesi bankanın yükümlülüklerini zamanında yerine getirememesine dolayısıyla aktif kalitesini bozulmasına, banka değerini azalmasına ve itibar kaybına sebebiyet verir (Yücememiş ve Sözer, 2011:45;).

Bankaların topladığı mevduatları kredi olarak vermek suretiyle faiz geliri etmeye çalışan kurumlar olduğu düşünüldüğünde, bankaların müşterilerine veya uluslararası kuruluşlara karşı olan yükümlülüklerini zamanında yerine getirebilmesi, kredileri vadelerinde tahsil edebilmesiyle mümkündür. Oysa vadesinde tahsil edilemeyen kredilerin üstelik takip hesaplarına da aktarılması, bankaların likiditesine ve güvenirliliğine zarar verir, mevduat yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için bankaları yeni kaynak temin etme arayışına iter, bu durum ise bankaları daha yüksek maliyetli kaynakları tercih etmek zorunda bırakabilir. Aynı zamandan banka aktiflerinde sorunlu kredilerin artışı, banka riskini arttırmak suretiyle gerek yurt içi gerek yurt dışında borçlanma maliyetlerini de arttıracaktır (Selimler, 2006:49-50).

Sorunlu krediler, bankanın sermaye yeterliliğini de etkilemektedir. Bankaların donuk alacaklarının artması, tahsilatların yapılamaması nedeniyle bunları finanse etmek için ilave fon maliyetleri doğacak, artan kredi kayıplarının ve ayrılan karşılıkların banka sermayesini azaltması nedeniyle ilave sermaye ihtiyacı ortaya çıkacaktır (İşcan, 2003:7; Fofack, 2005:3).

Sorunlu krediler, banka aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı üzerinde de önemli etkiye sahiptir. Kredilerin geri ödeme sıkıntısı nedeniyle öncelikle yakın izlemeye

alınması, sonrasında bunlara da daha fazla genel karşılık ayrılması, devamında temerrüde düşmesiyle donuk alacak olarak izlenmeye başlamasıyla karşılık yükünün artması sebebiyle faiz dışı giderlerinin artması, banka aktif ve özkaynak karlılığını olumsuz etkilemektedir (Selimler, 2015:166).

Tahsis edildikten sonra tahsil edilemeyen kredi anapara ve faiz borçları nedeniyle, kaynakların daha etkin ve yüksek getirili kaynaklara yönlendirilmemesine neden olmaktadır. Sorunlu krediler, diğer kredilere göre daha yakından takip ve izleme gerektirdiğinden daha yüksek idari giderlere sebebiyet vermekte, yöneticilerin zamanlarını etkin ve verimli kullanamamalarına sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda yasal takip süreçlerinin uzmanlık gerektirmesi, hukuki giderlerin artmasına sebep olmaktadır. Yüksek sorunlu kredi miktarın neden olacağı yetersiz büyüme, düşük karlılık aynı zamanda çalışanların motivasyonunu olumsuz etkilemektedir (Seval, 1990:275-276).

1.1.6.2. Ülke Ekonomisine ve Reel Sektöre Etkileri

Reel sektör kuruluşlarının işletme sermayesi ve yatırım ihtiyaçlarının karşılanması bakımından banka kredilerine ihtiyaç duyulmakta, bu nedenle hem ülke ekonomisinin hem de reel sektörün sağlıklı bir biçimde çalışabilmesi açısından bankalar oldukça önemli bir konumdadır (Balgova, Nies ve Plekhanov, 2016:2).

Sorunlu kredilerde meydana gelen artışlar, bankacılık sektörü krizlerine ve ekonomik faaliyetlerde ani daralmalara sebebiyet verebilmektedir. Bankalar bozulan mali yapıları nedeniyle yeni kredi tahsislerinde kısıtlamalar getirmeleri ya da verilen kredilerin geri çağırılması yoluna gitmeleri işletmelerin başarısızlığa uğramalarına ve dolayısıyla ülkede ekonomik durgunluğa yol açabilmektedir (Karacan, 2002:39). Bankacılık sektörü ile ülke ekonomisi karşılıklı etkileşim içinde olup, sorunlu kredilerdeki artış reel büyüme ve işsizlik oranlarını olumsuz etkilediğinden, sağlıklı ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin sağlanması ancak sağlam bir bankacılık sektörünün varlığı ile mümkündür (Klein, 2013:20).

Sorunlu kredilerin reel sektör ve ekonominin geneli üzerindeki etkilerinin bir örneğini 2000-2001 ekonomik krizlerinde görmekteyiz. Bankacılık sektörü sorunlu

krediler oranı 2000 yılsonunda %10.3 seviyesindeyken, 2001 yılı sonunda %18.1'lere yükselmiş, bankalar bozulan mali yapısı nedeniyle likidite sıkıntısı ve ödemelerinde güçlük yaşayan işletmelere destek olmak ve yeni kredi vermekten ziyade, kredi teminatlarına el koyma ve paraya çevirme yoluna gitmiş, bu uygulamalar işletmelerin hayatta kalmasını daha da zorlaştırmıştır (Kavcıoğlu, 2003:89-90).

1.2. Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması Kavramı

1.2.1. Uluslararası Uygulamalarda Kredinin Yeniden Yapılandırma Kavramı ve Uygulamaları

1.2.1.1. Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA)

Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi (ESMA), 20 Aralık 2012 tarihinde finansal kurumların finansal tablolarında yeniden yapılandırma uygulamalarının işleyişine ilişkin bir bildiri yayınlayarak finansal kurumların yeniden yapılandırma uygulamalarına ilişkin netlik bulunmadığına yönelik endişelerini dile getirmiştir. Küresel finans krizi sonrası dönemde yeniden yapılandırma ve değer düşüklüğüne ilişkin tutarlılık eksikliğinin etkilerine dikkat çekerek, Avrupa Birliği için benzer bir durumdan kaçınmak adına yeniden yapılandırmanın tanımına, değer düşüklüğünün ölçülmesine ilişkin uygun ve tutarlı bir yaklaşımın hayata geçirilmesini teşvik etmiştir. Finansal kuruluşların, 2013 yılından itibaren yıllık finansal raporlarında yeniden yapılandırma uygulamalarının türleri, üstlenilen risklerin tanımı, nasıl yönetildiği ve izlendiği, muhasebe politikaları, önceki döneme göre ortaya çıkan değişikliklere ilişkin açıklamalara yer vermeleri, kredi riski üzerindeki etkisine ilişkin nicel değerlendirmelerde bulunmaları tavsiye edilmiştir (The European Securities And Markets Authority, 2012:1-3).

Avrupa Sistemik Risk Kurulu (ESRB), 2013 yılında Avrupa Birliği genelinde mevcut temerrüt, değer düşüklüğü, yeniden yapılandırma (forbearance) kavramlarının tanımı ve ulusal uygulama farklılıklarına dikkat çekmiştir. Bu durumun AB düzeyinde karşılaştırılabilir veri toplamayı zorlaştırdığı, varlık kalitesi değerlendirilmesinde sınırlamalara neden olabileceği dolayısıyla bankaların kredi riski hakkında geniş bir belirsizlik yarattığını ifade etmiştir (European Systemic Risk Board, 2012:1).

Varlık kalitesi ile ilgili sorunların yeni kredileri yavaşlatarak ekonomik iyileştirmeyi geciktirebileceği, tüm bankacılık sektörü ve reel ekonomi için büyük risk oluşturacağı konusundaki endişeleri dikkate alan Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA), değer düşüklüğüne uğramış bir zararı tanımayı geciktirmesi veya varlık kalitesindeki bozulmaları maskelemek için kullanılmasının önlenmesi amacıyla “yeniden yapılandırma (forbearance)” kavramını ele almıştır.

Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA), 21 Ekim 2013 tarihinde yeniden yapılandırma (forbearance) ve donuk alacak risklerine ilişkin iki taslak tanım ve ilgili tanımlara ilişkin denetim raporlama şablonları geliştirmek üzere çalışmalar başlatmıştır. EBA bu tanımlamaları ve şablonları 575/2013 sayılı Avrupa Birliği Sermaye Gereksinimleri Yönetmeliği (CRR) 99(4)’ün uygulanması kapsamında hazırlamıştır. Avrupa Komisyonu tarafından kabul edildikten sonra, 28 Haziran 2014 tarihinde Teknik Standartların Uygulanmasına İlişkin Nihai Taslak Rapor adıyla, denetim raporlamasına ilişkin FINREP çerçevesinde bir ek değişiklik olarak yer verilmiştir. Böylelikle EBA, denetim otoritelerine Avrupa Birliği genelinde bankalar için varlık kalitesi ile ilgili geri ödenmeyen risklerin seviyesini karşılaştırılabilir bir temelde değerlendirilebilmesi adına ek araçlar sunmayı planlamıştır. Böylelikle, “yeniden yapılandırma” (forbearance) ve “donuk alacak” (non-performing loans) kavramlarının kapsamlı bir şekilde ele alınması, denetim raporlamalarında yeniden yapılandırmalara ilişkin tanım ve uygulama farklılıklarını azaltacak ortak kriterler geliştirilmesi, AB genelinde varlık kalitesi konusunda daha uyumlu bir bakış açısına ulaşmak ve denetim çalışmalarını kolaylaştırmak amaçlanmıştır (Valliant, 2014:3-4).

EBA, yeniden yapılandırma (forbearance) kavramını “*Finansal zorluklarla karşılaşan veya karşılaşmak üzere olan bir borçluya yönelik tanınan imtiyazlar*” şeklinde tanımlamış ve aşağıda belirtilen iki durumun varlığında yeniden yapılandırma tedbirlerinden bahsedilebileceğini ifade etmiştir (European Banking Authority-EBA, 2014:15).

- a) Borçlunun yaşadığı mali finansal zorluk nedeniyle, kredi sözleşmesinin hüküm ve koşullarının normal koşullarda kabul edilmeyecek şekilde değiştirilmesi,

- b) Borçlu mali zorluklar içinde olmasaydı verilmeyecek olan, sorunlu kredi sözleşmesinin tamamen veya kısmen yeniden finansmanı imkânı. (Örneğin, yeni borç sözleşmesinden elde edilen gelirle mevcut borcun tamamen veya kısmen geri ödenmesi.)

EBA, yeniden yapılandırmaların, borç tutarı da dikkate alınarak, borçluyu beklenen kayıpları en aza indirecek şekilde sürdürülebilir bir geri ödeme performansına döndürme amacıyla yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Kredi yapılandırmalarında, borçlunun yaşadığı likidite sorununun geçici olduğu, öncesinde sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirdiği ve kredi kurumuyla işbirliği yapmaya istekli olduğu mutlaka tespit edilmelidir. Hangi yeniden yapılandırma tedbirlerinin uygulanacağına karar verirken, borçlunun menfaatleri göz önünde bulundurulmalıdır. Kredilerin niteliği ve vadesine uygun olarak hem kısa hem de uzun vadeli yeniden yapılandırma önlemlerinin bir kombinasyonu oluşturulmalıdır. Kredi kurumları, yeniden yapılandırma uygulamalarına ilişkin politikalar geliştirmeli ve aynı zamanda uygulanan yeniden yapılandırma önlemlerinin etkinliği izlenmeli, yeniden yapılandırma uygulamalarının başarı derecesi, borçlunun değiştirilmiş sözleşmeye dayalı yükümlülüklerini karşılayıp karşılamadığı ve riskin gerçekleşip gerçekleşmediği ölçülmelidir (EBA, 2018;39-42).

EBA tarafından 31 Ekim 2018 tarihinde hazırlanan “Final Report Guidelines On Management Of Non-Performing And Forborne Exposures” adlı yönergenin Ek 5’inde kredi borçlularının yaşadığı geçici finansal zorluklara çözüm bulma, aynı zamanda kredilerin geri ödenme kapasitelerini arttırma amacıyla başvurulabilecek olası yeniden yapılandırma tedbirlerini düzenlemiştir. Söz konusu tedbirlerin tanım ve uygulamalarına ilişkin değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir (EBA, 2018:75-79).

- 1. Sadece Faiz Ödeme:** Belirlenen dönem boyunca sadece faiz ödenir, anapara geri ödemesi yapılmaz. Sadece faiz ödemesi yapılan dönemin sonuna gelindiğinde, geri ödeme yeteneği değerlendirilerek geri ödeme koşulları yeniden belirlenir. Bu önlem, sadece finansal zorlukları geçici nitelikte olduğu borçlulara uygulanabilir ve 24 aylık süreyi geçemez.

(Ticari gayrimenkul inşaatı ve proje finansmanı ile uğraşan işletmeler için bu süre 12 aydır)

2. **Azaltılmış Ödeme:** Borçlunun nakit akışındaki bozulmayı telafi etmek üzere kısa süreyle taksitlerinin miktarında azaltmaya gidilmesidir. Faizin tamamı geri ödenmeye devam edilir. Azaltılmış ödeme, indirim tutarının makul ölçüde olması ve diğer koşulları sağlaması durumunda 24 aydan daha uzun olmayan bir süre için uygulanabilir.
3. **Ödemesiz Dönem Verilmesi ya da Ödemenin Ertelenmesi:** Anapara veya faiz geri ödeme yükümlülüklerinin belirli bir süre ile ötelenmesidir.
4. **Faizin Aktifleştirilmesi:** Tahakkuk ettirilmiş ancak ödenmemiş faiz borçlarının anapara bakiyesine eklenmesidir. Bu yöntemin, tarihi geçmiş alacakların geri ödenmesinin mümkün olmadığı, aktifleştirmenin mevcut tek seçenek olduğu durumlarda kullanılmalıdır.
5. **Faiz Oranının Azaltılması:** Faiz oranında (sabit veya değişken) adil ve sürdürülebilir bir oranda kalıcı olarak (veya geçici) indirim yapılmasıdır. Borçluya uygulanan faiz oranlarının gelirine kıyasla aşırı yüksek olduğu durumlar da faiz indirimi yapılması düşünülmelidir.
6. **Vade Uzatma:** Kredinin vadesinin uzatılması, geri ödemeleri daha uzun bir süreye yayarak taksit tutarlarında azalmaya olanak tanınmasıdır.
7. **Munzam Teminat Alma:** Yeniden yapılandırma sürecinin bir parçası olarak ve artan riski telafi etmek için borçludan ek teminatlar alınır. Bu önlem, tek başına kredideki gecikmiş borç sorununu çözmediği için uygulanabilir bir yeniden yapılandırma tedbiri değildir. Ek teminat, nakit rehni, alacağın temlik veya taşınmazlar üzerinde yeni/ilave ipotek tesisi gibi farklı şekillerde gerçekleştirilebilir.
8. **Anlaşmalı Teminat Satışı:** Kredi kuruluşu ve borçlu, borcu kısmen veya tamamen geri ödemek için krediye teminat teşkil eden varlıkları gönüllü olarak elden çıkarmayı kabul eder. Kredi kuruluşları, anlaşmalı

satıştan sonra kalan borçları, borçlunun yeniden değerlendirilen geri ödeme kabiliyetine uygun bir geri ödeme planı ile yeniden yapılandırılmalıdır. Teminatın satışını gerektirebilecek yapılandırma önlemleri için kredi kuruluşları, teminat satışından sonra kalabilecek herhangi bir açık için ihtiyatlı hareket etmeli ve bu ihtimalin oluşması durumunda mümkün olduğunca erken harekete geçmelidir.

9. Ödeme Planının Yeniden Düzenlenmesi: Mevcut geri ödeme planının, borçlunun gelecekteki nakit akışı dikkate alınarak yeniden düzenlenmesini ifade eder. Farklı geri ödeme seçenekleri şunlardır

a) Kısmi geri ödeme: Teminat altındaki varlıkların satışı sonrasında, kalan ödenmemiş tutar için sürdürülebilir bir geri ödeme programı sağlamak için uygulanan bir tedbirdir.

b) Balon ödeme: Yalnız istisnai durumlarda uygulanması uygun görülen, borçlunun gelecekteki nakit akışına uygun olan balon veya tek seferlik ödemeyi içerir.

c) Artan ödeme: Kredi kuruluşlarının borçlunun gelecekteki nakit akışındaki artışı garanti edebildikleri zaman uygulayabilecekleri ek bir tedbir olarak düzenlenmiştir.

10. Para Birimi Dönüştürme: Kredi riskin para birimi nakit akışının para birimiyle uyumlu olmaması durumunda bu tedbir uygulanabilir.

11. Sözleşme Koşullarına/Taahhütlerine İlişkin Diğer Değişiklikler: Kredi kuruluşlarınca sözleşme koşullarında yapılan ancak yukarıda listelenmeyen diğer değişiklikleri ifade eder.

12. Yeniden Finansman/Yeni Kredi İmkânları: Zor durumdaki bir borçlunun toparlanmasını desteklemek için yeni finansman imkânları sağlama şeklindeki tedbirlerdir. Bu genellikle geçerli bir yapılandırma ölçüsü değildir; mevcut gecikmeleri ele alan diğer yapılandırma önlemleri ile birleştirilmeli ve sadece istisnai durumlarda uygulanmalıdır.

13. Konsolidasyon: Birden fazla riskin tek bir risk altında birleştirilmesine ilişkin tedbirlerdir. Bu önlem, teminat ve nakit akışının birleştirilmesini

sağlayarak nakit sızıntıların en aza indirilmesi ve riskler arasında nakit akışı fazlasının yeniden tahsisini kolaylaştırması bakımından faydalıdır.

14. Kısmi veya Toplam Borcun Affı: Kredi kuruluşu, borçludan ödenmemiş borç tutarının bir kısmını veya tamamını yasal olarak geri alma hakkını kaybeder. Bu önlem, kredi kuruluşunun, borçlunun mutabık kalınan bir zaman dilimi içinde anapara bakiyesinin büyük bir kısmını geri ödemesi halinde, kredi kuruluşunun kalan borcun tamamını affettiği bir tedbirdir. Kalan borcun affı ahlaki tehlikeye yol açabileceğinden kredi kurumları borç affı tedbirini dikkatli bir şekilde uygulamalıdır.

Sözleşme koşullarında değişiklik ya da yeniden finansman yoluyla yapılacak yeniden yapılandırma, Şekil 1.2.'de görüldüğü üzere hâlihazırda değer düşüklüğüne uğramış veya temerrüde düşmüş olarak kabul edilen alacak statüsündeki bir alacağa uygulanabileceği gibi standart nitelikteki canlı bir alacak için de uygulanabilir. Kredi sözleşmesinin koşulları için yapılacak olan değişiklik ya da yeniden finansman için alacağın donuk/vadesi geçmiş olması gerekmez. Ancak, bir alacağın yeniden yapılandırmaya konu edilebilmesi için borçlunun ödeme gücü içinde olması şartı bulunmaktadır (EBA, 2014:6).

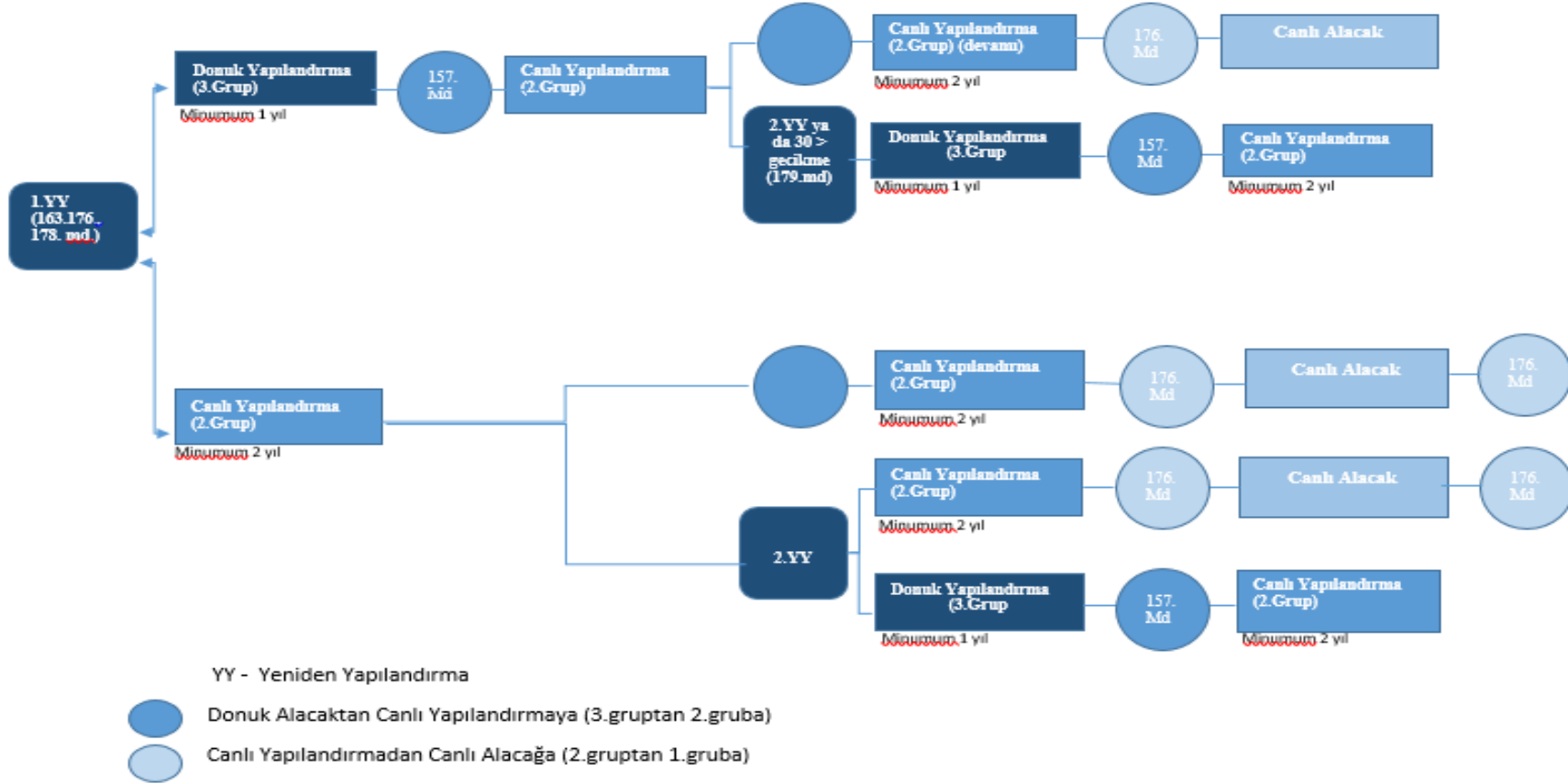
Şekil 1.2.:Yeniden Yapılandırma ve Donuk Alacak Riskleri İçin Şemsiye Yaklaşımı

Kaynak: EBA, 2014:7

Yeniden yapılandırma konusu Uluslararası Muhasebe Standartlarında düzenlenmemiş olduğundan bir kredinin yeniden yapılandırma tedbirleri uygulanması durumunda hangi sınıfta izlenmesi gerektiğine ilişkin konu da belirsizdir. UFRS 9'da açık bir şekilde ele alınmayan yeniden yapılandırma, uygulayıcıların takdir ve yoruma geniş bir alan bırakmaktadır. Bu nedenle EBA, bu konudaki belirsizliği gidermek adına canlı veya donuk alacak sınıfında izlenen alacakların yeniden yapılandırılması durumunda hangi grupta izleneceği ve yeniden sınıflandırma koşullarının işleyişine ilişkin bazı kriterler geliştirmiştir. Buna göre;

- Borçlunun nakit akışındaki geçici zorluklar nedeniyle yeniden yapılandırma tedbirlerine başvurulduğunda, yeniden yapılandırma tedbirlerinin uygulandığı tarihte donuk alacak sınıfında izlenmeyen ve alınan yapılandırma tedbirlerinin kredinin donuk alacak olarak sınıflandırılmasını gerektirmediği krediler, UFRS 9 kapsamında 2. grupta sınıflandırılabilirdiği düzenlenmiştir.
- Öte yandan, borçlunun konjonktürel sebeplerin dışında oluşandan daha ciddi bir ödeme güçlüğü içinde olduğu durumlarda yapılandırılan kredinin IFRS 9 kapsamında donuk alacak olarak 3. grupta izlenmesi gerektiği düzenlenmiştir. Bu yapılandırma tedbirlerine; kısmi veya toplam borç affı, yeni kredi kolaylıkları verilmesi veya 2 yıldan daha uzun süreli bir uzatma ya da ödemesiz dönem verilmesi örnek verilebilir. Ayrıca, daha önceden yeniden yapılandırma konusu edilmiş bir krediye ek yeni yapılandırma tedbirleri uygulanması ve yeniden yapılandırma konusu kredinin geri ödemelerinde 30 günü aşan gecikmeler sözkonusu olduğu durumlarda yine UFRS 9 kapsamında 3.grupta sınıflandırılması gerektiği düzenlenmiştir (García, Rocamora ve Burke, 2017:3).

EBA, yeniden yapılandırılmış bir alacağın canlı veya donuk alacak olma durumlarına göre değişen izleme süreçleri öngörmüş, izleme süresinin bitişini ve yeniden sınıflandırma koşullarını ise belli şartlara bağlamıştır. Buna ilişkin izleme süreçleri Şekil 1.3.'te gösterilmiştir.

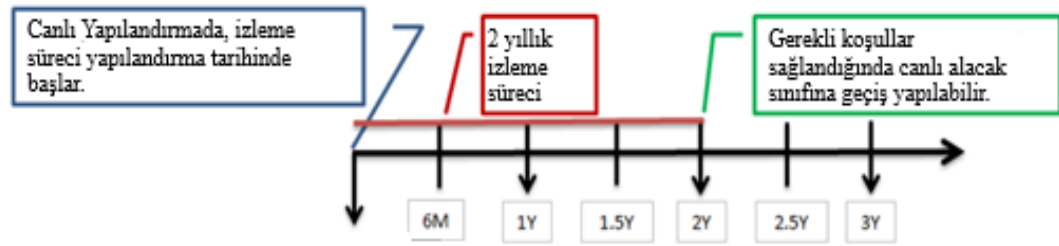

Şekil 1.3.: Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA) Yeniden Yapılandırılan Kredinin Sınıflandırma ve İzleme Süreçleri

Kaynak: ECB, 2017:5

Buna göre; 2. grupta yeniden yapılandırılan bir alacağın yapılandırma kapsamından çıkartılarak canlı alacak sınıfına alınması Şekil 1.4'te gösterildiği gibi aşağıdaki koşullara bağlanmıştır (Valliant, 2014;9).

- i. Yapılandırma tarihinden itibaren minimum 2 yıl süre ile 2. grup alacak sınıfında izlenmesi (Bu süre içinde ödemelerinde gecikme olması durumunda 2 yıllık izleme süreci yeniden başlar),
- ii. Borçlunun yükümlülüklerini zamanında yerine getirme olasılığının yüksek olması,
- iii. İzleme süresinin yarısından fazlasında kredinin anapara ve/veya faiz ödemelerinin düzenli yapılmış olması,
- iv. İzleme süresinde, aynı borçluya kullandırılan başka bir kredinin anapara ve/veya faiz ödemelerinde 30 günü aşan gecikmelerin olmaması,

M: Ay (month), Y: Yıl (year)

Şekil 1.4.: EBA – 2. Grup Alacak Sınıfından Canlı Alacağa Geçiş Süreci

Kaynak: Vailant, 2014:10

3. grupta donuk alacak olarak izlenen alacağın donuk alacak sınıfından çıkarılması Şekil 1.5'te gösterildiği gibi aşağıdaki koşullara bağlanmıştır (Vailant, 2014:10).

- i. Donuk alacak statüsünde 1 yıllık izleme sürecine alınması,
- ii. Yeniden sınıflamanın yapılacağı tarihte, anapara ve/veya faiz ödemelerinde herhangi bir gecikme olmaması,

- iii. Yeniden yapılandırılan alacağın aktiften silinen anapara tutarlarının tamamı tahsil edilmiş ve gecikmiş tüm ödemelerinin yapılmış olması,
- iv. Gelecek dönemlerde ödemelerin vadesinde yapılamayacağına ilişkin herhangi bir olumsuz görüşün bulunmaması,
- v. Aynı borçlunun vadesi 90 gün geçmiş başka bir kredisinin olmaması.

M: Ay (month), Y: Yıl (year)

Şekil 1.5.: EBA -Donuk Alacak Sınıfından Çıkış Süreci

Kaynak: Vailant, 2014:10

Eğer ki, yeniden yapılandırılmış alacağın 2 yıllık izleme süresi içinde 2. kez yeniden yapılandırılması ya da ödemelerinde 30 günü aşan gecikmeler söz konusu ise risk durumundaki artış nedeniyle 3. grupta izlenmelidir. Söz konusu kredinin donuk alacak statüsünden çıkışı ile ilgili süreç yeniden başlatılır.

EBA, üçüncü bir durum olarak zaten donuk alacak olarak izlenen alacağın yeniden yapılandırması söz konusu olduğu durumda alacağın donuk alacak kapsamından çıkartılarak canlı alacak sınıfına alınmasını aşağıdaki şartlara bağlamıştır (EBA, 2014:11).

- i. Yeniden yapılandırılan alacağın 1 yıl süre ile daha donuk alacak statüsünde izlenmesi,
- ii. Donuk alacak statüsünden çıkış kriterlerinin (vadesi geçmiş veya aktiften silinen miktarların geri ödenmesi) karşılanması,
- iii. Donuk alacak sınıfında 1 yıl süre ile izlendikten sonra, 2 yıl süre ile 2.grupta izlenmesi,

- iv. 2 yıllık yakın izleme süresinin sonunda, diğer canlı kredi olma kriterlerinin sağlanması koşuluyla alacağın yapılandırılmış olarak sınıflandırılmasına son verir.

M: Ay (month), Y: Yıl (year)

Şekil 1.6.: Donuk Alacağın Yeniden Yapılandırılması Durumunda Donuk Alacak Sınıfından Çıkış Süreci

Kaynak: Vailant, 2014:11

1.2.1.2. Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel Committee On Banking Supervision - BCBS)

Küresel finansal kriz, denetçiler ve diğer paydaşlar için farklı yetki alanlarındaki bankalar hakkında bilgi edinme ve bunları karşılaştırma konusundaki zorlukları ortaya çıkarmıştır. Küresel finans krizinden çıkarılan derslerden biri, denetçilerin ve yatırımcıların bankaların mali tablolarında sunulan kredi sınıflandırması hakkındaki bilgileri her zaman anlayamadıkları ve karşılaştıramadıkları olmuştur. Bankalar değerlemeler, karşılık ayırma ve risk ağırlıklandırmaları için farklı (ve genellikle açıklanmayan veya yeterince açıklanmayan) metodolojiler ve varsayımlar kullanmış, bu durum opaklığı artırmış, karşılaştırılabilirliği azaltmıştır. Bu tutarsızlık, krizin zirvesinde belirsizliği artırarak bankaların performansını ve riskini değerlendirmeye çalışan yatırımcıları hayal kırıklığına uğratmıştır.

Basel Bankacılık Denetleme Komitesi, küresel kriz sonrasında denetim otoriteleri ve diğer paydaşların yetki alanlarındaki bankaların bilgilerini tanımlama ve karşılaştırmada yaşadıkları zorlukları ve bankaların varlık kalitelerini belirleme ve

raporlama şekillerinde önemli farklılıklar olabileceğini dikkate alarak, bankaların varlık kalitesine ilişkin sınıflandırma uygulamalarını analiz etmek ve uygulamalardaki farklılığın sonuçlarını değerlendirmek üzere özel bir ekip oluşturmuştur. Basel Komitesi tarafından oluşturulan ekip, literatür taraması ve 28 süpervizörle yapılan bir anketin yanı sıra, 28 yetki alanında 39 bankaya gönderilen anket ve vaka çalışmaları yoluyla sektör uygulamalarını inceleyerek, bankaların sorunlu kredileri çeşitli şekillerde sınıflandırdığını ve sorunlu kredileri sınıflandırmak için tutarlı uluslararası standartların olmadığını tespit etmiştir. Denetim otoriteleri ve bankalar, kredi sınıflandırmalarında, kredi riski yönetimi ve denetim raporlarında “standart(canlı)”, “donuk”, “yeniden yapılandırma (forbearance)”, “değer düşüklüğüne uğramış”, “kayıp” ve “zarar niteliğinde” gibi temel terimler kullanıldığını, ancak terimlerin tutarlı bir şekilde tanımlanmadığını ya da raporlanmadığı belirtilmiş, özellikle, “değer düşüklüğü” ve “temerrüt” terimlerinin tanımlarındaki farklılıklara dikkat çekilmiştir. Analizde ayrıca, ankete dahil edilen bankaların yarısından fazlasının (39 bankadan 17’sinde) muhasebe standartları çerçevesinde kullanılanlardan farklı yerel/ulusal temerrüt tanımları oluşturduğu ve üç ile dokuz arasında değişen farklı kredi sınıflandırmaları kullandığı tespit edilmiştir (BCBS, 2016:1).

Basel Komitesi, yapmış olduğu incelemelerde bankaların %80’inden fazlasının yeniden yapılandırma kavramının “restructuring” gibi eşanlamlılar da dahil olmak üzere yaygın olarak “forbearance” kavramı ile tanımlandığını, ancak resmi bir uluslararası tanımı bulunmadığı ve bu nedenle dünyanın dört bir yanındaki yetki alanları ve bankalar arasında farklı şekilde tanımlanmakta olduğunu tespit etmiştir. Bunun üzerine, kredi sınıflandırması için kullanılan nicel ve nitel kriterlerin uyumlaştırılmasına yardımcı olması ve mevcut tanımları olmayan ülkeler için başlangıç noktası sağlanması amacıyla 13 Nisan 2016’da “Prudential Treatment of Problem Assets – Definitions of Non-Performing Exposures and Forbearance” adlı bir doküman yayınlamıştır. Bu doküman birçok ülkenin mevcut tanımlarındaki ortak noktalar üzerine inşa edilecek şekilde hazırlanmış olup, iki önemli terim olan “donuk alacak” ve “yeniden yapılandırma (forbearance)” tanımları için kılavuz niteliği taşımaktadır (BCBS, 2016:1,17).

Basel, yeniden yapılandırma kavramını “mali güçlük” ve “imtiyaz” kavramlarıyla açıklamış, yeniden yapılandırmanın (forbearance) aşağıda belirtilen durumlarda geçerli olduğunu belirtmiştir (BCBS, 2016:12).

- i. Borçlunun finansal yükümlülüklerini yerine getirmede mali zorluklar yaşaması,
- ii. Bir bankanın ve/veya karşı tarafın takdirine bağlı olsun veya olmasın, başka türlü göz önünde bulundurmayaacağı bir imtiyaz vermesi,
- iii. Başta yapılan sözleşmede yer alan, finansal güçlük durumunda borçluya imtiyaz tanınmasını sağlayan hükümlerin uygulanması,

Bu imtiyaz, donuk alacaklara tanınabileceği gibi canlı alacaklara da tanınabilir. Yeniden yapılandırma, canlı veya donuk olmasına bakılmaksızın, borçlunun bir kredi, borç senedi veya bilanço dışı kalemler (örneğin, kredi taahhütleri ve garantiler) konusundaki mali zorluğu nedeniyle verilen imtiyazları içerir. Yeniden yapılandırma, borçlunun mali zorluğu nedeniyle imtiyazların verildiği münferit risk düzeyi ile sınırlıdır. Yeniden yapılandırmanın gereğini tespit etmek için, bankaların ilk olarak borçlunun mali zorluk yaşayıp yaşamadığını belirlemesi gerektiği düzenlenmiştir. Mali güçlüğün olası göstergelerine ilişkin örnekler aşağıda sıralanmıştır. Ancak bunlar yeniden yapılandırma ile ilgili mali zorluk göstergelerinin kapsamlı bir listesini oluşturmaz, ilgili hususlar dikkate alınarak mali zorluk durumunun bankalarca değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna göre; (BCBS, 2016:12-13).

- i. Borçlunun hali hazırda vadesi geçmiş anapara ve/veya faiz ödemesinin bulunması,
- ii. Borçlunun gecikmiş anapara ve/veya faiz ödemesi bulunmamakla birlikte, yeniden yapılandırmanın yapılmaması durumunda ödemelerinde gecikme yaşanması ihtimalinin olması,
- iii. Bir borçlunun menkul kıymetlerinin, kotasyon gerekliliklerine uyulmaması veya mali nedenlerle borsadan çıkarılmış ya da çıkarılma tehdidi altında olması,

- iv. Banka, yapacağı analizlere dayanarak borçlunun mevcut ve gelecekteki nakit akışlarının tüm kredileri veya diğer borçlarını (hem faizler hem anapara olarak) karşılamada yetersiz olacağını tahmin etmesi,
- v. Bir borçlunun mevcut riskleri, yürürlükteki kredi riski sınıflandırmasına göre ya da bankanın dâhili kredi derecelendirme sistemi içindeki kredi riski sınıflandırmasına göre finansal güçlük yaşadığını ifade eden bir dereceye düşmüş ise,
- vi. Borçlunun kredisi hali hazırda donuk alacak olarak sınıflandırılıyor ya da imtiyaz tanınmaması durumunda donuk alacak olarak sınıflandırılacak ise,
- vii. Borçlu, diğer banka ve banka dışındaki kaynaklardan, sorunsuz bir borçluya verilen piyasa faiz oranlarından borçlanamıyorsa,

Alacaklı tarafından, finansal zorluk yaşayan borçluya geri ödeme konusunda sağlanan özel sözleşme hüküm ve koşulları olarak tanınabilecek imtiyazlar ise aşağıda sunulmuş olup, bu imtiyazların temel özelliği, normal piyasa koşullarında hiçbir borçluya tanınmayacak imtiyazlar olmasıdır. Buna göre;

- i. Borçlu için mevcut sözleşme koşullarında, önemli ölçüde daha uygun koşullar sağlayan değişikliklerle;
- ii. Ek bir anlaşma veya mevcut sözleşmeyi yeniden finanse etmek için yapılacak yeni bir sözleşmeyle veya
- iii. Sözleşmenin finansal zorluk yaşayan borçluya imtiyaz tanıyan sözleşme hükümlerinin uygulamaya konması veya ek krediler ya da garantiler verilmesi ile imtiyaz sağlanabileceği ifade edilmiştir (BCBS, 2016:13).

Alacaklılar tarafından verilen veya uygulanan yeniden yapılandırma olarak değerlendirilebilecek birçok imtiyaz türü vardır. Borçlunun mali sıkıntı içinde olmadığı durumlarda imtiyaz verilmesi söz konusu değildir. Bir borçlunun mali zorluk yaşadığı değerlendirildiğinde, verilebilecek imtiyazlara ilişkin örnek olabilecek durumlar aşağıda gibi düzenlenmiştir (BCBS, 2016:13).

- i. Kredi vadesinin uzatılması;
- ii. Anapara ve/veya faiz ödemelerinin tarihlerinin değiştirilerek yeni bir ödeme planının oluşturulması;
- iii. Yeni ödemesiz dönem verilmesi veya mevcut ödemesiz dönemin uzatılması;
- iv. Faiz oranında indirim yapılması,
- v. Faizlerin aktifleştirilmesi
- vi. Anapara ve/veya faiz ödemelerinin ertelenmesi veya bunlardan kısmen vazgeçilmesi;
- vii. Ödeme planının öncelikle sadece faiz ödemesi yapılacak şekilde yeniden düzenlenmesi,
- viii. Teminatın serbest bırakılması veya daha düşük seviyelere çekilmesi;
- ix. Borçlunun borç öz sermaye takası yapmasına izin verilmesi;
- x. Tazmin / tahsilata yönelik faaliyetlerinin uzun süreler için ertelenmesi;
- xi. Sözleşme koşullarının kolaylaştırılması.

Yeni sözleşmenin şartları borçlu için mevcut sözleşmeden daha avantajlı olmasa bile, borçlunun mali zorluğu nedeniyle mevcut bir riskin yeniden finanse edilmesine olanak sağlıyorsa yine de yeniden yapılandırma olarak nitelendirilir.

Basel, yeniden yapılandırılan bir kredinin yeniden yapılandırma kategorisinden çıkışını, revize edilmiş sözleşme hükümlerine göre 1 yıldan az olmayan bir geri ödeme süresi boyunca tüm ödemelerin zamanında yapılması ve borçlunun finansal zorluğunun ortadan kalkması şartlarına bağlamıştır. Her iki kriter birden karşılanana kadar, yeniden yapılandırılan krediler olarak tanımlanmaya devam edilir. Eğer 1 yıllık izleme süresi içinde yapılandırılmış kredi temerrüde düşerse 1 yıllık izleme süreci yeniden başlatılır (BCBS, 2016:14).

Yeniden yapılandırma hem “canlı alacaklar” hem de “donuk alacaklar” için yapılabilir. Donuk alacak sınıfındaki bir kredinin yeniden yapılandırılması durumunda kredinin donuk alacak olarak sınıflandırılmasına devam edilmelidir. Canlı alacak sınıfında izlenen bir alacağın yeniden yapılandırılması durumunda ise, yeniden

yapılandırmanın oluşturacağı risk nedeniyle, bankanın alacağını donuk alacak kriterlerini karşılayıp karşılamadığını değerlendirmesi gerekir. Donuk sınıfında olmasa bile yeniden yapılandırılmaması durumunda, donuk alacak olarak kategorize edilmesi muhtemel olan kredi, yeniden yapılandırıldığında donuk alacak sınıfında izlenmelidir. Bankalar, bir defadan fazla yeniden yapılandırılmaya tabi olmuş kredilerin uygun şekilde sınıflandırılmasına özellikle dikkat etmelidir. Kredinin yapılandırıldıktan sonraki izleme sürecinde, tekrar yeniden yapılandırılması söz konusu olduğunda izleme süreci yeniden başlatılmalıdır. Bu durumda da bankalar ilgili kredinin, donuk olarak sınıflandırılıp sınıflandırılmayacağını dikkate almalıdır (BCBS, 2016:14).

Yeniden yapılandırma sürecinde “donuk” veya “canlı” sınıfında yapılandırılmış olmalarına bakılmaksızın düzenli olarak geri ödeme planlarına uygun şekilde ödemelerin yapılıp yapılmadığı izlenmelidir. Yapılandırılmış tüm donuk alacakların aşağıda belirtilen kriterlerin tümü aynı anda karşılanıncaya kadar donuk alacak olarak sınıflandırılmasına devam edilmelidir. Yapılandırılmış alacak,

- a) Borçlunun, vadesi 90 günden fazla süre geçmiş herhangi bir maddi riske sahip olmaması;
- b) Geri ödemelerin, denetim otoritesi tarafından belirlenen en az 3 aylık bir geri ödeme süresi boyunca vadesinde yapılmış olması, (Donuk alacak olarak yeniden yapılandırılan krediler daha uzun bir periyodu gerektirebilir.)
- c) Borçlunun durumu, orijinal ya da yapılandırılmış sözleşme koşullarına göre, kalan riskin tamamını geri ödeyebilecek kadar iyileşmiş olması,
- d) Risk, Basel II standardına göre “temerrüde düşmemiş” veya geçerli muhasebe sınıflandırmasına göre “değer düşüklüğüne uğramamış” ise donuk alacaklar sınıfından çıkartılabilir (BCBS, 2016:10-11).

Borçlunun, 1 yıldan az olmayan bir geri ödeme süresi boyunca tüm ödemelerini zamanında yapması ve finansal zorluğunun tamamen ortadan kalkması durumunda alacak, yapılandırılmış canlı alacak olarak tanımlanabilir. Yapılandırılan alacak 1

yıllık izleme süreci içinde donuk alacak haline gelirse, izleme süreci yeniden başlar (BCBS, 2016:14).

1.2.2. Türk Bankacılık Sektöründe Kredinin Yeniden Yapılandırılması Kavramı ve Uygulamaları

1.2.2.1. Kredinin Yeniden Yapılandırması Kavramı

Türk Bankacılık sektöründe, bankaların kredilerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin uygulamaları Kredilerin Sınıflandırılması ve Ayrılacak Karşılıkların Belirlenmesi Hakkındaki Yönetmeliği'nde belirtilen düzenlemeler dikkate alınarak gerçekleştirilmekle birlikte, yeniden yapılandırma kavramının tanımlanmasına ilişkin çalışmaların dünyadaki uygulamalara benzer şekilde yakın zamanda gerçekleştiği görülmektedir.

Yeniden yapılandırma kavramı ilk defa, 01.Ocak 2018 itibari ile yürürlüğe giren 22 Haziran 2016 tarih 29750 sayılı Karşılıklar Yönetmeliği 7.maddesi 1.fikrasında *“Canlı veya donuk alacaklar için uygulanabilen yeniden yapılandırma, kredi borçlusunun ödemelerinde karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel olan finansal güçlükler nedeniyle borçluya tanınan ve geri ödeme sıkıntısı çekmeyen bir borçluya tanınmayacak olan imtiyazları ifade eder. Borçluya sağlanan imtiyazlar, finansal güçlük nedeniyle yükümlülüklerini yerine getiremeyen ya da getiremeyecek olan borçlu lehine; a) Kredi sözleşmesi koşullarının değiştirilmesi veya b) Kredinin kısmen veya tamamen yeniden finanse edilmesidir.”* şeklinde tanımlanmıştır.

Finansal güçlük yaşayan ya da yaşaması ihtimali bulunan borçlunun sözleşme hükümlerinde, yeniden yapılandırma sonrasında öncesine göre borçlu lehine farklılıklar bulunduğu ya da yeniden yapılandırma ile düzenlenen yeni sözleşme hükümlerinin, yapılandırmanın yapıldığı tarihte benzer risk yapısına sahip diğer borçlulara göre daha avantajlı koşullar içermesi durumunda ilgili borçluya imtiyaz tanındığının kabul edileceği belirtilmiştir.

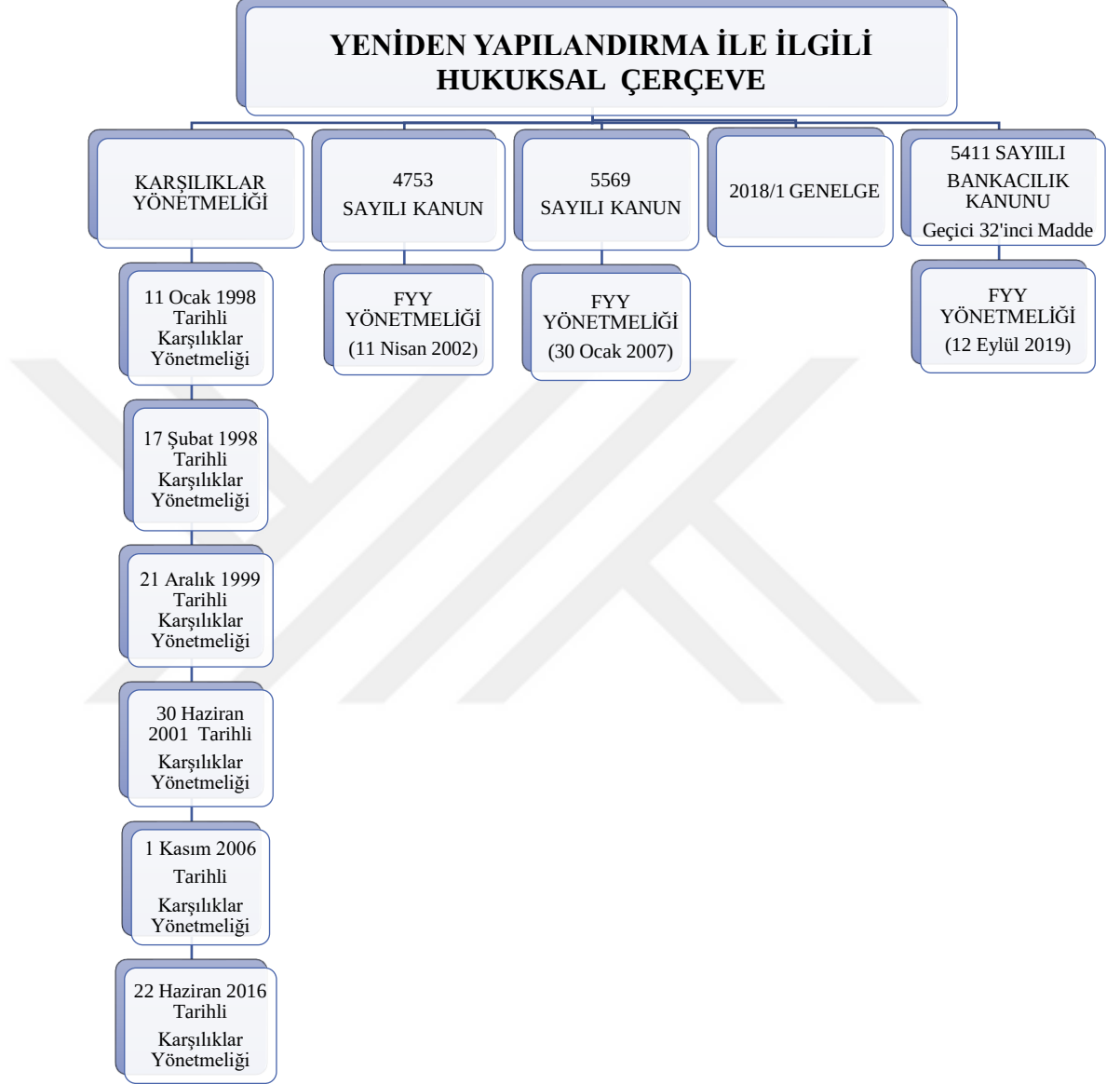
Türk bankacılık sektöründe banka kredilerinin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili tespit edilen ilk düzenlemeye, 11 Ocak 1998 tarih 23227 sayılı Resmi Gazetede

yayımlanan Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar'da yer verilmiştir. İlgili yönetmelik kapsamında, temerrüde düşen kredinin temerrüde düşmenin likidite yetersizliğinden kaynaklanması halinde ve borçlunun ödeme gücünün geri kazandırılması ve bankanın alacağının tahsil edebilmesi amacıyla, bir defaya mahsus olmak kaydıyla yenilenebileceği ya da yeni bir itfa planına bağlanabileceği düzenlenmiştir. Banka kredilerinin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili ilk düzenlemelerde sadece temerrüde düşmüş alacakların yeniden yapılandırılabilirliği belirtilmekle birlikte, daha sonraki süreçte temerrüt etmemiş canlı alacakların da yeniden yapılandırılması ile ilgili düzenlemeler yapıldığını görmekteyiz.

1.2.2.2. Türk Bankacılık Sektöründe Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması Hakkındaki Yasal Çerçeve

Türk Bankacılık Sektöründe Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması hakkındaki yasal çerçeveye ilişkin olarak Şekil 1.7'de gösterilen değişen düzenlemeleri ile Karşılıklar Yönetmeliği, 4753 sayılı Kanun, 5569 sayılı Kanun, 5411 sayılı Bankacılık Kanunun Geçici 32. maddesi ve bunların uygulanmasına ilişkin hazırlanan çerçeve yönetmelikler, 2018/1 sayılı Genelge ele alınacaktır.

Şekil 1.7.: Türk Bankacılık Sektöründe Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması ile İlgili Hukuksal Çerçeve

Kaynak: Yazar tarafından ilgili kanun ve yönetmelikler dikkate alınarak derlenmiştir.

1.2.2.2.1. Karşılıklar Yönetmeliği

Türk bankacılık sektöründe yeniden yapılandırma ile ilgili ilk düzenlemeye 11 Ocak 1998 tarih 23227 sayılı Resmi Gazete ‘de yayımlanan 97/10497 sayılı Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar’da yer verilmiştir. İlgili yönetmeliğin 3.maddesi,

temerrüde düşen kredinin, temerrüde düşmenin likidite sıkıntısından kaynaklanması halinde, borçluya likidite gücü kazandırmak ve banka alacağının tahsilini sağlamak amacıyla, bir defaya mahsus olmak kaydıyla yenilenebileceği ya da yeni bir itfa planına bağlanabileceğini ve söz konusu kredilerin Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler Hesabında izleneceğini düzenlenmiştir. Ancak yeniden yapılandırmanın koşulları hakkında bir düzenleme yapılmamış, bankalar uygulama konusunda serbest bırakılmıştır.

17 Şubat 1998 tarihli 23261 sayılı Resmî Gazete ‘de yayınlanan 77/10497 sayılı Kararname eki Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar’a İlişkin 1 Sayılı Tebliğ ile önceki yönetmelikten farklı olarak kredilerin yenilenmesi veya itfa planına bağlanmasına ilişkin koşullar düzenlenmiştir. İlgili tebliğin 4.maddesi ile önceki düzenlemede yer almayan “*gerektiğinde bu alacağın %20'sine kadar ilave kredi de açılmak suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere yenilenebilir veya itfa planına bağlanabilir.*” ifadesi ile yeniden finansman durumunun düzenlendiği görülmektedir. Ayrıca önceki düzenlemeden farklı olarak temerrüde uğrayan kredinin yeniden yapılandırılması, ilgili Tebliğ’in 5’inci maddesinde düzenlenen ve alacağın tamamını karşılayacak düzeyde ilk iki grup içinde yer alan teminatların mevcudiyeti şartına bağlanmıştır. Kredinin yenileme ya da yeni itfa planına bağlama işleminin temerrüde düşmesine müteakip en geç 3 ay içinde, 120 günü geçmeyecek şekilde eşit taksitler halinde ya da bu şekilde belirlenecek taksit tutarının %50’sinden az ya da fazla olmamak üzere artan veya azalan oranlı ve azami 3 yıl vadeli olarak yapılması zorunlu kılınmıştır. Belirlenen şartlara uygun şekilde yapılandırılan kredilerin Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler Hesabına aktarılacağı ve vadesinde tahsil edilebildiği sürece özel karşılığa tabi olmayacağı belirtilmiştir.

21 Aralık 1999 tarih 23913 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar ile önceki düzenlemelerden farklı olarak, temerrüt etmiş bir alacağın yapılandırılması

durumunda takip eden 6 ay süre ile ilgili grupta izlenmesi gerektiği ve kredinin şartlarına uyulması ve ödemelerin zamanında yapılması kaydıyla bu sürenin sonunda Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler hesabına aktarılabilceği düzenlenmiştir. İzleme sürecinde daha önce hangi sınıfta izleniyor ise, o gruba uygulanan özel karşılık oranları uygulanmaya devam edilir. Böylece temerrüt etmiş alacağın yapılandırmaya müteakip Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler hesabına aktarılarak özel karşılık ayrılmaması yönündeki uygulamaya son verilmiştir.

31 Mart 2000 tarihli 24006 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Karşılıklar Yönetmeliğine ilişkin 1 sayılı Tebliğ’de yeniden yapılandırılmasına ilişkin ön koşulun önceki yönetmeliklere göre daha kapsamlı tanımlandığını görmekteyiz. Yeniden yapılandırmanın ön koşulu olarak belirtilmiş olan “geçici likidite sıkıntısı” durumu burada ilk kez, *“normal zamanında yükümlülüklerini eksiksiz olarak yerine getirebilecek ödeme gücüne sahip olan borçlunun, normal faaliyetlerden kaynaklanan fon giriş ve çıkışlarının, satış gelirlerinin veya faaliyet gelirlerinin beklenmedik ve geçici bir nedene bağlı olarak dalgalanmasından dolayı düzensiz hale gelmesinden kaynaklanan yönetilebilir bir nakit açığı”* olarak tanımlanmıştır. Önceki yönetmelikten farklı olarak, gerektiği durumlarda ilave kredi için belirlenen alacağın azami %20’sine kadar olan limit, %25 olarak değiştirilmiş ve yeni ödeme/itfa planında 120 günü aşmayan taksitler ile ödenmesi koşulunda süre 90 gün olarak güncellenmiştir.

30 Haziran 2001 tarihli 24448 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Karşılıklar Yönetmeliği ile yeniden yapılandırmaya ilişkin düzenlemelerin bir önceki yönetmelikle aynı olmak ile birlikte, yeniden yapılandırma vadesi için belirlenen azami sınırın 3 yıldan 5 yıla çıkartıldığı görülmektedir.

1 Kasım 2006 tarihli 26333 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan, Karşılıklar Yönetmeliği önceki yönetmeliklerden farklı olarak yapılandırma sonrası en az 6 ay süreyle izlendikleri grupta takip edilen kredilerin, ödemelerini vadesinde yapmaları ve toplam alacak tutarının en az %15’ini geri ödenmiş olmaları şartıyla, izleme süresi sonunda Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler Hesabı’na aktarılabilceği belirtilmiştir. Ayrıca Yeniden yapılandırılan alacağın, geri ödemelerinin aksatılması

nedeniyle yeniden yapılandırma konusu edilebilmesi, her yıl azami bir kez ile sınırlı olacak şekilde, kalan anapara borcunun %20'sini ödenmiş olması kaydıyla mümkündür. Bu madde ile önceki yönetmeliklerde 1 defaya mahsus olan yeniden yapılandırma koşulunun her yıl azami 1 kez olacak şekilde yeniden düzenlendiğini görmekteyiz.

1 Kasım 2006 tarihli 26333 sayılı Karşılıklar Yönetmeliği'nin yoruma açık hükümlerinin bulunması, uygulanmada karışıklıkların yaşanması ve uluslararası uygulamalarda kredi ve değer düşüklüğü karşılıkları için IAS 39 ile uygulanan "gerçekleşen kredi zararı" modelinden IFRS 9 ile "beklenen zarar" modeline geçilmesiyle uluslararası standartlara uyum sağlama ihtiyacı ile Karşılıklar Yönetmeliğinde değişikliğe gidilmiştir. BDDK'nın yürütmüş olduğu çalışmalar kapsamında Karşılıklar Yönetmeliği uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmiş, 22 Haziran 2016 tarih 29750 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Karşılıklar Yönetmeliği 01.01.2017 tarihi itibari ile geçerli olacak şekilde yürürlüğe girmiştir. Ancak daha sonra bankaların IFRS 9 şartlarına uyum sağlama süreci dikkate alınarak 14 Aralık 2016 tarihli 29918 sayılı ile Resmi Gazete'de yayımlanan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlara İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ile yürürlüğe girme süresi 01.01.2018 tarihine uzatılmıştır.

Yeni Karşılıklar Yönetmeliğinde "yeniden yapılandırma" ve "yeniden finansman" kavramların ilk kez tanımlandığını görmekteyiz. Yönetmeliğin 7. maddesinin 1.fikrasına göre yeniden yapılandırma "*Canlı veya donuk alacaklar için uygulanabilen yeniden yapılandırma, kredi borçlusunun ödemelerinde karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel olan finansal güçlükler nedeniyle borçluya tanınan ve geri ödeme sıkıntısı çekmeyen bir borçluya tanınmayacak olan imtiyazları ifade eder.*" şeklinde tanımlanmıştır. 3.maddesinin j fıkrasına göre yeniden finansman "*Mevcut kredisini ödemekte güçlük çeken veya çekmesi muhtemel olan bir borçluya bu kredinin kısmen veya tamamen ödenmesini sağlamak amacıyla yeni kredi kullandırılması*" olarak tanımlanmıştır.

Aynı zamanda ilgili yönetmeliğin 7. maddenin 2. ve 3. fıkrasında, finansal güçlük yaşayan ya da yaşama ihtimali olan borçlunun yeniden yapılandırma sözleşmesi koşullarında yapılandırma öncesi koşullara göre borçlu lehine farklılıkların bulunması, yeniden yapılandırma sözleşmesinde benzer risk profiline sahip diğer borçlulara sağlananlardan daha avantajlı koşulların sağlanması ve kredi sözleşmesinde yer alan ve finansal güçlük yaşayan borçluya imtiyaz tanınmasını düzenleyen hükümlerin uygulanmasının yeniden yapılandırma olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Kredi ya da alacağın yeniden yapılandırılmasından bahsedebilmek için finansal güçlük ve borçlu lehine verilecek imtiyaz durumunun birlikte gerçekleşmesi gerektiği belirtilmiş olmakla birlikte, finansal güçlük ve imtiyaz durumlarının neler olduğu düzenlenmemiştir. Finansal güçlük ve imtiyaz durumlarının neler olabileceğine ilişkin düzenleme 02 Mart 2018 tarihli 2018/1 sayılı Genelge’de yapılmıştır.

Ayrıca, ilgili yönetmeliğinin 7. maddesinin 4. fıkrasında; donuk alacak sınıfından izlenmeyen bir kredinin yeniden yapılandırılmasından önceki üç aylık zaman diliminde anapara ve/veya faiz geri ödemelerinde 30 günü aşan gecikmeler olması ya da yapılandırmanın yapılamaması durumunda geri ödemelerde 30 günü aşan gecikme yaşanmasının muhtemel olması, borçlunun yeni kullanmış olduğu krediyi kullandığı dönemden önceki 3 aylık dönemde anapara ve/veya faiz ödemelerinde 30 güne kadar gecikme olan başka bir kredisini geri ödemesinde kullanması, Anapara ve/veya faiz ödemelerinde 30 güne kadar gecikme olan veya sözleşme hükmünün uygulanmaması halinde ödemelerinde 30 güne kadar gecikme olması muhtemel olan borçlu bakımından, kredi sözleşmesinde yer alan ve borçluya imtiyaz tanınmasını sağlayan bir hükmün uygulanması durumlarının varlığı halinde aksi ispatlanıncaya kadar kredinin yeniden yapılandırıldığı kabul edileceği belirtilmiştir.

Yönetmeliğin 7. maddesinin 5. fıkrası donuk alacak statüsündeki bir kredinin yeniden yapılandırma sonrasında, donuk alacak sınıfından çıkarılarak ikinci grup altında yeniden yapılandırılmış alacak olarak izlenebilmesinin koşullarını düzenlemekte olup, Buna göre;

- a) Yeniden yapılandırılan kredinin en az 1 yıl daha donuk alacak sınıfında izlenmeye devam edilmesi,
- b) Borçlunun finansal durumuna ilişkin yapılacak değerlendirme neticesinde, donuk alacak olarak sınıflandırılmasına ilişkin koşullarının ortadan kalktığına kanaat getirilmesi,
- c) İkinci grupta sınıflandırılmasına karar verilen kredinin anapara ve/veya faiz geri ödemelerinde gecikme bulunmaması ve yeniden sınıflandırma sonrası dönemde de geri ödemelerin vadesinde yapılacağına ilişkin şüphe olmaması,
- d) Yeniden yapılandırılan kredinin vadesi geçen ödemelerinin ve/veya varsa aktiften silinen anaparalarının tahsil edilmesi

koşullarının tamamının sağlanması koşulunda donuk alacak sınıftan çıkartılarak 2.grup altında yeniden yapılandırılmış alacak olarak izlenebilecektir.

7. maddenin 6. fıkrası ise, 2. grup altında izlenen kredinin yeniden yapılandırılma kapsamından çıkartılmasının koşullarını düzenlenmiştir. Buna göre;

- a) Yeniden yapılandırılan kredinin yapılandırma tarihinden itibaren en az bir yıl süreyle 2. grup altında yeniden yapılandırılmış alacak olarak izlenmesi,
- b) Yapılandırma sonrası 1 yıllık izleme sürecinde, kalan anapara ve faiz borcunun en az %10'unun geri ödenmiş olması,
- c) Yapılandırma sonrası 1 yıllık izleme sürecinde, borçlunun kullanmış olduğu herhangi bir kredinin anapara ve/veya faizinin geri ödemesinde 30 günü aşan gecikmenin bulunmaması,
- d) Borçlunun kredisinin yeniden yapılandırma konusu edildiği finansal güçlüğü tamamen ortadan kalkması

koşullarının tamamının sağlanması halinde yeniden yapılandırma kapsamından çıkartılabileceği düzenlenmiştir.

5 Ağustos 2016 tarihli 29792 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Karşılıklar yönetmeliği ile uygulanmakta olan yönetmeliğe geçici 10. madde eklenmek suretiyle bankalar ve finans kurumlarını yılsonu ve ara dönemler itibarıyla, yeni sözleşme

koşullarına bağladıkları veya yeniden yapılandırdıkları kredi ve alacakları hakkında kamuya açıklayacakları finansal raporlarda bilgi vermeleri zorunlu kılınmıştır.

15 Ağustos 2018 tarih 30510 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile karşılıklar yönetmeliğinde değişiklikler yapılmıştır. Buna göre;

- i. Yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden 7,5 ay sonra yönetmeliğin imtiyaz durumlarını düzenleyen 7. maddesinin 2. fıkrası ile hangi durumların yeniden yapılandırma sayılacağına düzenlendiği 7. maddenin 4.fıkrası uygulamadan kaldırılmıştır. Söz konusu değişikliğe ilişkin 2018/1 sayılı yeniden yapılandırma konulu Genelge ile “finansal güçlük” ve “imtiyaz” durumlarının varlığı yeniden yapılandırma için belirleyici unsur haline getirilerek, kesin tanımlamalardan vazgeçilmiş ve imtiyaz olarak değerlendirilebilecek hususlara ilişkin örnekler verilmekle birlikte, değerlendirme yetkisi bankalara bırakılmıştır.
- ii. Aynı zamanda, 7.maddenin 6. fıkrası ile TFRS 9 uygulayan bankaların, 2. grup altında izlendikleri yeniden yapılandırılmış kredi ve alacaklarını yapılandırma kapsamından çıkartarak 1. grup altında yeniden sınıflandırabilmelerine ilişkin izleme süresi 1 yıldan 3 aya düşürülmüştür. Ayrıca, yeniden sınıflandırma için izleme süresince anapara ve faizin en az %10’unu geri ödenmiş olmaları şartı da kaldırılmıştır.
- iii. Diğer önemli bir değişiklik ise, 1.grupta izlenmekte olan, canlı ve finansal güçlük durumu yaşamayan kredilerin sözleşme koşullarında değişikliğe gidilmesi ya da yeniden finanse edilmesinin yeniden yapılandırma kapsamında değerlendirilemeyeceğinin belirtilmiş olmasıdır.

1.2.2.2.2. 4753 Sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun ve FYY Yönetmeliği

Finansal Yeniden Yapılandırma Programlarına temel teşkil eden Londra Yaklaşımına benzer olarak ülkemizde uygulamaya konulan İstanbul Yaklaşımı'nın hukuksal çerçevesini oluşturmak üzere, 31 Ocak 2002 tarihli 24657 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 4753 Sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir.

İlgili kanun ile, 4753 sayılı kanunun yürürlük tarihinden önce verilmiş mali kesime olan borçların olan kredilerin, finansal yeniden yapılandırma çerçevesinde belirlenecek koşullarda vade uzatımı, krediyi yenileme, ek kredinin kullanılması, anaparadan ve/veya faizden indirim yapılması ya da vazgeçilmesi, kısmi ya da tümüyle iştirake dönüştürülmesi, nakit ya da belirli bir bedel karşılığında devrinin ya da temlikinin sağlanması, aynı değer karşılığında kredilerin kısmi ya da tümüyle tasfiyesi şeklinde uygulanacak tedbirler ile borçlulara yeniden geri ödeme kabiliyetlerinin kazandırılabilmesi ve ülke ekonomisi için katma değer yaratmaya devam ettirilmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

İlgili kanunun ile bankalar, özel finans kurumları, diğer mali kurumlar ve TMSF ve Tasfiye Halindeki Türkiye Emlak Bankası alacaklarının, Türkiye Bankalar Birliği'nce hazırlanacak, ilgili kurumların yetkili mercileri tarafından onaylanıp imzalanacak, onaylama ve kabule ilişkin genel şartları BDDK tarafında çıkarılacak yönetmelikte düzenlenecek olan çerçeve anlaşmalar kapsamında, anlaşmaların BDDK onayından geçmesine müteakip 3 yıl süre ile ilave finansman sağlamak da dahil olmak üzere yeniden yapılandırılabilmesi ya da yeni bir itfa planına bağlanabileceği düzenlenmiştir.

İlgili kanun, yeniden yapılandırmanın kapsamı, borçluların nitelikleri, yapılandırmanın asgari tutar ve şartları ile sözleşmelerinin taşınması gereken asgari unsurlarının FYY Çerçeve Anlaşmaları ile belirleneceğini düzenlemiştir. Ancak, alacaklı banka, özel finans kurumu ya da diğer mali kuruluşları çerçeve anlaşmalara

taraf olma konusunda zorlayıcı hükümler bulunmamakta olup, çerçeve anlaşmaları imzalama konusunda alacaklı kurumlara serbestlik tanınmıştır. Ayrıca FYY Çerçeve Anlaşmalarına sayılan kurumların dışında kalan alacaklıların da taraf sıfatıyla katılabileceği belirtilmiştir.

İlgili kanun, Çerçeve Anlaşma hükümleri çerçevesinde düzenlenecek olan yeniden yapılandırma sözleşmeleri ile borçlulara tanınacak vergi istisnaları ve teşviklerini de düzenlenmiştir. Buna göre, çerçeve anlaşma ve düzenlenen sözleşmeler gereğince alacaklı kuruluşlar tarafından tahsil edilecek tüm tutarlar, Banka Ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Taşıt Alım Vergisi, KKDF ve diğer benzeri vergi, resim, harç yükümlülüklerinden muaf tutulmuştur.

4773 sayılı Kanun'un 2.maddesine dayanılarak BDDK tarafından hazırlanarak 11.04.2002 Tarihli 24723 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmeliği, FYY Çerçeve Anlaşmalarının kapsamı, imzalanması, onaylanması, kabulü ve uygulamasına ilişkin şartları düzenlemektedir.

İlgili yönetmelik ile 4743 sayılı kanun yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış, 31.12.2000 tarihi itibarı ile en az 100 kişi çalışanı olan, yıllık toplam ihracatı 15 milyon ABD Dolarından fazla, yıllık toplam cirosu 25 trilyon TL⁵'den fazla, aktif büyüklüğü en az 15 trilyon TL olma özelliklerinden en az ikisine sahip ve yapılandırmanın yapılacağı tarihte en az 2 kuruluşa toplam 10 milyon ABD Dolarını aşan nakit veya gayri nakdi riski bulunan firmaların kredilerinin, firma bazında belirlenecek koşullarla, vadesinin yenilenmesi, kredi sağlanması, firmanın ana faaliyet konusu ile doğrudan ilgili olmayan faaliyetlerinin tasfiye edilmesi, sermayenin artırımı, yönetimde değişikliğe gidilmesi, halka açılma, iştirak veya gayrimenkulleri satılması, ortaklık yapısında değişikliğe gidilmesi, şirketin hisselerinde alacaklı kuruluşlar lehine intifa hakkının

⁵ Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkındaki 5083 Sayılı Kanun 31 Ocak 2004 tarihinde Resmi Gazete' de yayınlanarak 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe girmiş, Türk Lirasından 6 sıfır atılmak suretiyle Yeni Türk Lirası (YTL) Türkiye Cumhuriyetinin yeni para birimi olmuştur. 1.000.000 TL'si 1 Yeni Türk Lirasına eşit hale gelmiştir. Türk lirasının önündeki Yeni ibaresi ise 1 Ocak 2009' da kaldırılarak "Türk Lirası"na (TL) geri dönmüştür. Türk Lirasından 6 sıfır atılması kapsamında 1 trilyon TL'nin yeni karşılığı 1 milyon TL olmuştur.

verilmesi şeklindeki tedbirler ile yeniden yapılandırma konusu edilebileceği düzenlenmiştir.

İlgili yönetmelik ile, FYY'nın kapsamı düzenlemekte olup, kredileri Karşılıklar Yönetmeliği hükümlerince canlı ve donuk alacak olarak sınıflandırılmış firmalardan, kredileri sorunlu ve/veya yapılandırılma yapılmadığı durumda sorunlu hale gelme ihtimali yüksek olan ve ülke ekonomisi adına katma değer yaratmaya devam edecek ve alacaklıların öngöreceği bir ödeme planı çerçevesinde borçlarını ödeyebilecek durumda olanlarının kredilerinin yeniden yapılandırılabilceğini belirtilmiştir.

Çerçeve anlaşmalar, ölçek büyüklükleri ve sektörel özellikleri dikkate alınarak, her bir borçlu grubu için ayrı ayrı hazırlanabilir. FYY sürecinin işleyişi ile ilgili temel koşullar, alacaklı kurumların yetkili temsilcilerince kabul edilerek imzalanır, çerçeve anlaşmanın BDDK tarafından onaylanması ile de yürürlüğe girer.

İlgili yönetmelik, yeniden yapılandırma sürecinin işleyişi, borçlunun taşıması gereken asgari şartlar, tarafların hak ve yükümlölükleri, anlaşmaya aykırılık teşkil edecek durumlar ve daha önce başlatılmış iflas ve haciz süreçleri ile sözleşmenin feshi ve bu durumunda uygulanacak yaptırımlara ilişkin hususların çerçeve sözleşmede düzenlenmesi ve tarafların anlaşmazlıklarından doğabilecek uyuşmazlıkların çözümü için Hakem Kurulu oluşturulması gereğini düzenlemiştir.

İlgili yönetmelik, yeniden yapılandırma kapsamına alınan kredilerin sınıflandırma esas ve usulleri ile ayrılacak karşılıkların belirlenmesi hususunda alacaklılar kurulunun yetkili olduğunu düzenlemiştir.

1.2.2.2.3. 5569 Sayılı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun ve FYY Yönetmeliği

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finans sektörüne olan borçlarının yeniden yapılandırılmasını sağlamaya yönelik olarak uygulamaya konulan Anadolu Yaklaşımı'nın hukuksal altyapısını oluşturan 5569 Sayılı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında

Kanun, 30 Aralık 2006 tarihli 26392 Sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmak üzere yürürlüğe girmiştir.

İlgili kanun, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar ve diğer mali kuruluşlardan almış oldukları, 31.10.2006 tarihinden önce donuk veya şüpheli alacak sınıfına intikal etmiş kredi borçlarının; vadelerinin uzatılması, yenilenmesi, ilave yeni kredi verilmesi, anapara, asli faiz, temerrüt faizi veya kar paylarının indirmesi veya vazgeçilmesi, anapara, faiz, kar payı alacaklarını kısmen ya da tamamen iştirake çevirmesi, ayni, nakdi ya da tahsil şartına bağlı bir bedel karşılığı devir ve temlik edilmesi, borçlu ya da üçüncü kişilere ait ayni değerler karşılığında kısmen veya tamamen tasfiye edilmesi, diğer bankalarla birlikte hareket ederek protokoller yapılması şeklinde alınacak tedbirlerle borçlunun geri ödeme gücünün geri kazandırılması ve istihdama olan katkılarının devamlılığının sağlanması amaçlamaktadır.

Yeniden yapılandırma kapsamında alınan tedbirlerin 4753 Sayılı Kanun ile aynı olduğu görülmek ile birlikte 4753 sayılı kanundan farklı olarak sadece donuk veya şüpheli alacak sınıfına intikal etmiş alacakların yeniden yapılandırma kapsamına alınabileceği düzenlenmiştir.

İlgili kanun kapsamında, 250 kişiden az yıllık çalışanı olan veya yıllık net satış hasılatı ya da bilanço aktif toplamı 25 Milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan KOBİ’lerin FYY kapsamına alınabileceği ve 4743 Sayılı Kanun kapsamında kredilerini yapılandırmış olan borçluların kredilerinin bu kapsamda yeniden yapılandırma konusu edilemeyeceği belirtilmiştir.

İlgili Kanun, banka, diğer malî kurum ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ile Tasfiye Halinde Türkiye Emlak Bankası A.Ş’nin alacaklarının; Türkiye Bankalar Birliğince hazırlanacak ve BDDK tarafından onaylanacak Çerçeve Anlaşmaları çerçevesinde 2 yıllık bir süre içinde, düzenlenecek FYY sözleşmeleri ile gerektiğinde ihtiyaç duyacakları makine-ekipmanın temininin sağlanması maksadıyla söz konusu makine-ekipmanların rehini karşılığında kredi kullandırım da dâhil olmak üzere, ilave

finansman sağlanmak suretiyle yeniden yapılandırılabilceği veya yeni itfa planlarına bağlanabilceği düzenlenmiştir.

İlgili kanun, 4753 sayılı Kanundan farklı olarak yeniden yapılandırma kapsamına alınan KOBİ'lerin 31.10.2006 tarihine kadar vadesi geldiği halde ödenmemiş bulunan elektrik, doğalgaz, telefon ve su kullanımından kaynaklanan borçları ile vergi ve sosyal güvenlik kurumlarına olan borçlarının başvuru halinde teminat aranmaksızın kanuni faiz oranından 24 ay ertelenebileceğini ve bu kapsamda başlatılan hacizler varsa dahi yapılan ödemelere paralel kaldırılabilceğini ve Ziraat Bankası ve Halk Bankası gerektiğinde FYY sözleşmelerine ek finansman sağlamak, TMSF ve Tasfiye Halindeki Emlak Bankası ise ek finansman sağlamayacak şekilde taraf olabileceklerini düzenlemektedir. Ayrıca, sayılan kurumların dışında kalan alacaklıların da istemeleri halinde Çerçeve Anlaşmalara taraf olarak katılabilceği de belirtilmiştir.

İlgili kanun, 4753 sayılı kanun ile benzer şekilde Çerçeve Anlaşma hükümleri çerçevesinde düzenlenecek olan yeniden yapılandırma sözleşmeleri ile borçlulara tanınacak vergi istisnaları ve teşvikleri de düzenlemektedir. Kredileri yeniden yapılandırma konusu edilen KOBİ'lerin sözleşme ile uygulamaya konulan işlemlerinin gerçekleşmemesi halinde yararlandıkları vergi, resim, harç istisnaları geri alınamaz, almış olduğu teşvik belgelerinin süreleri ile ihracat taahhütleri yeniden yapılandırılan sözleşme süreleri kadar uzatılmış sayılır.

5569 sayılı Kanuna dayanılarak BDDK tarafından hazırlanarak 31 Ocak 2007 tarihli 26420 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının kapsamı, başvuru koşulları, sözleşmelerin imzalanması, onaylanması, kabulü ve uygulamasına ilişkin şartları düzenlemektedir. .

İlgili yönetmelik, çerçeve anlaşmaların asgari unsurlarını düzenlemiştir. Buna göre, FYY sürecinin işleyişinin temel şartları, borçluların ilgili yönetmelik 3. Madde 1. fıkrada belirtilen niteliklerin hangilerini taşıdığını, anlaşmanın taraflara yüklediği hak ve yükümlölüklerinin, anlaşmaya aykırılık hallerinin, daha önce başlatılmış iflas

ve haciz takibatları ile ilgili hususların ve kanuni ve temerrüt faiz hesaplamalarında bileşik faiz yürütülemeyeceğinin çerçeve sözleşmelerde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiş, ayrıca tarafların anlaşmazlıklarından doğabilecek uyuşmazlıkların çözümü için Hakem Kurulu oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

İlgili yönetmelik ile yapılandırılan kredilerin sınıflandırma koşulları ayrıca düzenlenmiş, toplam alacağın minimum %6'sı geri ödendiği, en az 6 ay boyunca izlendiği sınıfta takibi yapılması ve ödemelerde aksamama olmadığı durumda Karşılıklar Yönetmeliği hükümlerince Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler hesaplarına aktarılabilceği ifade edilmiştir.

1.2.2.2.4. 2018/1 Genelge

BDDK, bir kredi veya alacağın yeniden yapılandırılmasının ön koşulu olarak belirtilen “finansal güçlük” ve “imtiyaz” durumlarının neler olduğunun açıklanması amacıyla 2 Mart 2018 tarihinde 2018/1 sayılı yeniden yapılandırma konulu bir genelge yayımlayarak kamuoyu ve bankaların bilgisine sunmuştur.

Karşılıklar Yönetmeliği kapsamında düzenlenen finansal güçlük ve imtiyaz durumlarına ilişkin koşullar, Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin 4 Nisan 2017 tarihinde, üye ülkelerde donuk alacak ve yeniden yapılandırma kavramları uyumlaştırılması amacıyla yayınladığı “Prudential Treatment Of Problem Assets – Definitions of Non-Performing Exposures and Forbearance” isimli genelgesi dikkate alınarak hazırlanmıştır (BDDK, 2018).

2018/1 sayılı Genelge ile bankalarca uygulamada karşılaşılabilecek finansal güçlük durumlarına ilişkin örneklere yer verilmekle birlikte, bu konudaki nihai karar verilen örnekler dikkate alınmak suretiyle bankaların değerlendirmesine bırakılmıştır. Buna göre;

- i. *Borçlunun gecikmiş anapara ve/veya faiz ödemesinin bulunması,*
- ii. *Borçlunun gecikmiş herhangi bir ödemesi bulunmamakla birlikte, yeniden yapılandırma yapılmaması durumunda ödemelerinde gecikme yaşanmasının muhtemel olması,*

- iii. *Borçlunun beklenen nakit akımlarının kredilerini ve diğer borçlarını karşılamakta yetersiz olması,*
- iv. *Borçluya kullandırılmış kredilerin banka tarafından İkinci Grup altında sınıflandırılması veya banka içinde kullanılan kredi derecelendirme sisteminde borçlunun finansal güçlük içinde olduğunu gösteren bir dereceye düşmesi,*
- v. *Borçlunun kredilerinin banka tarafından donuk olarak sınıflandırılması veya yeniden yapılandırılma yapılmama durumunda donuk alacak olarak sınıflandırılma ihtimalinin bulunması,*
- vi. *Borçlunun diğer bankalardan da kredi temin etme konusunda sorunlar yaşıyor olması durumlarında,*

borçlunun finansal güçlük yaşadığı değerlendirilebilecektir.

2018/1 sayılı Genelge ile bankalarca borçlulara yeniden yapılandırma kapsamında tanınabilecek imtiyaz durumları ise şöyle sıralanmıştır,

- i. *Kredinin vadesinin uzatılması,*
- ii. *Anapara ve/veya faiz ödeme tarihleri değiştirilerek yeni bir ödeme planı yapılması,*
- iii. *Yeni ödemesiz dönem verilmesi veya mevcut ödemesiz dönemin uzatılması,*
- iv. *Faiz oranının düşürülmesi,*
- v. *Faizlerin anaparaya eklenmesi,*
- vi. *Anapara ve/veya faiz ödemelerinin ertelenmesi veya bunlardan kısmen vazgeçilmesi,*
- vii. *Ödeme planının öncelikle sadece faiz ödemesi yapılacak şekilde değiştirilmesi*
- viii. *Teminatın serbest bırakılması veya teminat düzeyinin düşürülmesi,*
- ix. *Tahsilata yönelik girişimlerin ertelenmesi,*
- x. *Sözleşme koşullarının kolaylaştırılması.*

2018/1 sayılı genelgede, mevcut kredinin yeniden yapılandırılması ile oluşturulan yeni sözleşme koşullarının yukarıda sayılan imtiyaz durumlarından herhangi birini içermese dahi, Karşılıklar Yönetmeliğinin 7.maddesi 1. fıkrasında düzenlendiği üzere finansal güçlük durumunda olan işletmenin borcunu geri ödeyebilmesi için yeni bir kredi kullandırılmasının da imtiyaz kabul edileceği belirtilmiştir. Ancak borçlunun mevcut kredisinin faiz oranının, piyasa faiz

oranlarındaki düşüşe bağlı olarak yeniden düzenlenmesinin borçlu lehine verilen bir imtiyaz olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir. Bu çerçevede kredi faiz oranlarının düşmesi sebebiyle, müşterilerin kredi faiz oranlarını düşürme talebiyle yapılacak faiz oranı değişikliği işlemleri yeniden yapılandırma olarak değerlendirilemeyecektir.

1.2.2.2.5. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Geçici 32. Madde ve FYY

Yönetmeliği

19 Temmuz 2019 tarih 30836 Mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 7186 sayılı torba yasanın 17. maddesi ile yapılan değişikliğe kadar 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nda FYY ile ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olup, ilgili torba yasayla 5411 sayılı Bankacılık Kanununa eklenen “Geçici Madde 32” ile ilk kez düzenlenmiştir.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunun Geçici Madde 32’ ile Türkiye’de faaliyet gösteren banka, leasing ve faktoring şirketleri ve diğer finansman şirketlerinin BDDK tarafından çıkarılmış olan yönetmeliğe uygun olarak hazırlanacak Çerçeve Anlaşmalarda belirlenen borçlulara kullandırılmış olan kredilerin, geri ödeme gücünün geri kazanmaları ve istihdama olan katkılarının devamlılığının sağlanması amacıyla, dahil oldukları risk grubu ile birlikte ya da kısmen yeniden yapılandırılabilirliği düzenlenmiştir. FYY süreci usul ve esasları, BDDK tarafından çıkartılan yönetmelik hükümleri uyarınca hazırlanacak olan Çerçeve Anlaşmalar ile belirleneceği belirtilmiştir.

Borçlunun FYY kapsamına alınabilmesi için geri ödeme kabiliyetinin kazandırılabilirliğinin tespiti gerekmekte olup, bu konudaki değerlendirmeyi yapmak üzere Çerçeve Anlaşmalarla belirlenecek yeterli bilgi ve uzmanlığa sahip kuruluşlar, bağımsız denetim kuruluşları veya borçlunun kabulü halinde alacaklı kuruluşlar yetkili kılınmıştır. Borçlularını geri ödeme kabiliyeti kazandırılmayacağına kanaat getirilen borçluların FYY kapsamına alınması söz konusu değildir.

Geçici 32. Madde, finansal yeniden yapılandırma kapsamında uygulanabilecek tedbirleri düzenlemiş olup, buna göre;

- a) Kredi vadelerini uzatmak,
 - b) Kredileri yenilemek,
 - c) 6361 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi hükümleri saklı kalmak koşuluyla ilave kredi vermek,
 - d) Anapara, faiz, temerrüt faizi, gecikme cezaları ve kar payları ile kredi ilişkisinden doğan diğer her türlü alacağı indirmek veya bunlardan kısmen ya da tamamen vazgeçmek,
 - e) Teminat azaltmak,
 - f) Anapara, faiz veya kâr payı alacaklarını, kısmen ya da tamamen iştirake çevirmek,
 - g) Özel amaçlı şirketler ile 6362 sayılı Kanuna göre kurulan yatırım fonlarına aynî, nakdî ya da tahsil şartına bağlı bir bedel karşılığı devir veya temlik etmek,
 - h) Borçlu ya da üçüncü kişilere ait aynî değerler karşılığında kısmen veya tamamen tasfiye etmek, satmak, bilanço dışına çıkarmak,
 - i) Diğer alacaklı kuruluşlar ve alacaklılarla birlikte hareket ederek protokoller yapmak
- gibi gerekli görülen tedbirlerin alınmasını yeniden yapılandırma olarak değerlendirmiştir.

Geçici 32.madde FYY kapsamında yapılan Çerçeve Anlaşmaları ve bu anlaşmalar kapsamında düzenlenen sözleşmeler kapsamındaki işlemleri cezaevi harcı ve Harçlar Kanununa göre alınan harçlardan (yargı harcı dahil) ve düzenlenecek kâğıtlar (Çerçeve Anlaşmaları ve Sözleşmeler dahil) Damga Vergisi Kanununa göre alınan damga vergisinden, alacaklı kuruluşlar tarafından tahsil edilecek tutarlar BSMV ve KKDF'den muaf tutulmuştur.

Aynı zamanda, Geçici 32.madde ile, FYY konusu edilen borçlara ilişkin teşvik ve ihracat taahhütlerine ilişkin süreler, KGF tarafından verilen garanti süreleri yeni sözleşme hükümleri dikkate alınarak uzatılmış sayılacaktır. Ayrıca, alacaklı kurumların FYY kapsamında kredi ilişkisinden doğan her türlü alacağında indirime gitme ya da bunlardan kısmen ya da tamamen vazgeçerek kayıttan düşme ve teminat

azaltma yönünde alacağı tedbirlerin Bankacılık Kanunun 160'ıncı maddesiyle düzenlenmekte olan zimmet suçu sayılmayacağı belirtilmiştir.

BDDK'nın 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 93. maddesine istinaden çıkartmış olduğu 15 Ağustos 2018 tarih 30510 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmeliği ile yeniden yapılandırma süreci işleyişi ile ilgili temel koşul ve esaslar düzenlenmiştir. Buna göre, borçluların taşınması gereken asgari özelliklerin, sözleşmelerin asli unsur ve tarafların hak ve yükümlülüklerinin, anlaşmaya aykırılık hallerinin TBB tarafından düzenlenecek ve alacaklı kuruluşların yetkilileri tarafından imzalanarak yürürlüğe girecek Çerçeve Anlaşmalar ile düzenleneceği belirtilmiştir. Çerçeve anlaşmaların, daha önceki yönetmeliklere benzer şekilde, borçluların ölçekleri ve sektörel özellikleri dikkate alınarak her bir borçlu grup için ayrı ayrı hazırlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, tarafların sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmedikleri takdirde oluşacak uyuşmazlıkların çözümü için Hakem Kurulu oluşturulması gerektiği düzenlenmiştir.

Tbb'nin hazırladığı, tarafların imzaladığı Çerçeve Anlaşmalar BDDK'nın onayı ile yürürlüğe girer, sözleşmelerin çerçeve anlaşmaların kurulca onaylanmasından itibaren iki yıl içinde imzalanması şartı bulunmaktadır.

BDDK, 12 Eylül 2019 tarih 30886 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile yönetmelikte değişikliğe gidilmiştir. Borçluya kabul edilebilir bir sürede borçlarını geri ödeme yeteneği kazandırılması amacıyla yapılan yeniden yapılandırmaların dışındaki yenileme, taksitlendirme, teminata bağlama, ek kredi kullanılması gibi diğer tüm refinansman işlemlerinin yeniden yapılandırma sayılamayacağı düzenlenmiştir.

Yurt dışı merkezli ya da Türkiye'de yatırım yapmış çok taraflı banka ve finansal kuruluşların, alacaklarını tahsil amacıyla alacaklı kuruluşların kurduğu özel amaçlı şirketlerin ve 6362 sayılı SPK çerçevesinde kurulmuş olan yatırım fonlarının da alacaklı kuruluşlar kapsamına alındığı, talep etmeleri durumunda alacaklı kuruluşların onayına ve kabul oranlarına bakılmaksızın finansal yeniden

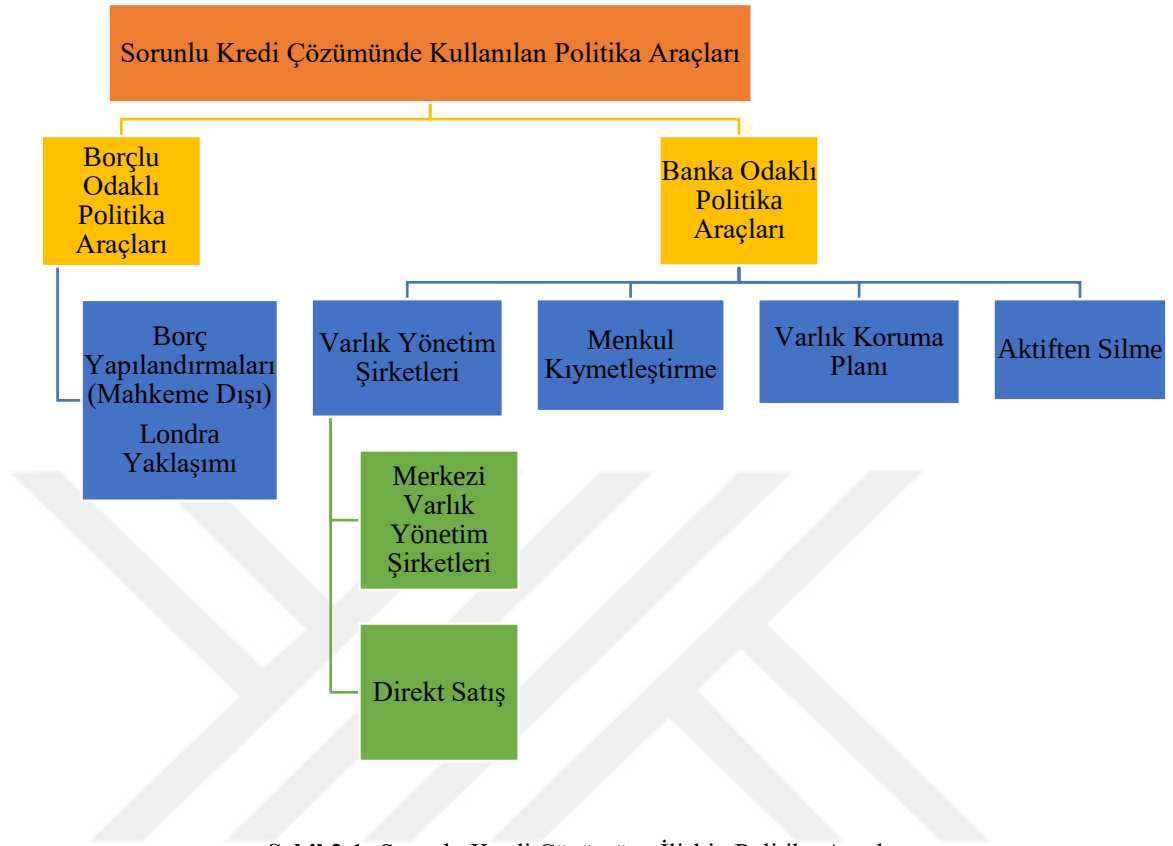
yapılandırmalara dahil edilebileceği ve bununla ilgili esas ve usullerin çerçeve anlaşmalar ile düzenleneceği belirtilmiştir. Çerçeve Anlaşmaların kurulca onaylanmasını müteakip FYY sözleşmelerine bağlanarak yeniden yapılandırılması için önceki yönetmelikte öngörülen 2 yıllık süre kaldırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SORUNLU KREDİLERİNİN ÇÖZÜMÜNDE KULLANILAN YÖNTEMLER VE SEÇİLMİŞ ÜLKE UYGULAMALARI

Bankacılık sektöründe sorunlu kredilerinin artışı, genellikle yapısal olarak zayıf finansal sistemlerde yaşanan kredi patlamaları veya uzun süreli düşük büyüme dönemlerinden sonra ortaya çıkma eğilimindedir. Sorunlu kredilerin sistemik seviyelere ulaşması durumunda çözülmesi oldukça karmaşık ve maliyetlidir. Sorunlu kredi seviyelerindeki artış bankacılık sisteminin geneline yayıldığında, finansal sistemin normal işleyişini durdurur ve bankalar asıl işlevi olan kredi verme fonksiyonunu yerine getiremez duruma gelir. Bu durum bankacılık sektörünün hem kârlılığını hem de ödeme gücünü olumsuz etkiler. Bu gibi durumlarda genellikle, kamu otoritesi kriz müdahalesine öncülük etmek için devreye girerek, bozulan piyasa koşullarına çeşitli çözümleme araçları ile müdahale eder.

Finansal İstikrar Enstitüsü (FSI), sistemik sorunlu kredilerin çözümüne ilişkin yöntemleri Şekil 2.1’de gösterildiği gibi borçlu odaklı çözümler ve banka odaklı çözümler olmak üzere iki grup altında sınıflandırmaktadır. Borçlunun kredi kalitesinde bir düşüş olduğunda, öncelikle borçlular bazında kredinin yeniden yapılandırılması seçeneğinin değerlendirilmesi uygun olabilir. Ancak, sorunlu kredilerin aşırı yükselerek geri ödeme sorunun sistematik hale gelmesi durumunda bankaların, borçlular düzeyinde aldığı önlemlerin ötesine geçen çözümlere ihtiyacı olacaktır (Baudino ve Yun, 2017:1).

Şekil 2.1: Sorunlu Kredi Çözümüne İlişkin Politika Araçları

Kaynak: Baudino ve Yun, 2017:11

Avrupa Merkez Bankası (ECB), sorunlu kredilerdeki artışı çözmeye yönelik birbirini tamamlayıcı nitelikte çeşitli çözüm önerileri sunmaktadır. Buna göre, bankaların sorunlu alacaklarını kendi bünyelerinde çözmeye ilişkin çalışmalar öne çıkmakla birlikte, bazen bankaların başarılı olabilmeleri için uzman bir taraf desteği gerekebilir. Banka özelinde yapılan çalışmalar dışında varlık koruma planları, menkul kıymetleştirme ve varlık yönetim şirketlerinin oluşturulması sorunlu kredi çözümünde başvurulan diğer yöntemler arasındadır (Fell, Grodzicki, Martin ve O'Brien, 2016:3).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), sorunlu kredilerin çözümünde uygulanan yöntemleri bilanço içi çözümler ve piyasa bazlı çözümler olmak üzere iki başlık altında sınıflandırmaktadır. Buna göre zarar yazma, merkezi olmayan varlık yönetim şirketleri (kötü banka olarak da bilinir), varlık koruma planları bilanço içi çözümleri oluştururken, direkt satış, merkezi varlık yönetim şirketleri,

menkul kıymetleştirme ve borç-özsermaye takası ise piyasa bazlı çözümleri oluşturur (OECD, 2021:20).

Dünya Bankası, bankaların sorunlu kredilerini azaltmak için kullandığı yöntemleri, (1) yeniden yapılandırma, (2) teminatların paraya çevrilmesi ve borçluya karşı iflas prosedürlerinin başlatılması dahil olmak üzere yasal tahsilat, (3) zarar yazma, (4) varlık yönetim şirketleri de dahil olmak üzere üçüncü kişilere satış olarak sıralamakta, bu yöntemlerin dışında gelişmiş ülkelerde Finansal İstikrar Enstitüsü (FIS)'nün de kabul ettiği (5) menkul kıymetleştirme ve (6) varlık koruma planlarının da uygulanabileceğini ifade etmektedir. Uygulanacak yöntemlerin birbiriyle çelişmediği, genellikle belirli bir sıralamayla ya da çeşitli yöntemlerin bileşimi şeklinde sorunlu varlıkları azaltmada kullanılacağı belirtilmektedir (Bauze vd, 2020:35).

Uluslararası Para Fonu (IMF), sorunlu kredi çözümünde kullanılan yöntemleri bilanço içi çözümü öngören yöntemler ile sorunlu alacakların bilanço dışına çıkarılmasını öngören yöntemler olmak üzere iki grup altında toplam dört başlıkta sınıflandırmaktadır. Buna göre, sorunlu alacakların bilanço içi çözümünü öngören yöntemler; (1) yasal takip (kredi sözleşmesi kapsamında teminatın paraya çevrilmesi amacıyla mahkemeye başvurmak veya borçlunun haciz edilmesi) (2) mahkeme dışı yeniden yapılandırma yöntemidir. Sorunlu alacakların bilanço dışına çıkarılmasını öngören yöntemler ise; (3) sorunlu alacakların bilançodan zarar yazılmak suretiyle silinmesi, (4) özel, kamu ya da karma şekilde oluşturulan bir şirkete satış yoluyla devir edilmesidir (Bunda, Eyraud ve Wang, 2021:2).

2.1. Borçların Yeniden Yapılandırılması (Debt Restructuring/ Forbearance)

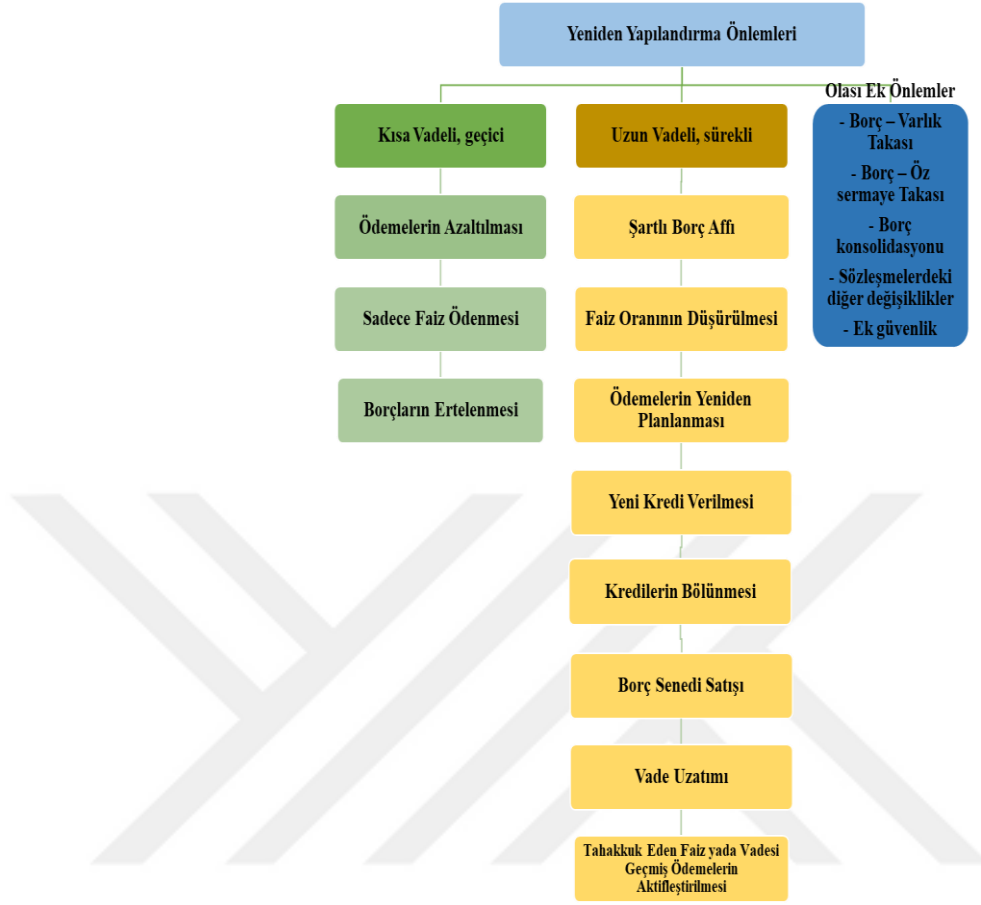
Sorunlu kredilerin yüksek oranda olduğu bankaların sorunlu alacak oranını düşürebilmek amacıyla uygulayabilecekleri banka içi sistem ve politikalar bulunmalı, bu konuda güçlü stratejiler geliştirebilmelidirler. Bankaların sorunlu hale gelen kredilerin tahsilatında genellikle öncelikli olarak borçluya belirli bir süre veya benzeri kolaylıklar tanıyabildikleri idari takip sürecini işletmekte oldukları, gerek olması

halinde ise teminatlara başvurarak yasal takip sürecini başlattıkları bilinmektedir. Bankalar, yasal takip sürecinin zorlukları, maliyetinin yüksek oluşu ve en önemlisi borçlunun diğer alacaklılarına karşı olan muhtemel borçları nedeniyle takibin sonuçsuz kalması ihtimalinden ötürü ilk aşamada yasal takibe geçmeyi tercih etmemektedirler. Bu nedenle sorunlu alacak oranını düşürmek ve riskleri azaltmak isteyen bankalar, genellikle idari takip sürecinde borçları yeniden yapılandırma yoluna gitmektedir (Gago, Onar, Tatar ve Sözenoğlu, 2019:5).

Kredinin yeniden yapılandırılması, alacaklı kuruluşun borçlunun yaşadığı geri ödeme güçlükleri sebebiyle kredinin sözleşme şartlarında normal şartlarda kabul edilemeyecek imtiyazlar vermesidir. Yeniden yapılandırma ile mali güçlük yaşayan borçlunun sözleşme şartlarında değişiklikler yapılarak varlığını sürdürebilmesi ve borcun geri ödenmesinin sağlanması amaçlanmaktadır (BCBS, 2016:12).

Hem borçlu hem de banka için mümkün olan en iyi çözümü belirlemek amacıyla banka, önerilen yeniden yapılandırma planının net bugünkü değerini (NPV) (yeniden yapılandırma planının geri ödeme dönemindeki nakit akışlarının net bugünkü değeri) tasfiye sürecinin (teminatların haczi ve paraya çevrilmesi) net bugünkü değeri ile karşılaştırmalıdır. Yapılacak karşılaştırmaya göre, yeniden yapılandırma planının sağlayacağı nakit akışlarının net bugünkü değeri tasfiye sürecinin net bugünkü değerinden büyük ise yeniden yapılandırma kararı verilmelidir. Aynı zamanda net bugünkü değer karşılaştırmasının dışında bankaların incelemesi gereken diğer bir önemli husus ise, borçlunun büyüme ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının ekonomiyi gelecekte nasıl etkileyeceği konusudur (ECB, 2017:44; Georgios, 2019:22).

Bankaların uyguladığı yeniden yapılandırma önlemleri etkileri bakımından Şekil 2.2’de görüldüğü gibi; (1) durumu istikrara kavuşturmak, borçluya ve bankaya daha uzun vadeli bir strateji geliştirmeleri için zaman vermek adına erken aşamadaki gecikmelerde kullanılan kısa vadeli önlemler, (2) riskin azaltılmasıyla sonuçlanacak daha uzun vadeli/sürekli çözümler ve (3) doğrudan geri ödemeye yol açmayan ancak bankanın tahsilat çabalarını güçlendiren ek önlemler olarak üç sınıfta kategorize edilebilir (Bank of Slovenia, 2017:57).

Şekil 2.2: Kredi Yeniden Yapılandırma Önlemlerine Şematik Bir Genel Bakış

Kaynak: Bunda, Eyraud ve Wang, 2021 ile Bank of Slovenia, 2017 çalışmalarından derlenmiştir.

2.1.1. Borçların Yeniden Yapılandırılmasında Kısa Vadeli Önlemler

Kısa vadeli yeniden yapılandırma önlemleri, likidite sıkıntısı çeken borçluların daha sonra ödeme yapmasına izin vererek geçici geri ödeme zorluklarını aşmalarına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Kısa vadeli önlemler, borçlunun nakit akışında açıkça tanımlanmış kısa vadeli bir kesintinin rahatlatılmasını (örneğin, dış koşullar nedeniyle talepte ani bir düşüş yaşanması gibi borçlunun kontrolü dışında gerçekleşen bir olayın varlığı) ya da durum değerlendirmesi yaparak uygun hareket planını hayata geçirebilmeleri için alacaklılara zaman kazandırmayı amaçlar. Bu amaçla borç geri ödeme yükümlülükleri kısmen veya tamamen ertelenebilir. Ancak, kısa vadeli önlemler, yapılandırma süresi sonrasında borçlunun nakit akışının mevcut ödeme

planının başlamasına izin verecek kadar güçlü olacağına dair makul bir beklenti olduğunda kullanılmalıdır (Bank of Slovenia, 2017:57). Kısa vadeli yeniden yapılandırma önlemleri genellikle net bugünkü değer açısından banka kayıplarına yol açmaz. Net bugünkü değer üzerindeki etki, vadelerin uzatılması ve/veya gecikmiş ödemelerin aktifleştirilmesi yoluyla nötürleştirilebilir (Bunda, Eyraud ve Wang, 2021:37).

Borçlunun borç ödeme yükümlüklerini yerine getirmediği durumlarda uygulabilecek olan kısa vadeli yapılandırma önlemleri şunlardır; (Bank of Slovenia, 2017:58).

- 1) **Ödemelerin Azaltılması**, borçlunun nakit akışının sadece faiz ya da anapara borcunun kısmen geri ödemesini yapmak için yeterli olduğunda uygulanabilen bu yöntemde faiz ya da anapara ödemeleri belirli bir süre için azaltılır.
- 2) **Sadece Faiz Ödenmesi**, borçlunun nakit akışının sadece faiz ödemelerini karşılayabildiği durumlarda uygulanabilir. Belirli bir süre boyunca anapara ödemeleri ertelenir.
- 3) **Moratorium**, borçlunun anapara ve/veya faiz ödemelerinin açıkça tanımlanmış bir süre boyunca (genellikle 90 günü geçmeyecek şekilde) askıya alınmasıdır. Bu teknik, özellikle birden çok bankaya borcu olan borçlularda kullanılmaktadır. Bankaya ve diğer alacaklılara işin uygulanabilirliğini değerlendirmeleri ve finansal sıkıntıyı atlatabilecek bir plan geliştirebilmeleri adına zaman tanımak üzere başlangıç aşamasında kullanılan yapılandırma önlemidir. Örneğin, şirketin nakit akışını geçici olarak kesintiye uğratacak doğal afet durumlarında kullanılmaktadır.

2.1.2. Borçların Yeniden Yapılandırılmasında Uzun Vadeli Önlemler

Uzun vadeli yeniden yapılandırma önlemleri, daha ciddi geri ödeme güçlüğü içinde olan borçlulara yöneliktir. Uzun vadeli önlemler, borçlunun borcunu kalıcı olarak azaltmak için tasarlanmış olup, uygulamada çeşitli uzun vadeli yapılandırma önlemlerinin birlikte kullanıldığı görülmektedir. Her durumda banka, borçlunun tahmini nakit akışının yeniden yapılandırılmış ödeme koşullarını karşılamaya yeterli olacağını (makul ve belgelenmiş finansal bilgilere dayanarak) gösterebilmelidir (Bank of Slovenia, 2017:58). Uzun vadeli yapılandırma kapsamında uygulanacak olan borç

affi, borcun azaltılması gibi önlemler banka zararına ve net bugünkü değer açısından kayıplara neden olabilir (Bunda, Eyraud ve Wang, 2021:37) .

Uzun vadeli yapılandırma önlemleri şöyle sıralanabilir; (Bank of Slovenia, 2017:58-59)

- 1) **Faiz ve Vadesi Geçmiş Ödemelerin Aktifleştirilmesi;** bu yöntemde, vadesi geçmiş ödemeler ve tahakkuk eden faizler revize edilen ödeme programı çerçevesinde anapara bakiyesine eklenir. Bu önlem, sadece bir kez ve bankanın yeniden yapılandırma politikasında anapara bakiyesine göre önceden tanımlanmış büyüklüğü aşmayacak miktarlarla sınırlı olacak şekilde uygulanmalıdır.
- 2) **Faiz İndirimi;** faiz oranının (sabit veya değişken) kalıcı (veya geçici) olarak adil ve sürdürülebilir bir orana düşürülmesini içerir. Bu önlem, borçlunun mevcut piyasa koşullarına kıyasla fahiş bir maliyet ile borçlandığı durumlarda kullanılmalıdır.
- 3) **Vadenin Uzatılması;** kredi vadesinin uzatılması (son sözleşmeye bağlı kredi taksit tarihinin), geri ödemelerin daha uzun bir süreye yayılarak taksit tutarlarının azaltılmasını içerir.
- 4) **Ödemelerin Yeniden Planlanması;** mevcut sözleşmeye dayalı ödeme planı, borçlunun hem mevcut hem de tahmin edilen nakit akışlarının gerçekçi bir değerlendirmesi yapılarak yeniden düzenlenir. Bu önlem genellikle vadenin uzatılmasıyla birlikte kullanılmaktadır.
 - a) **Kısmi Ödeme,** bu önlem kredi riskini önemli ölçüde azaltmak ve kalan ödenmemiş tutar için sürdürülebilir bir geri ödeme programı sağlamak amacıyla ödenmesi gerekenden daha düşük ödeme yapılmasının kabul edildiği bir önlemdir (örneğin, teminatların satışı nedeniyle ödenmesi gerekenden daha düşük ödeme yapılması gibi).
 - b) **Balon veya Toplu Ödeme;** sürdürülebilir nakit akışı krediyi yeniden planlanan vadede tam olarak geri ödemedede yetersiz kalacağı düşünülen daha marjinal borçlular için kullanılır. Balon ödeme, düzenli olarak planlanan taksitlerden önemli

ölçüde büyük bir son taksiti ifade eder ve kural olarak kredinin anapara bakiyesinin %30'unu geçmemelidir. Bu önlem kredi vadesi boyunca faizin aktifleştirilmesine izin veren hükümler içerdiğinden sadece istisnai durumlarda kullanılmalıdır.

c) **Artan Ödeme**, borçlunun gelecekteki nakit akışının ödemelerdeki artışları karşılamaya yeterli olacağını garanti edilebildiği durumlarda kullanılmalıdır.

- 5) **Şarhı Borç Affı**, borçlunun belirli koşulları yerine getirmesi üzerine bankanın, ödenmemiş borcun bir kısmını veya tamamını yasal olarak geri alma hakkını kaybetmesini içerir. Bu önlem ile borçlu, anapara bakiyesinin azaltılmış miktarını kararlaştırılan bir zaman dilimi içinde geri öderse, banka kalan tüm borcu affeder. Genellikle, teminatların gönüllü olarak elden çıkarılmasında uygulanır.
- 6) **Yeni kredi verilmesi**; zor durumdaki bir borçlunun geri kazanılmasını desteklemek için yeni finansman imkânlarının sağlanmasıdır. Genellikle tek başına uygulanabilir bir yapılandırma önlemi olmamakla birlikte diğer yapılandırma önlemleri ile birlikte yalnızca istisnai durumlarda uygulanmalıdır. Mutlaka borçlunun geri ödeme kabiliyetinin kapsamlı bir değerlendirmesi yapılarak ve ek teminatlar sağlanarak kullanılmalıdır.
- 7) **Kredi bölünmesi**; teminat ve nakit akışı sorunlarını gidermek için kullanılır. Bu seçenekte borç ikiye ayrılır: (i) Sürdürülebilir nakit akışından geri ödenebilecek tutarı temsil eden kısım, anapara ve faizi eşit taksitlerle (vadesi 5 yılı geçmemek üzere) geri ödenir ve (ii) kalan kısım ise sıklıkla belirli varlıkların satışından yapılan ödemelerle veya vade sonundaki toplu ödemelerle birlikte kapatılmaya çalışılır.
- 8) **Senet/Bono Satışı**; yeni bir yatırımcı şirketin genel borç yükünü ticari olarak kabul edilebilir piyasa koşullarında yeniden yapılandırmak istediğinde yaygın olarak kullanılır. Bu seçenek, genellikle koşullu borç affı ile birleştirilir ve satın alma fiyatının yeniden yapılandırılmış kredinin mevcut net bugünkü değerine eşit veya bundan daha yüksek olmasını gerektirir.

2.1.3. Borçların Yeniden Yapılandırılmasında Ek Önlemler

Borçların yeniden yapılandırılmasında uygulanacak olan ek önlemler, kredide anında bir azalmaya yol açmadığından, tek başına uygulanabilecek yeniden yapılandırma önlemleri arasında sayılmaz. Ancak, daha önce tanımlanmış önlemlerden bir veya daha fazlası ile birleştirildiğinde, kredinin geri ödemesini teşvik edebilir veya bankanın genel konumunu güçlendirebilir.

Kısa vadeli yeniden yapılandırma önlemleri ile uzun vadeli yeniden yapılandırma önlemlerinin yanı sıra, ihtiyaç halinde başvurulabilecek olası ek yapılandırma önlemleri şöyle sıralanabilir; (Bank of Slovenia, 2017:58).

- **Borç - Varlık Takası (Debt to Assets Swap):** Kredinin tahsilinin borçluya ait bir varlığın satışını gerektirdiği durumlarda kullanılan bu yöntem, borçlunun elindeki bazı varlıkları (örneğin, gayrimenkul, hisse senedi vb.) borcun tamamı ya da bir kısmı karşılığında alacaklılara devir etmesi işlemidir. Bu ek önlem genel olarak şartlı borç affı, kısmi kredi geri ödeme veya vade uzatma seçenekleri ile birlikte kullanılır.

Yeniden yapılandırma önlemi olarak borç-varlık takası, üçüncü kişinin banka olması farkıyla, borçlunun mülkünün (varlığının) gönüllü olarak üçüncü bir kişiye satılmasına benzer bir uygulamadır. Bankalar, borcun borçlunun bir varlığı veya öz sermayesi ile takas edildiği durumları, dikkatli bir şekilde izlemeli ve ilgili ulusal düzenlemelerde belirlenen limitler içerisinde gerçekleştirmelidir. Aynı zamanda, bu yaklaşımın bir yeniden yapılandırma önlemi olarak kullanılması, uygun bir iş planı ile desteklenmeli ve kısa veya orta vadede söz konusu varlıktan beklenen değerin elde edilmesinin mümkün olduğu varlıklarla sınırlı olmalıdır. Bankalar, bu çözümü uygularken çok dikkatli olmalı, varlığın değerini doğru tespit edebilmek için mevcut tüm verileri hassas bir şekilde değerlendirmeli ve incelemelidir. Varlıkların değerlemesinin nitelikli ve deneyimli değerlendirme uzmanları tarafından yapılması sağlanmalıdır (ECB, 2017:34).

- **Borç-Özsermaye Takası (Debt to Equity Swap):** Borç- özsermaye takası, bankacılık sektörünün büyük kurumsal şirketlere verdiği, miktarı yüksek

takipteki alacaklarının çözümünde başvurduğu borç yeniden yapılandırma önlemlerinden birisidir. Borç-özsermaye takaslarında, alacaklılar borcun karşılığında hissedar olurlar, böylece borçlunun geri ödeme yükümlülükleri azaltılır ve borçlunun operasyonel yeniden yapılandırılmasının sorumluluğunun bir kısmı alacaklılar tarafından üstlenilmiş olur (ESRB, 2017:26). Borç-özsermaye takası, borçlunun aşırı borçlu olduğu, borçlarını geri ödeme kabiliyetini yitirdiği, likiditenin azaldığı, ek borçlanmanın ise mümkün olmadığı ve genellikle alacaklıların borçlu iflas etmeden alacaklarını tazmin edemeyeceği durumlarda uygulanır (STA Law Firm, 2019).

Bu uygulamada borç, kredi geri ödemesinde temerrüde düşen borçlu şirketin hisseleri karşılığında bankanın borcunu iptal etmesi yoluyla özkaynağa dönüştürülür. Borç alan şirket, borcunun tamamı veya bir kısmı kadar şirket hissesini bankaya vermeyi taahhüt ederken, banka ise alacaklı olduğu tutarı talep etme hakkından vazgeçer. Bu mekanizma bankanın takipteki alacaklarının azaltılmasına ve borçluların iflas riskinin hafifletilmesine yardımcı olur. Ayrıca sahiplik yapısını değiştirerek borçlu firmayı yeniden yapılandırmak için bir araç olarak kullanır. Yöntemin ABD, İsveç ve Çin tarafından başarıyla uygulandığı örnekler görülmektedir (OECD, 2019:39).

Borç-öz sermaye takası, borçluların borç yüklerinden geçici olarak kurtularak faaliyetlerine devam etmelerini sağladığı için oldukça önemlidir. Aynı zamanda borçlu işletmelerin büyümesine yardımcı olması, istihdamı koruması ve şirketin varlığının devam ettirilmesi gibi birçok faydaya sahiptir (Dimitrios, 2016:16). Borcun anaparasının yanında faizin de ödenmeyecek olması sebebiyle işletmelerin kullanabileceği nakit miktarını arttıracak, nakit akışının korunmasına yardımcı olacaktır (Turner ve Benjamin, 2020).

Borç-öz sermaye takası ile firma borçları ve borçlanma maliyetleri azaltılarak firmaların devamlılığı sağlanmakla birlikte, hem banka hem de firmaların devlete ait olduğu durumlarda, firmaların proaktif olarak yeniden yapılandırılması mümkün olmayabilir. Bankalar bir işi yürütmek veya yeniden yapılandırmak için gerekli uzmanlığa sahip olmayabilir ve bu durum onları

yetkin bir ara yönetim oluşturmaya zorunlu kılar. Aynı zamanda, borç-özsermaye dönüşümü ahlaki tehlike ve çıkar çatışmaları yaratır, bankalar ilişkili olduğu firmalara kredi vermeye devam edebilir, bu da yeniden borçlanmaya neden olacağı gibi hisseleri elden çıkarma çabalarına da engel olabilir. Ek olarak, şirketlerin üzerindeki devlet sahipliği artabilir (Daniel, Garrido ve Moretti, 2016:2).

Borç-özsermaye dönüşümlerinin etkin işleyişi, kurumsal yeniden yapılandırma sürecini düzenleyen kapsamlı ve sağlam bir yasal çerçeve gerektirir. Kanunlarla, hissedarların yeniden yapılanma sürecindeki konum ve rolleri netleştirilmeli, pay sahipleri tarafından bloke etme taktiklerinin kullanılması ve oy veya rüçhan haklarının kötüye kullanılması yoluyla borç-özsermaye dönüşümlerine müdahale edilmesi önlenmelidir (Daniel, Garrido ve Moretti, 2016:7).

- **Borç Konsolidasyonu:** Birden fazla riskin tek bir kredide veya belirli sayıda kredide birleştirilmesini gerektirir. Bu çözüm, mevcut gecikmeleri ele alan diğer yapılandırma önlemleri ile birleştirilmelidir. Özellikle, teminat ve teminatlı nakit akışlarının birleştirilmesinin, borcun tamamı için ayrı ayrı olduğundan daha fazla güvence sağladığı durumlarda daha faydalı olabileceği öngörülmektedir.
- **Sözleşme/Taahhütlerdeki Diğer Değişiklikler:** Genellikle, yeniden yapılandırma anlaşmasına giderken, borçlunun mevcut mali koşullarını karşılamak üzere mevcut sözleşmeleri/taahhütleri revize etmek veya değiştirmek gerekebilir. (Örneğin, asgari işletme sermayesi oranının revize edilmesi veya borçluya fazla varlıklarını satması için ek süre sağlanması gibi.)
- **Ek teminat:** Üstenilen riski telafi etmek ve mevcut temerrütleri iyileştirmek amacıyla borçludan ipotekli olmayan varlıklar üzerinde ek teminatlar sağlanmaya çalışılır. (Örneğin, nakit depozito rehni, alacakların devri veya taşınmaz mallar üzerinde yeni/ilave ipotek).

Borç yeniden yapılandırmaları, geri ödeme problemi yaşayan borçluların iflas sürecine girmeden mali açıdan kurtarılarak borçluların gereksiz yere tasfiye

edilmelerinin önüne geçerek hayatta kalmaları, üretim ve istihdam kapasitelerinin korunabilmesini sağlar. Aynı zamanda, alacaklılara uzun ve maliyetli mahkeme süreçlerine gitmeden kayıplarını sınırlandırarak alacaklarını tahsil edebilme imkânı sunar. Bankaların, kullandırmış olduğu kredileri münferiden yapılandırmakla birlikte, özellikle finansal krizlerin ardından mali sıkıntıya giren reel sektör kuruluşlarının faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanıyacak şekilde borçlarının yeniden yapılandırılmasına yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar 3. bölümde detaylı olarak ele alınmıştır.

2.2. Varlık Yönetim Şirketleri (Asset Management Companies)

Ekonomik krizler, reel sektör firmalarının yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetlerine zarar vermekte, sorunlu kredilerin artışı ile bankaların varlık kalitesinde meydana gelen bozulmalar, bankacılık sektöründe ortaya çıkan krizlerin de en önemli sebeplerinden biri olmaktadır. Banka bilançolarındaki artan sorunlu kredilere getirilecek çözüme yönelik politikaların başarısı, bankacılık krizlerinin derinliğini ve krizden çıkış süresini doğrudan belirlemektedir. Bu nedenle her ülke, yaşadığı ekonomik krizlerin başarıyla üstesinden gelmek üzere, bankacılık sektörü kredi verme davranışını ve ödeme gücünü sınırlayan, karlılık ve sermaye yapılarına zarar veren sorunlu varlıkları azaltarak sisteme duyulan güveni arttırmak adına, mevcut sosyal siyasi ve ekonomik şartları gözетerek çeşitli yöntem ve stratejiler geliştirilmiştir.

Bankaların sorunlu kredilerinin yönetiminde başvurduğu yöntemlerden biri de sorunlu aktiflerin varlık yönetim şirketi adı verilen, sorunlu varlıkların yönetim ve tasfiyesinde uzmanlaşmış kuruluşlara satılması yoluyla bilanço dışına çıkartılması olmaktadır. Bankalar, sorunlu aktiflerini Varlık Yönetim Şirket'lerine devir ederek bunların yarattığı operasyonel ve finansal maliyetlerden kurtulmanın yanı sıra asıl faaliyetlerine odaklanma imkânına kavuşur (Klingelbel, 2000:6-8).

Varlık yönetim şirketleri, genel itibarıyla finansal kurumların sorunlu varlıklarını satın alarak tahsil kabiliyetlerini arttırmaya ya da sorunlu varlıkları piyasalar tarafından kabul gören pazarlanabilir finansal enstrümanlara çevirerek piyasalara akışkanlık kazandırmaya çalışan ve paydaşlarına piyasa koşullarında

sermaye getirisi sağlamayı amaçlayan kuruluşlar olarak ifade edilmektedir (Aslan, 2002:3). Diğer bir ifade ile varlık yönetim şirketleri, sorunlu alacakların satın alınması, yeniden yapılandırılması, finansal ürünlere çevrilmesi, sorunlu alacakların çözümlenmesi gibi sorumluluklar üstlenen finansal kuruluşlar olarak da tanımlanabilir (Selimler, 2006:122).

Sorunlu varlık, “borçlusu tarafından yükümlülükleri yerine getirilmediğinden yasal düzenlemeler gereği temerrüt hesaplarına intikal ettirilmiş, yasal takip süreci başlatılmış ve dolayısıyla nakde dönebilme kabiliyeti zayıflamış kredi borçları ile tahvil bono gibi menkul kıymetler” olarak tanımlanmaktadır (Arlan, 2002:3). Mali güçlük yaşayan finansal kuruluşların yeniden yapılandırılmasında maliyetlerin asgari düzeyde tutulup, azami getiri sağlanması esastır. Bu amaca ulaşabilmek için ise finansal kuruluşların sorunlu varlıklarının diğer varlıklarından ayrılarak varlık yönetim şirketlerine devir edilmesi uygulanan başlıca yöntemlerden biridir (Charles,1999.15).

Özellikle, Uluslararası Para Fonu (IMF) kontrolünde ekonomik istikrar programının uygulandığı ülkelerin bankacılık sistemlerinin yeniden yapılandırılmasında da varlık yönetim şirketlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bankacılık sektörünün kötü aktifleri, bankaların belirlediği fiyatlardan aktif yönetim şirketlerine satılmakta, bu şirketler satın aldıkları kredilerin yönetiminden, yapılandırma ve tahsilinden ya da diğer üçüncü kişiler ya da kurumlara satılmasından sorumlu olmaktadır (Sipahi, 2003:34).

Sorunlu varlıkların, ilgili bankalar tarafından ya da sorunlu alacakların tahsilinde uzmanlaşmış başka bir varlık yönetim şirketine devredilmesi yoluyla yönetimi ilk kez 1930’lu yılların başında Avusturya Ulusal Bankası tarafından hayata geçirilmiştir. 1929 yılında Avusturya’nın ikinci büyük bankası olan Allgemeine Oesterreichische Boden Credit-Anstalt (BCA) bankasının zayıf kurumsal yapı, kötü yönetim, aşırı temettü ödemesi ve artan sorunlu krediler sebebiyle krize girmesinin ardından, bankacılık sektörü toplam aktiflerinin yarısından çoğuna sahip olan Avusturya Credit-Anstalt bankası tarafından devralınması ile sektörün krize girmesi devletin acil bir takım önlemler almasını gündeme getirmiştir. 1931’de Credit-Anstalt,

sermayesi büyüklüğünde zarar açıkladığında merkez bankasından alınan fonlar ile yeniden sermayelendirilmiş ancak kamuoyunun güveni yeniden tesis edilememiştir. Credit-Anstalt'ın toplam varlıkları yaklaşık 1.200 milyon Şilin iken, Avusturya bütçesinin 1.800 milyon Şilin olduğu düşünüldüğünde bu bankaların iflas etmesine müsaade edilemeyecek büyüklükte olması (too big to fail), eğer batarlarsa tüm bankacılık sistemini batırma olasılığının bulunması nedeniyle iflası önlemek adına Avusturya Ulusal Bankası ilk varlık yönetim şirketi olarak kabul edilen Revisionsgesellschaft'ı kurarak sorunlu varlıkları devir almak ve yüksek kaliteli varlıklarla değiştirmekle görevlendirmiştir. Ancak, Revisionsgesellschaft örneğinde sorunlu alacakların en iyi biçimde yönetilerek tahsilatından çok, büyük bankaların devlet kaynakları ile desteklenerek kurtarılması amaçlanmıştır (Dziobek, 1998:5-7).

2.2.1. Varlık Yönetim Şirketlerinin İşlevleri ve Beklenen Faydalar

Varlık yönetim şirketlerinin faaliyet yöntemleri ülkedeki yasal düzenlemeler, uygulanmakta olan ekonomi politikaları, finansal piyasaların derinliği ve gelişmişlik seviyesine bağlı olarak değişmekle birlikte, temel işlevleri aşağıda gösterildiği gibi üç ana başlık altında özetlenebilir.

- 1) Geri ödeme kabiliyetinde ciddi bozulma olan ve varlığını devam ettiremeyecek finansal kurumların aktiflerini yönetmek veya tasfiye etmek.** Örneğin, ABD'de varlığını devam ettiremeyecek durumda olan finansal kurumların aktiflerinin yönetilmesi ve tasfiye edilmesi amacıyla Federal Mevduat Sigorta Kurumu (FDIC) kurulmuştur. Bazı durumlarda, örneğin 1989 yılında kurulan Amerika Varlık Tasfiyesi Tröst Şirketi (RTC) örneğinde olduğu gibi, kamu tarafından fonlanan ve özel olarak atanan bir tasfiye kurumunca da tasfiye süreci yönetilebilir (Şakar, 2004: 26).
- 2) Ekonomik sıkıntılar yaşamakla birlikte varlığını devam ettirebilecek durumda olan finansal kurumların yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırmak.** Sorunlu krediler, daha kolay yönetilebilmesi amacıyla aynı banka bünyesinde oluşturulan bir birime ya da banka dışı bağımsız bir kuruluşa devredilerek tahsil edilmeye çalışılır. Sorunlu kredilerin bağımsız bir kuruma devri yoluyla sağlanacak faydanın maksimize edilebilmesi için söz konusu

birim ya da kuruluşun mali, operasyonel ve yasal olarak mutlaka sorunlu bankadan ayrılması gerekir (Berggren, 1996). 1993'te İsveç'te kurulan Swedish Securum adlı Varlık Yönetim Şirketi bu tip varlık yönetim şirketlerine örnek gösterilebilir. 90'lı yılların sonlarında yaşanan kriz sonrası İsveç'in en büyük bankalarından olan Nordbanken'in sorunlu alacakları, hükümet garantisi verilerek Securum'a devir edilmiştir (Şakar, 2004:27).

3) Kamu sermayeli bankaların özelleştirilme işlemlerinin sorunsuz şekilde gerçekleştirilmesidir. Bu tip varlık yönetim şirketlerine, Fransa'da 1995 yılında kurulan CDR Realizasyon Konsorsiyumu örnek gösterilebilir. Credit Lyonnais isimli kamu bankasının özelleştirilmesinde kullanılmıştır (Erdönmez ve Tulay, 2001:21).

Sorunlu aktiflerin yönetiminde varlık yönetim şirketlerinden beklenen faydalar ise aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Klingebiel, 2000:6, Sipahi, 2003:37)

- i. Sorunlu varlıkların yönetiminde başarı sağlanabilmesi uzun süren hukuksal süreçler ve sorunlu kredi yönetiminde uzmanlaşmış personel gücü gerektirmekte olup, sorunlu kredilerin bu konuda uzmanlaşmış varlık yönetim şirketlerine devredilmesiyle bankaların asıl faaliyet konularına odaklanabilmeleri ve büyüme hedeflerini gerçekleştirebilmeleri sağlanır.
- ii. Varlık Yönetim Şirketlerinin daha büyük bir varlık havuzuna sahip olmaları, söz konusu varlıkların menkul kıymetleştirilmesine yardımcı olur.
- iii. Sorunlu varlıkların Varlık Yönetim Şirketlerinde birleştirilmesi iş bölümünü artırır, sabit maliyetleri düşürür ve ölçek ekonomisinde düzelme sağlayarak, ekonomik etkinliği artırır.
- iv. Sorunlu varlıkların banka bilançoları dışına çıkarılmasıyla bankalar ve şirketler arasındaki bağ kopartılır, uzman kuruluşlar tarafından yapılan düzenli takip ile kredilerin tahsil edilme potansiyeli artırılır.
- v. Teminatların tek bir merkezde toplanmasıyla, borçlular üzerinde daha etkin bir yönetim sağlanır.
- vi. Sorunlu varlıklar mümkün olan en yüksek getiriyle bilanço dışına çıkarılarak, bankaların zararı minimize edilir.

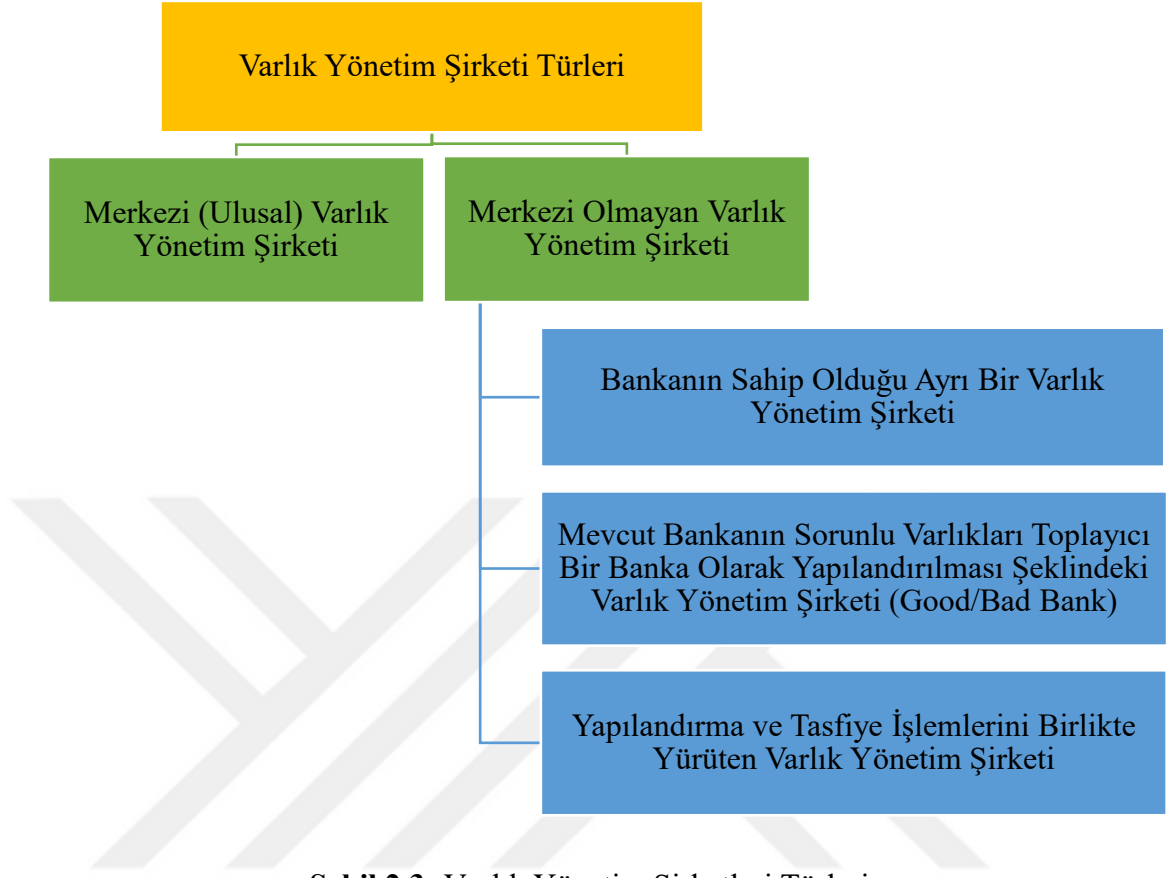
- vii. Sorunlu aktiflerin banka bilançolarından çıkartılmasıyla, ekonomi aktörlerinin bankaların durumunu daha iyi analiz edilebilmesi mümkün hale gelir.
- viii. Sorunlu kredilerin tahsili, satışı ve borçların yeniden yapılandırılması hususunda standart usul ve yöntemlerin geliştirilmesini sağlar.
- ix. İkincil varlık piyasalarının gelişimine katkı sağlar.

Bununla birlikte Varlık Yönetim Şirketlerinin neden olabileceği bazı muhtemel sorunlara da dikkat çekilmiştir (Klingebiel, 2000:6).

- i. Bankalar, borçluları hakkında bilgi topladıkları için Varlık Yönetim Şirketlerine göre bilgisel olarak daha avantajlıdır.
- ii. Sorunlu kredilerin bankalarda bırakılması, kredi onay ve izleme prosedürlerini iyileştirerek gelecekte oluşabilecek zararlardan kaçınmak için daha iyi teşvik sağlayabilir.
- iii. Bankalar, Varlık Yönetim Şirketlerinden farklı olarak yeniden yapılandırma sürecinde borçluların ihtiyaç duyulabilecekleri ek finansmanı sağlayabilir.
- iv. Varlık Yönetim Şirketlerine devredilen varlıklar etkin bir biçimde yönetilmezse, ödeme disiplini bozulmaya, varlıkların değerinin daha da düşmesine neden olabilir.
- v. Kamunun önderliğinde kurulan Merkezi Varlık Yönetim Şirketlerini siyasi baskıya karşı yalıtım zor olabilir.

2.2.2. Varlık Yönetim Şirketi Türleri

Varlık yönetim şirketlerinin, kurumsal yapı ve işleyiş açısından farklı biçimlerde kuruldukları gözlenmektedir. Varlık yönetim şirketleri, ülke genelindeki tüm bankalara hizmet eden tek bir merkezi (ulusal) varlık yönetim şirketi şeklinde kurulabilecekleri gibi, her banka özelinde ayrı olacak şekilde tek bankaya hizmet eden banka bünyesindeki ya da dışındaki bir iştiraki veya bağlı ortaklığı biçiminde de kurulabilirler. Varlık yönetim şirketleri kurumsal yapıları dikkate alınarak Şekil 2.3’de gösterildiği gibi sınıflandırılmaktadır (Dziobek, 1998:18,20).

Şekil 2.3: Varlık Yönetim Şirketleri Türleri

Kaynak: Dziobek,1998:20

Bankaların sorunlu aktiflerin yönetiminde varlık yönetim şirketlerinin işleyişine ilişkin tüm ülkeler için geçerli optimum bir strateji bulunmamakta olup, kamu sektörünün ve bankaların kapasitesi, yasal çerçeve, bankacılık sisteminin yapısı, aktiflerin toplam büyüklüğü ve dağılımına göre belirlenen, ülke özeline göre değişen farklı uygulamalara rastlanılmaktadır. Uygulanacak stratejinin belirlenmesinde en önemli konu ise, varlıkların elden çıkartılma hızı ve bu sürecin tek bir merkezi kurumsal yapı ve prosedür altında yürütülüp yürütülmeyeceğidir (Mesutoğlu,2001:5).

Sorunlu alacakların yönetiminde, varlık yönetim şirketleri türleri ve ülkelerin varlık yönetim şirketi uygulamaları Tablo 2.1’de gösterilmiş olup, ülkenin ve bankacılık sektörünün içinde bulunduğu durum dikkate alınarak oluşturulan varlık yönetim şirketleri, ister kamunun önderliğindeki bir yapıya sahip olsun isterse merkezi olmayan bir yapıda kurulmuş olsun sorunlu kredilerin tahsilinde ve kredilerin yeniden

yapılandırılmasında çok önemli bir rol üstlenmekte ve sistemik banka sorunlarının çözülmesinde büyük ilerlemeler sağlamaktadır (Dziobek ve Pazarbaşıoğlu, 1997:15).

Tablo 2.1: Varlık Yönetim Şirketlerinin Türleri ve Ülke Uygulamaları

Varlık Yönetim Şirketi Türü	Ülke	Varlık Yönetim Şirketi
Merkezi Varlık Yönetim Şirketleri	Çek Cumhuriyeti	KonsolidationBank
	Fransa	Consortium de Realisation (CDR)
	Endonezya	Indonesian Rastructuring Agency (IBRA)
	Güney Kore	Korea Asset Management Company (KAMCO)
	Moğolistan	Mongolian Asset Realization
	Malezya	Pengurusian Danaharta Nasional Berhad (DANAHARTA)
	Tayland	Financial Sector Restructuring Agency (TAMC)
	Litvanya	Company
Bankanın Sahip Olduğu Ayrı Bir Varlık Yönetim Şirketi	Finlandiya	Two Agencies
	Meksika	Loan Restructuring Programs
	İsveç	Securum
	Tayland	FRA
Mevcut Bankanın Sorunlu Varlıkları Toplayıcı Bir Banka Olarak Yapılandırılması Şeklindeki Varlık Yönetimi Şirketi (Tahsilatçı Banka)	Arnavutluk	BAD Bank
	Macaristan	Investment and Development Bank
Yapılandırma ve Tasfiye İşlemlerini Birlikte Yürüten Varlık Yönetim Şirketi	ABD	Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC), Resolution Trust Corporation (RTC)
	İspanya	Deposit Guarantee Fund (DGF)
	Slovenya	Bank Rehabilitation Agency (BRA)
	Meksika	El Fondo Bancario de Protección al Ahorro (FOBAPROA), Deposit Protection Agency, Asset and Valuation and Sale Agency (VVA), Coordinating Unit for Corporate Loans (UCABE)
	Japonya	Deposit Insurance Company (DIC), Resolution and Collection Bank (RCB), Housing Loan Administration Corporation (HLAC)

Kaynak: Dziobek (1998), Sipahi (2003), Selimler (2006), Kartal, (2017) çalışmalarından derlenmiştir.

Tablo 2.1’de gösterildiği gibi ülkelerin yapısal farklılıklarının yanında, zararın nasıl paylaşılacağı, devir alınacak sorunlu varlıkların türü, bankalara nasıl ödeme yapılacağı ve varlık yönetim şirketlerinin sorunlu varlıkları nasıl elden çıkartacağı konusu da uygulamaların farklılaşmasına neden olur. Zarar paylaşımı, varlık yönetim şirketlerin kamu ya da özel sektör tarafından kurulması durumuna göre farklılık oluşturmakta, cazip iskonto oranları ile kamu sermayeli varlık yönetim şirketleri bankaları rahatlatma imkânı yaratsa da, bu durum sorunlu alacakların maliyetinin önemli bir kısmının vergi ödeyenlere yansıtılmasına neden olarak piyasa disiplinine zarar verebilmektedir. Bu sebeple, tahsili gecikmiş alacakların maliyetinin vergi ödeyenlere yansıyan kısmının daha sınırlı tutularak, bankalarca üstlenilmesi hedeflenmelidir. Ayrıca sorunlu aktiflerin büyüklüğü de ülkeler arasında uygulama farklılığına neden olan diğer faktörlerden birisidir. Bazı ülkelerde sadece sorunlu aktifler veya sorunlu aktiflerin belli bir kısmı devir kapsamına alınabilirken, bazı ülkelerde sorunlu aktiflerin yanında yüksek kalitede aktifler de devir konusu olabilir, yine bazı ülkelerde sorunlu aktiflerin devri sadece bankalar ile sınırlı iken bazı ülkelerde diğer finansal kuruluşlar da rol alabilmektedir. Sorunlu aktiflerin elden çıkartılmasında uygulama farklılıkları karşımıza çıkmakta, varlık havuzları yoluyla ya da varlığa dayalı menkul kıymet yoluyla satış, portföy yönetimi için anlaşmalar yapılması ve ya ortaklıklar kurulması, haciz ve tahsilat gibi yöntemler en fazla kullanılan yöntemlerdendir (Mesautoğlu,2001:9).

2.2.2.1. Merkezi Varlık Yönetim Şirketleri

Bankacılık sektörü sorunlu aktiflerinin yönetiminde uygulanan yöntemlerden birisi de merkezi aktif yönetim şirketleridir. Merkezi (ulusal) varlık yönetim şirketleri sorunlu varlıkların tek elde toplanarak birleştirilmesi suretiyle yönetiminin ve yeniden yapılandırılmasının kolaylaştırılması amacıyla oluşturulmuştur (Klingebiel, 2000:3-4).

İlk olarak ABD’de 1980’li yıllarda yaşanan krizin son aşamasında uygulamaya konan merkezi varlık yönetim şirketleri, daha sonraları sistemik banka yeniden yapılandırma programlarının tercih edilen bir uygulaması olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri’nde oluşturulan Resolution Trust Corporation (RTC), bankacılık sektörü

sorunlu aktiflerinin banka bilançoları dışına çıkartılarak, sektörün asıl faaliyet konusuna odaklanmalarını sağlamıştır. Bu yöntem daha sonra Tayland'da FRA, Endonezya'da Indonesian Rastructuring Agency (IBRA), Malezya'da Pengurusan Danaharta Nasional Berhad (DANAHARTA) ve Kore'de Korea Asset Management Company (KAMCO) olarak doğrudan uygulanmıştır (Erdönmez ve Tulay, 2002:131).

Merkezi varlık yönetim şirketi yaklaşımı, tecrübe ve kaynakların birleştirilmesi ile (kurumsal tecrübenin ve bilgi teknolojisinin merkezileştirilmesi) tek bir kurum içinde borç yeniden yapılandırmasını mümkün kılar. Böylece, mümkün olan maksimum değeri geri kazanmada daha etkili ve verimli sonuçlar elde edilebilir. Merkezi varlık yönetim şirketi, daha büyük bir varlık havuzuna sahip olduğu için varlıkların menkul kıymetleştirilmesini mümkün kılar. Teminat sahipliğini merkezileştirir, böylece borçlular üzerinde potansiyel olarak daha etkili yönetim sağlanabilir. Ayrıca, sorunlu kredilerin banka bilançolarından hızla çıkarılmasını sağlayarak, bankaların asıl işi olan bankacılık faaliyetlerine odaklanmalarını sağlar. Merkezi varlık yönetim şirketleri, bankalar ve borçlu şirketler arasındaki bağların koparılması avantajına sahip olabilir, bu nedenle bağlantılı krediler üzerinde daha iyi tahsilat yapabilmesini mümkün kılar. Merkezi varlık yönetim şirketleri, reel sektörün yeniden yapılandırılması konusundaki uygulamaların hükümet tarafından daha kolay izlenmesi ve denetlenmesini sağlar. Son olarak, merkezi varlık yönetim şirketlerine yasalarla özel yetkiler verilerek kredi tahsilatları ve bankaların yeniden yapılandırma süreçleri hızlandırılabilir (Klingebiel, 2000:5).

Bununla birlikte, merkezi varlık yönetim şirketleri büyüklüğü ve sahiplik yapısıyla ilgili sorunlarla da karşılaşabilir. Merkezi varlık yönetim şirketi, bankacılık sistemi varlıklarının büyük bir bölümünü taşıyorsa, özellikle de hükümetin varlıkların yeniden yapılandırılmasından sorumlu olduğu ve bankacılık sistemi varlıklarının büyük bir bölümünün transfer edildiği durumlarda, hükümetin böyle bir kuruluşu siyasi baskıdan uzak tutması zordur. Bankaların kurumsal bilgilere ayrıcalıklı erişimi göz önüne alındığında kredilerin varlık yönetim şirketine devri, borçlu firmalar hakkındaki bilgi ve istihbarat olanaklarını azaltmaktadır. Merkezi varlık yönetim şirketleri bankalardan devir alınan varlıkları aktif olarak yönetemez ise, finansal

sistemde kredi disiplininin zayıflamasına ve varlık değerlerinin daha da bozulmasına da yol açabilecektir (Klingebiel, 2000:5). Sorunlu varlıkların merkezi varlık yönetim şirketlerine devri sırasında yapılacak fiyatlama, şirketlerin kuruluş amaçlarına ulaşmalarında son derece önemlidir. Fiyatlamanın piyasa fiyatlarına göre aşırı yüksek olması, bankaları kurtarma çabalarını azaltmaya teşvik edeceği gibi bankacılık sistemi genelinde kredi disiplini ve kredi değerlerinde bozulmaya neden olur. Fiyatlamanın çok düşük olması durumu ise banka zararına ve sermaye yetersizliğine, bankaların sorunlu varlıklarını varlık yönetim şirketlerine devir etmekten kaçınmalarına sebep olur (Lindgren,1999:37).

Merkezi varlık yönetim şirketlerinin güçlü ve zayıf yönleri Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.2:Merkezi Varlık Yönetim Şirketlerinin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
• Tek tip değerlendirme kriterine dayalı olarak sorunlu alacakların bankalardan dışarı çıkarılmasında bir araç görevi üstlenir. • Hükümetin banka yeniden yapılandırılması açısından sorunlu kredilerin satın alınmasına koşullar eklenmesine izin verir. • Kıt çalışma becerilerinin ve insan kaynağının tek bir merkezde toplanması ile ölçek ekonomisi sağlanır. • Daha büyük bir varlık havuzuna sahip olduğu için, varlıkların menkul kıymetleştirilmesine yardımcı olur.	• Yönetimin zayıflığı ve özel yapılara göre süreçlerin daha ağır işlemesi nedeniyle operasyonel faaliyetlerinin etkinliği ve verimliliği azalır. • Siyasi baskıya maruz kalabilirler. • Bankalara göre borçlular hakkında daha az bilgiye sahiptirler. • Sorunlu varlıkların bilanço dışına çıkartılması, söz konusu varlıklarda değer kayıpları oluşturur. • Sorunlu varlıkların varlık yönetim şirketi bünyesinde çok uzun süreler kalması söz konusudur. Bu durum kamunun maliyetlerini arttırır.

• Teminat sahipliği merkezileştirilerek, borçlular üzerinde daha etkin bir yönetim sağlanır. • Banka ve borçlular arasında bağları kopartılmasını sağlayarak, borcun tahsil edilebilirliğini artırır. • Bankaların asıl faaliyet konularına odaklanabilmelerini sağlar. • Sorunlu bankaların operasyonel olarak daha iyi yeniden yapılandırılmasını sağlar. • Kredi tahsilatlarını ve banka yeniden yapılandırılmasını hızlandırabilmek için özel yetkiler verilebilir.	• Yönetim zafiyetleri finansal sistemdeki kredi disiplinin bozulmasına yol açabilir. • Kamuya ait varlık yönetim şirketlerinin işletilmesi ile ilgili maliyetler özel varlık yönetim şirketlerine göre daha yüksektir. • Bankalardan devir alınacak sorunlu varlıkların fiyatlamasının nasıl yapılacağı konusunda sorunlar yaşanmaktadır.

Kaynak: Klingebiel (2000), Lindgren vd (2000) çalışmalarından derlenmiştir.

Merkezi varlık yönetim şirketleri, kamu - özel ağırlıklı varlık yönetim şirketleri ve kısa vadede varlıkların tasfiyesini amaçlayan ve uzun dönemli yapılandırma araçları kullanan varlık yönetim şirketi olmak üzere iki farklı grup altında sınıflandırılabilirler.

2.2.2.1.1. Kamu - Özel Ağırlıklı Varlık Yönetim Şirketleri

Kamu payının ağırlığı gözetilerek ayırım yapılan varlık yönetim şirketleridir. Sorunlu şirket sayısının fazla olduğu ve borçların yeniden yapılandırılmasına ciddi şekilde engel olan, bankaların kötü yönetimi, borç yapılandırmalarında uzman personel eksikliği, bankalar ve şirketler arasındaki eşit olmayan güç dengesi, kurumsal kapasite eksikliği, güvenilir finansal bilgi sağlama isteği ve kredi sınırlaması ya da sürdürülemez derecede yüksek dış borç gibi sistemik negatif dışsal faktörlerin var olduğu durumlarda kamu ağırlıklı varlık yönetim şirketleri tercih edilir (Stone, 1998:6). Özellikle, bankaların sorunlu varlıkları toplama veya sorunlu varlıkları yönetme becerilerinden yoksun olduğu durumlarda kamu ağırlıklı varlık yönetim şirketlerinden yararlanılır (Waxman,1999:17).

Kamu ağırlıklı varlık yönetim şirketleri ile kamu güvencesindeki tek bir şirket bünyesinde kaynakların en etkin biçimde kullanılarak borç yeniden yapılandırılmalarının gerçekleştirilmesi, devir alınan varlıkların kaybının en aza indirilerek maksimum faydanın sağlanması amaçlanmaktadır (Woo, 2000:21).

Kamu ağırlıklı varlık yönetim şirketleri, ihtiyaç duyulan fonlama imkânlarını sağlama, gerektiğinde yasal düzenlemelerde değişiklik yapabilme, güven duygusu tesis etme gibi olumlu yönlerle sahip olmakla birlikte, şirketin siyasi müdahalelere açık olması yönüyle de eleştiri konusu olabilir (Altay, 2003:2).

Merkezi aktif yönetim şirketleri, özel sektör kaynaklı olacak şekilde kamudan tamamen bağımsız, banka bazında veya bankanın iştiraki biçiminde kurulabilirler. Özel kaynaklı merkezi aktif yönetim şirketlerinin faaliyetlerini etkin bir biçimde devam ettirebilmeleri, sağlıklı işleyen bir denetim mekanizmasının varlığı ile sağlanabilir (Altay, 2003:2).

2.2.2.1.2. Kısa Vadede Varlıkların Tasfiyesini Amaçlayan ve Uzun Vadede Yapılandırma Araçları Kullanan Varlık Yönetim Şirketi

Merkezi varlık yönetim şirketlerinin diğer bir türü ise, kısa vadede varlıkların tasfiyesini amaçlayan varlık yönetim şirketleri olup, mümkün mertebe kısa sürede sorunlu varlıkların satış ve tasfiye edilmesine çalışır. Burada varlıklar likidite kabiliyetlerine göre sınıflandırılarak ya doğrudan ya da gelişmiş ekonomilerde menkul kıymetleştirilmek suretiyle piyasalara satışa sunulur (Duvan, 2001:9).

Kısa vadede varlıkların tasfiyesini amaçlayan varlık yönetim şirketleri, doğası gereği daha kolay nakde çevrilebilen varlık sınıflarını (örneğin, gayrimenkul varlıkları, ticari gayrimenkul kredileri, derin bir sermaye piyasasının varlığı durumunda kolayca satılabilen veya menkul kıymetleştirilebilen varlıklar) elden çıkarmak için kurulurlar (Klingebiel, 2000:6-7).

Merkezi varlık yönetim şirketlerinin son türü olan uzun vadede yapılandırma araçları kullanan varlık yönetim şirketleri ise, sorunlu varlıklara uzun vadeli çözümler sağlamak amacıyla oluşturulur ve yapılandırma araçlarını kullanarak sorunlu

alacakların yeniden yapılandırılmasını sağlar (Duvan, 2001:9). Yeniden yapılandırma amaçlı varlık yönetim şirketleri genellikle daha uzun vadeli olarak kurulur ve borçluların takipteki alacaklarını satışlarından önce yeniden yapılandırmayı ve tasfiye etmeyi amaçlar (Klingebiel, 2000:7).

2.2.2.2 Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketleri

Sorunlu varlıkların yönetiminde merkezi olmayan varlık yönetim şirketleri bankaların sadece sorunlu varlık yönetiminden sorumlu dâhili bir birimi veya iştiraki şeklinde kurulmaktadır. Bu şekilde kurulan varlık yönetim şirketlerinin yegâne amacı, sorunlu varlıkların tahsiline odaklanarak kayıpları azaltmak, sorunlu varlıkları kurtarma oranını en üst seviyeye taşımaktır (Klingebiel, 2000:4).

Merkezi olmayan varlık yönetim şirketlerinin, bankacılık sektörünün tümüne hizmet etmek üzere kurulan merkezi varlık yönetim şirketlerine göre daha başarılı olduğu konusunda değerlendirmeler bulunmaktadır. Merkezi olmayan varlık yönetim şirketlerinin banka bünyesindeki bir birim ya da iştirak şeklinde kurulmasının çeşitli avantajları bulunmaktadır. Buna göre, borçlu ve kredi hakkında daha fazla bilgiye sahip olmaları, sorunlu alacaklar hususunda banka yönetiminin daha deneyimli olması, merkezi varlık yönetim şirketlerine göre siyasi müdahalenin sınırlı olması ve sorunlu alacakların en hızlı ve etkin bir şekilde tahsil ve tasfiye edilebilmesine yönelik sağlanan teşvikler merkezi olmayan varlık yönetim şirketlerinin avantajları arasında sayılabilir. Bununla birlikte, bankaların sorunlu varlıklarını piyasa ya da defter değerinin çok üstünde fiyatları baz alarak kendi bünyesindeki ya da iştiraki konumundaki bir varlık yönetim şirketine devir etmesi, sorunlu alacaklar konusunda bilançolarda makyajlama (window dressing) yapıldığı anlamına gelecektir ki bu durum bankacılık sektöründe konsolide bazda denetimin yapılmadığı ülkelerde önemli sorunlar doğurabilir. Ayrıca, sorunlu firmalar ile bankalar arasında gelişen bağ, sorunlu alacakların tasfiyesine ilişkin borçlu firmaların motivasyonunu olumsuz etkileyebilmektedir (Mesutoğlu, 2001:6).

Bankaların sorunlu varlıklarının merkezi olmayan varlık yönetim şirketleri ile bilanço dışına çıkartılması, bankalara güven duygusunun yeniden tesisi için son derece

önemli olmakla birlikte, bankalara sorunlu varlıklarını ayrı bir birim ya da kuracağı bir iştirak yoluyla yönetimine izin verilmesinde, sistemin etkin şekilde işleyebilmesi için gerekli yasal çerçevenin oluşturulması, uluslararası standartları dikkate alan muhasebe düzenlemelerinin yapılması, finans otoriteleri ve kamuoyunun şeffaf bir biçimde düzenli olarak bilgilendirilmesi, etkin bir denetim otoritesince denetlenmesi konuları son derece önemlidir (Ersoy, 2007:95; Klingebiel, 2000:4-5).

1994-95 krizi sonrasında Meksika’da büyük şirketlerin bankalara olan borçlarının yeniden yapılandırılmasında mevcut yasalar ve iflas kanununun yetersiz kalması sebebiyle sorunlu alacakların tasfiyesi için banka bazında örgütlenmeye gidilmesi sağlanmış, değişken faizli kredileri sabit faizli hale dönüştürülerek vade uzatımları yapılmış, kur riski sebebiyle yabancı para cinsinden krediler yeniden yapılandırılmıştır. Polonya ve Macaristan’da benzer şekilde, bankaların sorunlu kredi yönetiminde uzmanlaşma sağlamaları ve takipteki krediler ile ilgili sorumluluğun bankalar tarafından üstlenilmesi gerektiğini ifade edilerek, her bankanın bu konuda kendine bir sistem kurması önerilmiştir (Stone, 1998:12; Mesutoğlu, 2001:6-7).

Merkezi olmayan varlık yönetim şirketlerinin sahip olduğu güçlü ve zayıf yönler Tablo 2.3’de gösterilmiştir.

Tablo 2.3: Merkezi Olmayan Varlık Yönetim Şirketlerinin Güçlü ve Zayıf Yönleri

	Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
	Borçlular hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları borcun yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırabilir. Şube ağı aracılığıyla borçluya kolay erişim sağlanır.	Sorunlu kredilerin yeniden yapılandırılması, şirket faaliyetleri, borç-özsermaye takası vb. konularda bilgi ve beceri eksikliği vardır.

Banka Bünyesindeki Varlık Yönetim Şirketi		Sorunlu kredi portföyünün büyük olması durumunda bankacılık faaliyetleri aksayabilir. Zararın zamanında tanınmaması ve kabullenilmemesi söz konusudur. Banka bilançoları sorunlu aktiflerden temizlenemez.
Bağımsız Varlık Yönetim Şirketi	Özel amaçla kurulmuş olmaları nedeniyle yeniden yapılandırma konusunda etkinlik sağlar. Sorunlu alacakların işlem göreceği ikincil piyasanın oluşturulmasına katkı sağlar. Zararın zamanında tanınması ve kabullenilmesini sağlar. Banka bilançoları sorunlu varlıklardan temizlenir.	Sorunlu alacakların devri nedeniyle borçlular hakkındaki geçmiş bilgiler kaybolur. Sermaye yetersizliği olan bankalar zararı kabullenmek istemeyebilir.

Kaynak: Lindgren, Teo, Enoch, Baliño, Gulde ve Quintyn, 2000:40

2.2.2.2.1. Bankanın Sahip Olduğu Ayrı Bir Varlık Yönetim Şirketleri

Bankanın sahip olduğu ayrı bir varlık yönetim şirketi ile sorunlu alacaklar kamudan bağımsız olarak ele alınmakta, banka sorunlu aktiflerini kendi bünyesinde oluşturacağı yeni bir birime ya da iştirak şeklinde kuracağı yeni bir şirkette devretmektedir (Sipahi, 2003:35). Söz konusu birimin amacı, finansal kurumların kötü

varlıklarını yeniden yapılandırmasına odaklanarak, sorunlu varlıkların işlerlik kazanmalarını sağlayarak, iyileşme oranını yükseltmektir (Ataman, 2001:81). Bankanın sahip olduğu ayrı bir varlık yönetim şirketlerine Finlandiya, Meksika ve İsveç'teki uygulamalar örnek gösterilebilir (Dziobek,1998:20).

Banka bünyesinde ya da iştiraki şeklinde kurulan varlık yönetim şirketleri, merkezi varlık yönetim şirketleri ile karşılaştırıldığında siyasi müdahaleden uzak olma, bankanın kredi müşterileri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasının sağladığı yüksek fayda, banka yönetiminin sorunlu kredilerin tahsilinde sahip oldukları yüksek deneyim ile tasfiye sürecinin daha verimli sürdürülmesi gibi avantajlara sahiptir (Sipahi, 2003:36). Aynı zamanda, bankanın iştirak şeklinde kuracağı bir varlık yönetim şirketine sorunlu kredilerini devretmesi devletin üstlenmek zorunda kalacağı maliyeti azaltmakla birlikte, düzenleyici ve denetleyici çerçevenin olmadığı durumlarda söz konusu kredilerin piyasa veya defter değerini aşan daha yüksek bedellerle devir edilmesine dolayısıyla da banka bilançolarının olduğundan daha iyi görülmesine neden olabilir (Duvan, 2001:9). Diğer yandan, finansman karşılığını bulmada zorluk yaşanması, gerekli yasal düzenleme eksiklikleri ve bankaların borçlular ile olan bağları sebebiyle sorunlu kredilerin tasfiyesine yönelik isteksizlikler bu uygulamanın dezavantajlı yönlerini oluşturmaktadır (Sipahi, 2003:36; Selimler, 2006:137).

Hem merkezi varlık yönetim şirketlerinin hem de banka bazında kurulan varlık yönetim şirketlerinin sahip olduğu bir takım avantaj ve dezavantajlar bulunmakla birlikte, banka bazlı varlık yönetim şirketlerinin doğası gereği merkezi varlık yönetim şirketlerine göre daha başarılı olduğu iddia edilmektedir (Dziobek, 1998:19).

2.2.2.2.2. Mevcut Bankanın Sorunlu Varlıkları Toplayıcı Bir Banka Olarak Yapılandırılması Şeklindeki Varlık Yönetim Şirketleri (İyi Banka/Kötü Banka)

Merkezi olmayan varlık yönetim şirketlerine ilişkin bir diğer uygulama ise “tahsilatçı banka” adı verilen yöntemdir. Bu yöntemde sorunlu olan banka “iyi banka” ve “kötü banka” olmak üzere ikiye ayrılmakta, sorunlu varlıkların toplandığı kötü banka (tahsilatçı banka) sadece kötü aktiflerin yönetim ve tasfiyesinden sorumlu

olmaktadır. Macaristan ve Arnavutluk'ta uygulamasına rastladığımız bu yöntemde, tahsilatçı banka tüm banka ve finans kurumlarından sorunlu varlıkları devir alarak bunların yeniden yapılandırılması, tahsil ve tasfiye işlemlerinden sorumlu olmaktadır (Mesutoğlu, 2001:7). Aynı zamanda, finansal kurumlara yönelik alternatif çözümlerle esneklik sağlanması da amaçları arasındadır (Ataman,2001:81).

Sorunlu kredilerin yönetimi, bazen sıkıntılı bankaların sahip olmadığı becerileri gerektirir (Berggren, 1996). Durum böyle olduğunda, bankayı sadece sorunlu kredilerinin yönetiminden sorumlu olacak şekilde, bankanın bir birimi/yan kuruluşu ya da banka dışında bağımsız bir kuruluş olacak şekilde “kötü banka” adıyla ayırmak en uygun yöntem olabilir. Bu ayrılmadan elde edilen operasyonel kazançları en üst düzeye çıkarmak için, kötü banka genellikle operasyonel, finansal ve yasal olarak bankadan izole edilir (Woo,2000:15).

İlk kötü banka örneği, 1988'de 1,4 milyar dolarlık batık krediyi bilançosundan çıkarmak üzere oluşturduğu kötü bir bankaya devir eden ABD merkezli Mellon Bank'tır. Takipteki enerji ve emlak kredileri için adeta çöplüğe dönüşmüş olan Mellon Bank, sorunlu varlıklarını Grant Street National Bank adında yeni oluşturulan bir kuruluş devir ederek sorunlu olmayan kredileri batık kredilerden ayırmıştır. Krediler, yeni oluşturulan kuruluş nominal değerinin %57'si üzerinden indirimli olarak satılmış ve karşılığında imtiyazlı hisseler ve tahvil çıkarılmıştır. Hissedarlara iyi bankadan bir hisse, kötü bankadan bir hisse olmak üzere bedelsiz hisse senetleri verildi. Batık kredilerden temizlenen Mellon Bank'ın taze sermaye toplamasına ve operasyonlarını canlandırmasına izin verildi. Grant Street National Bank, tamamen ayrı bir yönetim altında sorunlu kredilerin geri alınmasına odaklanmaya devam etti. Bankanın varlıklarıyla teminat altına alınan menkul kıymetler, Drexel Burnham Lambert tarafından yapılandırıldı ve satıldı. Banka, tüm tahvil sahiplerine geri ödeme yaptıktan ve hedeflerine ulaştıktan sonra 1995 yılında feshedildi (Moore, 2008; Dugal, 2016).

1980'lerde İspanya'da uygulanan “banka hastaneleri” kötü bankaya ilişkin örnek uygulamalardandır (Erdönmez ve Tulay,2001:26). 1990 yılında büyük kredi kayıpları açıklayan İsveç'in en büyük bankalarından biri olan Nordbanken'in sorunlu varlıklarını yönetmek üzere iştiraki biçiminde kurulan Securum, sorunlu aktiflerin

yönetimi için kurulan banka bazlı varlık yönetim şirketlerinin başarılı uygulamalarından birisidir (Dreyer, 2021:247). 1998'de Asya mali krizi sırasında kurulan Endonezya'daki IMBRA, Avusturya'dan KA Finanz ve Almanya'daki Erste Abwickelungsanstalt ve FMS Wertmanagement kötü bankanın diğer örnekleri olarak gösterilebilir (Dimitrios, 2016: 14).

2.2.2.2.3. Yapılandırma ve Tasfiye İşlemlerini Birlikte Yürüten Varlık Yönetim Şirketleri

Merkezi olmayan varlık yönetim şirketlerinin son türü olan yapılandırma ve tasfiye işlemlerini birlikte yürüten varlık yönetim şirketleri ise, sorunlu varlıkların tasfiye ve yönetimini bankaların rehabilitasyon ve tasfiye süreçleri ile birlikte yürütmektedir. Kamu otoritesi tarafından kontrol edilen sorunlu varlıklar, bu amaca hizmet etmek maksadıyla kurulan bir birim tarafından yönetilerek tasfiye edilir. ABD'de FDIC, ticari bankaların, sorunlu varlıkları da dâhil tüm varlıklarının yönetiminden sorumlu kılınarak, kapatılması ve tasfiye edilmesinden sorumlu tutulmuştur. ABD'de 1980'lerin sonuna doğru yaşanan tasarruf ve kredi krizinde kurulan RTS, 1989'dan 1995'e kadar yaklaşık dört yüz milyar dolar değerindeki varlığın başarı ile tasfiye edilmesini sağlamıştır. Meksika'da kurulan FOBAPROA mevduat sigortası olarak faaliyet göstermekle birlikte, sorunlu varlıkların yönetimini de üstlenmiştir. Benzer şekilde Japonya'da mevduat sigorta kuruluşu DIC, mali açıdan zorluk yaşanan bankalara destek sağlamak ve banka tasfiye süreçlerini yönetmekten sorumlu kılınmıştır (Mesutoğlu, 2001:7).

2.2.2.3. Varlık Yönetim Şirketlerinin İşleyişi

Sorunlu varlıklarının yönetilmesi ve tasfiye edilmesinde varlık yönetim şirketlerinin işleyişi ülkeden ülkeye farklılık göstermekte olup uygun bir strateji, ülkedeki mevcut yasal çerçeve, sorunlu varlıkların niteliği, toplam büyüklüğü ve dağılımı, devralınacak aktiflerin özellikleri, bankacılık sisteminin yapısı, bankalar ve kamunun yönetim kapasitesi dikkate alınarak belirlenmektedir. Tek bir optimal çözüm bulunmamakta, her ülke ve banka için zaman içinde değişebilen çözümlerin kombinasyonu söz konusudur (Lindren vd, 1999, 35).

Varlık yönetim şirketlerinin çalışma şekli ülkedeki mali piyasaların gelişmişlik seviyesine göre farklılık göstermektedir (Dziobek, 1998:3). Mali piyasaların gelişmiş olduğu ülkelerde, kriz dönemlerinin dışında da sorunlu varlıklar bu konuda uzmanlaşmış özel sektör kuruluşları tarafından devir alınarak yönetilmekte, tahsilat, haciz ya da satış yoluyla tasfiye edilmesi faaliyetleri piyasa kuralları çerçevesinde yürütülmektedir. Mali piyasaların yeterince gelişmediği ülkelerde ise, varlık yönetim şirketlerinin genellikle kriz dönemlerinde sorunlu varlıkların tahsil ve tasfiye işlemlerini yürütmek ya da bankaların yapılandırılma süreçlerini yönetmek üzere kuruldukları görülmektedir. Bazen krizin etkisinin büyüklüğü, mali piyasaları gelişmiş olsa bile kamunun kendi varlık yönetim şirketlerini kurmasını gerektirebilmektedir (Mesutoğlu, 2001:3).

Ülkeler, sorunlu varlıklarının satın alınması ve yönetimi için varlık yönetim şirketi oluşturmaya karar verdiklerinde, varlık yönetim şirketlerinin oluşumunda izlenecek politikalar ile ilgili cevaplanması gereken önemli konular bulunmaktadır. Ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik şartlar ve sorunlu aktiflerin büyüklüğü dikkate alınarak, merkezi bir varlık yönetim şirketinin kurulması ihtiyacının olup olmadığına karar vermek bunlardan birisidir (Enoch vd, 2001:91). Kredilerin yapılandırılması ve iyileştirilmesi çabalarının uygun teşvikler ile desteklendiği durumlarda sorunlu varlıkların merkezi varlık yönetim şirketlerince satın alınması bankaların yeniden sermayelendirilmesi ve yapılandırılması hususunda avantajlara sahiptir (Selimler, 2006:154). Bu sebeple merkezi varlık yönetim şirketi kurulması gereği avantaj ve dezavantajları ile birlikte değerlendirilmelidir.

Diğer önemli bir konu da varlık yönetim şirketlerinin hangi varlıkları satın alacağı konusudur. Bazı ülkelerde sadece sorunlu varlıklar ya da sorunlu varlıkların belirli bir kategorisinin devri söz konusu olurken, bazı ülkelerde ise sorunlu varlıkların yanında yüksek kaliteli varlıklar da devir kapsamına alınabilmektedir (Enoch vd, 2001:93). Yine, ülkelerin bazıları yalnız bankalardaki sorunlu varlıkların devrini mümkün kılarken, bazı ülkeler diğer finansal kuruluşları da devir kapsamına alabilmektedir (Şakar, 2004:12). Örneğin, Tayland ve ABD sadece tasfiye edilmiş ya da birleşme yoluna gitmiş bankalardan, Endonezya, Japonya, Meksika, Malezya ise

sadece faaliyetleri devam eden bankalardan sorunlu varlık satın alma yoluna gitmiştir. Faaliyetlerine devam eden bankalardan varlık satın alınması kaynakların dağılımı prensibine aykırı olacağı gibi, sorunlu varlıklarını kendi başına yönetmeye çalışan iyi durumdaki bankalara da zarar verecektir (Selimler, 2006:154).

Sorunlu varlıkların satın alınmasında kullanılacak yöntem ve yapılacak fiyatlama konusu önemli hususlardan biridir. Sorunlu varlıklara ilişkin yapılacak fiyatlamamanın doğru yapılması varlık yönetim şirketlerinin başarısı açısından oldukça önemlidir. Sorunlu varlıklar için belirli bir piyasa fiyatı yoktur. Sorunlu varlık fiyatlarının, faiz oranları, nakit akışları ve faaliyet durumu dikkate alınarak belirlenmesi indirgenmiş bugünkü değerlere dayalı değerlemeye göre daha güvenlidir (Lindgren, 1999:32) Bu nedenle transfer fiyatlandırmasını doğru yapmak oldukça zor olup, yapılacak yanlışlar krizin maliyetlerinin dağıtımında adaletsizliğe sebep olabilecektir. Devir alınacak varlıklara ilişkin piyasa değerlerinin çok üstünde fiyatlama yapılması, bankaların yeniden sermayelendirilerek, krizin maliyetinin vergi verenlere yansıtılması anlamına gelirken, bankacılık sisteminde kredi değerlerinin ve kredi disiplinin bozulmasına da yol açacaktır (Ingves, 2000 akt Selimler, 2006:151). Aynı zamanda varlık yönetim şirketleri tarafından sorunlu varlıkların çok düşük fiyatlar üzerinden alınmak istenmesi bankalar için ciddi zararlar oluşturacağından sermaye yetersizliğine düşmelerine, sorunlu varlıklarını varlık yönetim şirketlerine satmaktan kaçınmaları dolayısıyla bu şirketlerin amaçlarına ulaşamamalarına sebep olur (Lindgren, 1999:6). Örneğin, Asya ülkelerinden Kore’de 1997 yılında oluşturulan merkezi varlık yönetim şirketi olan KAMCO’ nun, satın aldığı krediler için teminatlı kredilerin defter değerinin %45’i, teminatsız krediler de ise %3’ü oranında ödeme yaptığı, Malezya’da 1998 yılında kurulan DANAARTTA’ nın ortalama %37 iskonto üzerinden alım yaptığı, Endonezya’da 1998 de kapanan banka varlıkları ve yeniden sermayelendirilen bankalardaki sorunlu varlıkları için kurulan IBRA’nın sıfır değer ile alım yaptığı, Tayland ‘ın ise kapanan finansal kurumların varlıklarını birinci açık arttırmada satılamamaları durumunda, ikinci açık arttırmada varlık yönetim şirketlerince defter değerlerinin %20’si üzerinden satın aldığı görülmüştür (Tahtakılıç, 2004).

Sorunlu varlıkları devir alınan bankalara nasıl ödeme yapılacağı konusu da ülkeler arasında farklılık arz eden konulardan biridir. Ödemelerin kısmen ya da tam olarak nakit yapılmasının yanında çoğunlukla ortalama vadesi 4-7 yıl olan devlet garantili (ya da devlet garantisi olmadan) borçlanma kâğıtları ile yapıldığı görülmektedir (Şakar, 2004:12).

Sorunlu varlıkların tahsili ve tasfiye sürecinin önemli noktalarından birisi de varlık yönetim şirketlerinin devraldıkları varlıkların yönetimi ve elden çıkarmada başvurduğu yöntemlerdir. Bu konuda uygulanan yöntemler değişmekte olup, borçlu bazında satış ya da varlığa dayalı menkul kıymet yoluyla satış, çeşitlerine göre sınıflandırılarak oluşturulan varlık havuzlarının satışı, portföy yönetimi konusunda özel sektör kuruluşları ile anlaşmalar yapma ya da ortaklıklar kurma, tahsilat, haciz gibi çok çeşitli yöntemler kullanılmaktadır (Mesutoğlu, 2001:9). Sorunlu varlıkların elden çıkartılma hızını, sorunlu varlıkların türü, niteliği ve miktarı ile bu tür varlıklar için piyasada oluşan talep, varlıkların devir alındığı bankanın kapatılmış ya da faaliyette olması faktörleri belirler (Enoch vd, 2001:93).

2.3. Menkul Kıymetleştirme (Securitization)

İngilizce “securitization” kelimesiyle ifade edilen menkul kıymetleştirme terimi, finansal kuruluşların varlıklarının nakit akışlarıyla birlikte bir havuzda toplandığı ve piyasaya arz edilmek üzere menkul kıymetlere dönüştürüldüğü süreci temsil etmek için kullanılır; yani, finansal kurumların likit olmayan (konut kredileri, tüketici kredileri, taşıt kredileri, kredi kartı alacakları, kira ödemeleri vb.) varlıklarını menkul kıymetlere dönüştürmek için kullanılan bir tekniktir (Pinto ve Alves, 2016: 112).

Menkul kıymetleştirme, nakit akışı yaratan bir dizi varlığın, bu varlıkların ilgili finansal kurumların bilançosundan ayrılarak, benzer nitelikli olanların nakit akışlarına bağlı olarak bir havuzda bir araya getirilerek paketlenmesi yoluyla ihraç edildiği yapılandırılmış bir finansman şeklidir. Menkul kıymetleştirme, dayanak varlıklara, dayanak varlıkların yönetilme şekline ve ihraç edilen menkul kıymet türlerine bağlı olarak çok çeşitli şekilde yapılabilmektedir (Lee, Park, Park ve Rosenkranz, 2021:276).

Menkul kıymetleştirme işleminde, işletmenin sahip olduğu varlıklar, şirketin bilançosundan dışarı çıkartılarak bu varlıklardan sağlanacak nakit akımları dayanak gösterilerek adına “varlığa dayalı menkul kıymetler” adı verilen menkul kıymetler ihraç edilmektedir. Yani menkul kıymetleştirme, nakit akımlarına dayalı bir finansman yöntemi olup, dayanak gösterilen varlıklardan sağlanacak nakit akımları ihraç edilen menkul kıymetlere yapılacak ödemelerde kullanılmaktadır. Bu sebeple, menkul kıymetleştirilen varlığın kendisi değil, sağladığı nakit akımları olmaktadır (Kothari, 2006:3).

Küresel sermaye piyasalarının gelişmesi ve büyümesinde önemli katkıları olan menkul kıymetleştirme işleminin ilk örneğinin ABD’de 1970’li yıllarda kredi kurumlarının konut kredilerinin bir havuzda toplanarak, piyasalarda yeniden pazarlanabilir ürünlere dönüştürülmesine yönelik gerçekleştirildiği bilinmektedir. Finansal kurumlar menkul kıymetleştirme ile sermaye yeterlilik zorunluluklarının azaltılması, alacaklara likidite sağlayan alternatif bir finansman kaynağı olması, aktif

ve pasif arasındaki vade uyumsuzluklarının giderilmesi, bilançodaki varlıkların farklı sektörlerde riskin dağıtılması suretiyle dengelenmesi gibi amaç ya da amaçlarla yapılmaktadır (Erdönmez, 2006:74).

Menkul kıymetleştirme işleminde alacaklar, alacaklı olan banka veya finansal kuruluşun faaliyetleri veya finansal yapısı nedeniyle ortaya çıkabilecek olası bütün risklere karşı izole edilerek, sadece Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin (VDMK) geri ödenmesine tahsis edilmektedir. Fona ihtiyaç duyan şirket menkul kıymetleştirme işlemi için varlıklarını alacaklara güvence sağlamak ve menkul kıymet ihracını gerçekleştirmek üzere kurulan Özel Amaçlı Kuruma (ÖAK) devir eder. Bu nedenle finansman ihtiyacı sebebiyle varlıklarını ÖAK'a devir eden işletmenin finansal açıdan zora düşmesi durumunda, varlıklardan elde edilen nakit akışı menkul kıymet sahiplerine ödenmeye devam eder ve şirket alacaklar üzerinde hak talebinde bulunamaz (Doğru, 2006:5).

2.3.1. Menkul Kıymetleştirme Süreci ve İşleyişi

2.3.1.1. Menkul Kıymetleştirme İşlemine Konu Edilebilecek Varlıklar

Menkul kıymetleştirme, nakit akışına dayalı bir finansman yöntemi olup, her çeşit varlığın menkul kıymetleştirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, menkul kıymetleştirmeye konu edilecek varlıkların nakit akışı sağlaması beklenen alacaklardan oluştuğu söylenebilir. Beklenen nakit akışlarının ise, ister o varlığın satışından, isterse gayrimenkullerin kira gelirlerinden sağlanmış olsun mutlaka bir alacak hakkına dayandığı görülmektedir (Doğru, 2007:41).

Menkul kıymetleştirme konusu edilecek olan alacaklar, değişken ve sabit faizli ipotekli krediler, konut kredileri, ipotekli ticari ve sınai kredi alacakları, karavan tarzı mobil ev kredileri, otomobil kredileri, kredi kartı alacakları, finansal kiralama alacakları, ihracat kredileri, franchise kredileri, uçak kiralama ücretleri, öğrenci kredileri, teminatlı kredi senetleri, ekipman kredilerinden doğan alacaklar vb. olarak sıralanabilir (Volotovskaya, Collard ve Martin, 2018:10; Tantan, 1996:86-90).

Menkul kıymetleştirmeye konu edilecek dayanak varlıklar, mevcut olan ya da gelecekte sağlayacağı nakit akımları belirlenebilir olan varlık ve alacaklar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Konut kredileri, ipotekli ticari krediler, taşıt kredileri dayanak gösterilerek ihraç edilen menkul kıymetler mevcut varlıkların menkul kıymetleştirilmesine, havayolu şirketlerinin uçak biletlerinden olan alacakları, vergi geliri alacakları, otoyol ücretleri, telefon faturaları, petrol ve doğalgaz ile telif hakkı alacakları ise gelecekteki nakit akışlarının menkul kıymetleştirmesine örnek gösterilebilir (Öcal, 1997:17-25).

2.3.1.2. Menkul Kıymetleştirme İşleminde Taraflar

Menkul kıymetleştirme süreci, geleneksel finans yöntemlerinden daha karmaşık ve çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olması nedeniyle katılımcıları da diğer yöntemlere nazaran daha fazladır. Menkul kıymetleştirme sürecinin katılımcıları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Pavel, 1989:22-37; Uçak, 2000:4; Erdönmez, 2006:76; Hakyemez, 2012:4-12).

- 1) Kaynak Şirket/Kredi Veren Kurum (Originators) :** Menkul kıymetleştirme işlemine temel teşkil eden kredi veya alacakların sahibi olan taraftır. Kaynak şirket, zaman içinde verdiği kredilerden bir havuz oluşturup ihraç edilecek menkul kıymetlere dayanak oluşturacak şekilde paketleyerek belirli bir iskonto oranı üzerinden özel amaçlı kuruma satar veya devir eder. Kaynak şirket, kredilerini menkul kıymetleştirme amacıyla devir ederek daha düşük maliyetle finansman sağladığı gibi kredi riskini de azaltmış olur. Kaynak şirkete örnek olarak, ticari bankalar, leasing, faktoring ve sigorta şirketleri, otomobil üreticilerine bağlı finans şirketleri, bilgisayar ve havayolu şirketleri, menkul kıymet firmaları gösterilebilir.
- 2) Hizmet Veren Firma (Servicer):** Kaynak şirkete bağlı ya da tamamen bağımsız bir firma olup, menkul kıymetleştirilen kredi ve alacakların izlenmesi, nakit akışlarının yönetimi, oluşturulan varlık havuzlarından anapara ve faiz tahsilatlarının yapılarak özel amaçlı kuruma gönderilmesi ve dönemsel olarak yatırımcılara varlık havuzlarına ilişkin raporların hazırlanmasından sorumludur.

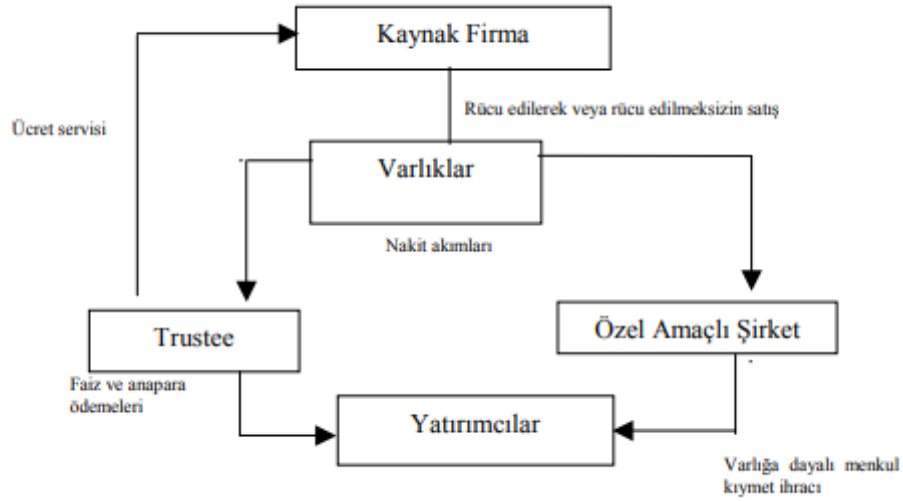
- 3) **Özel Amaçlı Kurum:** Kredi veren kurum tarafından oluşturulan varlık havuzlarını devir ya da satın alarak, bunlara dayalı olarak menkul kıymet ihracını gerçekleştirmek üzere kurulmuş şirketlerdir.
- 4) **Yatırımcılar:** Varlığa dayalı menkul kıymetlere yatırım yapan bireysel ya da kurumsal yatırımcılardır. Bankalar, yatırım ve emeklilik fonları, sigorta şirketleri varlığa dayalı menkul kıymet alımı yapan kurumsal şirketlere örnek verilebilir.
- 5) **Yatırım Bankaları:** Hizmet veren firmalara destek olarak, menkul kıymetlerin doğru alıcılarla buluşturulmasında önemli rol oynar. Menkul kıymetlerin ihraç sırasında risk sınıflandırmalarının ve fiyatlanmasının yapılmasından ve yatırımcılara pazarlanmasından sorumludurlar. Varlığa dayalı menkul kıymetlerin ihracında yüklenici sorumluluğunda olabilecekleri gibi, sadece satış sırasında aracılık faaliyetlerinde de bulunabilirler.
- 6) **Güvence Mekanizmaları:** Menkul kıymetlerin kredi riskini azaltmak, kredi derecelendirme kuruluşlarından daha yüksek dereceler almalarını sağlamak, pazarlama gücünü arttırmak amacıyla geliştirilmiş mekanizmalardır.
- 7) **Derecelendirme Kuruluşları:** İhraç edilecek varlığa dayalı menkul kıymetleri taşıdıkları kredi riski, sağlayacağı nakit akımları vb. hususlarda değerlendirerek, yatırım açısından alabilecekleri dereceyi belirleyen ve yatırımcılara yatırımın risklilik düzeyi ile ilgili bilgi veren kurumlardır.
- 8) **Süreci Kolaylaştıran Taraflar:** Menkul kıymetleştirme işleminde süreci kolaylaştırmak adına varlık gösteren denetçiler, piyasa yapıcılar, tröstler, vergi danışmanları bu grup içinde değerlendirilebilir.
- 9) **Yedd-i Emin (Trustee):** Menkul kıymetleştirme sürecinde, yatırımcılar ile hizmet veren firma ve garantör kuruluş ile yatırımcılar arasındaki aracı konumundaki bağımsız bir kuruluştur. Teminat oluşturan varlıkları saklama, yatırımcıları koruma amacıyla gerektiğinde yatırımcılar adına alacakların tahsil ve dağıtımını, yatırımcıları korunma ve bilgilendirme gibi görevlerden sorumlu olan kurumdur.

2.3.1.3.Menkul Kıymetleştirme Sürecinin İşleyişi

Menkul kıymetleştirme süreci, geleneksel finansman yöntemlerinden farklı olarak, birbirinden farklı, konusunda uzman kurumun, farklı fonksiyonlara sahip

olduğu daha karmaşık bir süreci içermektedir. Menkul kıymetleştirme sürecinde her bir aşama farklı bir kurum tarafından yürütülmekte, adeta bir zincirin halkaları gibi bir sistem içinde birbirilerini tamamlamaktadırlar.

Yapılandırılmış bir finansman yöntemi olan menkul kıymetleştirme sürecinin en basit yapısı Şekil 2.4.'da gösterilmiştir.

Şekil 2.4.: Basit Bir Menkul Kıymetleştirme Yapısı

Kaynak: Öcal, 1997:13

Menkul kıymetleştirme süreci, kaynak şirketin sahip olduğu alacakları, hedefleri ve ihtiyaçları doğrultusunda menkul kıymetleştirmek istemesiyle başlar. Alacaklarını menkul kıymetleştirmeye karar veren kredi kurumu için en önemli konu menkul kıymetleştirilecek varlıkların seçimidir. İhraç edilen menkul kıymetlere yapılacak anapara ve faiz ödemelerinde sorun yaşanmaması, söz konusu alacakların geri ödenebilirliğine bağlıdır. Bu nedenle, geçmişte alacaklara ilişkin tahsilatların düzensiz ve tahsilat oranları düşük ise sözkonusu alacakların menkul kıymetleştirilmesi uygun olmayacaktır. Aynı zamanda alacak seçiminde borçlu sayısı, yoğunlaşma olup olmadığı, alacakların teminat durumu ve varlığa dayalı menkul kıymetlere yapılacak ödemeler ile alacaklardan yapılacak tahsilatların vade uyumu dikkate alınması gereken diğer konulardır. Derecelendirme kuruluşlarınca, kaynak kurumun menkul kıymetleştirme için finansal ve hukuki açıdan uygun olup olmadığı incelendikten

sonra, söz konusu alacaklardan bir havuz oluşturulur. Kaynak şirket tarafından ne kadar menkul kıymet ihraç edilceği ise yatırım bankası ya da hizmet veren kurumların yapacağı pazar araştırması ile belirlenir. Menkul kıymetleştirme sürecinin katılımcıları ve ihracın hangi yöntemle yapılacağının belirlenmesi sonrasında satışa konu edilen alacakların satış fiyatı tespit edilir. Satış fiyatının belirlenmesindeki en önemli konu ise, iskonto oranının tespit edilmesidir. İskonto oranları alacağın teminat durumu ve alacakların ödenmeme riskinin kaynak şirket tarafından devredilip devredilmemesine göre değişiklik arzeder (Doğru, 2007:76-80).

Kaynak kuruluş bilançosundan çıkarmak istediği varlıkları belirledikten sonra bunları referans bir portföyde toplar. Daha sonra bu varlık havuzunu satın alarak, bilanço dışı yasal ve muhasebe süreçlerini yürütecek özel amaçlı kurum (ÖAK) oluşturulur (Jobst, 2008:48). Menkul kıymetleştirme işleminde artı bir risk unsuru oluşturmaması adına da özel amaçlı kurumun faaliyet konusu menkul kıymet ihracı ile sınırlandırılmış ve borçlanma imkanına ilişkin kısıtlayıcı hükümler getirilmiştir. Ayrıca, özel amaçlı kurum, yasal düzenlemelere göre iflasa tabi olmayacak şekilde kurulmak zorundadır (Doğru, 2007:81). Kredi kurumu tarafından oluşturulan varlık havuzu, özel amaçlı kuruma satılarak ya da devir edilerek kredi kurumunun bilançosunda çıkartılır. Bu sayede alacakların mülkiyet hakkı özel amaçlı kuruma geçtiğinden, alınan teminatlar ile yatırımcılar iflas riskine karşı korunur. Ayrıca, tüm taraflar açısından işlemlerin sağlıklı yürütülebilmesi standart sözleşmeler oluşturulabilmesine bağlıdır (Hepşen, 2005: 35-36).

Özel amaçlı kurum, menkul kıymetleştirilecek alacakların kendisine devri ya da satışında kredi kurumuna ödeme yapabilmesi için kaynağa ihtiyaç duyacaktır. Devir bedelinin ödenmesinde iki farklı yöntem karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri, devir bedelinin menkul kıymetlerin ihracı sonrasında satış gelirleri ile ödenmesi, diğer ise ihraç bedeline karşılık devir alınan alacaklar teminat gösterilerek kredi alınması şeklindedir (Doğru, 2005:81-83).

Derecelendirme kuruluşları, kredi riski değerlendirmelerine dayanarak menkul kıymetler için kredi derecelendirmeleri sağlar: değerlendirilen risk ne kadar düşükse, kuruluşun notu da o kadar yüksek olur. Daha iyi bir not alan menkul kıymetler diğer

koşullar eşit olduğunda, daha kötü dereceli menkul kıymetlere göre daha kolay yatırımcı çekebileceği gibi, daha düşük faiz oranıyla da ihraç edilebilirler (Delivorias, 2015:5). Devir alınan varlık havuzları dayanak gösterilerek çıkartılacak olan menkul kıymetlerin ihracı yatırım bankaları aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Yatırım bankası ve özel amaçlı şirket arasında yapılan sözleşmeyle menkul kıymetlerin yatırımcılara satışı gerçekleştirilir. Yatırım bankası ihraç edilen menkul kıymetleri satın alamaz, sadece ihraç edene aracılık ederek yeterli sayıda alıcı ile karşı karşıya gelmesini sağlar (Tantan, 1996:28). Yatırım bankası, yüklenici komisyonu ve ihraç giderlerini düşükten sonra satış gelirlerini özel amaçlı kuruma öder. Eğer varlıkların satın alınması sırasında kredi kullanılmış ise, öncelikle kredinin kapanması gerçekleştirilerek kredi kurumu lehine verilen rehin hakkı kaldırılır (Doğru, 2005:84).

Menkul kıymet ihracından sonra alacaklardan yapılacak anapara ve faiz tahsilat işlemleri özel amaçlı kurum tarafından yürütölmez, bu görev çoğu zaman kaynak firma ya da ona bağılı olarak oluşturulan hizmet veren firma tarafından belirli bir ücret karşılığında gerçekleştirilir (Öcal, 1997:13). Garanti veren kurumlar ise alacakların tahsil edilmemesi veya geç tahsil edilmesi durumunda, menkul kıymetin vadesi gelen anapara ve faiz ödemelerinin yapılabilmesi için kredi imkânı sağlar (Uçak, 2000:4). Kredi borçlularından hizmet veren kurum tarafından yapılan anapara ve faiz tahsilatları garantör kuruluşun hesabına aktarılmakta ve yedd-i emin ise bu hesaba gelen tahsilatları ilgili hesaptan alarak yatırımcılara aktarmaktadır (Hepşen, 2005:30).

2.3.2. Menkul Kıymetleştirme Yöntem ve Türleri

Menkul kıymetleştirme işleminde kullanılan yöntemler; (1) ödeme aktarmalı menkul kıymetler ve (2) borçluluk ifade eden menkul kıymetler olmak üzere iki gruba ayrılabilir (Erdönmez, 2006:76). Menkul kıymetleştirme türleri ise ihraç edilen menkul kıymetin dayandığı nakit akışının sağlanacağı varlığın türüne göre, (1) varlığa dayalı menkul kıymetler, (2) ipoteğe dayalı menkul kıymetler ve (3) teminatlı borç yükümlölükleri olarak üç ayrı başlık altında incelenebilir.

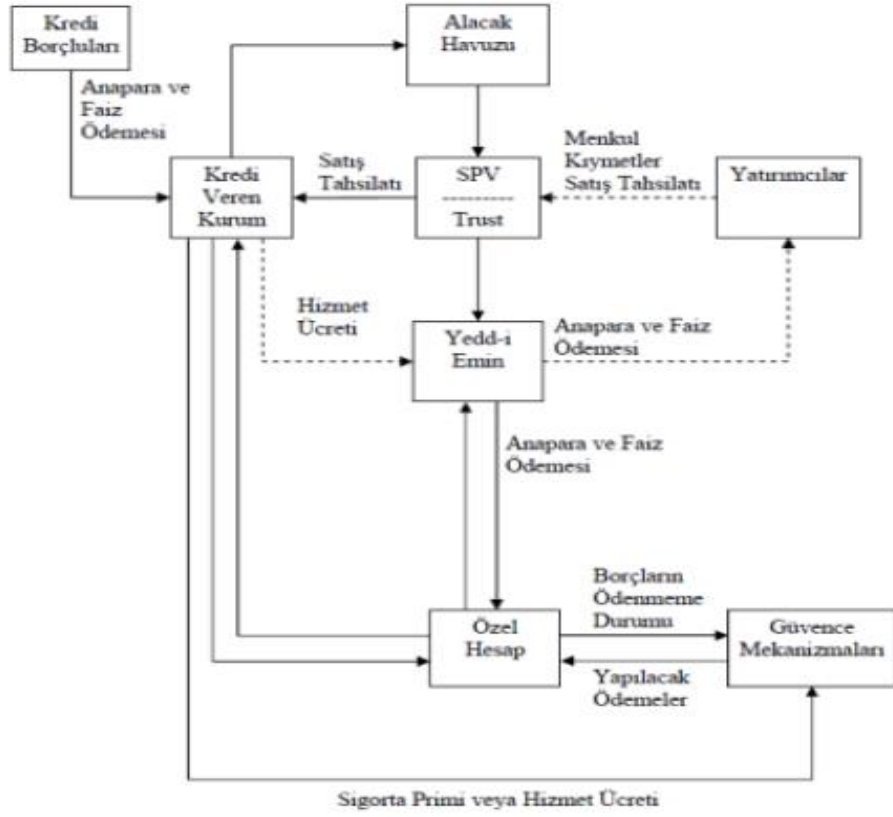
2.3.2.1. Menkul Kıymetleştirme Yöntemleri

2.3.2.1.1. Ödeme Aktarmalı Menkul Kıymetler (Pass-Through Securities)

Şekil 2.5.'te gösterildiği gibi ödeme aktarmalı menkul kıymetleştirme işleminde, kaynak şirketin vadeleri, faiz oranları ve kaliteleri bakımından benzer nitelik taşıyan alacakları bir araya getirilerek bir varlık havuzu oluşturulmakta, menkul kıymetleştirme amacıyla oluşturulmuş olan özel amaçlı kuruluşa belirli bir iskonto tutarı dikkate alınarak satılmaktadır. Kaynak şirketin alacakları bilanço dışına çıkartması sayesinde, alacakların mülkiyet hakları da özel amaçlı şirkete devir edilmektedir. Böylelikle, kaynak şirketin riskli varlıklarının bilanço dışına çıkartması kurumların bilanço riskleri azaltılmakta, aynı zamanda daha iyi ve ucuz fon kaynağına erişim olanağı sağlanmaktadır. Özel amaçlı kurum, alacak havuzunu dayanak gösterdiği menkul kıymetleri ihraç ederek yatırımcılara satmaktadır. Yatırımcılar oluşturulan alacak havuzundan sağlanacak nakit akımları üzerinde sahip oldukları pay oranında hak sahibi olmaktadır (Erdönmez, 2006:77).

Özel amaçlı kurum, menkul kıymet ihraç etme görevini belirli bir komisyon oranı karşılığında Yedd-i emin'e vermekte, ihraç edilen sertifikalar alacak portföyü üzerindeki hakkı temsil etmektedir. Kredi borçlularının yapacağı anapara ve faiz ödemeleri, Yedd-i emin'in özel amaçlı şirket için açmış olduğu bir hesapta toplanarak, yatırımcıların anapara ve faiz ödemelerinde kullanılır (Tantan, 1996:8-9).

Menkul kıymetler yatırım bankaları aracılığıyla yatırımcılara satılmaktadır. Sistemde aynı zamanda derecendirme kuruluşları tarafından kredi veren kurum ile güvence mekanizmaları derecelendirilerek menkul kıymet ihracının güvenilirliği sağlanmaya çalışılmaktadır (Hepşen, 2005:39). Yatırımcılar, menkul kıymetin dayalı olduğu alacak tutarının anapara bakiyesi üzerinden tahakkuk eden toplam faizden, satın alınan menkul kıymetin toplam alacak havuzundaki payına düşen miktarı kadar faiz geliri elde etmekte, bunun yanında sahip olduğu pay kadar havuza yapılan anapara ödemelerinden da pay almaktadır (Öcal, 1997:17-18).

Şekil 2.5.: Ödeme Aktarmalı Menkul Kıymetleştirme Yöntemi

Kaynak: Öcal, 1997:19

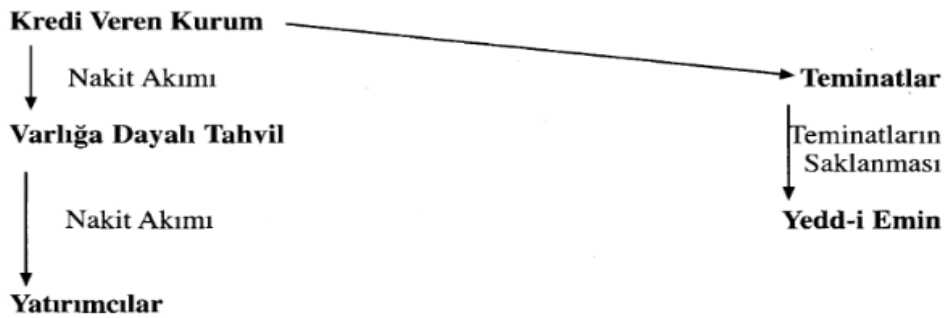
Kredi veren kurumların riskli alacaklarının özel amaçlı kurumlara satılarak bilanço dışına çıkartılması ile elde ettiği fonlar, alacakların finansmanında kullanılan borçların kapatılmasında kullanılmakta, böylece kredi veren kurumların bilançolarının daha risksiz hale gelmesi sağlamaktadır. Bu sayede kredi kurumlarının borç/öz sermaye ve öz sermaye/toplam aktif oranlarında iyileşme sağlanmakta, daha iyi ve ucuz koşullarda kaynak bulma imkânına kavuşabilmektedirler. Alacakların mülkiyetinin yatırımcılara geçmesi ile kaynak şirket, alacaklarından doğan faiz gelirleri için ödenecek vergi yükümlülüğünden kurtulmaktadır. Ödeme aktarmalı menkul kıymet ihracının en olumsuz yönü ise, borçlular tarafından yapılacak erken ödemelerdir. Erken ödemeler, menkul kıymetlerin vadelerini belirsiz hale getirerek nakit akışında belirsizliğe sebep olmaktadır (Hepşen, 2005:37-38).

2.3.2.1.2. Borçluluk İfade Eden Menkul Kıymetler

Bu yöntemin ödeme aktarmalı yöntemle göre farkı ihraç edilen menkul kıymetlere dayanak varlıkların kredi veren kurumun bilançosunda kalmaya devam etmesidir. Menkul kıymetleştirme, kredi veren kurumun borcu olacak şekilde yapılandırılmaktadır. Borçlanma şeklinde yapılandırılan menkul kıymetleştirme uygulamalarında da varlığa dayalı tahviller ve nakit akımlı tahviller olmak üzere iki farklı yöntem uygulanmaktadır.

2.3.2.1.2.1. Varlığa Dayalı Tahviller (Asset-Backed Bonds)

Varlığa dayalı tahviller, geleneksel şirket tahvil ihracına benzer şekilde belli bir vade ve getiri yapısında ihraç edilmekte olup, bunlardan farklı olarak tahvil alacaklılarına yapılacak ödemeler kredi veren kurum tarafından oluşturulan varlık havuzu ile teminat altına alınmıştır. Bu yöntemde alacak havuzu devredilmez, kredi kurumunun bilançosunda yer almaya devam eder. Aynı zamanda, varlık havuzundan oluşturulan nakit akışları doğrudan VDMK'in anapara ve faiz ödemeleri için kullanılmaz, yapılacak ödemelerin aksamaması halinde yedd-i emin devreye girerek bu teminatları devreye sokmakta, gerektiğinde ilgili varlıkların satışı yapılarak alacaklılara ödeme gerçekleştirilmektedir. Şekil 2.6'da görüldüğü üzere, kredi kurumu alacak havuzunu saklanmak üzere yedd-i emin'e devir eder. Varlığa dayalı tahvillere teminat oluşturan alacak havuzu sadece yatırımcılara yapılacak ödemelerin aksamaması halinde devreye sokulur. Bu yöntemi geleneksel tahvil ihracından ayıran başka bir özellik de, kredi kurumunun riski ile varlığa dayalı tahvil alacaklılarının risklerinin birbirinden ayrılmış olmasıdır (Erdönmez, 2006:77).

Şekil 2.6: Varlığa Dayalı Tahvil İhracı ve Nakit Akışı

Kaynak: Hepşen, 2005:43

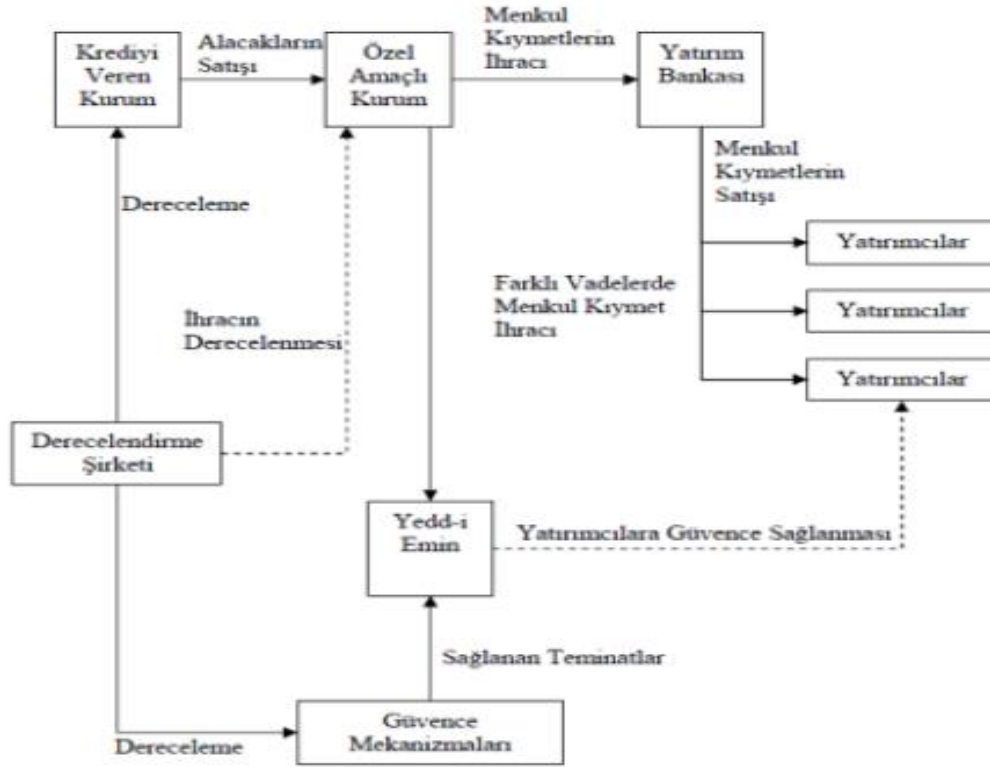
2.3.2.1.2.2. Nakit Akımlı Menkul Kıymetler (Pay-Through Asset Securities)

Nakit akımlı Menkul Kıymetler, VDMK ile ödeme aktarmalı menkul kıymetlerin birtakım özellikleri birleştirilerek oluşturulan ve kredi veren kurumun borcu şekilde yapılandırılan bir menkul kıymetleştirme yöntemidir.

Nakit akımlı menkul kıymetlerde kaynak şirket, menkulleştirmeye konu edilecek alacaklardan bir havuz oluşturur. Burada ödeme amaçlı menkul kıymetlerden farklı olarak alacakların vade yapılarının benzer olması zorunluluğu yoktur. Aynı, zamanda VDMK’lerde olduğu gibi alacak havuzundaki varlıklar dayanak gösterilerek ihraç edilen nakit akımlı tahviller, kredi kurumu ya da özel amaçlı kurumun bilançosunda yükümlülük olarak yer almaktadır. Özel amaçlı kurum, alacak havuzundaki varlıkları dayanak göstererek vadeleri farklı tahviller ihraç eder ve bu tahvillerin yatırım bankaları aracılığıyla yatırımcılara satılması sağlanır. Ödeme aktarmalı menkul kıymetler ile farklılaştığı en önemli konu, farklı vadelerde menkul kıymet ihracının mümkün olmasıdır (Öcal, 1997:22-23).

Bu yöntemde, yedd-i emin tarafından kredi veren kurumun alacaklarından sağlanan nakit akımından tahvil yatırımcılarına yapılacak anapara ve faiz ödemeleri diğer yöntemden farklı olarak kredi kurumunun belirlediği ödeme planına göre yapılmaktadır (Henderson, 1997:39). Alacak havuzlarından sağlanacak olan nakit akışlarının doğrudan yatırımcılara aktarılma zorunluluğunun olmaması, sağlanan nakit giriş ile borç servis ödemeleri arasında uyumsuzluğa neden olabileceğinden, özel amaçlı kurumun farklı getiri ve vade yapısına sahip menkul kıymetler ihraç edebilmesini gerektirir (Board Of Governors Of The Federal Reserve System, 2010:10-11). Alacaklılardan yapılacak erken tahsilat durumlarında ise, erken ödemeler yatırım hesaplarında değerlendirilir ve ödeme planı çerçevesinde geri ödenir (Kothari, 2006:85-86)

Şekil 2.7.: Nakit Akımlı Menkul Kıymet İhracı

Kaynak: Öcal, 1997:24

2.3.2.2. Menkul Kıymetleştirme Türleri

Menkul kıymetleştirme, kaynak kurumun niteliği, ihraç edilecek menkul kıymete dayanak varlıkların türü dikkate alınarak, varlığa dayalı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler ve teminatlı borç yükümlülükleri olmak üzere 3 farklı grupta sınıflandırılmaktadır (Yanpar, 2007:7).

2.3.2.2.1. İpoteğe Dayalı Menkul Kıymetler (Mortgage Backed Securities-MBS)

İpoteğe dayalı menkul kıymetler, ipotek ile teminat altına alınmış kredilerin anapara ve faiz ödemelerine dayalı olarak ihraç edilen menkul kıymetlerdir. Genellikle vadesi 30 yıla kadar varan kredilerin (konut, ticari, tarım) ipotek teminatlarına dayalı olarak çıkartılan bu menkul kıymetler, diğer menkul kıymetlere göre teminatın daha

güçlü olması sebebiyle, yatırımcılar tarafından daha güvenilir bir yatırım aracı olarak kabul edilmektedir (Uludağ ve Arıcan, 1999: 421)

İpoteğe dayalı menkul kıymetler, konut ipotekine dayalı menkul kıymetler ve ticari kredi ipotekine bağlı menkul kıymetler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Kothari, 2006: 323). Menkul kıymetlere dayanak gösterilen belirli bir havuzda toplanan ipotekli kredilerden sağlanan nakit akımından yatırımcılara anapara ve faiz ödemeleri gerçekleştirilir. İpoteğe dayalı menkul kıymetler pazarında, ihraç edilen menkul kıymetler AA ve daha üzeri notlara sahip olabilecekleri gibi, sub-prime adı verilen daha düşük nota sahip menkul kıymetler de büyük işlem hacimlerine sahiptir (SIFMA, 1999:1-2)

2.3.2.2.2. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (Asset Backed Securities-ABS)

Kredi kurumunun bilançosunun aktifinde yer alan, gelir kazandırıcı varlıklardan oluşturulan portföylerin yarattığı nakit akımlarının teminat gösterilmesi suretiyle yatırımcılara sunulan menkul kıymetlere varlığa dayalı menkul kıymetler denilmektedir. Kısaca varlığa dayalı menkul kıymetler, kaynak kurumların bilançolarının daha likit hale getirilmesi amacıyla aktifler arasında yer alan varlıkların menkul kıymetlere dönüştürülmesi olarak tanımlanabilir (Vatansever, 2000:2).

Yapılandırılmış finansal araçların temel formu niteliğinde kabul edilen varlığa dayalı menkul kıymetler bu araçlar içinde en fazla bilinen ve rastlanılan türüdür. İhraç edilen menkul kıymetlerin çoğunluğu, varlığa dayalı menkul kıymetlerden oluşur. Menkul kıymetleştirmeye dayanak teşkil edecek varlıkların çok çeşitli olması ve ihraç eden kurumların birbirinden farklı amaçlarının bulunması nedeniyle varlığa dayalı menkul kıymetler adı altında pek çok finansal araç yer almaktadır (Yanpar, 2007:8).

2.3.2.2.3. Teminatlandırılmış Borç Yükümlülükleri (Collateralized Debt Obligation-CDO)

VDMK'in yapılandırılmış bir türü olan Teminatlandırılmış Borç Yükümlülükleri bankaların etkin bir şekilde bilançolarını yönetmek, kredi risklerini minimize etmek üzere başvurduğu araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Tahviller, krediler, kredi kartları, yapılandırılmış menkul kıymetler, türev araçlar ve diğer borçlanma araçlarından oluşturulan bir portföye dayalı olarak ve farklı risk dereceleri gözetilerek ihraç edilen varlığa dayalı menkul kıymetlere teminatlı borç yükümlülükleri adı verilmektedir (Eriş, 2007:3).

Teminatlandırılmış borç yükümlülükleri varlığa dayalı menkul kıymetlerin genişletilmiş bir türü olmakla beraber, varlığa dayalı menkul kıymetler ile arasında temel bazı farklar bulunmaktadır. Teminatlandırılmış borç yükümlülükleri, dayanak varlık olan kredilerin riskinin yatırımcılara aktarılmasını sağlayarak kredi kurumlarının risk ve getirilerini optimize edebilme imkânı sunar. Ayrıca, kredi kurumlarına spekülâtif kazanç elde etme fırsatı sunarken, finansman maliyetlerini düşürürerek, getiri ve likidite açısından bilanço yapılarının iyileşmesini sağlar. (Yanpar, 2007: 9-10). Teminatlandırılmış borç yükümlülükleri; yapıları, kredi kurumlarınca ihraç edilme nedenleri, dayanak varlıkların türü ve portföy yönetim şekilleri dikkate alınarak Tablo 4'te gösterildiği gibi sınıflandırılabilir.

Tablo 2.4: Teminatlandırılmış Borç Yükümlülükleri Türleri

Yapısına Göre	Nakit Yapılı Teminatlı Borç Yükümlülükleri (Cash Flow CDO)
	Sentetik Teminatlı Borç Yükümlülükleri (Synthetic CDO)
İhraç Edilme Nedenine Göre	Arbitraja Dayalı Teminatlı Borç Yükümlülükleri (Arbitrage CDO)
	Bilançoya Dayalı Teminatlı Borç Yükümlülükleri (Balance Sheet CDO)
Portföy Yönetim Şekline Göre	Piyasa Değerli Teminatlı Borç Yükümlülükleri (Market Value CDO)
	Nakit Akışlı Teminatlı Borç Yükümlülükleri (Cash Flow CDO)
Teminat Varlıkların Türüne Göre	Teminatlı Kredi Yükümlülükleri (Collateralized Loan Obligation-CLO)
	Teminatlı Tahvil Yükümlülükleri (Collateralized Bond Obligation-CBO)

Kaynak: Gürbüz, 2014: 32-42.

2.3.3. Menkul Kıymetleştirme Sürecinin Sağladığı Faydalar ve Sakıncalar

Menkul kıymetleştirme ile kredi ve alacakların sermaye piyasalarında işlem gören menkul kıymetlere dönüştürülmesi başta kaynak şirketler olmak üzere sürecin tüm katılımcılarının fayda sağlayacağı bir fon akışı sağlaması bakımından oldukça önemlidir. Menkul kıymetleştirmenin, kredi kullanıcılarından, finansman ihtiyacı sebebiyle bunları menkul kıymetleştirmek üzere satan kaynak şirketlere, menkul kıymetleri ihraç eden özel amaçlı kurumlardan satın alan yatırımcılara kadar uzanan süreçte gerek mikro gerekse makro açıdan pek çok fayda sağladığı söylenebilir (Hakyemez, 2012:14).

Menkul Kıymetleştirme sürecinden beklenen faydalar Tablo 2.5'te gösterilmiştir (Hepşen, 2005:45-48; Öcal, 1997: 26-32; Doğru, 2007:56-62; Tantan, 1996:133-138; Gandhi, 1989:19)

Tablo 2.5: Menkulleştirme Sürecinden Beklenen Faydalar

Borçlular Açısından	- Kredi kurumları arasındaki rekabeti arttırmakta, bu sayede kredi maliyetlerinin düşürülmesi sağlanarak daha ucuza fon kullanabilme imkânı yaratılmaktadır. - Artan fon yaratma potansiyeli sayesinde daha fazla sayıda kredi kullanıcısına ulaşım sağlanmaktadır.
	- Alacakların bilanço dışına çıkartılması ile alacakların ödenmeme riski üçüncü kişilere devredilir. - Menkul kıymetleştirme ile elde edilen nakdin bilançolarda borç olarak yer almaması kredi kurumlarının borç/öz sermaye oranını iyileştirir. - Kredi kurumlarının menkul kıymetleştirme yoluyla sağlayacağı fonlar, yeni krediler açmasına olanak tanır.

Kaynak Kuruluş/ Kredi Veren Kurum Açısından	- Alacakların vadesinden önce tahsil edilmesi likiditeyi artırır. - Satış sonrası verdiği hizmetlerden hizmet geliri elde eder. - Mali yapısı yeterince güçlü olmayan, tahvil ihracı ya da kredi kullanması mümkün olmayan kurumlarının fon ihtiyaçlarını sağlamalarını mümkün kılar. - Fon yönetiminde geleneksel yöntemlere göre serbestlik sağlanmaktadır. - Finansman kaynakları çeşitlendirilir. - Diğer yöntemlere göre daha düşük maliyetle fon bulma imkânı sunar. - Kredi havuzunun riski ile kredi veren kurumun riski birbirinden ayrılır. - Alacakların bilanço dışına çıkarılmasıyla, bunlardan elde edilecek faiz gelirleri artık kredi kurumlarını ilgilendirmeyeceğinden, vergi avantajı sağlanır.
Özel Amaçlı Kurum Açısından	- Etkin varlık fonlaması ve rekabetçi sermaye yönetimi ile ilgili avantajlar sunar.
	- İhraç edilen menkul kıymetlerin alacaklar ile teminat altına alınmış olmaları nedeniyle kredi riskleri daha düşük, getirileri ise geleneksel yatırım araçlarına göre daha yüksektir.

Yatırımcılar Açısından	- Yatırımcılara diğer yöntemlere göre daha yüksek koruma garantisi sağlanır, Özel amaçlı kurumlar gibi iflas dışı kurumların varlığı yatırımcıları iflas riskinden korur. - Alacak havuzlarının birbirinden farklı çok sayıda alacağın bir araya getirilmesi yoluyla oluşturulması, yatırımcıların tek bir menkul kıymetle çeşitlendirme yapabildiğini mümkün kılar.
Diğer Katılımcılar Açısından	- Menkul kıymetleştirme sürecinin diğer katılımcıları olan yatırım bankası, yedd-i emin, derecelendirme kuruluşları ve garantör kuruluşlar sürece olan katkıları sebebiyle hizmet geliri elde etmektedir.

Menkul Kıymetleştirme, yukarıda sayılan sebeplerle faydalı bir finansman yöntemi olarak değerlendirilmekle birlikte, 2008 yılında ABD’de ortaya çıkarak sonrasında tüm dünyayı etkisi altına alan global ekonomik krizin, menkul kıymetleştirilen mortgage kredilerinin geri ödenmemesi ve bu kredilere endeksli çıkartılan menkul kıymetlerin aşırı değerlenmesi ile birlikte başladığı düşünüldüğünde, menkul kıymetleştirme sürecinin taşıdığı risk ve sakıncalar üzerinde de durmak gereklidir.

Menkul kıymetleştirmenin sakıncaları Tablo 2.6’da gösterilmiştir (Hepşen, 2005:48-50; Öcal, 1997: 32-33)

Tablo 2.6: Menkulleştirme Sürecinin Sakıncaları

Kredi Veren Kurumlar Açısından	- Kredi kurumları menkul kıymetleştirme konusu edilen alacakların kalitesi hakkında daha fazla bilgiye sahip olduğundan, bu bilgileri kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilir.

	- Ödeme aktarmalı menkul kıymetleştirmede alacakların bilanço dışına çıkarılmasıyla finansal oranlarda sağlanan iyileşme, kredi veren kurumun finansal yapısının düzelmesi şeklinde yorumlanarak mevcut sorunların görmezden gelinmesine neden olabilir. - Açılan kredilerin satılacağı düşüncesiyle yeterli ve sağlıklı değerlendirmeler yapılmadan kredi tahsisi söz konusu olabilir. - Kredi kurumuna rücu imkânı verildiği durumlarda, kredi kurumu problemli kredileri geri almak zorunda kalabilir.
Yatırımcılar Açısından	- Borçlular tarafından yapılacak ödemelerin hiç yapılmaması ya da vadesinde yapılmaması önemli bir risk unsurudur. - Ödeme aktarmalı menkul kıymetlerde borçlular tarafından yapılan erken ödemeler, faiz oranlarının da düşmesi durumunda yatırımcıları daha düşük getiriye razı olmak zorunda bırakabilir. - Menkul kıymetleştirmeye dayanak varlıkların değerlemesinin doğru şekilde yapılabilmesi ayrı bir zorluk olarak değerlendirilebilir.
Finansal Sistem Açısından	- Kredi veren kurumların rücu imkânı olmaksızın yaptığı menkul kıymetleştirmede düşük riskli kredileri bünyesinde tutup, yüksek riskli kredileri menkul kıymetleştirmek istemesi finansal sisteme zarar verir. - Kredi kurumunun satış sonrası alacaklarını izlemekten tamamen vazgeçmesi finansal sistem açısından önemli bir risktir. Bu sebeple, kredilerin satış sonrasında da izlenme sorumluluğu diğer katılımcılardan birine ya da kredi kurumuna belirli bir hizmet bedeli karşılığında verilmelidir.

2.3.4. Sorunlu Kredilerin Menkul Kıymetleştirilmesi

Takipteki alacaklar da canlı alacaklar gibi teminatlı borç yükümlülükleri için dayanak varlık olabilirler (Lee vd, 2021: 276) ve bu kapsamda menkul kıymetleştirme, kredi kurumlarının bilançolarındaki sorunlu alacaklarını bilanço dışına çıkarmalarında bir yöntem olarak kullanılabilir. Sorunlu kredilerin çözüm yöntemlerinden biri olan menkul kıymetleştirmenin diğer yöntemlerle karşılaştırıldığında daha karmaşık bir yöntem olduğu söylenebilir (Baudio ve Yun, 2017:16).

Takipteki alacakların menkul kıymetleştirilmesi, değer düşüklüğüne uğramış varlıkların banka bünyesinden ayrılarak riskin transferi olarak da nitelendirilebilir. Kredi veren kurumlar, birbirinden farklı nitelikteki takipteki alacaklarını onlardan sağlayacağı nakit akışlarını dikkate alarak bir araya getirmekte, oluşturulan alacak havuzları nominal değerlerine kıyasla indirimli bir fiyattan bu amaç için kurulmuş özel amaçlı kurumlara satılmakta ya da devir edilmektedir. Özel amaçlı kurum tarafından, söz konusu alacaklar dayanak gösterilerek farklı risk ve getiri seviyelerini içeren dilimler halinde menkul kıymetler ihraç edilmektedir. Özel amaçlı kurumlar, takipteki kredilerin satın alınmasını ve yapının başlangıç maliyetlerini, yatırımcılara farklı dilimlerde (üst, orta ve alt)⁸ borçlanma araçları ihraç ederek finanse eder (ESRB, 2017:30)

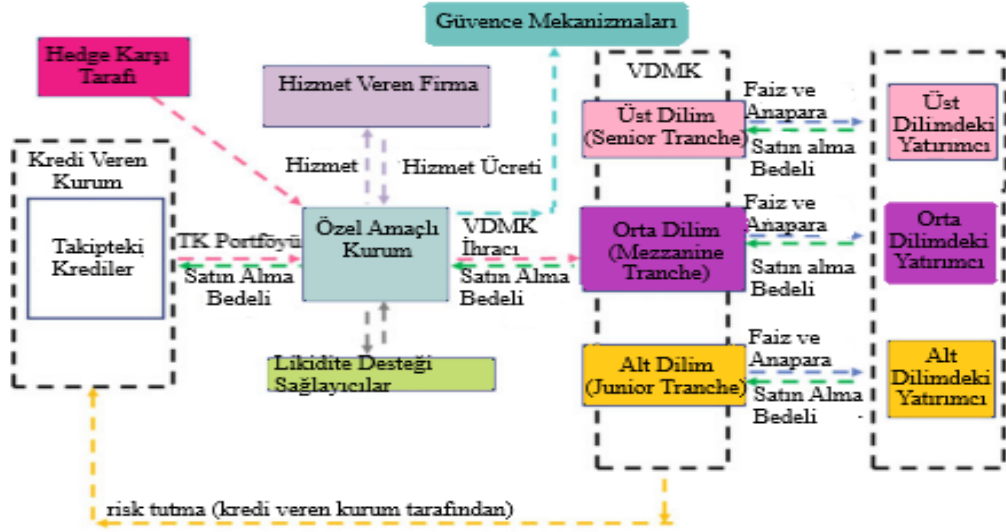
Takipteki alacakların menkul kıymetleştirmesinin ilk örneği, 1989 yılında ABD'de tasarruf ve kredi kurumlarının sorunlu ipotekli ticari kredilerini iskontolu olarak satın alan ve satın almayı devlet garantili tahviller ile finanse eden Resolution Trust Corporation (RTC) tarafından gerçekleştirilmiştir. Resolution Trust Corporation 460 milyar ABD Doları değerinde varlık satın almış ve menkul kıymetleştirme yoluyla neredeyse %90'ını geri kazanmayı başarmıştır (Kothari, 2006:507). Daha sonra

⁸**Üst Dilim (Senior Tranche)** : Teminatlı kredi yükümlülükleri kapsamında üst düzey kredi derecesine sahip olan kredi dilimidir. Varlıkların gelecekte üreteceği nakit akımları üzerinde öncelikli tahsilat hakkına sahip olan ve beklenen getirisi en düşük olan kredi dilimidir. **Orta Dilim (Mezzanine Tranche)** : Teminatlı kredi yükümlülükleri kapsamında orta düzey kredi derecesine sahip olan kredi dilimi olup, portföyde riskin gerçekleşmesi durumunda üst dilimden sonra ödeme yapılır. **Alt dilim (Junior Tranche)**: Teminatlı kredi yükümlülükleri kapsamında alt düzey kredi derecesine sahip olan kredi dilimidir. En riskli varlıklardan oluşan dilim olmakla birlikte getirisi de en yüksektir, riskin gerçekleşmesi durumunda en son bu dilime ödeme yapılır (Benmelech ve Dlugosz, 2009).

menkul kıymetleştirme piyasası, takipteki alacakların bankalar için önemli bir sorun teşkil ettiği Asya'da da gelişmeye başlamış, 1997 yılında döviz krizinden ağır bir şekilde etkilenen Kore'de, takipteki alacakların menkul kıymetleştirilmesine yönelik ilk anlaşma Kore Varlık Yönetim Şirketi ile yapılmıştır. Takipteki alacakların %20-30 seviyesinde olduğu dönemde hükümet, Kore Varlık Yönetim Şirketi'ni tahvil ihracıyla destekleyerek bankalardan tahsili gecikmiş alacakları satın alması için görevlendirmek zorunda kalmıştır. Avrupa'da ise, takipteki alacakların menkul kıymetleştirilmesi, özellikle 2007'den önce İtalya'da ("kredi sıkışıklığının" başlangıcı) yaygın olarak ve marjinal olarak da ilk uygulamanın 2006'da tamamlandığı Almanya'da kullanılmıştır (Fabbri, 2017: 181).

Temel bir yapı açısından, takipteki alacakların menkul kıymetleştirilmesi beş aşamadan oluşur (ESRB, 2017:30).

- 1) Banka, takipteki alacaklarını nominal değerinden daha düşük olarak belirlenmiş bir satın alma fiyatından menkul kıymetleştirir veya bağımsız bir Özel Amaçlı Kuruma satar,
- 2) Özel Amaçlı Kurum, farklı dilimlerdeki yatırımcılara borçlanma araçlarının ihracı yoluyla, takipteki alacaklardan yeterli nakit akışı sağlanana kadar, takipteki alacakların satın alımını ve yapının başlangıç maliyetlerini finanse eder,
- 3) Takipteki alacaklardan yaratılan nakit akışı Özel Amaçlı Kurum adına toplanır ve faizinin ve anaparanın geri ödenmesinin yanı sıra menkul kıymetleştirme yapısının maliyetlerinin de ödenmesi sağlanır.
- 4) Nakit akışını tahsil etme görevi, Özel Amaçlı Kurum tarafından atanan hizmet veren kurum (Servicer) tarafından üstlenilir.
- 5) Takipteki alacakların menkul kıymetler ile ilgili olarak yapılacak planlı borç ödemeleri için yeterli nakit akışı yaratamama riskini azaltmak için çeşitli yapısal özellikler (likidite desteği, kredi değerliliğinin artırılması ve riskten korunma gibi) devreye sokulur.

Şekil 2.8: Takipteki Kredilerin Menkul Kıymetleştirilmesinin Yapısı

Kaynak: Fabbri, A. : (2017).“Securitisation of Non-performing Loans”, Structured Finance içinde, Ed.by. Caselli, S.ve Gatti S. , Springer, Second Edition, s.183

Takipteki alacakların menkul kıymetleştirilmesinin yapısı, Şekil 2.8’de gösterildiği gibi ana hatlarıyla standart nakit akımlı menkul kıymetleştirmeye benzer bir süreç içermekle birlikte, canlı alacakların menkul kıymetleştirilmesine ilişkin standart yapı ile sorunlu kredilerin menkul kıymetleştirilmesi arasında birkaç temel farklılık bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, takipteki krediler havuzunun (özellikle nakit akışlarının sürekliliği açısından) daha düşük homojenliğe sahip olmasıdır. Diğerleri ise, takipteki kredilerin değerliliğinin arttırılmasına yönelik çalışmalar (örneğin; aşırı teminatlandırma), devlet müdahalesi ve takipteki krediler havuzunun oluşturulduğu ülkenin yargı sistemi gibi dış faktörlerin önemi olarak sıralanabilir. (Fabbri, 2017: 182).

Takipteki alacakların menkul kıymetleştirmesinin nihai başarıya ulaşabilmesi iki temel belirleyiciye bağlıdır: (ESRB, 2017:30).

1. **Takipteki alacakların kalitesi;** menkul kıymetleştirilecek takipteki alacak portföylerinin kalitesinin incelenmesi son derece önemlidir. Aynı zamanda uygun durum tespitinin yanı sıra ihraççıya garanti verilmesini de gerektirir. Bu sürecin maliyetleri büyük ölçüde mevcut verilerin kalitesine bağlı olacaktır.

2. **Hizmet verenin kalitesi, deneyimi ve sicili;** takipteki alacakların yönetimi ve nakit akışlarının takibinde tüm karar süreçleri genellikle bir hizmet veren firmaya bırakılır. Bu durum, hizmet veren firmaya işleyiş açısından önemli bir takdir yetkisi verir.

Takipteki alacakların menkul kıymetleştirilmesi, hem ilgili bankalar hem de yatırımcılar için çeşitli avantajlar sunmaktadır. Bankalar için en önemli avantaj, bankanın alt dilimi (junior tranche) elinde tutmaması durumunda, riskin büyük bir kısmı başka bir tarafa transfer edildiğinden takipteki alacakların hızlı bir şekilde bilanço dışı bırakılabilesidir (ESRB, 2017:31). Menkul kıymetleştirmede ihraç edilen menkul kıymetlere dayanak alacaklar tek bir kredi çeşidinden oluşmadığından menkul kıymetleştirmeye dayanak olan alacak havuzunun genel kredi riski azaltılmış olur (Lee vd, 2021:277). Buna ek olarak, menkul kıymetin farklı risk düzeylerini içeren dilimlere ayrılarak ihraç edilmesi risk çeşitlendirmesini sağlar, böylece yatırımcıların tercihlerini en iyi yansıtan risk-kazanç kombinasyonunu seçebilmeleri mümkün hale getirilmektedir. Menkul kıymetleştirme ile takipteki alacaklar, yabancı kurumsal alıcılar da dahil olmak üzere geniş bir yatırımcı grubunun ilgisini çekebilecek şekilde pazarlanabilir menkul kıymetlere dönüştürülür. Aynı zamanda, menkul kıymetleştirme genel olarak daha düşük bir ortalama fonlama maliyeti sağlar ve menkul kıymetleştirilen varlıklara garanti verilirse, doğrudan satışlara göre takipteki kredilerin daha yüksek fiyatlanması sağlanabilir (Fell, Moldovan ve O'Brien, 2017:168). Menkul kıymetleştirme, küçük tutarlı hane halkı ve KOBİ'lere ait takipteki alacakların tek tek satılmasının yüksek işlem maliyetlerine karşı ölçek ekonomisi sağlar (Baudino ve Yun, 2017:16). Menkul kıymetleştirme, takipteki kredileri pazarlanabilir menkul kıymetlere dönüştürerek ikincil takipteki alacak piyasalarının geliştirilmesine ve likiditenin artırılmasına yardımcı olur. Son olarak, yüksek dereceli kredi dilimlerin daha yüksek likiditesi, alış-satış farkını azaltır ve bunların repo ve merkez bankası teminatı olarak kullanma yeteneği de geniş tabanlı talebe katkıda bulunur (OECD, 2019: 34).

Ayrıca menkul kıymetleştirme, hükümetlere bankaların takipteki alacakları çözmelerine ve takipteki alacak piyasalarını geliştirmelerine yardımcı olacak araçlar sağlar. Hükümetler, takipteki alacak menkul kıymetleştirmesinde üst veya alt dilimleri

için garantiler sağlayabilir. Menkul kıymetleştirmede, bu tür bir garanti ile varlık koruma planlarına benzer sonuçlar elde edebilir, ancak menkul kıymetleştirme, takipteki kredileri kaynak bankaların bilançolarından kaldırırken, varlık koruma planlarında takipteki alacaklar kaynak bankaların bilançolarında kalır. Hükümetler, menkul kıymetleştirme konusunda garanti sağlamak yerine, tahvillerin belirli bir bölümünü ikincil piyasalarda satın alarak menkul kıymetleştirme yoluyla takipteki alacakların çözümünü kolaylaştırabilir. Ancak menkul kıymetleştirmenin etkili olması için belirli bir pazar büyüklüğü ve gelişmişlik düzeyi gerekir. Dolayısıyla bu seçenek, daha küçük Avrupa ülkeleri ve daha az gelişmiş finansal piyasalara sahip Asya'nın gelişmekte olan ekonomileri için geçerli olmayabilir. Ayrıca, devlet garantili menkul kıymetleştirme planları, kamu maliyesi için önemli koşullu riskler anlamına gelebilir (Lee vd, 2021:18,276-278)

Menkul kıymetleştirme varlık yönetim şirketi ile karşılaştırıldığında bazı dezavantajlara sahiptir. Özel amaçlı kurum, varlık yönetim şirketlerinden önemli ölçüde daha küçük olduğundan, daha fazla sayıda özel amaçlı kuruma ihtiyaç duyulacağından ölçek ekonomisinin kaybedileceği ve varlıkların elden çıkarılmasında koordinasyonun daha zor sağlanabileceği ifade edilebilir. Yatırımcı açısından bakıldığında, takipteki alacaklara yapılan doğrudan yatırımlara kıyasla menkul kıymetleştirilen varlıkların izlenmesi daha zor olabilir. Aynı zamanda, bu alandaki mevcut düzenlemeler, benzer kredi riskine sahip diğer finansman araçlarına göre daha yüksek sermaye maliyeti getirmektedir. Takipteki alacakların menkul kıymetleştirilmesinin maliyeti, tahsili gecikmiş alacakları bilançoda tutmanın maliyetine göre yüksek olduğundan, bu durum bankaları yatırım yapmaktan caydırabilir. Aynı zamanda, orta ve alt dilimlere yönelik talep eksik olabileceğinden, menkul kıymetleştirilen takipteki alacakların tamamen bilanço dışı bırakılabileceği çözümler bulmak zordur. Dolayısıyla bu tür işlemlerde risklerin önemli bir kısmı satıcıda kalacaktır (ESRB, 2017:31).

2.4. Varlık Koruma Planı (Asset Protection Schemes-APS)

Sorunlu kredilerin çözüm yöntemlerinden biri olan Varlık Koruma Planı, 2008 Küresel Ekonomik Kriz sonrasında düzenleyici otoriteler tarafından mali krize çözüm

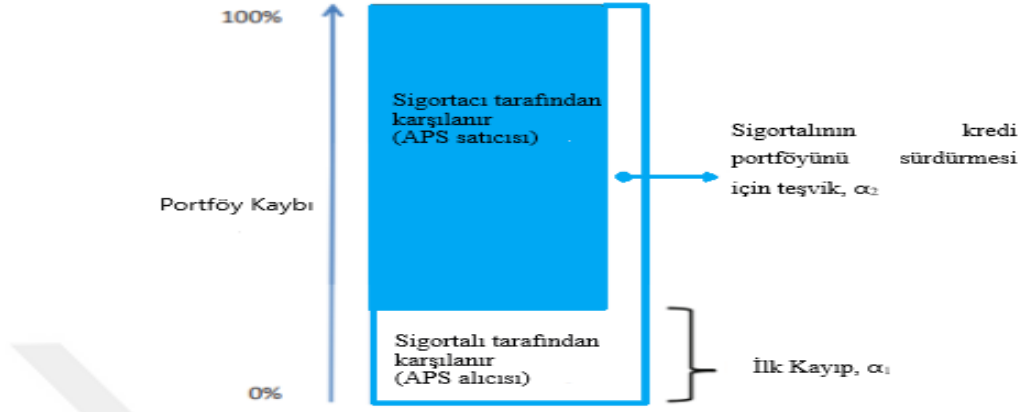
amacıyla uygulanmış, bir kredi portföyündeki temerrüt riskinin bir kısmını kapsayan, bir tür kredi temerrüt sigortası niteliği taşır (Grosen, Jessen ve Kokholma; 2011:3). Yüksek takipteki kredi seviyelerine sahip bankaları desteklemek için oluşturulan ve bir devlet kurumunun bankaların belirli koşullar altında kredi kayıplarının bir miktarına ücret karşılığında garanti sağladığı bir sigorta planıdır (OECD, 2019:39).

Finansal krizlerin ardından bankalar yüksek oranda kredi riskine maruz kalmakta ve varlıklarını tehdit edebilecek ciddi kayıp riski ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle artan belirsizlik ortamında daha fazla sermaye desteğine ihtiyaç duymakta, ancak artan asimetrik bilgi bankaların borçlanma ve sermaye arttırımını zorlaştırmakta ve hem bankalar hem de borçluları için kredi sıkışıklığına sebep olmaktadır. Devlet, hem asimetrik bilgiyi azaltarak banka bilançolarına olan güveni yeniden tesis etmek ve yeni özsermaye ihracını kolaylaştırmak hem de artan sorunlu krediler nedeniyle yeni kredi verilmesi önündeki engelleri kaldırarak finansal açıdan sağlıklı firmalara kredi akışının sağlanmasını teşvik etmek amacıyla Varlık Koruma Planı'nı devreye sokabilir. Böylelikle, bankanın sermaye tabanını stabilize etmesine ve düzenli bir şekilde zaman içinde kaldıraç oranını düşürmesine izin vererek ve bankanın kayıp riskini önemli ölçüde azaltarak, ikincil piyasalarda likiditenin korunmasına yardımcı olabilir (Jessen, Grosen ve Kokholma; 2011:3-6)

Varlık koruma planlarının, diğer zamanlarda kredi sıkışıklığı riski daha yönetilebilir olduğundan, tipik olarak bankacılık krizlerinin akut aşamasında uygulamaya konulduğu görülmektedir. Ayrıca, varlık koruma planları (APS) bir bütün olarak sektörden ziyade birkaç büyük yerel bankayı hedefleme eğilimindedir (Baudino ve Yun, 2017:19).

Varlık koruma planı, taraflarca belirlenen tetikleyici olayın gerçekleşmesinden sonra kredi portföyü kayıplarının önceden belirlenmiş bir eşiği aşması durumunda devreye girer ve banka bu sigortadan yararlanma karşılığında sigortacıya düzenli olarak sabit bir ücret öder. Şekil 2.9'de görüldüğü üzere, Varlık Koruma Planı satıcısı, alıcıya, bir ücret karşılığında belirli bir portföyde oluşan kredi kayıplarına karşı, taraflarca belirlenmiş bir "ilk zarar" eşiğini α_1 'i aştığında koruma sağlar. İlk kayıp

seviyesi geçilirse, koruma alıcısı aşağıdaki portföy kaybının $(1 - \alpha_2)$ 'sini karşılarken, satıcı kalan kaybı, α_2 'yi üstlenir (Grosen, Jessen ve Kokholm; 2014:572-573).

Şekil 2.9: Varlık Koruma Planı Yapısı

Kaynak: Grosen, Jessen ve Kokholm, 2014:573

Varlık koruma planı, takipteki alacakların klasik fiziki transferi yerine, alternatif bir önlem olarak belirli bir varlık portföyü ile ilgili zararları karşılamak için bir sigorta mekanizması aracılığıyla, yeniden uygun piyasa koşullarına sahip olana kadar garanti sunar (Dimitrios,2016:14-15). Varlık koruma planları, kamu maliyesi perspektifinden bakıldığında bir ön ödeme gerektirmemeleri, bankalar açısından ise belli bir ücret karşılığında programın başlangıcından itibaren garanti hizmetinden yararlanmaya başlayabilmeleri açısından avantaj sağlar (Baudino ve Yun,2017:19).

Varlık Koruma Planları, küresel finans krizi sırasında gelişmiş ülkeler tarafından kullanılmıştır. Bu planlar her ne kadar bir ön ödeme gerektirmese de, uygulanabilirlikleri kamu sektörünün bu garantileri yerine getirme kapasitesine ve piyasa katılımcılarının bunu yapacağına olan güvenine bağlıdır. Gelişmekte olan ekonomilerin özellikle geniş tabanlı kriz dönemlerinde sıklıkla karşılaştıkları mali alandaki sınırlamalar göz önüne alındığında, sorunlu kredi ile mücadelede varlık koruma planlarının gelişmiş ekonomilerin dışında yaygın olarak kullanılmadığı görülmektedir (Bauze vd, 2020:55).

Küresel finansal krizin ardından ilk olarak Birleşik Krallık Hükümeti Varlık Koruma Planı'nı (UK Government Asset Protection Scheme) hayata geçirmiştir. 19 Ocak 2009'da Hükümet, küresel ekonomik gerilemenin yoğunlaşmasının ardından finansal sistemin istikrarını güçlendirmek ve buna bağlı olarak bankaların kredi verme kapasitesini artırarak ekonominin toparlanmasını desteklemek için tasarlanmış kapsamlı bir önlem paketi açıkladı. Bu paketin bir parçası olarak uygulamaya konulan Varlık Koruma Planı ile tüm dünyada büyüme beklentilerindeki bozulma, artan kredi zararları ve banka bilançolarında tutulan varlıkların değeri konusunda belirsizlikler nedeniyle bankaların kredi almaya değer borçlulara kredi verme konusundaki kısıtlamaları ve bu durumun ekonomik büyüme üzerindeki zararlı sonuçlarının ortadan kaldırılması amaçlandı. Buna göre Hazine, belirli bir ücret karşılığında programa dâhil olmuş £ 25 milyardan fazla uygun varlığa sahip Birleşik Krallık'ta yerleşik bankaların (yabancı bankaların Birleşik Krallık'daki iştirakleri dahil), 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren oluşan kredi kayıplarlarına karşılık koruma sağladı (HM Treasury, 2009:3-7). Varlık Koruma Planı kapsamında, kurumsal ve kaldıraçlı krediler, ticari ve konut kredileri, konut ipotegine dayalı menkul kıymetler (RMBS) dahil olmak üzere yapılandırılmış kredi varlıkları; ticari ipotegine dayalı menkul kıymetler (SPK), teminatlı kredi yükümlülükleri (CLO) ve teminatlı borç yükümlülükleri (CDO) yer aldı (Mitchell, 2009:1).

Varlık Koruma Planı, program kapsamındaki varlıklar üzerindeki kredi riskine karşı koruma sağlamakta olup, program kapsamına alınan varlıkların kötüye gitmesi durumunda, oluşacak zarar "ilk zarar" sınırı olan %10'u geçmediği sürece banka sorumlu olur, yani koruma planı kapsamında koruma ödemesi yapılmaz. Ancak kayıp miktarının %10'dan daha fazla olması durumunda varlık koruma sigortası devreye girer ve zararın %10'unu banka üstlenirken, kalan %90'ı ise hükümet karşılar (Parker, 2009). Daha sonradan varlığa ilişkin olarak geri kazanılan tüm tutarlar, o kurumun varlık havuzuna ilişkin zararı azaltır. İlk zarar tutarının aşılmadığı durumlarda, kuruma yapılacak ödemeleri kurum tahsil eder, ilk zarar tutarı aşıldığında ise, tahsilatın %90'ı Hazine'ye ödenir, geri kalan %10'luk kısmı ise kurum tahsil eder (HM Treasury, 2009:7).

Birleşik Krallık Varlık Koruma Programı, program kapsamına alınan bankalar için çeşitli koşullar ve kısıtlamalar getirmiştir. Buna göre, 2009-2010 yılları için katılımcı kurumlar, hane halklarına ve işletmelere verilen kredileri arttırma ve borçluları ile zor durumdaki işletmeleri desteklemek için Hükümet ve endüstri girişimine katkıda bulunmayı kabul etmişlerdir. Ayrıca, katılımcı kuruluşlar taahhütlerini yerine getirme konusunda Hükümete aylık rapor düzenlemek zorundadır. Koruma programının vadesi, program kapsamına alınan varlıkların vadesi ile uyumlu olup, beş yıldan az olmayacaktır (HM Treasury, 2009:8-9). Program kapsamına alınan varlıklar Sterlin, Euro veya ABD Doları cinsinden olmalıdır. Ayrıca, program kapsamına alınan kurumlar planın bir parçası olan varlıkları satamaz, devir edemez veya haklarını devir edemez (Mitchell, 2009:2).

Birleşik Krallık Varlık Koruma Programına Royal Bank of Scotland (RBS) ve Lloyds Banking Group (LBG) başvurmuştur. Royal Bank of Scotland'ın £ 282 milyar değerindeki varlıkları program kapsamına alınmış, ancak toplam riskteki payı %10 yerine %6'ya düşürülmüştür. Böylelikle, Royal Bank of Scotland söz konusu varlıklarda gelecekte oluşacak kayıpların sadece %6'sından sorumlu olup, kalanı hükümet tarafından garanti edilmekteydi. Royal Bank of Scotland'ın program kapsamında yer almak üzere yedi yıl boyunca ödediği ücret £ 6.5 milyar olup, program kapsamında yer alan varlıkların toplam değerinin %2'sine eşdeğerdir. RBS, ücreti nakit ödemek yerine Hazine'ye B grubu hisselerinden vererek finanse etmiştir. (B hisseleri temettü alır, ancak herhangi bir oy hakkı yoktur). £ 250 milyar ile program kapsamına alınan diğer banka Lloyds Banking Group'un %4 veya £ 10 milyar ödemesi uygun bulunmuştur. Ancak, Kasım 2009'da kamu payının artmasından endişelenerek mevcut hissedarlar ile sermaye artışına giderek programdan çıkma kararı alan banka, £ 2,5 milyar ödeyerek programdan ayrıldı (Seager,2009; Bandino ve Yun, 2017:20).

RBS, 18 Ekim 2012 itibarıyla Birleşik Krallık Varlık Koruma Programından çıkma kararı almıştır. Kasım 2009'da program kapsamına alındığında sigortalattığı £ 282 milyar sorunlu varlığın %63'nü tahsil etmiş, sorunlu varlıkları £ 105 milyara gerilemiş, RBS'nin tehlikeli derecede büyük ve istikrarsız hale gelen bilançosu, daha güçlü ve sürdürülebilir hale gelmiştir (RBS, 2012).

Birleşik Krallık Varlık Koruma Planının bir benzeri 2009 yılında Amerika Birleşik Devletleri Hazinesi tarafından başarısızlığı finansal sisteme ve ekonomiye ciddi zararlar verecek nitelikli finansal kurumları desteklemek amacıyla Troubled Asset Relief Program (TARP) adıyla uygulamaya konulmuştur. Program kapsamına alınan Bank of America ve Citigroup'un kayıplarının bir kısmı hükümet tarafından garanti edilerek, banka varlıklarının değerinin korunması amaçlanmıştır (US Department of the Treasury, 2013). Bu tedbirin uygulandığı diğer ülkelere İspanya, Avusturya ve Almanya örnek verilebilir (Dimitrios, 2016:15).

2.5. Aktiften Silme (Writte off)

Aktiften silme, sorunlu kredinin artık değer taşımadığının finansal tablolarda resmi olarak tanındığı bir muhasebe terimidir. UFRS 9, işletmenin bir krediye ilişkin sözleşmeye bağlı nakit akışlarını geri kazanmaya yönelik makul bir beklentisi yoksa tamamen veya kısmen silinebileceğini ifade eder. Genellikle, krediler, %100 karşılık ayrıldığında ve gerçekçi bir iyileşme beklentisi olmadığında bilançodan silinir ve bilanço dışı kayıtlara aktarılır. Aktiften silme, bankanın borcu affettiği anlamına gelmez, borçlunun hala bankaya borcu vardır. Banka borcun icrasından, satışından veya başka bir varlığa devrinden sorumludur. Borçlunun borcunu tahsil etmesi veya riskin başka bir kuruma satılması durumunda, geri kazanılan tutar doğrudan kar ve zarar hesabına kaydedilecektir (Bauze, 2019:2).

Aktiften silme, sorunlu kredileri elden çıkarmanın en basit yollarından biri olup tahsil edilemeyen sorunlu varlıklar finansal tablolardan çıkarılır (Baudino ve Yun, 2017:13). Takipteki alacakların silinmesi, bankalar ve finansal sistem için çeşitli faydalar sağlar. İlk olarak sorunlu kredilerin çözümü, bankaların üretken kaynaklarını yeni kredilere tahsis ederek, ana faaliyet konusu olan finansal aracılığa odaklanabilmelerine yardımcı olur (ECB, 2017:80). Böylelikle bankalar kötü varlıkların yönetimini yapan bir varlık yönetim şirketi olmaktan çıkarak, zaman ve kaynaklarını yeni kredi tahsislerine yönlendirebilirler. İkincisi, takipteki alacakların silinmesi ile ülkelerin sorunlu kredi oranlarının düşürülmesi sağlanır. Üçüncüsü, aktiften silinen kredilere tam olarak karşılık ayrılması ve zararların kar-zarar tablolarında zaten kaydedilmiş olması koşuluyla mali tablolar üzerinde olumsuz bir

etkisi yoktur (Bauze,2020:1). Bu durum banka veya finansal sistemdeki kredi risklerine ilişkin derecelendirme kuruluşlarının yapacağı değerlendirmelerin de iyileştirilmesinde etkili bir prosedürdür (OECD, 2021:21).

Uygulamada bankaların kar ve sermaye kayıplarına sebep olması nedeniyle makroekonomik koşulların iyileşmesini beklemeyi tercih ederek, sorunlu alacaklarını bilançolarından silmekte tereddüt ettikleri bilinmektedir (Baundino ve Yun, 2017:13). Bankaların sorunlu kredilerin azaltılmasına yönelik bilançodan silmeye dayalı bir çözüm stratejisi izleyebilmeleri, karşılıkların yeterince yüksek olmasına bağlı olmakla birlikte, aynı zamanda bankaların zararı karşılama kapasitelerini artırmak için sermaye tamponları da gerektirebilmektedir (Ingves, 2011 akt OECD, 2011:21). Sermaye tamponları yetersiz olduğunda, büyük boyutta gerçekleşen aktiften silmeler bankaların gelecekteki kredi zararlarını karşılamalarını zorlaştırır. Bu nedenle, sıkı karşılık uygulamaları, bankaların yüksek miktartlı sorunlu alacaklarının aktiften silinebilmesi için bir ön koşuldur (Baundino ve Yun, 2017:14).

Aktiften silme işleminin tam olarak zamanlaması muhasebe standartlarında düzenlenmemiş olmakla birlikte, ülkelerin düzenleyici otoriteleri, sorunlu kredilerin aktiften silinmesine ilişkin nicel (örneğin, vadesi geçen gün sayısı) veya nitel parametrelere dayalı yasal zorunluluklar getirebilir (Bauze, 2019:2). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki takipteki alacakların aktiften silinmesine ilişkin süre sınırlamalar, Japonya'daki düşük nitelikli kredilerin üç yıl içinde aktiften silinmesine ilişkin düzenlemeler buna örnek gösterilebilir (Baundino ve Yun, 2017:14).

2.6. Sorunlu Kredilerin Çözümünde Ülke Uygulamaları

2.6.1. İsveç

İsveç'te kurulan Securum ve Retriva, sorunlu kredileri yönetmek için kurulan Varlık Yönetim Şirketleri'nin başarılı örneklerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

1980'lerde İsveç bankacılık sisteminin liberalleşmesiyle birlikte hızlı bir kredi genişlemesi yaşandı ve emlak fiyatları yükseldi. İsveç ekonomisi zayıflamaya başlayınca emlak fiyatları düşmeye başladı ve finans şirketleri zorluklarla karşılaştı.

İsveç bankaları da bu mali baskılardan etkilendi ve çoğunluğu devlete ait bir banka olan Nordbanken 1990'da büyük kredi zararları açıkladı. İsveç Hükümeti, krize müdahale etmek üzere, Nordbanken'in yeniden yapılandırma programına alınması ve bu durumdaki bankaların kötü varlıklarını yönetmek amacıyla varlık yönetim şirketlerinin (AMC'ler) kurulması kararı aldı (Dreyer, 2021:247).

1993 yılında hükümet, Nordbanken'in dahili bir kötü banka iştiraki olarak kurulan Securum'u devraldı. Hükümet Nordbanken'a 10 milyar SEK Securum'a ise 24 milyar SEK'lik bir sermaye artırımında bulundu. Böylece hükümet Nordbanken'in tam sahibi olarak, kötü bankayı iyi bankadan ayırdı. Securum, Nordbanken'den bankacılık sektörü toplam varlıklarının %4.4'ünü oluşturan nominal değeri 67 milyar SEK (521 milyon ABD Doları) olan 3.000 adet krediyi satın aldı. Securum tamamen devlete aitti, ancak bağımsız bir yönetim kurulu ve genel müdürü vardı; yönetim kurulunda ise Maliye Bakanlığı'ndan tek bir temsilci bulunmaktaydı (Klingebiel,2000:19; Securum AB,1997).

Securum'a ek olarak, Gota Bank'ın kötü varlıklarını devralmak için Retriva isimli bir varlık yönetimi şirketi kuruldu. Gota Bank grubu üç ayrı bankadan oluşuyordu ve bu holding şirketi Eylül 1992'de iflas etti. Gota Bank'ın toplam kredilerinin %50'sine eşit olan ve bankacılık sektörü toplam varlıklarının %4.4'ünü oluşturan 45 milyar SEK değerinde varlık Retriva'ya devir edildi. Retriva, devletten alınan 3,8 milyar SEK özkaynak (Securum için 24 milyar SEK'e kıyasla daha az) ve devlet garantili kredilerde 3,5 milyar SEK kullanılarak finanse edildi (Dreyer, 2021:250; Securum AB,1997)

Genel olarak, 112 milyar SEK (871 milyon ABD Doları) nominal değeri olan varlıklar, 66 milyar SEK transfer fiyatıyla Securum ve Retriva'ya transfer edilmiş oldu. Devalüasyondan sonra, daha da düşen varlıkların tahmini piyasa değeri 53 milyar SEK seviyelerine geriledi. 1996 yılında Securum, Retriva'yı 3,8 milyar SEK karşılığında satın alarak hükümete sermayesini geri verdi. Securum, Retriva'nın portföyündeki toplam 11 milyar SEK tutarındaki kalan varlıkları satın aldı (Securum AB, 1997).

Securum'un başlangıçta 10 ila 15 yıllık bir zaman diliminde faaliyet göstermesi beklenmekle birlikte, 1995 yılında, Securum'un yönetimi 1997 yılı sonuna kadar şirketin tasfiyesini önerdi ve Parlamento Haziran 1997'de Securum'u resmen feshetti. Securum, 1997'de gayrimenkul portföyünün %25'ini ve portföyün %60'ını elden çıkardı. Securum, ömrü boyunca varlıklarının %98'ini elden çıkararak büyük bir başarı elde etmiştir. Kalan 2 milyar SEK değerindeki varlıklar, devlete ait iki holding şirketi olan Vasakronan ve Venantius'a devredildi. Kapanış sırasında Securum devlete yaklaşık 14 milyar SEK ile sermayesinin yaklaşık %48'ini iade etmiş oldu (Cerruti ve Neyens,2016:67).

Genel olarak İsveç banka yeniden yapılandırma modelinin ve özel olarak Securum'un oldukça başarılı olduğu söylenebilir. Daha sonraki birçok krizde diğer ülkelere model teşkil etmiştir. Securum'un başarısına etki eden faktörleri; krizin daha çok gayrimenkul piyasıyla sınırlı kalması ve çoğunlukla ticari gayrimenkul kredilerinden oluşan oldukça homojen sorunlu portföylere neden olması, gelişmiş ve sanayileşmiş bir ekonomi olarak İsveç'in kriz çözümü için uygun yasal, düzenleyici ve kurumsal çerçeveye ve şeffaflığa sahip olması, İsveç'in bankacılık krizinin küresel piyasalarda güçlü ekonomik toparlanma dönemine denk gelmiş olması olarak sıralanabilir (Cerruti ve Neyens, 2016:68).

2.6.2. İrlanda

İrlanda, kendi iç pazarında ve yurt dışında büyük oranlarda varlığa sahip olan, merkezi varlık yönetim şirketinin başarılı bir şekilde uygulandığı en iyi örneklerinden biridir (Arner, Avgouleas ve Gibson, 2021:54).

2007 yılından itibaren İrlanda'da işgücü ve emlak piyasalarındaki birleşik çöküş, yaşanan en şiddetli krizlerden birisi olmuştur. Nisan 2007'deki zirvesinden Mart 2013'teki düşüşüne kadar, emlak fiyatları %55 civarında düşmüş, 2006'nın dördüncü çeyreğinde % 4,1 olan işsizlik oranı, 2011'in üçüncü çeyreğinde %15,1'e ulaşmıştır. 2009 Eylül döneminde vadesi geçen mortgage kredilerinin oranı %3.3 iken Eylül 2013'e geldiğinde %12.9'a yükselmiştir. (Donnery, Fitzpatrick, Greaney, McCann ve O'Keeffe, 2018:58).

Mali kriz, emlak kredilerinde aşırı yoğunlaşmanın olduğu, yüksek kaldıraçlı bankacılık sektöründen ve düşük kredi standartlarından kaynaklanmaktadır (Commission of Investigation into The Banking Sector, 2011:49). Makroekonomide kısmen krediyle beslenen emlak fiyatlarının tersine dönmesinden kaynaklanan bozulma, ekonomik büyümede keskin bir düşüşe ve işsizlikte belirgin bir artışa neden olmuştur. Varlık kalitesinde ortaya çıkan düşüş, takipteki kredilerde hızlı bir artışa yol açtığı gibi İrlanda bankacılık sisteminin ödeme gücü tehlikeye girmiştir (Donnery vd, 2018:55-58).

Düşen banka hisse fiyatları ile inşaat ve emlak piyasalarının çöküşü karşısında, İrlanda hükümeti 2008'in sonlarında tüm İrlanda bankalarının borçları için 440 milyar Euro veya yıllık gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) iki katı tutarında bir genel garanti sağladığını duyurmuştur. Bu garanti, bankaların geçici likiditeye ihtiyaç duyduğu, ancak borçlarını ödeyebilecek durumda oldukları inancını vurgulamaya yönelikti. 2007 yılından itibaren banka hisse fiyatları, derinleşen durgunluk ve emlak fiyatlarındaki istikrarlı düşüş 2008'de de devam edince, hükümet Şubat 2009'da İrlanda'nın en büyük üç bankasına sermaye enjekte etmiştir. Anglo Irish ise, devam eden mevduat çıkışları karşısında kamulaştırılmıştır. Şubat 2009'da İrlanda hükümeti, imtiyazlı hisseler karşılığında hem Bank of Ireland'a hem de diğer tüm İrlanda bankalarına 3,5 milyar Euro nakit enjekte etmiştir. Sorunlu emlak kredilerinin çözümüne ilişkin Citigroup, RBS ve ING 'de uygulanan benzer bir Varlık Koruma Planı üzerinde durulsa da, daha sonra ulusal bir varlık yönetim şirketi kurulmasına karar verilmiştir (Cerruti ve Neyens, 2016:107).

Hızla bozulan makroekonomik koşullar ve bunun bankaların varlık kalitesi üzerindeki etkileri dikkate alınarak, İrlanda Hükümeti tarafından Aralık 2009'da Ulusal Varlık Yönetim Ajansı (NAMA) kurulmuştur. NAMA'ya varlık risklerini yönetmek için sermaye, kredi sağlama ve yeniden yapılandırma yetkisi verilmiştir. NAMA aracılığıyla, hızlı ve verimli bir ekonomik toparlanma sağlanarak, devlet ve vergi mükelleflerinin çıkarlarının korunması, bankaların yeniden yapılandırılması ve bankacılık sisteminde güvenin yeniden sağlanması hedeflemiştir (Arner, Avgouleas ve Gibson, 2021:55). NAMA'nın amaçları ise,

- i. NAMA programına katılan kredi kuruluşlarından değer düşüklüğüne uğramış varlıkları almak.
- ii. Devir alınan sorunlu varlıklarla daha yakından ilgilenmek,
- iii. Devletin çıkarları doğrultusunda değerlerini korumak veya artırmak.
- iv. Mümkün olduğu kadar ve bu amaçlarla tutarlı olarak, devlet için elde edilebilecek en iyi mali getiriye elde etmek (Cerruti ve Neyens, 2016:109)

NAMA, sorunlu varlıkları satın almak, yönetmek, satmak ve varlıkları satın almak için borçlanma senetleri çıkarmak üzere özel amaçlı şirket olan National Asset Management Agency Investment Limited'i kurduştur (Cerruti ve Neyens, 2016:109). NAMA, 2010 yılı sonu itibariyle katılımcı bankalardan 74 milyar Euro'luk 12.000 adetten fazla tahsili geçmiş krediyi %57'lik bir iskonto ile 31,8 milyar Euro'ya satın almıştır. Bunlar, konut ipoteklerinden ziyade ticari gayrimenkul varlıklarından oluşmaktadır (Donnery vd, 2018: 58). NAMA, devlet garantili tahviller ve 1,6 milyar Euro'luk teminatsız borç senetleri ihraç ederek 31,8 milyar Euro'yu ödemiştir. (Arner, Avgouleas ve Gibson, 2021:55). Sıkıntılı borcun yeniden yapılandırılmasındaki gecikmeler ve temerrütlerle ilgili olarak 1 yıllık haciz moratoryumu gibi yasal engeller getirilmiştir (IMF, 2015:52).

NAMA'nın çalışma yaklaşımına bakıldığında, portföyünün nakit üretimine ve doğrudan en büyük borçlulara odaklandığı görülmektedir. Portföyün %82'sini oluşturan 191 borçlu ile ilişkileri yürütmüş, geri kalanlar ile ilişkiler bankalar tarafından yürütülmüştür. Bu yaklaşım aracılığıyla tüm borçluların 2012 yılı sonuna kadar yapılandırma planlarını kabul etmeleri sağlanmış, ayrıca kredi teminatlarını oluşturan mülklerden sağlanan satış ve kira gelirleri ile 2014 yılı sonuna kadar portföyün %58'i geri kazanılabilmektedir. Sorunlu kredilerin NAMA tarafından alınmadan önce bankaların teminat niteliğindeki gayrimenkuller ve gelirleri üzerindeki sınırlı olan kontrolü NAMA'ya geçmesi ile birlikte artmıştır. 2013 yılı ortalarından itibaren emlak piyasasında yaşanan yükselişle birlikte başlangıçta oluşan değer düşüklüğü tersine çevrilmiştir. NAMA'nın çalışmalarının diğer önemli bir özelliği, hem mevcut projelere hem de başlanacak yeni projelere finansman desteği sağlamış olmasıdır. İrlanda'daki bir dizi konut ve ticari kalkınma projesi için 1.6

milyar Euro finansman desteği sağlamıştır. Diğer yandan İrlanda'ya doğrudan yabancı yatırımları arttırmak için ticari konaklama amaçlı ayrılmış Dublin Docklands Stratejik Kalkınma Bölgesi'nde konut geliştirme ve teslimi projesi için 3 milyar Euro'ya kadar destek sağlayabileceğini duyurmuştur (Cerruti ve Neyens, 2016:111-112).

NAMA, banklardan her türlü krediyi satın almadığı için banka bilançolarındaki takipteki alacaklar yükselmeye devam etmiştir. NAMA'ya transferlerin başlamasından sonra, takipteki alacaklar 2013'te %31.8 ile zirveye ulaşmıştır (Central Bank of Ireland, 2017). Bu artış NAMA'ya aktarılmayan krediler için söz konusuydu ve 2014 yılında en büyük İrlanda bankalarından üçünün takipteki alacak oranı %17, %33, %45 idi. 2013'den sonra emlak fiyatlarında artışın ve ekonomik koşullardaki iyileşmenin devam etmesi sonucunda takipteki alacaklar oranı 2017'de %11.5'ten 2018'de %5.7'ye kadar düşmüştür (Arner, Avgouleas ve Gibson, 2021:56).

2.6.3. İspanya

İspanya'da 2012 yılında kurulan SAREB, sorunlu alacakların çözümünde başvurulacak yöntemlerden biri olan merkezi olmayan varlık yönetim şirketleri (bad banks) uygulamasının önemli örneklerinden biridir.

İspanya, 2008 Euro bölgesi borç krizinden önce bir emlak balonu krizi yaşamıştır. 1992 yılında GSYİH'nin %10'unu oluşturan inşaat ve konut kredileri 2009 yılına geldiğimizde GSYİH'nin %43'üne ulaşmıştır. İspanyol bankaları aktif büyüklüğü GSYİH'nin %227'si, kredileri ise %127'sine ulaşmıştır. Artan risklerini, yüksek küresel likidite ve düşük faiz oranlarının söz konusu olduğu dönemde, tasarrufları harekete geçirilmesi yerine büyük ölçüde dış kaynaklarla finanse eden İspanya'da, 2008 yılında Euro bölgesi borç krizi başladığında, ülke ekonomisi sert bir resesyona girmiş ve ekonomi 2009 yılında %3,5 oranında daralmıştır. Hükümet, likidite desteği sağlayarak ve tasarruf bankalarında kapsamlı bir konsolidasyon programı başlatarak krizle mücadele etmeye çalışmıştır. Ayrıca, mevduat sigortası limitini Ekim 2008'de 100.000 Euro'ya yükseltmiş, banka kıdemli tahvil (senior bond) ihraçları için garanti programları uygulamıştır (Cerruti ve Neyens, 2016:122).

Bankalarda takipteki krediler oranı %4'leri aştığında İspanyol Hükümeti, bankaları yeniden yapılandırmak üzere Bankaları Düzenli Yeniden Yapılandırma Fonu'nu (Fund for Orderly Bank Restructuring - FROB) kurmuştur. FROB'a, devir alınan bankaları birleştirmek ve sermaye arttırımı amacıyla 9 milyar Euro sermaye desteği sağlanmıştır. Bankacılık sistemi reform stratejisi; (1) konsolidasyon, (2) ödeme gücünün iyileştirilmesi, (3) bilançoların temizlenmesi olmak üzere 3 aşamalı uygulanmıştır (Fondo De Reestructuración Ordenada Bancaria, 2012:7-8).

2012'deki ikinci durgunluğun ardından İspanya, Avrupa İstikrar Mekanizmasından bankacılık sisteminin kurtarılması için 100 milyar Euro'luk mali yardım istemiştir. Mali yardım, AB Devlet Yardımı Kurallarına uygun olarak FROB aracılığıyla uygulanmıştır. Koşullar arasında, varlık kalitesine dayalı olarak banka sermaye gereksinimlerinin teşhis edilmesi, sorunlu varlıkların bir Varlık Yönetim Şirketine devredilmesi, uygun olan bankaların sermayelerinin arttırılması veya yeniden yapılandırılması yoluyla varlıklarının korunması, uygun olmayan bankaların ise tasfiye edilmesi yer alıyordu (European Commission, 2016).

2009 ve 2012 yılları arasında, müdahaleler, birleşmeler ve devralmalar dâhil olmak üzere bir dizi eylemle tasarruf kurumlarının sayısı 45'ten 11'e düşürülmüştür. Ancak ekonominin kötüleşmeye devam etmesi, gayrimenkul piyasasında artan riskleri ve bankalarda potansiyel sermaye açıklarını ortaya çıkardı. 2010–2011 yılları boyunca, emlak sektörüne verilen kredilerden takipte olanlar %14'ten %21'e yükselmiştir. Bununla birlikte, bu krediler doğru bir şekilde tahsisi edilmemiş, sermaye açığı maskelenmiştir. Her ne kadar kredilerin şeffaflığını artırmak ve zararların tanınmasını sağlamak için çeşitli girişimlerde bulunulmuş olsa da (Avrupa Bankacılık Otoritesi Stres testi, gayrimenkul risklerine ilişkin artan karşılıklar) bunlar, yatırımcıların bankacılık sistemine olan güvenini yeniden tesis etmek için yeterli değildi. Bu nedenle yetkililer, 2012 yılında teşhis, varlık ayrımı, yeniden yapılandırma ve yeniden sermayelendirme dâhil olmak üzere kapsamlı bir banka yeniden yapılandırma stratejisine başvurmuştur. Mali istikrarı yeniden sağlamak için çeşitli koşulları içeren bir strateji, AB ve IMF tarafından finanse edilen programlar bağlamında kabul edildi. Stratejinin bir ayağı da, Sociedad de Gestión de Activos

Procedentes de la Reestructuración Bancaria'nın (SAREB) oluşturulmasıydı (Cerruti ve Neyens, 2016:122).

SAREB, Kasım 2012'de FROB'un kapsamında ve kanuna uygun olarak kurulmuştur. SAREB'in amacı, kredi kuruluşları tarafından devredilen varlıkların satın alınması, yönetilmesi ve elden çıkarılmasıdır. SAREB, kamu yetkisine sahip, kar amacı gütmeyen özel bir şirket olarak kurulduğundan özel yasal yetkileri yoktu. Kuruluş kararnamesine göre aşağıdaki görevlere sahiptir (Cerruti ve Neyens, 2016:124).

- i. Varlıkların değerinin korunmasını ve geri kazanılmasını optimize etmek,
- ii. faaliyetlerinden kaynaklanabilecek olası piyasa bozulmalarını en aza indirmek,
- iii. sermayeyi verimli kullanmak ve
- iv. kar amaçlı bir şirket olmak, dolayısıyla kamu fonlarının kullanımını ve vergi mükelleflerine olan maliyetleri en aza indirmek.

Yapılan teşhis sonucunda, bankalar, (i) grup 0: sermaye açığı olmayan bankalar, (ii) grup 1: mevcut durumunda FROB'a ait olan bankalar, (iii) grup 2: sermaye açığı olan ve devlet yardımına başvurmadan bu açığı kapatamayan bankalar, (iv) grup 3: sermaye açığı olan ve devlet yardımına başvurmadan sermaye arttırma planlarını yürürlüğe koyabilen bankalar olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır. Grup 1 ve 2'deki bankalar tüm uygun varlıklarını SAREB'e devretmek zorunda kalmıştır (Cerruti ve Neyens, 2016:126).

SAREB'e yalnız belirli varlık türlerinin transferi mümkündü. Buna göre, net defter değeri 250.000 Euro'nun üzerinde olan krediler, net defter değeri 100.000 Euro'nun üzerinde olan hacizli mülkler ve uygun banka kontrolünde olmayan gayrimenkul firmalarından kaynaklanan diğer krediler ve mülklerin transfer edilmesi söz konusuydu. Varlık değerlemesi ve transfer fiyatı, bağımsız uzmanlar tarafından gerçekleştirilen değerlendirme raporları temelinde belirlenmekteydi. Türüne göre değişen bir ıskonto oranı uygulanarak SAREB'e devredilen varlık portföyü için ortalama

ıskonto oranı %52,4 olmuştur.(gayrimenkul varlıkları için yaklaşık %63 ve diğer krediler için %45). SAREB, 198.211 varlığa tekabül eden 50,8 milyar Euro (GSYİH'nın %5'i) tutarında alım yapmıştır. Bu rakam, SAREB'in oluşturulmasından önce bankaların sahip olduğu gayrimenkul varlıklarının değerinin yaklaşık %40'ını temsil ediyordu. Alınan varlık sayısı diğer varlık yönetim şirketlerinden çok daha yüksekti (NAMA için 12.000 ve Securum ve Danaharta için 3.000) (Cerruti ve Neyens, 2016:126).

SAREB, sorunlu varlıklar karşılığında, finansman için teminat olarak kullanılabilecek devlet garantili tahviller ihraç etmiştir. O sırada bankacılık sistemi takipteki alacakları yaklaşık 330 milyar Euro olup, (Bank of Spain, 2013:22) 2014'te % 8,4 olan takipteki alacak oranı 2016'da %5,5'e ve 2019'da da %3,2'ye düşürülmüştür. SAREB, bankaların takipteki alacak oranlarının yönetilebilir seviyelere indirilmesinde büyük bir başarı kaydetmiştir (Arner, Avgouleas ve Gibson, 2021:54)

2.6.4. İtalya

İtalya, bankacılık sektöründe sorunlu alacaklarının çözümünde bir menkul kıymetleştirme ve varlık koruma planı olarak hayata geçirilen Garanzia Cartolarizzazione Sofferenze (GACS), bu konudaki önemli uygulamalardan biri olarak günümüzde hala başarı ile uygulanmaya devam etmektedir.

İtalya, hem 2009 Avrupa Borç Krizi hem de kendi iç dinamiklerinden kaynaklı kümülatif sorunlar nedeniyle krizden en fazla etkilenen ülkelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Euro' ya geçiş sonrası dönemde rekabet gücü giderek zayıflayan İtalya'nın reel sektör verimliliği ve üretim hacmi giderek azalmıştır. Uzun yıllar tekstil sektöründe markalaşma üzerine konumlanan İtalya ekonomisi, hızla yükselişe geçen Alman ve Çin ekonomileri karşısında uluslararası alanda kendisine yer bulamayarak rekabet gücünü yitirmiştir. Burada, İtalya'daki şirketlerin çok uluslu şirketlerden daha ziyade, aile şirketlerinden oluşması ve sadece tek bir ürün üretiminde öne çıkması bunun en önemli sebeplerinden biri olmuştur. Ayrıca, ülkenin gelişmiş sanayi şirketlerinin varlık gösterdiği Kuzey bölgesi ile daha çok devlet destekli tarım ve küçük çaplı sanayi kuruluşlarının varlık gösterdiği Güney bölgesi arasındaki

ekonomik farklılıklar ile ülkede yapısal sorun haline gelen ve GSYİH'nın %7-8'ine yükselen bir kayıt dışı ekonominin varlığı, ekonomik büyümenin önündeki yapısal engelleri oluşturur (Durusoy ve Beyhan, 2016:1-5).

İtalya'nın 2011 yılında borç krizi içine düşmesinde, rekabet gücünün zayıflaması ve ekonomik büyümede yaşanan dalgalanmaların yanı sıra, 1990'lı yıllardan sonra sürekli hale gelen bütçe açığı ile kamu kesimi borç yükünün artışı ve uygulanan yüksek vergi politikalarının ekonomik faaliyetleri sınırlandırması etkili olmuştur (Balcerowicz, Rzonca, Kalina ve Laszek, 2013:13-14). 2011 yılında bütçe açığı %4 ile son 10 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Borcun borçla kapatılmaya çalışılması kamu borçlarının GSYİH'ya oranını %115 seviyelerine yükselterek ülke ekonomisini adeta çıkmaza sürüklemiştir. Mevcut borçlarının anapara ve faiz ödemelerini yapabilmek için borçlanmaya devam eden İtalya, borç verenlerin yüksek faiz talebiyle karşılaşmış, artan faizler borçların ödenmesini daha da zorlaştırmış, kamu borcu 2014 yılına gelindiğinde GSYİH'nın %132'sine ulaşarak sürdürülemez bir noktaya ulaşmıştır (Durusoy ve Beyhan, 2016:15-16).

2011 yılı itibariyle İtalya'nın borç krizinden çıkartılabilmesi amacıyla İtalya hükümeti ve Avrupa Merkez Bankası krizden çıkışa yönelik stratejiler üretmeye başlamıştır. İtalya, Avrupa Merkez Bankası'nın birliğin krizden etkilenen diğer ülkelere uyguladığı para politikası önlemleri ve reform paketlerinden faydalanmanın yanında, krizden etkilenmesinin kökeninde yatan yapısal sorunlarının çözümü adına sosyo-ekonomik düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Avrupa'nın dördüncü büyük ekonomisi olan İtalya, Yunanistan, İrlanda ve Portekiz gibi diğer ülkelere uygulanan kurtarma paketleri ile kurtarılamayacak kadar büyük olması nedeniyle, Avrupa Finansal İstikrar Fonu ve Avrupa Finansal İstikrar Mekanizmalarından faydalandırılmamıştır (Harrison, 2011). Bu nedenle, Avrupa Merkez Bankası İtalya'nın krizden çıkışına destek olmak amacıyla finansal açıdan zor durumda olan ülkelerin tahvillerinin satın alınmasını düzenleyen Tahvil Piyasaları Programı (SMP) ve bankacılık sektörüne likidite sağlamaya yönelik Uzun Vadeli Borç Yenileme Operasyonunu (LTRO) uygulamaya koymuştur (Corradin ve Maddaloni, 2017:10-14). SMP Programı ile Avrupa Merkez Bankası tarafından İtalyan devlet tahvilleri satın

alınarak, tahvil faizlerinin düşürülmesi yoluyla ekonomik aktivitenin arttırılması planlanmıştır. Bu çerçevede, Eylül 2016 yılına kadar toplam 146.2 milyar Euro tahvil satın alınmıştır (Claeys, Leandro ve Mandra, 2015:8). Aynı zamanda, 2011 yılı LTRO1 programı ile 54.4 milyar Euro ve 2012 yılı LTRO2 programı ile 130 milyar Euro fon sağlanarak İtalyan bankaların likidite sorunu aşılmaya çalışılmıştır (Beyhan, 2015:94).

2010 yılında Avrupa Borç krizi İtalya'yı etkilemeye başladığında İtalyan bankalarının takipteki alacak oranı %11,7 olup, bunların yarısından fazlası şüpheli alacak sınıfında izlenmekteydi. Takipteki krediler, krizin etkilerine müteakip yaşanan durgunluk ve toparlanmanın çok zayıf gerçekleşmesi nedeniyle hızla yükselmiştir. Bankacılık sektörü sermaye tamponlarının zayıflığı, İtalya Merkez Bankasının aktiften silmeye yönelik cesaret kırıcı tutumu, karmaşık iflas yasasının varlığı, vergi sistemindeki engeller ve yargıdaki uzun süreçler takipteki alacakların azaltılması ile ilgili çabaları olumsuz etkilemiştir. Diğer ülkelerdeki gibi IMF/AB programlarıyla verilen kapsamlı desteklerin olmayışı ve devam eden siyasi belirsizlik göz önüne alındığında, İtalya'da takipteki kredilerin çözülmesine yönelik tutarlı önlemler nispeten daha geç hayata geçirilmiştir (Lehman, 2021:199).

İtalya Hükümeti, Ağustos 2015 tarihinde tam veya kısmi şirket satışlarını kolaylaştırmak için iflas öncesi alacaklı anlaşmaları ve mahkeme dışı yeniden yapılandırma anlaşmalarını teşvik ederek, bankaların alacaklarını tahsil edebilmelerine yönelik yasal değişiklikler yaptı. Ayrıca teminat niteliği oluşturan varlıkların satış işlemlerine ilişkin süreler kısaltılarak, basitleştirildi. Kredi zararı karşılıklarına ilişkin vergi uygulamaları ile kredi değer düşüklüğü ve zarar yazma işlemlerinin tam ve anında vergiden düşürülmesine izin verildi. Bu reformlar ile icra ve iflas işlemlerinin hızlandırılması sağlandı (Grodzicki vd, 2021: 57). İtalya'nın kredi menkul kıymetleştirme yasası, kredi satışlarının basitleştirilmesi ve özel amaçlı şirketlerin (SPV'lerin) kredi yeniden yapılandırmaya girmesine izin verilmesi dâhil olmak üzere daha esnek kullanıma izin verecek şekilde yeniden düzenlendi (Lehman, 2021:199). Verimli olmayan prosedürlerden kurtulmak isteyen büyük İtalyan bankaları, riskten korunma fonları, özel sermaye şirketleri, kriz yönetimi firmaları ve

özel amaçlı şirketler (SPV) kurdu. Bu ortaklıklar aracılığı ile yapılan borç-öz sermaye takasları ve sermaye enjeksiyonları ile şirketlerin yeniden yapılandırılması sağlandı. Büyük bankalar tarafından, takipteki alacakları elden çıkarmak için dâhili çalışma birimleri kuruldu (Jassaud ve Kang, 2015:17-18). Ek olarak, daha küçük bankaların konsolidasyonu, banka yönetiminin güçlendirilmesi ve çeşitli küçük bankaların tasfiyesi için de önlemler alındı (Lehman, 2021:200).

2015 yılı itibarıyla takipteki alacakların tasfiye sürecine özel sermaye fonları da katılmıştır. ABD’li KKR Credit şirketi, bilançolarındaki takipteki alacakları yöneterek değer yaratmak amacıyla Avrupa bankaları ile ortaklık kurmak ve büyük Yunanistan kurumsal borçlulara yeni uzun vadeli sermaye ve operasyonel uzmanlık sağlayarak, tüm paydaşların yararına istikrar kazanmalarına ve büyümelerine yardımcı olmak amacıyla oluşturulan Pillarstone İtalya’da piyasaya sürüldü. Pillarstone, kağıt üreticisi Burgo ve Lediberg, tema parkı yöneticisi Alfa Park, telekomünikasyon grubu Sirti ve nakliye şirketi Premuda’nın da aralarında yer aldığı beş büyük şirketin borçlarını üstlendi (Landini ve Gaia, 2016)

2015 yılında, diğer ülkelerde olduğu gibi, İtalya’daki takipteki alacaklar piyasasında, yatırımcılar tarafından yapılan değerlemeler ile kaynak bankaların değerlemeleri arasında büyük farklılıklar oluşmuştur. Bu açığı kapatmak için, İtalyan hükümeti kamu destekli bir varlık yönetim şirketi kurmayı önermiştir. Ancak, varlık yönetim şirketi tarafından portföyler için piyasa fiyatının üzerinde yapılacak değerlemeler devlet yardımı prosedürlerini tetikleyeceğinden, bu plan Avrupa Komisyonu tarafından onaylanmamıştır (Lehman, 2021:200).

2016 yılının başlarında takipteki alacakların menkul kıymetleştirilmesi için devlet garantileri sağlanan alternatif bir plan Garanzia Cartolarizzazione Sofferenze (GACS) üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Avrupa Komisyonu, hazırlanan planın herhangi bir devlet yardımını öngörmediğini onaylamıştır. İtalya Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından 2016’da tanıtımı yapılan plan, dayanak varlıkları donuk krediler olan menkul kıymetleştirme işlemlerinin bir parçası olarak devlet garantisi içermektedir. Bir Varlık Koruma Planı olan GACS, bankaların tahsili gecikmiş alacak portföylerini, farklı dilimlerde tahvil ihracı yoluyla menkul kıymetleştirme araçlarına

devretme imkanı sağlıyordu (Edmonds, Orr, Newton, Solinas, Olivieri ve Rorai, 2016). İtalyan bankaları, takipteki alacaklarını üst dilim, orta dilim ve alt dilimler halinde havuzlayan Özel Amaçlı Şirketlere (ÖAK) satmakta, devlet ise sadece üst düzey dilimler için garanti sağlamaktaydı (OECD,2021:18). GACS, ihraç edilen üst dilim menkul kıymet sahiplerini, anapara ve faiz için ödenmesi gereken meblağların ödenmemesine karşı korumakta ve koşulsuz, geri alınamaz ve ilk talep üzerine ödeme yapılmak üzere garanti sunmaktaydı (Boudino ve Yun, 2017: 18). Ekonomi ve Maliye Bakanlığı (Ministero dell'Economia e delle Finanze), menkul kıymetleştirme işlemlerinin yalnızca üst dilimlerini, yani en az riskli olanları, beklenenden daha düşük kredi tahsilatından kaynaklanan zararlardan etkilenecek son dilimleri garanti ediyordu. Devletin üst dilim için garanti sunabilmesi, DBRS, Fitch Ratings, Moody's ve Standard & Poor's olmak üzere Avrupa Merkez Bankası tarafından onaylanmış bir derecelendirme kuruluşu tarafından BBB ve üzerinde bir not almış olması halinde mümkündür (Raimondo, 2016). Bu mekanizma sayesinde menkul kıymet alacaklıları, ödemenin gerçekleşmemesinden sonraki 120 gün içinde (yani, Özel Amaçlı Kurum tarafından faizin ödenmemesi veya anaparanın geri ödenmemesi), vadesi gelen tutarın ödenmesini Ekonomi ve Maliye Bakanlığı'ndan talep edecekti (PwC, 2021:41). En riskli dilimler (yani alt ve ara dilim), devlet tarafından garanti edilen üst dilimler tamamen geri ödenene kadar geri ödenmeyecekti. Takipteki kredilerini menkul kıymetleştiren ve satan bankalar, garanti edilen miktarın yıllık yüzdesi olarak hesaplanan düzenli bir ücret karşılığında garantiden faydalanabiliyordu (Italian Ministry of Economy and Finance, 2016). GACS garantisi, yasa dışı devlet yardımı olarak nitelendirilmemesi için, yatırım sınıfı İtalya'daki referans kuruluşlarından oluşan bir sepetteki kredi temerrüt takaslarının fiyatlandırmasını dikkate alan bir formüle göre piyasa seviyelerinde ücretlendiriliyordu (Raimondo, 2016).

Bankaların batık kredilerinden kurtulmak üzere 2016'da uygulamaya konulan GACS planı, ilk olarak Mayıs 2019'a kadar uzatılmıştır. Haziran 2021 tarihinde ise İtalya Hükümeti tarafından 14 Haziran 2022'ye kadar geçerli olacak şekilde ikinci kez süre uzatımına gidilmiştir. GACS planı, çerçevesinde bugüne kadar 96 milyar Euro brüt defter değerine sahip 39 GACS işlemi gerçekleştirilmiştir. İhraç edilen menkul kıymetlerin nominal değeri yaklaşık 23 milyar Euro olup, %82'si üst dilim, %12'si

orta dilim ve son olarak %6'sı alt dilim olacak şekilde çıkartılmıştır. Anlaşmaların yaklaşık %60'ının brüt defter değeri 5 milyar Euro'nun üzerindedir (PwC, 2021)

Takipteki alacakların menkul kıymetleştirmesi, İtalya'da GACS'ler (Garanzia Cartolarizzazione Sofferenza) çerçevesinde başarılı bir şekilde uygulanmıştır. Eylül 2015 itibarıyla %17 seviyelerinde olan takipteki krediler oranı, Eylül 2021 itibarıyla %4,9'lara düşürülmüş ve İtalyan bankalarının bilançolarından büyük hacimlerde sorunlu kredinin çıkarılması sağlanmıştır. Daha sonra GACS'ın eşdeğeri niteliğindeki HAPS (Hellenic Asset Protection Scheme) Yunan bankalarının tek bir hamlede büyük miktarlarda takipteki kredileri elden çıkarmalarını sağlamada çok önemli bir rol oynayarak hazırlanan planın etkinliğini göstermiştir. Sorunlu kredilerin menkul kıymetleştirmesine ilişkin uygulamaların başarısı kanıtlanmış ve birçok açıdan diğer ülkelerin takip edebileceği örnek uygulamalar haline gelmiştir (Balkwill, 2021).

2.6.5. Yunanistan

2007 yılında ABD'de başlayan mortgage kriziyle birlikte uluslararası finansal piyasalarda artan tedirginlik ve yapısal kırılganlık, kısa bir süre içerisinde Yunanistan başta olmak üzere Avrupa ülkelerini de etkisi altına alarak küresel bir finansal krize dönüşmüştür (Türk ve Eraslan, 2016: 283). Avrupa'da kredi sözleşmelerini derinden etkileyen kriz, uluslararası ticaret hacminin daralmasına sebep olurken, 2009-2010 yıllarında kamu finansmanının da kötüleşmesi Avrupa'da devasa bir krizi tetiklemiştir. (Flassbeck ve Lapavitsas, 2015: 14).

Yunanistan, Avrupa'da bu krizden en çok etkilenen ülkelerden biri olurken, özellikle sürdürülemez boyutlara ulaşan bütçe açıkları ile kamu borç stokları borç krizinin en temel nedenlerini oluşturmaktaydı. Uzun bir süredir dış krediler ve yabancı sermaye yatırımları ile finanse ettiği mali açıklarını, uluslararası piyasalarda artan risk ve belirsizlikler nedeniyle fonlayamaması ve küresel piyasalardaki olumsuz bekleyiş Yunanistan'daki krizi daha da derinleştirmiştir (Türk ve Eraslan, 2016: 283-284). 2009 yılsonu itibarıyla Yunanistan'ın bütçe açıklarının GSYH'ya oranı %13,6 ile 32,4 milyar Euro'ya, kamu borç stoğunun GSYH'ya oranı ise %115,1 seviyelerine yükseldi. Mart 2010'da, Yunanistan'ın bütçe açığı oranını %3'lere çekebilmek üzere

öncelikle 48 milyar Euro'luk tasarruf paketi uygulamaya konuldu, Nisan 2010'da ise AB üyeleri IMF ile ortak 30 milyar Euro'luk acil yardım mekanizmasını onayladı (Köse ve Karabacak, 2011:291-292). Yunanistan'ın resesyona girmesi ve borcunun sürdürülebilirliğine ilişkin şüphelerin artması yatırımcılarda ciddi güven kayıplarına sebep oldu. Nisan 2010'da, Yunan hükümeti bir IMF/AB kurtarma talebinde bulundu. Mayıs 2010 tarihinde Avrupa Birliği tarafından, IMF'nin de katkılarıyla 3 yıl süreli olacak şekilde 110 milyar Euro'luk Yunanistan'ı kurtarma paketi yürürlüğe konuldu. 110 milyar Euro'luk paketin koşulları arasında mali harcamaların dizginlenmesi, ekonomiyi yeniden dengeleyecek reformların yapılması, bankacılık sisteminin yeniden istikrara kavuşturulması ve özel bir kuruluş olan Yunan Finansal İstikrar Fonunun (Hellenic Financial Stability Fund) kurulması yer alıyordu (Arner, Avgouleas ve Gibson: 2021:59-60).

Euro bölgesi ülke borç krizinin başlamasından sonra, Kıbrıs, İrlanda, İtalya, Portekiz ve Slovenya' da olduğu gibi Yunanistan'daki sorunlu kredilerin payları da hızla artarak çift haneli rakamlara ulaştı (Grodzicki vd., 2021:12). Bunun üzerine, Yunanistan Merkez Bankası'nın Acil Likidite Yardımından bankalara likidite desteği sağlandı. Aynı zamanda, Yunan Finansal İstikrar Fonu ve Ertelenmiş Vergi Kredileri adı verilen yeni bir araç aracılığıyla sağlanan sermaye enjeksiyonları yoluyla bankalar yeniden sermayelendirildi (Hellenic Financial Stability Fund, 2016). 2013 yılı sonuna kadar toplam 12 Yunan bankası tasfiyeye edildi (Bank of Greece, 2014:viii). Sorunlu kredilere ilişkin yasal çerçeve Kasım 2015'e kadar uygulamaya geçirilemediği için takipteki alacaklar banka bilançolarında tutulmak zorunda kaldı ve 2016 yılına kadar bankaların takipteki alacaklar oranı Avrupa'nın en yüksek ikinci oranı olarak %47'lere ulaştı (EBA, 2016:12).

Yunanistan Merkez Bankası, Yunanistan bankalarının bilançolarındaki takipteki alacakların oranını ve hacmini düşürmek amacıyla Avrupa İstikrar Mekanizması (European Stability Mechanism - ESM) tarafından desteklenen; kredi yeniden yapılandırılmaları ve aktiften silme bağlamında banka görevlilerini kovuşturmaya karşı koruyan mevzuat, kredi hizmeti veren firmaların lisanslanması için basitleştirilmiş bir yasal çerçeve; takipteki alacakların tasfiyesinde teminatlı

alacaklılar için geliştirilmiş haklar; bireysel mülklerin elden çıkarılması için bir dizi elektronik açık artırma platformunun piyasaya sürülmesi gibi mali ve makroekonomik önlemler programı uygulandı. (Edmonds, Orr, Newton ve Collet, 2019;69)

Yunanistan Finansal İstikrar Fonu, mevcut yasal zayıflıklar nedeniyle borçlular, alacaklılar ve bankalar arasındaki müzakereleri kolaylaştırmak amacıyla mahkeme dışı mekanizmaların ve çalışma prosedürlerinin getirilmesini sağladı. Çoğu yargıcın borç yeniden yapılandırma deneyiminden yoksun olması, davaların hacmi ve etkin olmayan usul kuralları nedeniyle oluşan yargısal engeller, mahkeme süreçlerinin uzamasına neden olmaktaydı. 2016 yılında uygulamaya konulan Sorunlu Krediler Yasası ve müteakip yasal değişiklikler ile bu konudaki yetersizlikler giderilmeye çalışıldı (Hellenic Stability Fund 2016, 2017). 17 Mayıs 2016'da, ülkedeki en büyük banklardan ikisi olan Alpha Bank ve Eurobank'ın yeniden sermayelendirmesinin ardından KKR Credit Yatırım Şirketi ile Avrupa kurumsal yeniden yapılandırma platformu olan Pillarstone aracılığıyla, büyük Yunan şirketlerinin borç ve özkaynak yönetimi için bir anlaşmaya varıldı (KKR, 2016). Takipteki krediler sorununun çözülmesi ve Yunan ekonomisinin toparlanması açısından oldukça önemli olan Pillarstone, büyük Yunan kurumsal firmalarına yeni uzun vadeli sermaye ve operasyonel uzmanlık sağlayarak, tüm paydaşların yararına istikrar kazanmalarına, toparlanmalarına ve büyümelerine yardımcı olma amacındaydı. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Yunan Merkez Bankası tarafından Yunanistan'daki sorunlu kredilerin yönetimi için Pillarstone'a işletme lisans vermesinin ardından, Pillarstone Yunanistan'da %5'lik hissesini satın alarak yeniden yapılandırma faaliyetlerini desteklemek adına 50 milyar €'ya kadar sermaye desteği sağladı. Pillarstone Greece, Yunanistan Merkez Bankası tarafından sorunlu kredileri yönetmek için lisans alan ilk kuruluş oldu (Reiserer, 2017).

2019'un sonlarında Yunan hükümeti, Yunanistan Finansal İstikrar Fonu'nun (HFSF) önerdiği ve Avrupa Komisyonu'nun onayladığı sorunlu kredilerin çözümünde İtalyan GACS'sine benzer Herkül adıyla bilinen Varlık Koruma Planını uygulamaya koydu. Herkül Varlık Koruma Planı (HAPS), Yunanistan Hükümeti tarafından garanti edilen sorunlu kredilerin menkul kıymetleştirilmesi ile bankaların takipteki

alacaklarını elden çıkarmalarını hızlandırmayı ve 2021 yılı sonuna kadar yaklaşık 30 milyar Euro'luk takipteki alacak stoklarını %20'ye düşürmeyi amaçlıyordu (Edwards ve Galazoula, 2019:22; OECD;2021:38).

Herkül Varlık Koruma Planı (HAPS), bankaların sorunlu kredileri menkul kıymetleştirilmesine ve banka bilançoları dışına çıkartmasına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Plana göre, takipteki alacaklar özel amaçlı bir kuruma (ÖAK) devir edilecek, Özel Amaçlı Kurum bunların karşılığında yatırımcılara menkul kıymet satacak ve çıkartılan bu menkul kıymetlerin daha az riskli olan üst düzey dilimi için devlet 9 milyar Euro'ya kadar garanti sağlayacaktı. Buna karşılık, Devlet piyasa koşullarında belirlenen bir ücret alacaktır. Amaç, çok çeşitli yatırımcıları çekmek ve bankaların bilançolarındaki sorunlu kredileri azaltmaya yönelik devam eden çabalara destek olmaktır (European Commission, 2021; Edmonds vd,2019:69).

Herkül Varlık Koruma Planının uygulama koşulları aşağıda belirtilmiştir. Buna göre; (European Commission, 2021; KPMG, 2019:5)

- i. Sorunlu krediler üst dilim (seniour tranche) ve alt dilim (juniour tranche) olmak üzere en az iki dilimde menkul kıymetleştirilecektir. Ayrıca bir orta dilime (mezzanine tranche) de yer verilebilecektir.
- ii. Devlet garantisi sadece Özel Amaçlı Kurum tarafından satılan tahvillerin üst dilimi için geçerli olacaktır. Devlet için risk sınırlandırılmıştır.
- iii. Üst düzey dilimin notu Avrupa Merkez Bankası tarafından onaylanan bağımsız bir derecelendirme kuruluşu tarafından belirlenecektir.
- iv. Üst düzey dilim üzerindeki Devlet garantisi, ancak garanti edilmeyen ve risk taşıyan diğer dilimlerin yarısından fazlasının özel piyasa katılımcılarına satılması koşuluyla yürürlüğe girecektir.
- v. Menkul kıymetleştirme yapısı, gerekli minimum derecelendirmeyi elde etmek için yeterli bir likidite tamponuna sahip olacaktır.
- vi. Devletin sunmuş olduğu garanti karşılığında ödenecek ücret piyasaya uygun olarak belirlenecektir. Garanti ücreti, koşullara göre

belirlenmekte olup, Devletin garanti verilirken üstlendiği riskin seviyesine ve garanti süresine göre değişecektir.

- vii. Fırsatçı davranışlardan kaçınmak için tarafların (Kredi Kurumu, yatırımcılar ve hizmet sağlayıcılar) çıkarları uyumlu olmalıdır.
- viii. Başlangıçta atanan hizmet sağlayıcısı daha sonra değiştirilebilir.

Avrupa Komisyonu, Yunan bankalarının takipteki kredilerinin azaltılmasını destekleme amaçlı Yunan planlarının her türlü Devlet yardımından muaf tutulduğunu bildirmiştir (European Commission, 2021). HAPS tarafından sunulan garantinin maliyeti Yunan hükümetinin CDS'lerine dayandırıldı. Yunanistan'ın üst düzey tahvillerine devlet garantisinin sağlanabilmesi için gerekli notun en azından "BB-" olması gerektiği belirtilmiştir (OECD,2021:38).

Sonuç olarak, Planın yürürlüğe girdiği Ekim 2019'dan bu yana, Yunan bankaları takipteki kredi stoklarını azaltmada önemli ilerleme kaydettiler. Özellikle planın yürürlüğe girmesi sonucunda, takipteki kredi oranı 2019 sonundaki %43'ten Mart 2021 sonunda %27'ye geriledi (European Commission, 2021). HAPS, Avrupa Komisyonu'nun onaylama kararından 18 ay sonra, 10 Nisan 2021'de sona erdi. Ancak yakaladığı başarı göz önüne alınarak Avrupa Komisyonu programın 18 ay daha uzatıldığını bildirdi. Buna göre, HAPS Yasası'nın süresi 9 Ekim 2022'ye kadar uzatıldı ve toplam teminat tutarı 12 milyar Euro'ya kadar çıkartıldı (Papanikolopoulou, Nigritinou ve Palli, 2021)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİDEN YAPILANDIRMA YAKLAŞIMLARI

Finansal kriz yaşayan ülkelerin özellikle sanayi, hizmet ve mali sektöründe yer alan kuruluşları krizden ciddi oranda olumsuz etkilenmektedir. Özellikle, aktif fiyatlarının düşmesi kaldıraç oranı yüksek işletmelerin sorunlarını daha da arttırmakta, döviz kuru ve faiz oranında meydana gelen yükseliş ise, işletmenin yükümlülüklerinde artışa ve toplam talebin düşmesine neden olarak işletmelerin çoğunun ödeme güçlüğüne düşmesine neden olmaktadır. Öte yandan, durumu hızla kötüleşen işletmelerin sorunlu hale gelen kredileri nedeniyle bankalar daha yüksek karşılık ayırmak zorunda kalmakta, bu da gelirlerinin düşmesine sebep olarak bankacılık sektörü mali yapısına zarar vermektedir (Erdönmez, 2002a:67)

Devletler, ülkede yaşanan finansal krizi takip eden süreçte sorunlu kredilerde oluşan büyük artışları sınırlamak, bozulan banka bilançolarına çözüm getirmek adına, sorunlu kredi piyasasının beraberinde getirdiği yükleri azaltacak, krizin aktörler üzerindeki etkisini minimize edecek, sisteme olan güven duygusunu arttıracak yöntemler geliştirmek ve uygulamak zorundadırlar (Sipahi, 2003:23). Ekonominin en önemli aktörlerinden olan reel sektör kuruluşlarının finansal yapılarında oluşan bozulmalar nedeniyle gelişen geri ödeme problemlerini iflas sürecine gitmeden çözümleme, gereksiz yere tasfiye edilmelerinin önüne geçerek hayatta kalmalarını sağlama, üretim ve istihdam kapasitelerini koruyabilme amacıyla borçların yeniden yapılandırmasına yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirildiği görülmektedir. Aynı zamanda yeniden yapılandırmalar ile alacaklıların uzun ve maliyetli mahkeme süreçlerine gitmeden kayıplarını sınırlandırarak alacaklarını tahsil etme imkânı sağlanmaya çalışılırken, ülke ekonomisinin de mümkün olan en düşük seviyede hasar görmesi, zararın adil bir şekilde paylaşımı hedeflenmektedir.

Devletin, alacaklı kuruluşlar ile finansal güçlük yaşayan işletmeler arasında aracılık görevini üstlendiği mahkeme dışı yeniden yapılandırma yaklaşımlarının ilki “Londra Yaklaşımı” adıyla İngiltere’de uygulanmıştır. Londra Yaklaşımı, daha sonra pek çok gelişmekte olan ülkenin finansal krizle mücadelesinde emsal alınmıştır.

Londra Yaklaşımı, Meksika, Endonezya, Malezya, Güney Kore, Tayland ve Türkiye’de yaşanan krizler kapsamında ülkenin kendine özgü ekonomi koşulları dâhilinde uyarlanarak farklı isimlerle uygulandığı görülmektedir (Sayılğan, 2006)

3.1. Londra Yaklaşımı

Bankacılık sektörünün yeterli sermaye yapısına sahip olmadığı, borçlu ile alacaklı bankalar arası iletişimin yetersiz ve çeşitli sebeplerden dolayı bankaların borçların yeniden yapılandırılmasına hevesli olmadığı durumlar, yeniden yapılandırma sürecinin uzamasına, hatta sekteye uğrayarak gereksiz yere borçluların tasfiye edilmesine neden olmaktadır. Borçlu ve alacaklılar arasında yeniden yapılandırma sürecinin işleyişini olumsuz etkileyen faktörlerin varlığı durumunda, resmi olmayan ancak belirli bir sistem dahilinde borçlu ve alacaklılar arasında aracılık görevini devlet üstlenebilir (Erdönmez, 2002a:67). Devletin, alacaklı kuruluşlar ile ekonomik sorunlar yaşayan borçlu firmalar arasında aracılık rolü üstlenerek, sorunların çözümüne ilişkin yol gösterici olduğu bu yöntemi ilk defa “Londra Yaklaşımı” ismiyle İngiltere uygulamıştır.

İngiltere, 1970’lerin ortalarında yüksek enflasyon ve işsizlik ile birlikte resesyon dönemine girmiş ve bununla birlikte bankaların sorunlu kredilerinde hızlı bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde bankaların hem borçlu hem de diğer alacaklılarla etkin bir şekilde başa çıkma konusunda yeterli deneyimleri bulunmamakta hem de mevcut icra ve iflas yasası borçların yeniden yapılandırılmasıyla firmaları ayakta tutacak düzenlemeleri ve mahkeme dışı yapıcı uygulamaları içermemekteydi. İngiltere Merkez Bankası, kaçınılmaz şirket iflaslarından bankaların ve diğer alacaklıların uğrayacağı zararı en aza indirmek, hayatta kalabilecek durumda olan şirketlerin borçlarının yeniden yapılandırılması suretiyle gereksiz tasfiyesini önleyerek istihdam ve üretim kapasitelerini korumak, alacaklılar arasında borçların yeniden yapılandırılması konusunda anlaşma şartlarının sağlanamadığı durumda taraflara destek olmak amacıyla, hem borçluları hem de bankaları gönüllülük esasına dayalı olarak bir araya getirerek borçların yeniden yapılandırılmasına aracılık etme rolünü üstlenmiştir (Lieberman, Gobbo, Mako ve Neyens, 2005:61). İngiltere Merkez Bankası tarafından, ödenmeyen banka borçlarının mahkeme dışında çözülebilmesi

amacına yönelik olarak geliştirilmiş, bankaların gönüllülük esasıyla içinde yer aldığı ve tavsiye niteliğindeki kurallar bütünü olarak nitelendirilen uygulama “Londra Yaklaşımı” adıyla uygulamaya geçirilmiş ve dünyada devletin aracılık rolünü üstlendiği yeniden yapılandırma uygulamaları arasında en çok kabul görmüş yaklaşım haline gelmiştir (Suadiye, 2006:9).

İngiltere Merkez Bankası’nın, alacaklı kuruluşlar ile finansal güçlük yaşayan borçlular arasında yapılacak görüşmelerde koordinasyon ve yönetim sorumluluğunu üstlenmesindeki nedenler üç ana noktada toplanabilir (Pomerlano ve Shaw, 2005:62).

- i. İyi hazırlanmış çalışma programları ile finansal zorluk yaşanan işletmeler için gereksiz iflaslarının önüne geçmek, bankalar ve diğer alacaklılar için ise oluşabilecek kayıpları minimize etmek,
- ii. Yeniden yapılandırılmak suretiyle varlıklarını sürdürebilecek durumu olan borçlu işletmelerin şirketlerin, istihdama olan katkılarının devam ettirilmesi ve üretim kapasitelerinin korunması amacıyla olası tasfiyeleri engellemek,
- iii. Yeniden yapılandırmaya yönelik uygulanan çalışma programlarının başarısını arttırmak adına gerektiğinde borçlu işletmelere ihtiyaç duyulan mali desteklerin sağlanması,

Her ne kadar Londra Yaklaşımı ile bankaların ve diğer alacaklı kuruluşların alacaklarını tahsil etme problemine çözüm bulunması, onların gereksiz zararlara uğraması önlenmeye çalışılsa da, alacaklının alacağından kaynaklanan zararın telafi edilmesi sırasında borçlu şirketin varlığını sürdürmesi de garantilenememektedir (Sipahi, 2003:26). Bu konudaki tavsiyeler kanunlarla düzenlenmediğinden, Merkez Bankasının hiçbir yaptırım gücü bulunmamaktadır (Erdönmez:2002,72). Bu nedenle sürece geniş katılımın olması ve gönüllülük esasına dayanması, finansal açıdan zorluk yaşayan firmalara kredi kolaylıkları sağlanması, banka ile borçluların yapılandırma süresi içinde uzlaşma içinde birlikte hareket etmesi, firmanın geleceğini ilgilendiren tüm kararların, firma hakkında edinilen kapsamlı bilgiler esasında tüm bankaların katılımıyla verilmesi Londra Yaklaşımının temel prensipleri arasındadır (Meyerman, 2000:301; Erdönmez, 2002:72).

3.1.1. Londra Yaklaşımının İşleyişi

Londra Yaklaşımı, ciddi mali zorluklarla karşı karşıya olan bir şirkete nasıl tepki verileceği konusunda bankalara ve diğer alacaklılara rehberlik eden, ancak yasal bir dayanağı olmayan ve İngiltere Merkez Bankasının da herhangi bir yaptırım yetkisinin olmadığı kılavuz niteliğindedir. Londra yaklaşımı, yeniden yapılanma için belirli kuralları temin ederek, gereksiz zararlardan kaçınmayı ve ilgili tüm bankalara veya alacaklılara fayda sağlayan çözümleri geliştirmeyi amaçlamaktadır (Küçükbay ve Demirhan, 2003:1).

Londra Yaklaşımında öne çıkan üç temel unsur dikkat çekicidir. Birincisi, alacaklı kuruluşlar tarafından yapılacak incelemeler neticesinde şirketin yeniden yapılandırılmasına karar verilir, dolayısıyla Londra yaklaşımı, zor durumdaki her şirketin hayatta kalacağını garanti etmez. Yapılan değerlendirme sonucunda şirketin yeniden yapılandırılmayacağı ortaya konulmuşsa bu noktada resmi iflas veya tasfiye süreci başlatılır. İkinci olarak, tüm alacaklılar Londra yaklaşımına taraf olamaz, genellikle ticari bankalar olmak üzere büyük alacaklılar yapılandırmada taraf olabilirler. Üçüncüsü, düzenleyici ve denetleyici otorite sürecin herhangi bir noktasında müdahale edemez. Yeniden yapılandırma ile ilgili tüm kararlar doğrudan risk altındaki taraflarca verilir. Alacaklı kuruluşlar, yapılan değerlendirme sonuçlarına göre, doğrudan iflas sürecine başvurulması halinde yapılacak tahsilattan daha kötü olmadığına inandıkları sürece yeniden yapılandırma sözleşmelerine taraf olurlar (Lieberman vd.,2005:63).

Londra Yaklaşımının diğer önemli hususlarından biri de yeniden yapılandırma kapsamına alınacak işletmelerin seçiminin objektif olarak yapılması konusudur. Yeniden yapılandırmalar ile ayakta kalması sağlanacak işletmelerin seçimi oldukça önemli olup, değerlendirmede faiz dışı kar elde edip etmediklerine bakılmaktadır. İşletmenin faaliyetlerinden elde ettiği toplam gelir, faaliyetlerinden kaynaklanan toplam giderinden fazla ise, işletmenin faiz dışı karı vardır ve ancak bu durumda söz konusu işletmenin kurtarılmaya değer bir işletme olduğu söylenebilir (Sayılğan, 2006:382).

Londra Yaklaşımının işleyişine ilişkin temel prensipler aşağıda gösterilmiştir (Meyerman, 2000:302-303; TBB, 2002:12)

- i. Alacaklı kuruluşların, ekonomik sıkıntılar yaşayan şirketler için tasfiye gibi resmi prosedürlere başvurmak yerine, ilgili şirketin mali zorluklarına gönüllü olarak çözüm bulmaya istekli olmaları,
- ii. Yapılacak bağımsız ve tarafsız değerlendirme ile yeniden yapılandırmaya aday işletmelerin uzun dönemdeki varlıklarını sürdürebilme durumlarının incelenmesi,
- iii. Kredi izleme programına yönelik taraflar arasında kapsamlı bilgi paylaşımının yapılması,
- iv. Alacaklı kurumların yapılan tarafsız ve bağımsız incelemeler neticesinde şirketin uzun dönemde hangi konularda destekleneceğine dair görüş birliğine varmaları,
- v. Alacaklı kuruluşların, yeniden yapılandırma süreci devam ederken işletmenin normal şekilde çalışmasına izin vermesi ve varlıklarını korumayı kabul etmeleri,
- vi. Yeniden yapılandırma sürecinin daha hızlı bir şekilde işlemesi, oluşabilecek anlaşmazlıkların giderilebilmesini sağlamak için, bir koordinasyon bankası ya da lider banka belirlenmesi veya alacaklılardan oluşan bir komisyon oluşturulması,
- vii. Yeniden yapılandırmaya konu olan şirketin mevcut tesislerinin bakım giderlerine ek olarak, ani bir likidite sıkıntısı olması durumunda yeni finansman olanağının sağlanması,
- viii. Alacaklı kuruluşların bütün alacaklıları bağlayan konularda ortak görüş birliğine varmaları,
- ix. Hem borçlu hem de alacaklıların oluşacak zararın ortadan kaldırılması konusunda istekli olmaları,
- x. Mali desteğin sağlandığı bu kritik dönemde, mevcut taleplerin karşılanmasına öncelik tanınması ve oluşacak zararların alacaklı kuruluşlar arasında eşit dağıtılması,
- xi. Yapılan incelemeler sonucunda, alacaklılar arasında şirketin uzun vadede ayakta kalabileceğine dair bir anlaşma sağlanırsa, alacaklıların faizden vazgeçme, kredi vadelerinin uzatılması, borçların hisse senedine çevrilmesi gibi yöntemlerle mali açıdan desteklenmesi,
- xii. Uzun dönemde üzerinde uzlaşılan iş planının uygulanabilmesi için yönetimde değişiklik yapılması, varlık satışları ve şirketin devri gibi konularda uzlaşma sağlamaları,

1980’li yıllara gelindiğinde İngiltere’nin uzun vadeli ekonomik büyüme eğilimi içine girmiş ve finans endüstrisinin de önemli değişiklikler geçirmiştir. Bu dönemde reel sektör kuruluşlarının yatırımların finansmanı için banka kredilerine yönelmeleri ile bankacılık sektörü kredi hacmi artmıştır. Ancak 1980’li yılların sonuna gelindiğinde kredi hacmi gereğinden fazla artan bankacılık sektörü, tahsilinde sorun yaşadığı kredileri geri çağırmaya başlayınca reel sektör kuruluşları ekonomik açıdan bir çıkmaza sürüklenmişlerdir. Finansal sektörün risklilik derecesindeki ciddi artışı dikkate alan İngiltere Merkez Bankası, 70’li yıllarda uygulanan borç yeniden yapılandırma uygulamasını gözden geçirmek üzere bankalar ile resmi nitelik taşımayan görüşmeler başlatmıştır. Bankaların piyasadaki konum farkları ve menfaat ilişkilerinin nasıl düzenleneceği konusunda uzun süren tartışmalardan sonra, İngiltere Merkez Bankası ve Bankalar Birliği kurumsal borç yapılandırmaları hakkında mutabakata varmışlar ve yapılandırma süreci ve işleyişi hakkında hazırladıkları çerçeve anlaşmayı kamuoyu ile paylaşmışlardır (Sipahi, 2003:28-29).

İngiltere Merkez Bankası, 1990’ların başında, “Londra Kuralları” olarak adlandırılan yeniden yapılandırma çerçevesini, esnek ve uygulanabilir kılmak adına resmileştirmeme kararı almıştır. Yabancı bankaların mahkemede katı şekilde resmileştirilmiş kurallara itiraz etmesinden korkulduğu için gayri resmi “Londra Yaklaşımı” teriminin koruması tercih edilmiştir. Bu nedenle bu konudaki çerçeve düzenlemeleri resmi politika yerine İngiliz Bankacılar Birliği (yabancı bankalar dahil) özel demeçler ve yayınlanan makaleler aracılığıyla tanımlamayı ve iletmeyi seçmiştir (Lieberman vd.,2005:63).

Aynı zamanda, İngiltere Merkez Bankası yeniden yapılandırma stratejileri geliştirme görevini gözden geçirmiş ve görevini özel sektöre bırakarak, daha çok tarafları genel olarak kabul edilebilir çalışma çözümleri için çalışmaya motive etmeye yönelik bir katalizör görevi üstlenmiştir (Sipahi, 2003:29).

3.1.2. Londra Yaklaşımının Sonuçlarının Değerlendirilmesi

1990’ların başındaki ekonomik durgunluk sırasında, Londra Yaklaşımı ile bankalar, tahvil sahipleri ve diğer alacaklılar uygun olan işletmelerin finansal

borçlarının yeniden yapılandırılması için gönüllü olarak ortak bir çözüme varmışlardır. Bu sayede alacaklı kuruluşların kayıpları önlemiş, borçlu şirketlerin yeniden yapılandırmalar ile hayatta kalması sağlanmış, firmaların üretim kapasiteleri arttırılarak istihdam artışı ve ekonomik büyüme sağlanmıştır. İngiltere Merkez Bankası, 1989- 1997 yılları arasında 160'dan fazla yeniden yapılanma vakasında aktif olarak yer almıştır. Bunların dışında İngiltere Merkez Bankası'nın doğrudan müdahalesinin olmadığı Londra yaklaşımı ilkeleri ile düzenlenmiş pek çok sayıda başarılı yeniden yapılandırma çalışması gerçekleştirilmiştir (Meyerman, 2000:303).

Kredi borçlularının, piyasaya olan borçlarını geri ödemede gönülsüz davranmaları durumunda oluşabilecek “ahlaki tehlike” (moral hazard) adı verilen vurdumduymazlık hali mevcut sorunların daha da artmasına neden olabilecektir. Bu nedenle Londra yaklaşımının başarıya ulaşabilmesinin en önemli ön koşullarından birisi de denetim fonksiyonunun sağlıklı işleyebilmesi ile mümkündür (Sipahi:2003:33).

Londra yaklaşımı, alacaklılar ve hissedarlar için değeri korumak ve işten ve üretken kapasiteden tasarruf etmek için etkin mekanizma olarak daha sonra pek çok ülkede kurumsal borçların yeniden yapılandırılması için örnek alınmıştır. Sonrasında geliştirilen yaklaşımların çoğu, Londra yaklaşımına dayansa da ülkenin o zamanki durumuna özgü koşullar dikkate alınarak geliştirilmişlerdir. İşletme ve hükümet arasındaki ilişkinin türü, şirket borcunun niteliği, yabancı para cinsinden borç miktarı, yerli veya yabancı bankaların ellerinde tutulan yüzdeler, her ülkede benimsenen yaklaşımı etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (Lieberman vd.,2005:64).

3.2 Dünyada Uygulanan Yeniden Yapılandırma Yaklaşımları

Londra Yaklaşımı İngiltere dışında ilk defa UCABE adıyla Meksika'da uygulanmış, daha sonra Asya ülkelerinde krizinin etkilerini gidermeye yönelik yapılan yapılandırma çalışmaları doğrultusunda Kore, Tayland, Malezya, Endonezya ve Türkiye'de uygulanmıştır (Erdönmez, 2002a:72). Londra yaklaşımı, Kore ve Tayland da “Bangkok Yaklaşımı” ve Endonezya da ise “Jakarta İnsiyatifi”, Türkiye’de ise “İstanbul Yaklaşımı” isimleriyle bilinmektedir (Sayılğan,2006:53-54).

3.2.1. Meksika

Meksika, İngiltere’de uygulanan Londra Yaklaşımı’nın bir benzeri olarak büyük şirketlerin mahkeme dışı gönüllü yeniden yapılandırılmasında başarı sağlayan ülkelerden biridir (Erdönmez, 2002a:72; Davis, 2005:197).

1992 yılında Meksika’da bankalarının özelleştirilmesinin ardından, çok hızlı kredi genişlemesine gidilmiş ve kredi hacmi 1994’te 117.8 milyar dolara ulaşmıştı. (World Bank, 1998:iii). Aralık 1994’te, ciddi bir yabancı rezerv sıkıntısı ile karşı karşıya kalan Meksika Merkez Bankası, Pesonun dolar karşısında dalgalanmasına izin vermiş, faiz oranlarında ortaya çıkan hızlı artış, dış borç maliyetlerinin yükselmesi, iç talepteki düşüşle şiddetlenen bir likidite krizi yaratmıştı. Genel olarak “Tekila krizi” olarak bilinen kriz, 1990’ların başında hızla çeşitlenen ve büyüyen bazı grupların borçlarının yeniden yapılandırmasını zorunlu hale getirmişti (Lieberman vd, 2005:84).

Meksika’nın finansal sisteminin neredeyse tüm analistleri tarafından krizden önce bile çok zayıf olarak algılanan Meksika İflas Yasası, sorunlu şirketlerin düzenli bir şekilde çalışması veya tasfiyesi için etkisiz bir araç olarak değerlendirilmekteydi (World Bank, 1998:75). Mevcut iflas yarasının, borçluların borçlarını neredeyse süresiz olarak ertelemesine izin veren yapısı, tekila krizi sırasında borçluların iflas seçeneğini alacaklılara karşı daha sık bir tehdit unsuru olarak kullanmalarına neden olmuştu. Mevcut yasalarda konsolide iflas düzenlenmemekteydi, bu sebeple yan kuruluş veya iştirak sayısı fazla olan bir şirketin iflas sürecinde, ayrı hakimlikler altında ayrı ayrı açılmış iflas davaları söz konusu olmaktadır. İflas etmiş olan bir şirket, alacaklılarının bir talebi ile tasfiye edilmekte ve yeniden yapılandırılması söz konusu olmamaktaydı (Davis,1998:113). Meksika hükümeti ve Meksika Bankaları Birliği, büyük kurumsal borçların yeniden yapılandırılmasında bankalar tarafından bireysel bazda yürütülen çalışmalarda tatmin edici bir ilerlemenin sağlanmadığı ve borçlular ile alacaklılar arasındaki ilişkilerin sürüncemede bırakıldığı için kötüleştiği sonucuna varmışlardı (Jones 1996, s. 113).

Meksika Hükümeti, beklenen ilerlemenin sağlanamaması ve iflas yarasındaki eksikliklerin bir sonucu olarak, Aralık 1995’te, en büyük borçluların 30-40’ının gönüllü

olarak yeniden yapılandırılmasını sağlamak için Unidad Coordinadora del Acuerdo Bancario Empresarial (UCABE) olarak bilinen bir kurumsal yapı oluşturmuştur. UCABE, 150 ile 500 milyon ABD doları arasında bankalara borçlu bulunan büyük kurumsal şirketler ile bankalar arasında bir nevi arabuluculuk görevi üstlenerek, borçların makul bir çerçevede yeniden yapılandırılması konusunda tarafları teşvik etmiştir (Jones 1996, s. 115). 1995 yılı itibarıyla, bankalara 8 milyar dolara yakın borcu bulunduğu düşünülen bu şirketler, Meksika bankacılık sistemi tahsili gecikmiş toplam alacakların yaklaşık %8'ini temsil ediyordu. UCABE, bu firmaların varlıklarının korunarak hayatta kalmalarını sağlama, istihdamı sürdürme ve ekonomik iyileşmeyi teşvik etmeyi amaçlamıştır. Pozitif nakit akışına, önemli bir istihdam gücüne ve rekabetçi bir maliyet yapısına sahip olmanın yanı sıra pazarda lider veya önemli bir oyuncu olarak tanımlanan, potansiyel olarak varlığını sürdürebileceğine inanılan şirketler üzerinde durulmuştur (Lieberman, 2002:13). Meksika bankalarından sorunlu varlıkların satın alınmasından sorumlu olan Meksika Bankacılık Komisyonu ve FOBAPROA (bir banka destek fonu, aslında bir varlık yönetimi şirketi), bankaların büyük alacaklarının bütünleşik bir yaklaşım kullanarak ele alabilmesi için organizasyona yardımcı olarak görevlendirilmiştir (Jones 1996:115). Meksika ayrıca, kurumsal borçların yeniden yapılandırılmasına yönelik bu programa ek olarak, son dört yılda küçük borçluların kredilerini geri ödemelerine yardımcı olmak için çeşitli programlar oluşturmuştur. Bunlardan yararlanan borçlu türleri şunlardır: mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler; tarım, balıkçılık, hayvancılık ve ormancılık sektöründen borçlular, düşük ve orta gelirli konut, bireysel kredi ve kredi kartı borçlularıdır (Martinez, 2000:26)

UCABE çerçevesinde faaliyet gösteren bankaların, yasal çerçevedeki zayıflıkları, yani uygulanabilir bir iflas sisteminin ve herhangi bir resmi çalışma çerçevesinin yokluğunu telafi etmesi gerekiyordu. Böylece, bu bankalar lider bir arabulucu bankanın seçimine ilişkin belirli davranış kurallarına uymayı ve kararları oy çoğunluğuna göre almayı kabul ettiler (Jones, 1996:2-3, 12). Ayrıca, mevcut ya da planlanan icra süreçlerinin durdurulmasına yönelik bekleme anlaşmaları kabul edildi ve alacaklıların teminatlar üzerindeki geçerli kıdemleri kabul edildi. Sürdürülebilir borç miktarı belirlenmesinden sonra, bankaların kendi aralarında borç takaslarına

girmelerine ve toplam borç yükünü azaltmak ve krediden çıkışı kolaylaştırmak için borç kapitalizasyonu ve diğer finansal mühendislik tekniklerini kullanmalarına izin verildi. Hissedarlar ve borçlu şirketler, nihai bir anlaşmaya varmayı kolaylaştırmak için yeni sermaye sağlanması, mülkiyet haklarının sınırlandırılması ve şirket yönetiminin güçlendirilmesi veya değiştirilmesi ile ilgili kurallara da uymuştur (Lieberman vd, 2005:85-86). Sürdürülebilir olmayan borçlar, varlıkların elden çıkarılması, borç-öz sermaye dönüşümleri veya aktiften silme yoluyla kapatıldı. Meksika Ulusal Kalkınma Bankası aracılığıyla, yeniden yapılandırılmış şirketler için 9 milyon dolarlık öz sermaye enjeksiyonu, bankalararası borç takasları ve işletme sermayesi kredileri gibi teşvikler sağlandı (Stone, 1998:12).

UCABE, borçlu ve alacaklıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulan gönüllülük esasına dayalı esnek ve hızlı bir süreç olması, Cumhurbaşkanlığı Ofisi aracılığıyla üst düzey hükümet taahhüdü içermesi ve yeni finansal kaynakların sağlanması gibi önemli avantajlara sahipti. Bunun yanında, sürecin isteğe bağlı ve geçici olması, yayınlanmış kılavuzlardan yoksun olması, Meksika iflas sisteminin temel zayıflıklarını ele almaması ve mahkeme itirazına konu olabilecek hukuk dışı bir sistem olması gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Lieberman vd, 2005:85-86).

UCABE, yaklaşık 2,6 milyar dolar değerinde 31 krediyi yeniden yapılandırdıktan sonra 1 Mayıs 1997'de resmen feshedildi ve FOBAPROA, GSYİH'nın %15'ine eşdeğer şüpheli krediyi satın aldı (Stone, 1998:13).

3.2.2. Güney Kore

1997'de yaşanan Doğu Asya krizi Kore'yi etkilemeye başladığında, Kore'de kriz yaşanmasına çok müsait bir ekonomi söz konusuydu. Hükümet ile sanayinin çok yakın olduğu ülkede, ekonomiye egemen olan güçlü sanayi holdingleri (chaebols) varlık göstermekteydi. Kredilerin genellikle siyasi olarak yönlendirildiği ülkede, bankalar ağırlıklı olarak bu büyük chaebollere hizmet etmekteydi ve mali sistem oldukça zayıftı. Krediler teminatlı olmakla birlikte, aynı grup içindeki chaebol iştirakinden diğer chaebol iştirakine uzanan örümcek ağına benzer çapraz garantiler söz konusuydu. 1997 yılına gelindiğinde, büyük chaeboller temel işlerin çoğunda

birbirleriyle kıyasıya rekabet ettiğinden, petrol rafinerisi ve petrokimya, talaş üretimi, otomobil montajı ve ağır sanayi (makine yapımı) gibi çeşitli endüstrilerde önemli bir kapasite fazlası oluştu. Sonuç olarak, kâr marjları, özkaynak kârlılığı ve aktif kârlılığı batı standartlarına göre düşük seviyelerdeydi. Chaebolleri kontrol eden aileler mevcut hisselerinin seyretilmesini önlemek için aşırı borçlanma yoluna gittiler. En büyük beş chaebol için borç-öz sermaye oranları 1997'de ortalama %470'di ve birçok orta kademe chaebol için %500'ün üzerinde seyretilmekteydi. Asya krizinin etkisiyle faizlerin %30'lara yükselmesiyle birlikte borç ödemelerini yapacak gerekli nakit akışına sahip olmayan chaeboller ciddi mali sıkıntılar yaşamaya başladı. 1997 – 1998 döneminde Hanbo Steel ve Kia gibi büyük firmaların yer aldığı 13 ana grup çapraz garantilerin de etkisiyle iflasın eşiğine geldi (Lieberman vd, 2005:65-66).

Hükümet 1997'nin sonlarında, bankalardan bu şirketlere yeni borç vermelerini istemekten ibaret olan birkaç orta kademe chaebol için bir dizi geçici kurtarma programı başlattı. Aynı zamanda hükümet, 18 kadar ticari bankanın tasfiye edilmesi ve birkaç büyük ticari bankaya müdahalesiyle finans sektöründe ortaya çıkan paralel bir krizle uğraşmak zorunda kaldı. Hem bankacılık hem de reel sektör krizi çözmekle görevlendirilen hükümet ve Mali Denetleme Komisyonu, sistematik bir yaklaşım anlayışıyla bankalardan son derece sıkıntılı hale gelen aktifleri çıkarmak için Korea Asset Management Corporation'ı (KAMCO) kurdu (Lieberman vd, 2005:66).

Aynı zamanda hükümet kurumsal tarafta oldukça büyük ve karmaşık olan Kore endüstrisinin aşırı borçluluk durumuna çözüm getirmek amacıyla yeniden yapılandırma programı uygulamaya koydu. Uygulamaya konan kurumsal yeniden yapılandırma programının 4 temel amacı bulunmaktaydı. Bunlar;

- i. Sistemik riski ve ikincil kriz potansiyelini azaltmak,
- ii. Faaliyetlerine devam etmesi mümkün olmayanları tasfiye etmek ve faaliyetlerine devam edebilmesi mümkün olanları ise yeniden yapılandırmak,
- iii. Uygun olan chaebollere kredi itibarlarını geri kazandırmak
- iv. Rekabetçi bir reel ve finansal sektörünü teşvik etmek (Lieberman vd, 2005:67).

Hükümet ilk olarak, şirketlerin yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırmak için bir dizi politika önlemi kabul etti. Bunlar;

- i. Birleşme ve devralma işlemlerini teşvik etmek için vergi muafiyetleri ve indirimleri sağlanması,
- ii. Doğrudan yabancı yatırımı desteklemek için bir dizi teşvik verilmesi, hatta doğrudan yabancı yatırımcı girişinin neredeyse tamamen serbestleştirilmesi,
- iii. Kurumsal yeniden yapılandırma, birleşme ve devralmada işten çıkarmalara izin vermek için değiştirilmiş çalışma standartları geliştirilmesi,
- iv. Sermayesini %10 ila 15'ini artıran banka holdingleri için daha yüksek tavanlar sağlanması,
- v. Kurumlar vergisi için faizden düşülebilmesine ilişkin aşamalı sınırlamalar,
- vi. Uluslararası muhasebe standartlarının 2000 yılına kadar tamamıyla benimsenmesi,
- vii. Halka açık şirketler için iyileştirilmiş bilgilendirme ve raporlama sistemleri geliştirilmesi,
- viii. Özel iflas mahkemelerinin oluşturulması,
- ix. Azınlık hissedarlarının haklarını korumak ve yöneticilerin en az %25'inin bağımsız olmasını şart koşturmak için bir dizi kurumsal yönetim önleminin alınması (Lieberman vd, 2005:67).

Hükümet, sorunu dört farkı şekilde ele alarak çözümlemeye çalıştı. İlk olarak, çok sayıda borçlu şirket veya chaebolun mahkeme denetimli iflas sürecine girmesine izin verildi. Toplamda, 46 trilyon won'luk varlığa ve 28 trilyon won'luk borca sahip 13 chaebol, 1997 yılında resmi iflas sürecine girmiş oldu (Mako,1999). Kore'nin kurumsal yeniden yapılandırma programı genel bir bakış aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3.1.: Kore'nin Kurumsal Yeniden Yapılandırma Programının Boyutu⁹

⁹ KAMCO'nun varlık alımlarını içermez. KAMCO alımlarının 2001 yılı sonu itibari ile 101 trilyon won nominal değeri ve 38.7 trilyon won gerçek değeri vardı.

	Miktar (trilyon won)
1997 yılı sonundaki iflaslar	28
İlk beş büyük varlığın satışı ve sermaye arttırımı	47
Kurumsal çalışmalar	44
Daewoo yeniden yapılandırma çalışması	63
Küçük işletme likidite desteği	24
Toplam	206

Kaynak: Lieberman, Gobbo, Mako ve Neyens, 2005:59-95

İkincisi, en büyük beş chaebol kabul edilen Hyundai, Samsung, Daewoo, SK ve LG'den hükümete sermaye yapılarını iyileştirmeye yönelik planlar sunmaları istendi. Bu yeniden yapılandırma planları bankalar, Mali Denetleme Komisyonu ve nihayetinde Cumhurbaşkanlığı Ofisi tarafından izlenecekti. Yeniden yapılandırma programları, borç öz sermayeye oranını üç yıllık bir süre içinde yarı yarıya indirerek özkaynak tabanının artırılmasına, mevcut ortaklar tarafından yeni özkaynak enjekte edilmesine, hem iç piyasada hem de yurtdışında sermaye artırarak ve satış yaparak borcun düşürülmesine odaklanmaktaydı. İlk beş chaebolun ana iş kollarına odaklanması amacıyla iştiraklerinden birçoğunu tasfiye etmesi sağlandı. Ayrıca, iştiraklere verilen kredileri desteklemek için verilen tüm çapraz garantiler sonlandırıldı, böylece bir gruptaki canlı şirketler iflas etmiş şirketlerden ayrılarak yeniden yapılandırılabilir. İlk beş chaebolun yapılandırma programları hakkında üç ayda bir rapor vermeleri zorunlu kılındı. Daewoo ve Hyundai'nin ilerleme kaydetmediği netleştğinde, başkan veya ekonomi danışmanlarının yanı sıra Mali Denetim Komisyonu ve önde gelen bankaların katıldığı aylık toplantılarda rapor vermeleri zorunlu hale geldi. Üçüncüsü, Chaebollerin varlıkları büyüklüğüne göre, bankaları ve Mali Denetleme Komisyonu tarafından değerlendirilerek A (yeterli) ve E (son derece yetersiz) arasında sınıflandırıldı. Bu çerçevede 59 chaeboldan 41'i ilk beş chaebolün yeniden yapılandırma programına benzer şekilde gönüllü yeniden yapılanmaya sürecine girmesi sağlandı. Dördüncüsü, Hükümet yeniden yapılandırma programlarına ek olarak, petrokimya gibi sektörlerde faaliyet gösteren büyük chaebolları ve devlete ait bazı şirketleri petrokimya, talaş yapımı, ağır sanayi, havacılık

mühendisliği ve inşaat gibi sektörlerde Büyük Anlaşmalar olarak adlandırılan bir dizi varlık takasına zorlayarak sektördeki aşırı kapasiteyi azaltmaya çalıştı. Plan, bankalarının uzun vadeli kredi yeniden planlamasını, borç-öz sermaye takaslarını ve karşılık ayırmayı kabul etmelerini zorunlu kılmaktı. Son olarak, hükümet, bankaların kredileri devretmesini, geri ödemeler için ödemesiz dönemler sağlamasını ve sektöre likidite enjekte etmesini zorunlu kılarak, birçoğu chaebollerin uydusu veya tedarikçisi konumunda olan küçük ve orta ölçekli şirketleri ayakta tutmaya çalıştı. 1998'in başlarında, her ay yaklaşık 4.000–5.000 küçük ve orta ölçekli işletme başarısız oluyorken; 1998 yılının ortalarında programın uygulanmasıyla bu rakam ayda 1.000-2.000'e düşürüldü (Lieberman vd, 2005:68-69).

Haziran 1998 itibarıyla, banka ve finans kurumlarına olan borçların yeniden yapılandırılmasında Londra Yaklaşımına benzer bir anlayışla mahkeme dışı uzlaşmayı esas alan, borç ödemeleri için belirli prosedürleri takip etmeyi ve kendilerini bağlayıcı tahkime tabi tutmayı kabul ettikleri Kurumsal Yeniden Yapılandırma Anlaşması (CRA) 200 finans kurumu tarafından imzalanmıştır. Kurumsal Yeniden Yapılandırma Anlaşmasına imza atan alacaklılar arasındaki sorunlara çözüm getirme amacıyla Kurumsal Yeniden Yapılandırma Koordinasyon Komitesi (CRCC) kurulmuştur (Stone, 1998:22).

Kurumsal Yeniden Yapılandırma Anlaşması (CRA) aşağıdaki hükümleri içermekteydi.

- i. Kurumsal yeniden yapılandırma anlaşmasının uygulanması, değiştirilmesi ve feshedilmesinden sorumlu katılımcı finans kuruluşlarından 10 temsilciden oluşan bir yönlendirme komitesi oluşturuldu.
- ii. CRCC, hakem olarak görev yapmakta olup, kurumsal firmaların yeniden yapılandırması, alacaklılar arasındaki farklılıkların tahkimi, kararların uygulanması ve gerektiğinde katılımcı alacaklılar tarafından önerilen çalışma planlarının değiştirilmesi taleplerinin uygulanabilirliğini değerlendirmekten sorumluydu.
- iii. Birinci ve ikinci kademe şirket grupları için kurumsal yeniden yapılanma süreci sorumluluğunu üstlenmek üzere altı lider banka aday gösterildi. Ayrıca,

tüm ticari bankalar bünyesinde kurumsal yeniden yapılandırma konusunda çalışacak ayrı birimler oluşturuldu.

- iv. Alacaklı finans kuruluşlarının yeniden yapılandırma sürecine katılmalarını sağlamak için, aday gösterilen lider banka veya alacağı en fazla olan banka tarafından Alacaklı Finansal Kurumlar Konseyi oluşturuldu. Her konsey, bir borçlunun finansal kurum borcunun %25'inden fazlasına sahip olan herhangi bir finansal kurumdan (yani, kurumsal yeniden yapılandırma anlaşması imzalayanlardan) gelen talepten itibaren 10 gün içinde toplanmak zorundadır.
- v. Bir chaebol iştirakinde kredilerin çoğunluğuna sahip olan finansal kurumların çoğunluğu kabul ederse, aynı grubun bir veya daha fazla diğer chaebol iştiraki ile ortak çalışmalar yürütebilmektedir.
- vi. Konseyin toplandığı bildirim tarihinden itibaren, kurumsal yeniden yapılandırma anlaşmasının imzacıları, borçların geri ödenmesine ilişkin haklarını ve garanti edilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin taleplerini erteledi.
- vii. Yeniden yapılandırma çalışmaları, borç-öz sermaye dönüşümleri, vade uzatımları, ertelenmiş anapara veya faiz ödemesi, faiz oranlarının düşürülmesi, borçluluktan feragat, yeni kredilerin sağlanması, mevcut garanti ya da yükümlülüklerinin iptali, temel olmayan işlerin ve varlıkların satışı ve yeni özkaynak ihracı tedbirlerini içermekteydi.
- viii. Alacaklı Finansal Kurumlar Konsey kararları, kredilerinin en az % 75'ine sahip olan finansal kurumların onayı ile alınmaktaydı. Sürece başkanlık eden banka, sürecin herhangi bir noktasında bir konuyu açıklığa kavuşturmak veya önerilen bir çalışma üzerinde alacaklılar arasında gönüllü anlaşma sağlamak adına üç kez başarısız olunması durumunda CRCC'ye tahkim için başvurabiliyordu.
- ix. CRCC'ye yapılan tahkim başvurusundan sonraki bir ay içinde, CRCC borçludan alacağı olan tüm finansal kurumlara ve ilgili düzenleyici kurumlara yazılı görüş vermek zorundaydı.
- x. Sözleşmeyi imzalayanlardan birinin onaylanmış yapılandırma sözleşmesine veya tahkim kararına uymaması durumunda, CRCC bu imza sahibine söz konusu kredi tutarının %30'una veya uyumsuzluk maliyetinin %50'sine kadar

para cezası verebiliyordu. Konsey, para cezasının diğer finansal kurumlar arasında dağıtılmasına ilişkin kriterlere de karar vermekteydi (Lieberman vd, 2005:70-71).

Bu kapsamda 1999 yılının ortasına kadar 16 chaebolün 41 iştiraki ve 28 büyük ila orta büyüklükteki bağımsız şirket (chaebol değil) olmak üzere yaklaşık 79 şirketin (Daewoo iştirakleri hariç) yeniden yapılandırma çalışmaları tamamlandı. Bu çalışmalar kapsamında varlık satışları ve yeni öz sermaye enjeksiyonu şeklinde yapılan yapılandırmalar %21'i, borç yeniden yapılandırmaları ise %79'unu oluşturmak üzere toplam 44 milyon Won tutarında borcun yeniden yapılandırması gerçekleştirilmiştir (Lieberman vd, 2005:70-71).

3.2.3. Tayland

Güneydoğu Asya krizinin ortaya çıktığı ilk ülke olan Tayland'da krize ilişkin ilk göstergeler 1997 yılında ortaya çıkmıştır. Hükümet yetkilileri tarafından, ülkedeki 10 bankanın aktif yapılarının zayıf olması ve likidite yetersizliği sebebiyle sermaye yapılarının güçlendirilmesi gerektiği ifade ederek, aksi durumda Finansal Kurumları Geliştirme Fonu tarafından devir alınacakları duyurulduğunda, ilgili bankaların mevduat hesaplarında yaşanan çözülme piyasayı ciddi bir likidite sıkıntısı içine sokmuştur. Merkez Bankası piyasa faizlerinin altında likidite desteği sağlama maksadıyla, 91 finans şirketinin 66 tanesine ve 29 ticari bankanın 2 tanesine destek sağlamış, ancak yaşanan sorunların aşılamadığı gerekçesiyle 16 finansman şirketinin görev süresi 30 gün süreyle durdurulmuştur. Hükümet yetkilileri, her ne kadar tüm mevduatların devlet garantisinde olduğunu açıklasa da, piyasalardaki belirsizlik giderilemediği ve yeterli güven ortamı sağlanamadığından 1997 yılı ortalarında 42 finans şirketi daha faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmış, likidite sorunu çok ciddi boyutlara ulaşmıştır (Sipahi,2003:58). Temmuz 1997'de yaşanan devalüasyon sonrası finans sektöründe yaşanan kriz daha da derinleşerek, bankacılık sektörü kredileri sorunlu hale gelmiştir. Mali açıdan çıkmazda olan bankalara finansal destek sağlamak ve kapatılan bankaların tasfiye işlemlerini yürütmek üzere Merkez Bankası bünyesinde kurulmuş olan Finansal Kurumları Geliştirme Fonu (FIDF) bankacılık sektörünü iyileştirmek adına bankalara 8 milyar dolar tutarında fon desteği sağlasa da,

sektörde istenilen iyileştirme sağlanamamıştır. Kriz öncesi bankacılık sektörü takipteki krediler oranı %11.5 ‘lerde iken yılsonunda %22.5’lere yükselmiştir (Duvan, 2001:7).

Tayland ekonomik krizden çıkabilmek ve bankacılık sektörünün hızla büyüyen sorunlu alacak problemini çözebilmek adına yeni tedbirler uygulamaya koymuştur. 1997 Ağustos ayında Tayland Hükümeti, IMF desteğini de alarak finans sektörünün yeniden yapılandırılması çalışmalarına başlamıştır. Bu konuda izlenecek stratejinin temel hedefleri aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

- i. Varlığını sürdüremeyecek durumda olan finans kurumlarının sektörün dışına çıkartılması,
- ii. Sorunlu hale gelmiş finans kurumlarının mevduat ve kredi müşterilerinin haklarını koruyabilmek adına devlet garantisi verilmek suretiyle piyasaların yatıştırılarak yeniden yapılandırma çalışmalarına başlayabilmede zaman kazanılması,
- iii. Mevcut finansal sistemin geliştirilmesi ve uluslararası standartların sağlanması için gerekli yeniden yapılandırmanın gerçekleştirilmesi, (Sipahi,2003:59-60)

Tayland Hükümeti, öncelikle reel sektör kuruluşlarının sorunlu hale gelen bilançolarının yeniden yapılandırılmasını sağlamak amacıyla merkezi olmayan aktif yönetim şirketlerinin kurulmasının önünü açmıştır. Sıkıntılı firmalara ödünç fonların verilebilmesi ve fon faizlerine esneklik tanınmasına olanak tanıyan devlet, bu şirketlerin mevduat toplamalarına ise yasak getirmiştir. Aynı zamanda Tayland Hükümeti, işletmelerin potansiyel maliyetlerini ve takipteki alacakların gerçekçi olmayan fiyatlardan alınıp-satılma riskini üstlenmek istemediği için merkezi olmayan özel kesim tarafından faaliyetleri yürütülen varlık yönetim şirketlerinin kurulmasını desteklemiştir (Mesutoğlu, 2001:28).

Tayland Hükümeti, yeniden yapılandırma çalışmalarında izlenecek temel hedefler kapsamında 1997 Ekim ayında, faaliyetleri durdurulan 58 şirketin rehabilitasyon planlarının değerlendirilmesi, faaliyetlerine son verilmiş finans şirketlerindeki mevduat sahipleri ve kredi vermiş kurumlara yardımcı olma ve kurumun rehabilitasyon planlarını onaylamadığı finans şirketlerinin likiditelerini yönetmek

amacıyla Finansal Sistemi Yeniden Yapılandırma Kurumu (Financial System Restructuring Agency, FRA) kurulmuştur. Bu çerçevede yapılan değerlendirmeler neticesinde 58 şirketten sadece 2 tanesinin faaliyetlerini devam ettirebileceğine karar verilerek 56 tanesi tasfiye sürecine sokulmuştur. Geri kalan 58 şirketin aktifleri sınıflandırıldıktan sonra satışa sunulmuş, birinci ve ikinci sınıf aktiflerden %47, üçüncü sınıf aktiflerden ise %37 oranında dönüş sağlanmıştır. Hükümet, FRA'nın şirket yapılandırmalarından daha ziyade sorunlu varlıkların tasfiyesine yoğunlaşması nedeniyle borçların yeniden yapılandırılmasına yönelik uygulamalar için yeni yöntemler arayışına girmiştir (Sipahi,2003:60-63).

Tayland Hükümeti, bankalara olan borçların yeniden yapılandırılması hususunda Londra Yaklaşımına benzer gönüllülük esasına dayalı bir yaklaşım belirleyerek, Haziran 1998'de Tayland Merkez Bankası yöneticilerinin başkanlığını yaptığı ve mali ve kurumsal sektör temsilcilerinin de yer aldığı Tayland Bankası bünyesinde Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Danışma Komitesi (CDRAC) kurdu. CDRAC, alacaklı ve borçlu tarafların temsilcilerini içeriyordu. CDRAC üyeleri, öncelikli vakaları belirleyerek adına "Bankok Kuralları" denilen gönüllü çalışmalara rehberlik etmek için bir dizi ilke ve çalışma takvimleri geliştirerek, kurumsal yeniden yapılandırmanın önündeki yasal ve düzenleyici engelleri çözmeye çalıştılar (Lieberman vd, 2005:105).

CDRAC, Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Çerçevesi 19 ilkeden oluşmakta olup, Bunlar;

- i. Yeniden yapılandırma kapsamına alınan işletmelerin finansal yeniden yapılandırılmasının yanında uzun vadede şirketin hayatta kalmasını sağlayacak operasyonel yapılandırmanın da gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- ii. Yeniden yapılandırmada, Tayland Merkez Bankasının düzenlemelerine uygun olan varlıkların rehabilitasyonu öncelikli olarak gerçekleştirilmelidir.
- iii. Şirketlerin borç yapılandırmalarında yapılacak işlemler bir takvim dâhilinde yürütülmelidir.

- iv. Borç yapılandırma sürecinde, borçlu şirketler istenilen bilgileri alacaklı kurumlara sunuyor, izlenen takvime uygun olarak yapılan toplantılara katılım sağlıyorlar ise borçlu şirketlere kararların uygulanmasına yönelik zaman tanınmalıdır.
- v. Yeniden yapılandırma görüşmelerine hem borçlular hem de alacaklı kurumlar uzman temsilciler ile katılım sağlamalıdır.
- vi. Yeniden yapılandırma çalışmalarının etkili şekilde sürdürülebilmesi ve koordinasyon sağlanması için lider bir kuruluşun seçilmesi ve bir yetkilinin bu işin başına atanması gereklidir.
- vii. Birden fazla alacaklı kuruluşun bulunması durumunda taleplerin karşılıklı müzakere edileceği koordinasyon ve idari temsilciler komitesi oluşturulmalıdır.
- viii. Yeniden yapılandırma sürecinin şeffaf bir biçimde sürdürülebilmesi için doğru bilgilere dayanarak kararlar alınmalıdır.
- ix. Yeniden yapılandırma çalışmalarını yürütmek üzere atanacak avukat, danışman ya da muhasebe uzmanlarının yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmaları gereklidir. Aynı zamanda bu kişilerin gerekli kaynaklara erişimlerinin sağlanması önemlidir.
- x. Yapılandırma sürecindeki profesyonel danışmanların maliyeti borçlu tarafından karşılanmakla birlikte, lider kuruluşun ya da diğer komite üyelerinin doğrudan çıkar sağlamalarının engellenmesi adına denetimin yapılması oldukça önemlidir.
- xi. Yapılandırma sürecinin sağlıklı yürüyebilmesi, hukuksal ve idari denetimin yapılabilmesi adına yapılandırma süreci ile ilgili işlemler hakkında Maliye Bakanı ve Tayland Merkez Bankasına rutin olarak bilgi verilmelidir.
- xii. CDRAC, yapılandırma işlemlerini takip etmenin yanında, kamu menfaatinin korunabilmesi amacıyla bu sürecin kolaylaştırılması için gerektiğinde aracılık görevi üstlenmelidir.
- xiii. Alacaklı kredi kuruluşlarının tazminat hakları korunmalıdır.

- xiv. Yapılandırma çalışmaları sırasında verilen ek kredilerin tahsilatlarında diğerlerine göre öncelik verilmelidir.
- xv. Yüksek faizli ve tüm yapılandırma maliyetini borçluya yükleyen yeniden yapılandırma seçeneklerinden kaçınılarak, düşük faizli yapılandırma seçenekleri tercih edilmelidir.
- xvi. Borç takasları mümkün olmakla birlikte, borcu devralanların yapılandırma sürecini olumsuz etkilemeyeceğine dair garanti sağladığı durumlarda tercih edilmelidir.
- xvii. Yeniden yapılandırma maliyetleri taraflar arasında adil olarak dağıtılmalı ve tarafların hukuksal öncelikleri göz ardı edilmemelidir.
- xviii. Kredi kuruluşları, borçlu şirket ile ilgili yargı sürecini başlatma hakkına sahip olmakla birlikte, bu durumun ülke ekonomisi ve diğer borçlular için doğuracağı sonuçları dikkate almalıdır.
- xix. Tüm bu ilkeler yapılandırma sürecine dâhil olan tüm tarafların onayı ile ertelenebileceği gibi askıya alınması da mümkündür (Duvan, 2001b:32).

Yeniden yapılandırma süreci, CDRAC'ın sürecin kapsamında yer alacak şirketleri ilan etmesiyle başlar. 15 gün içerisinde borçlular kendilerine tebliğ edilen katılım formlarını, istenilen belgeleri ve ödeme planının lider kuruluşa sumak zorundadır. Alacaklı kuruluşlar borçlunun yapılandırma talebini ve sunulan belgeleri detaylı olarak inceleyerek talebin uygun olup olmadığını değerlendirilir. Red kararı çıkması durumunda, sebepleri borçluya yazılı olarak tebliğ edilmek zorundadır. Müzakere sürecinde sorun yaşandığında lider kuruluş ya da yönetim komitesi alacaklı kuruluşların onayı ile CDRAC'dan arabuluculuk yapmasını talep edilebilir. Yapılandırma süreci katılım formunun imzalanmasından itibaren 60 gün, CDRAC'ın arabuluculuk kararını bildirdiği durumlarda ise 25 gün içinde sonlandırılmak zorundadır. Yapılandırma kararı borçlu tarafından kabul edildiğinde yapılandırma anlaşması taraflarca imzalanarak süreç tamamlanır. Ancak borçlu kararı kabul etmediğinde 10 gün içinde borçlu ya da alacaklı kuruluşlar CDRAC'ın arabulucu olarak sürece dâhil olmasını talep edebilir. Yapılandırma kararının borçlu tarafından kabul edilmemesi ya da borçlunun yapılandırma sürecinde gerekli işbirliğinde bulunmaması durumunda yapılandırma kararından itibaren 120 gün içinde yasal

yollara müracaat edilebilir. Her durumda CDRAC'ın yapılandırma listesini yayınladığı tarihten itibaren en geç 160 gün içinde süreç tamamlanmalıdır, sonuç alınamadığı durumda alacaklılar yasal süreci başlatabilirler (Şimşek,2002 akt Sipahi, 2003:69-70) Yeniden yapılandırma planını imzalamak için alacaklıların %75'inin onayı gereklidir. Alacaklıların sadece %50-75'inin planı desteklediği durumlarda, plan değiştirilebilir ve yeniden alacaklıların onayına sunulabilir. Alacaklıların yapılandırma sürecinin bozulmasına neden olmalarını engellemek adına Tayland Merkez Bankası'na uyumunu sağlamak için para cezaları ve kınama cezaları verme yetkisi verilmiştir (Lieberman, 2005:105-106).

Tayland Hükümeti, geçerli olan İflas Yasası'nın borçlu şirketlerin nasıl rehabilite edileceğine ilişkin düzenlemeleri içermemesi ve borçlu şirketlere sağlanacak ek finansman olanaklarını düzenleyen yasal bir koruma olmaması nedeniyle yapılan eleştirileri dikkate alarak bu eksiklikleri gidermeye çalışmıştır. Borçlu ve alacaklıların yasal sürece başvurmadan “Bangkok İlkeleri” çerçevesinde uzlaşmaları konusunda gerekli değişiklikleri yaparak, borçlu ve kreditorler arası yapılan anlaşmaların küçük borçluları da kapsayacağı hükme bağlanarak yapılandırma sürecine hız kazandırmıştır. Yine, 40 bin Baht altında kalan kredi alacakları konusunda temyiz sürecine gidilemeyeceği konusunda çıkartılan hüküm mahkeme süreçlerinde oluşabilecek sıkışıklığı önlemiş, miktarı büyük olan kurumsal borçların daha kısa sürede çözülmesi sağlanmıştır. Ayrıca, Yeniden yapılandırma sürecinde ortaya çıkacak muhtemel vergi yükünü azaltmak adına Gelir Vergisi, KDV, Damga Vergisi ve Özel İşlem Vergisi'nde istisna ve muafiyetler getirilerek yapılandırmanın maliyetleri düşürülmeye çalışılmıştır (Sipahi, 2003:71).

CDRAC, 25 Haziran 1998'den 30 Eylül 2006'ya kadar 8 yıl 3 aylık bir süre için borç yeniden yapılandırma sürecini kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. CDRAC, kuruluşundan itibaren 2.881.914 Baht kredi bakiyesi olan 17.964 vaka, hedef borçlu olarak belirledi ve bunlardan 14.650'si 1.926.665 Baht kredi bakiyesi ile borç yeniden yapılandırma sürecine girdi. Yapılandırma kapsamına alınan vakaların %80'ini ifade eden toplam 11.655 vaka ile 1.501.269 Baht'lık borç başarıyla yeniden yapılandırıldı. 1997 krizinden kaynaklanan borç yeniden yapılandırma yüküne yaptığı önemli

katkının ardından CDRAC, 1 Ekim 2006 tarihinde resmen faaliyetini durdurmuştur (Bank of Thailand, 2006:31).

3.2.4. Malezya

Asya mali krizi 1997'nin ikinci yarısında Malezya'yı etkilemeye başladığında, ülke diğer Asya ülkelerine göre daha güçlü bir konumdaydı. 1990'ların başlarından ortalarına kadar Malezya en hızlı büyüyen Doğu Asya ekonomilerinden biriydi. Çin'in %9 ila 14 büyüdüğü dönemde, Endonezya ve Tayland ile birlikte Malezya, yıllık %7 ila 12 arasında yüksek ekonomik büyüme oranlarına sahipti. Doğu Asya'nın yeni sanayileşmiş ekonomilerinden biri olan ülkede ekonomik göstergeler genel olarak iyiydi, ılımlı enflasyona sahipti ve önemli mali dengesizlikler yoktu. Malezya Ulusal Ekonomik Eylem Konseyi tarafından bildirildiği üzere, 1996'ya kadar olan beş yıl boyunca, Malezya'nın reel GSYİH büyümesi yılda ortalama %8,7, enflasyon yaklaşık %3,8 ve işsizlik oranı sadece %2,5'tu. Haziran 1997 itibarıyla, Malezya'nın 45,2 milyar dolar gibi (Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın % 42'si kadarı) nispeten düşük bir dış borcu vardı. Borç servis oranı, 1996'da ihracatın sadece %6,1'iydi. Ülke %38,5 ile tasarruf oranı en yüksek ülkelerden biriydi. Asya'daki beşinci en büyük borsaya sahipti. Bankacılık sektörü %12,2'lik sermaye yeterlilik oranı ve %2,2'lik takipteki kredi oranı ile oldukça iyi durumdaydı (Putih, 2005:209-210).

1998 yılının ilk aylarından itibaren krizin etkilemeye başladığı ülkede ekonomik daralma yaşanmaya başlamış ve bankacılık sektörü sorunlu alacaklarında artış yaşanmıştır. Malezya hükümeti, yaşanan sorunlarla mücadele edebilmek adına Ulusal Ekonomiyi Düzeltme Programını (NERP) uygulamaya koymuş, bu program kapsamında da Ulusal Ekonomi Eylem Konsey'i (NEAC) oluşturmuştur. NEAC'ın, finansal piyasalara baş gösteren güvensizlik ortamıyla baş edebilmek ve piyasayı dengeye kavuşturabilmek adına Aktif Yönetim Şirketlerinin kurulmasını faydalı olacağını beyan etmesi üzerine, Haziran 1998'de Maliye Bakanlığı bünyesinde Pengurusan Danaharta Nasional Berhad (DANAHARTA) kurulmuştur. Diğer yandan Danamodal Nasional Berhad (DANAMODAL) ve Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Komitesi (CDRC) adında iki kurumun daha kurulmasıyla, Malezya krizle mücadele stratejisini belirlemiştir (Hawkins, 1999 akt Sipahi, 2003:80).

DANAHARTA ile, yabancı sermayeli bankalar da dahil olmak üzere, bankaların sorunlu kredilerinin ve diğer varlıklarının devir alınarak rehabilite edilmesi ve bankaların portföy yönetimi sorunlarının azaltılarak, asıl faaliyet konusu olan kredi verme faaliyetlerine odaklanabilmeleri, bu sayede de ekonomik canlanmanın hızlandırılması amaçlanmıştır. Bankaların sorunlu kredi oranlarını sürdürülebilir bir seviyede tutulmasına çalışılmıştır (Mesutoğlu, 2001:18). Danaharta, 47,5 milyar Ringgit değerindeki sorunlu krediyi devir aldıktan sonra, 35,8 milyar Ringgit'lik kısmı yeniden yapılandırma kapsamına alınmış ve bunun 23,8 milyar Ringgit'lik kısmı tahsil edilmiştir (Suadiye, 2003:11). Diğer önemli bir strateji de, bankacılık sektörünün sermayesinin artırılması konusuydu. Yaşanan kayıplar nedeniyle sermayesi aşınmış ancak varlığını sürdürebilecek durumda olan finansal kurumları sermaye desteği sağlamak üzere DANAMODAL kuruldu. 1998'de DANAMODAL, çeşitli finans kuruluşlarının 6,15 milyar Ringgit tutarındaki kredilerini satın alarak 10 finans kuruluşuna sermaye desteği sağlamıştır (Lee, Rosenkranz ve Ginting, 2021:153).

Diğer taraftan Haziran 1999'da Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Komitesi (CDRC) kurularak reel sektörün finansal sorunları ile bankacılık sektörü sorunlu alacaklarını birlikte ele alacak eş zamanlı çözümler üretilmeye çalışılmıştır. CDRC, Londra yaklaşımı örnek alınarak geliştirilen, reel sektörün geri ödemede sıkıntılar yaşadığı, finansal kurumlara olan borçların yasal sürece başvurmadan tarafların kendi aralarında mutabakat sağlamaya yönelik oluşturdukları bir platform niteliği taşır (Küçükbaşakçı, 2004:85). CDRC, Tayland'daki CDRAC gibi, Londra Yaklaşımının benimsediği amaç ve ilkeler çerçevesinde oluşturulmuş olup, tarafların mahkeme süreçlerine gitmeden gönüllülük esasıyla üzerinde anlaşacakları bir plan dâhilinde, yüksek tutarlı borçların yeniden yapılandırılması hedeflenmiştir. Böylelikle, faaliyetlerine devam edebilecek durumda olan işletmelerin tasfiye edilmesinin önüne geçilmesi, ülkenin üretim ve istihdam kapasitesinde artış sağlanabilmesi, bankaların kurumsal yeniden yapılandırmada daha etkin rol oynamaları mümkün hale gelmiştir (Sipahi, 2003:89).

Londra Yaklaşımında olduğu gibi, finansal sıkıntı sürecinde olan firmaların hangi koşullarda yapılandırılabilceği borçlu ve alacaklı taraflara bildirilmekle

birlikte, yapılandırma kapsamına alınacak firmaların varlıklarının garanti altına alınması söz konusu değildir (Sipahi, 2003:89). CDRC'nin yasal bir statüsü bulunmamakta ve herhangi bir yasal mevzuatla desteklenmemektedir. Bununla birlikte, borç yeniden yapılandırma müzakereleri, Bank Negara Malaysia tarafından atanan ve bir sekreteryaya tarafından desteklenen kamu-özel sektör ortaklığındaki bir yönlendirme komitesi tarafından desteklenmektedir (Putih, 2005:218). Esnek bir yapıda olan CDRC, hükümet tarafından belirlenmiş ilkeler dâhilinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu ilkeler;

- i. Finansal borçların yeniden yapılandırılması programı kapsamına; tasfiye veya devir süreci içinde olmayan, varlığını sürdürebilecek durumda olan ve en az üç bankadan aldığı kredilerin toplamı 50 milyon Ringgit ve üzerinde olan şirketler alınabilir.
- ii. Yapılandırma sürecinde kararlar, borçlu ve alacaklılar arasında eksiksiz ve doğru bilgi akışı sağlanarak alınmalıdır.
- iii. Yapılandırma sürecinde kredi alacakları için 60 gün duraklama dönemi uygulanarak daha sağlıklı kararlar alınabilmesi sağlanır. Bu süre içinde mevcut kredi kanalları açık tutulmalıdır.
- iv. Oluşturulacak Kreditörler Komitesi, tüm alacaklıların en az %75'ini temsil etmelidir.
- v. Sürecin yönetimi için alacaklı kuruluşlar arasından Lider Banka seçilmelidir.
- vi. Kreditörlerin teminat altına alınan varlıklar üzerindeki mevcut hakları devam edecektir.
- vii. Yapılandırma sürecinde, yeni açılan kredilere öncelik verilecektir.
- viii. Yapılandırma sürecine zarar vermemek şartıyla borç takaslarına izin verilecektir.
- ix. Yeniden yapılandırma sürecinin tüm maliyetleri borçlular tarafından üstlenilecektir.
- x. Şirketler Kanunu 176. maddesi kapsamında kreditörlerin takip hakkını engelleyen firma, bankalar ile kredi borcunun dondurulduğu dönem için anlaşma sağlarsa takibin durdurulması kararını geri alabilir.

- xi. Borç yapılandırma sözleşmeleri gereğince alacaklıların üstlenmek zorunda kalacağı kayıplar, tüm alacaklılar arasında adaletli şekilde paylaşılacaktır (Sipahi, 2003:89-90)

CDRC tarafından belirlenen bu ilkeler çerçevesinde yeniden yapılandırma süreci işleyişi şöyledir;

- i. Kredi borçluları ya da (alacaklılara tanınan hak kapsamında) kredi alacaklıları CDRC'a borç yapılandırma başvurusunda bulunur. Kredi borçlularının tüm belgeleri eksiksiz ve doğru olacak şekilde başvuru esnasında sunması gerekir.
- ii. Başvuru CDRC sekreteryasına yapılır ve başvurunun istenilen şartları taşıyıp taşımadığı incelenir. Sekreteryaya, başvuruyu olumlu bulduğu takdirde borçlu ve büyük alacaklıların katılacağı bir toplantı ile yapılandırma talebinin değerlendirilmesini sağlar.
- iii. Toplantıdan yapılandırma kararı çıktığında, taraflar sekreteryadan sürecin planlanmasını talep ederler. Çalışmaların planlamasında sorumlu danışman ataması yapılır ve bu süreçte yasal takip süreçleri alacaklılar tarafından durdurulur. Taraflar arası koordinasyonu sağlamak üzere Lider Banka seçimi yapılır.
- iv. Danışman, Kreditorler komisyonuna yapılacak yapılandırma çalışmalarının alanı ve müracaat koşulları ile ilgili çalışmaları başlatır.
- v. Borçlunun ödeme gücünün tespitiyle ilgili rapor hazırlanarak, kreditor ve borçlulara sunulur.
- vi. Kreditorler komitesi raporu inceleyerek, kreditorlere bir tavsiye metni düzenler.
- vii. Kreditorler toplantısında alacakların %75'ini sağlayacak bir çoğunluk oluşturulduğunda, danışman raporunu onaya sunar. Komite tarafından onaylanması durumunda, borçlu ile alacaklı kredi kuruluşları arasında "alacağın durdurulması" anlaşması yapılır.
- viii. Raporun kreditorler tarafından onaylanmasından sonra, yapılandırma teklifi uygulanma sorumluluğu borçlunun üzerindedir. Yapılandırma sürecinde tüm gelişmeler danışman tarafından kreditorler komitesine bildirilmelidir. CDRC

Yönetim Komitesi, yapılandırma sürecinin daha hızlı ilerlemesi için bürokratik engellerin kaldırılması konusunda taraflara yardımcı olabilir.

- ix. Yeniden yapılandırma planının uygulanması ile yapılandırma süreci son bulur. (Duvan, 2001: 49-52, Sipahi, 2003: 91-92)

Başlangıçta yeniden yapılandırma çalışmaları yavaş ilerlese de Ağustos 2001'de yayınlanan yeni yönergeler ile CDRC'nin kurumsal borç yeniden yapılandırmasını tamamlaması, borçluların temel olmayan varlıklarının elden çıkarılması ve mülkiyet ile yönetimin ayrılmasını içerebilecek operasyonel yeniden yapılandırmayı etkinleştirmesini sağlamıştır. CDRC, Temmuz 2002'de kapatıldığında, arabuluculuk yaptığı ve 52,5 milyar Dolar'lık toplam borcu içeren 48 yeniden yapılandırma başvurusunun tamamının çözülmesine yardımcı olmuştur (Putih, 2005:218).

3.2.5. Endonezya

1997 yılında Asya Krizi öncesinde, ülke düşük enflasyon oranlarına sahip, 20 milyar ABD Doları döviz rezervi bulunan, 900 milyon ABD Dolarından fazla dış ticaret fazlası veren ve bankacılık sektörünün iyi durumda olduğu bir ülkedi. Endonezya Rupisinin ABD Doları karşısında güçlü durumda olması nedeniyle ülkedeki pek çok firma ABD Doları cinsinden borçlanmakta, bu dönemde bu durum sorun yaratmamaktaydı (Balı, Büyükşalvarcı,2011:172). Ancak 1997'de Tayland Baht'ının Dolar karşısında yaşadığı sert düşüşler sonrası önce Rupiah'ın band aralığı %8-%12 genişletilmiş, Ağustos 1997'de ise serbest kur düzenlemesine geçilmiş ancak Rupiah'ın değer kaybı durdurulamamış, dolar cinsinden borçlu şirketlerin bilançoları olumsuz etkilenmiştir (Raghavan, 1997). Sermayenin yurt içine çekilmesi adına faiz oranları arttırılması ile borçluluk oranları yüksek bankaların faiz oranlarındaki artışa karşı zayıf olması nedeniyle ekonomik durum daha da kötüleşmiştir. Kriz sürecinde, mevcut şirketlerin %75'inin iflas ettiği Endonezya'da bankacılık sektörü çok ciddi zarar görmüştür. Sermaye yeterlik oranı %4'ün altına düşen bankalardan yeniden yapılandırılması mümkün olan 9 tanesine 4 yıl içinde geri ödenmek şartıyla kurucu ortakların 16 milyar dolar tutarındaki aktifleri rehin edilerek Merkez Bankası

tarafından likidite desteği sağlanmış, yeniden yapılandırılması uygun görülmeyen 38 banka ise kapatılmıştır (Tulay ve Erdönmez, 1999:4).

Ekonomisi iyice kötüleşen Endonezya, 1997 Kasım'da IMF ile 3 yıllığına 10 milyar USD'lik stand-by anlaşması imzalanmış, malî yapısı bozulan bankaların kapatılması ve kamu harcamalarının kısılması gibi konuları içeren reformlar ciddi olarak ele alınıp uygulanmadığı için ekonomideki kriz daha da derinleşmiştir. 1998 Ağustos'unda yeni ve güçlendirilmiş bir programı içeren 26 aylık, 6,3 milyar USD'lik bir Stand-by anlaşması daha imzalanmıştır. Malî sistemi yapılandırma programının bir parçası olarak, Varlık Yönetim Şirketi kurulmuş ve batık krediler bankalardan devir alınmıştır. Bu durum, devleti bankacılık sektörü varlıklarının %80'inin sahibi olması durumuna getirmiştir (Aslan, 2003:14).

Endonezya'da yaşanan ekonomik krizin aşılması, reel sektör firmalarının yapılandırılması, sorunlu kredilerin tasfiye edilmesi ve banka yapılandırmalarını gerçekleştirmek üzere çeşitli kurumlar görevlendirilmiştir. Bunlardan ilki, Endonezya Banka Yeniden Yapılandırma Örgütü olan (Indonesian Bank Restructuring Agency) IBRA'dır. IBRA, kriz öncesinde %13 seviyelerinde olan toplam sorunlu kredi oranı, kriz ile birlikte %69 seviyelerinde ulaşınca sorunlu kredi oranlarını düşürmek, reel sektör ve bankacılık sektörlerini yeniden yapılandırmak amacıyla 1998 yılı başlarında kurulmuştur. Faaliyet süresi 5 yıl olarak belirlenen ve sorunlu kredi oranını %5'lere indirmeyi planlayan IBRA'nın görevleri şöyledir (Mesutoğlu, 2001:31).

- i. Kendisine devir edilen bankaların yeniden yapılandırılmasını gerçekleştirmek,
- ii. Bankaların gayrimenkul ve kredi gibi varlıklarını Varlık Yönetim Şirketi aracılığı ile tasfiye etmek,
- iii. Devletin, banka yeniden yapılandırmaları için kullanmış olduğu fonların geri dönüşümünü sağlamak

IBRA, Nisan 1998'de 16 bankanın kontrolünü devir almış, bu bankalardan 7'si kapatılmış, devir alınan bankaların 6'sında ise yönetim değişikliğine gidilmiştir (Enoch, Badwin, Frecaut ve Kovanen, 2001) Yapılan incelemeler, sorunlu kredilerin en az %55'inin 6 sorunlu bankada olduğunu ortaya çıkarmıştır (Lindgren, Balino, Enoch, Guide, Quintyn ve Teo, 1999:61). GSYİH'nın %19'unu temsil eden 234 trilyon

Ruppi'lik takipteki alacaktan sorumlu olan IBRA, 1998'deki %48,6 olan sorunlu kredi oranını, 2001'de %31,9'a ve 2003'te %6,8'e düşürülmesini sağlamıştır (Arner, Avgouleas, Gibson, 2021:51).

Diğer taraftan bankaların sorunlu alacaklarını tahsil etmelerine yardımcı olabilmek üzere IBRA'nın bünyesinde varlık yönetim birimi kurulmuştur. Bu birim, ülkenin 11 farklı bölgesinde açtığı ofisler ile faaliyetleri durdurulmuş ve devralınmış bankaların, kamu bankalarının, sermaye artırım programına iştirak etmekte olan özel bankaların varlıkları alınmaktadır. Takipteki alacakların dışında canlı kredi, taşıtlar, ofis malzemesi ve gayrimenkul de varlık olarak alınmaktadır. IBRA, 2001 yılının başlarında, yirmi bir finans kuruluşundan 157 trilyon Rupiah (13,4 milyar Amerikan Doları) varlığı devir almıştır (Mesutoğlu, 2001:31-32).

Bunların dışında Endonezya Hükümeti, Temmuz 1998 Frankfurt anlaşmasının ardından Endonezya Borç Yeniden Yapılandırma Kurumunu (INDRA – Indonesian Debt Restructuring Agency) kurmuştur. INDRA, borç yeniden yapılandırmasını hızlandırmak ve nakit sıkıntısı çeken şirketlere geçici finansmanı teşvik etmek amacıyla iç ve dış borçların gönüllü olarak yeniden yapılandırılmasına yönelik “Jakarta İnsiyatifi” adı verilen bir dizi genel ilke ortaya koymuştur (Stone, 1998:19). Jakarta İnsiyatifi ile özellikle krizin derinleşmesinde büyük etkisi olan reel sektör dış borçlarının yeniden yapılandırılması ve reel sektörün dış borçları sebebiyle kur riskinden etkilenmelerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Yapılandırma süreci, borçlu şirketin bir yönetim komitesi oluşturulması için ana borç verenlerine başvurması ve alacaklılar tarafından durumun korunması sürecinin¹⁰ kabul edilmesiyle başlar. Alacaklılardan oluşan yönetim komitesi, şirket tarafından önerilen kurtarma planını değerlendirmek üzere bir danışman atar ve borçlunun yapılandırma planı değerlendirilir. Tüm borç verenler aynı görüşte değilse, iflas kanunu ile oluşturulmuş ve ticaret mahkemesinin onayına tabi olan “önceden müzakere edilmiş” bir plan alacaklıların asgari çoğunluğunun onayı ile yürürlüğe girer. Jakarta İnsiyatifi, borsa

¹⁰ Durumun Korunması Süreci”, tarafların gerek kendi aralarındaki gerekse borçlu ile olan mevcut hukuki statünün, teminat yapısının, ilişki düzeyinin ve borçlu ile ortaklarının varlıklarının, öngörülen makul bir müzakere süresi boyunca korunmasını içeren bir süreçtir (TBB,2021:11)

başkanı tarafından yönetilen, INDRA, yerli ve yabancı kredi kurumları, devlete ait kurumlar ve şirketlerin temsilcilerini içeren bir görev gücü tarafından desteklenmektedir (Hawkins, 1999:216-217). Bu görev gücü, yeniden yapılandırmanın önündeki engelleri kaldırmak, başvuruların tek noktadan Jakarta İnsiyatifi ile yeniden yapılandırma kapsamına alınmasını sağlamıştır. Borçlu şirketlerin borçlarının %87'si ilk iki ya da üç yıl sadece ödemesiz olacak şekilde sekiz ya da daha fazla yıla yayılmıştır. Borcun yaklaşık üçte biri öz sermayeye çevrilmiştir (mevcut nakit bakiyelerden, varlık satışından, varlık-borç takaslarından). Yeniden yapılandırılan borcun sadece %5'inin hemen geri ödemesi şart koşulmuştur (Claessens, 2005:19). Toplamda 220.000 kişiye istihdam sağlayan 125'in üstünde şirket yeniden yapılandırma talebinde bulunmakla birlikte, 1999 Mart ayı ortalarına kadar sadece 15 şirket yeniden yapılandırma kapsamına alınmıştır (Hawkins, 1999:217).

3.3.Türkiye’de Uygulanan Finansal Yeniden Yapılandırma Yaklaşımları, Uygulama ve Sonuçları

Ülkemizde Kasım 2000 ve Şubat 2001 finansal krizi kamu sektörünün dışında reel sektörde de ciddi sıkıntılar meydana getirmiştir. Reel sektör kuruluşları yaşanan kaynak bulma sıkıntısı ve iç talepteki daralma ile başlayan durgunluk ile tam bir finansal darboğazın içine girmiştir. Finansal sıkıntı içindeki işletmelerin mali kesime olan borçlarını geri ödeyebilmesi, üretime ve istihdama olan katkılarının devam ettirilebilmesi, ekonomide tekrar büyümeye geçilebilmesi amacı kapsamlı bir yeniden yapılandırma programının hayata geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede, Londra Yaklaşımına benzer bir anlayışla, 2003 yılında İstanbul Yaklaşımı, 2006 yılında da KOBİ’ler için Anadolu Yaklaşımı adı verilen yeniden yapılandırma programları uygulamaya konulmuştur.

2018 yılında döviz kurlarındaki ani yükselişler, beraberinde gelişen Merkez bankası faiz artırımları ve enflasyonun rekor seviyeler ulaşması Türkiye’de 2001 yılına benzer piyasa koşullarının oluşmasına neden olmuş, yaşanan gelişmelerden ekonominin tüm aktörleri olumsuz etkilenmiş, sektöründe lider konumda olan pek çok reel sektör kuruluşu borçlarını ödeyemez duruma gelmiştir. Piyasalarda yaşanan

olumsuzlukları kontrol altına almak isteyen kamu otoriteleri bir dizi önlem almak zorunda kalmışlardır. Bunlardan biri de, 2001 yılı ekonomik krizi sonrasında İstanbul Yaklaşımı adıyla uygulamaya konan yeniden yapılandırma programının bir benzeri olan Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Programının hayata geçirilmesi olmuştur.

Bu kısımda Türkiye’de uygulanan İstanbul Yaklaşımı, Anadolu Yaklaşımı ve 2019 Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Programları ele alınmış, kapsam ve sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır.

3.3.1. İstanbul Yaklaşımı

2000 Kasım ve 2001 Şubat krizlerinin ardından yaşanan ekonomik belirsizlik, faiz oranlarındaki yükseliş, artan fon maliyetleri nedeniyle pek çok şirket faaliyetlerine devam edemez noktaya gelmiş, faaliyetlerine devam edenler ise mevcut koşullarda yeni yatırım yapmaya tereddüt etmişlerdir. Bunun sonucunda üretim ve ihracat gerilemiş, ödenmeyen kredilerin miktarında büyük artışlar yaşanmıştır. Piyasalarda oluşan panik havası nedeniyle mudilerin bankalardan mevduatlarını çekmesi, verilen kredilerin geri ödenmemesi ülkeyi derin bir bankacılık krizine sürüklemiştir. Ekonomik belirsizlik, verilen kredilerin geri dönmemesi, finans sektörünün reel sektöre kredi vermek istememesine neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler, ülkenin ekonomik aktörlerini hayata geçirmiş, ekonomik istikrarın yeniden sağlanması ve krizin etkilerini sınırlandırılması adına tedbirler almaya yöneltmiştir. Alınan önlemlerin en önemlilerinden biri, geri dönmeyen sorunlu kredilerin çözümünde “Londra Yaklaşımı” olarak adlandırılan uluslararası çözüm yönteminden esinlenerek hayata geçirilen “İstanbul Yaklaşımı” adı verilen yeniden yapılandırma programıdır (Suadiye, 2006:12).

İstanbul Yaklaşımı adıyla uygulamaya konulan Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı, ülke ekonomisine katma değer kazandırdığına inanılan ve yaşadığı finansal sıkıntılar nedeniyle geri ödeme problemi yaşayan firmaların gelecekteki nakit akışları göz önüne alınarak, alacaklı kuruluşların uygun gördüğü makul olan bir süreç içinde ve uygun koşullarda, mali kesime olan borçlarını geri

ödeyebilmesine olanak sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere borçlu firmaların yanı sıra, bu firmalarla bağlantılı diğer kuruluş ve hissedarların da özveri ile bu sürece dâhil olacakları bir uzlaş platformunun oluşturulması amaçlanmıştır (Erdönmez ve Tulay, 2003:13).

Bu amaçla Türkiye Bankalar Birliği 21 Ağustos 2001 tarihinde, reel sektör ve finans kuruluşlarının üst düzey yönetici ve temsilcilerini sorunların çözümüne ön ayak olması açısından Finans Üretim Danışma Kurulu oluşturarak bir araya getirmiş, çözümün tüm tarafların beklentilerinin dengeli bir şekilde karşılanabilmesi amaçlanmıştır. Türkiye ekonomisinin tüm boyutları ile ele alındığı toplantıda dünyada benzer krizler geçiren ülke örneklerinden hareketle Türkiye'nin içinde bulunduğu krizden çıkış yolları tartışılmıştır (Erdönmez ve Tulay, 2003:9). Londra Yaklaşımına uygun şekilde, sorunlu kredilerin taraflarca ortak belirlenen lider bir banka önderliğinde ve oluşturulan bir komite aracılığıyla mahkeme sürecine gitmeden çözülmesine yönelik bir stratejinin izlenmesi konusunda uzlaşma sağlanmış ve kamuoyunda İstanbul Yaklaşımı olarak bilinen Finansal Yeniden Yapılandırma Programı (FYYP) hayata geçirilmiştir.

3.3.1.1. İstanbul Yaklaşımı'nın Yasal Zemini

Finansal Yeniden Yapılandırma Programı ile hem ülke ekonomisi için katma değer sağladığı düşünülen finansal sıkıntı içinde olan işletmelerin finans kurumlarına olan borçlarını geri ödeyebilmelerini mümkün hale getirmek hem de finansal kurumların bilançolarında iyileşme sağlamak adına, taraflar arası uzlaşma sağlanması amaçlanmıştır. Finansal Yeniden Yapılandırma Programı'nın yasal zemininin oluşturulmasına yönelik olarak gerçekleştirilen yasal düzenlemeler şunlardır: (Suadiye, 2006:12)

- i. Bunlardan ilki, 31 Ocak 2002 tarihinde 24657 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Maddelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'dur. Bu kanun ile finansal yeniden yapılandırma programının çerçeve anlaşmaları ile düzenleneceğini ifade etmektedir Finansal yeniden

yapılandırmanın kapsamı, tarafların nitelikleri, yapılandırma sözleşmelerinin asgari tutar ve şartları ve ayrıca program kapsamında yer alan firmalara sağlanacak vergi indirimleri ve teşvikleri düzenlenmiştir.

- ii. İkincisi ise, 4743 sayılı Kanun'un ikinci maddesi uyarınca hazırlanan ve 11 Nisan 2002 tarihinde 24723 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulamasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmeliğidir. Bu yönetmelik ile çerçeve anlaşmaların işleyişi, onaylanması, kabulü ve uygulanmasına ilişkin prosedürler düzenlenmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanan “Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması” 24 Mayıs 2002 tarihinde 27 banka, 18 banka dışı mali kurum, tasfiye halindeki Emlak Bankası ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından imzalanmış, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu onayıyla 4 Haziran 2002 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır (Suadiye, 2006:14). Çerçeve Anlaşma, borçluların taşınması gereken kriterler, organizasyonun yapısı ve işleyişi, alacaklı kuruluşlara ilişkin prensipler, yapılandırma sözleşmelerinin içeriği, süresi ve uygulama prensipleri, alacaklı kuruluşların kendi aralarında yapacakları sözleşmeler ve sözleşmeye taraf olabilecek diğer alacaklılara ilişkin esaslar, durumun korunma süreci prensipleri düzenlenmektedir. Çerçeve anlaşmanın süresi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu onayından itibaren üç yıl olarak belirlenmiştir. (Erdönmez, 2002a:77).

3.3.1.2. İstanbul Yaklaşımının İşleyişi

Çerçeve Anlaşması’nın amacı, finansal sıkıntı içinde olup, yeniden yapılandırılmaları durumunda faaliyetlerini sürdürmesi mümkün olacak firmaların verimli bir şekilde çalışmalarına imkân sağlanması, istihdam ve üretim kapasitelerinin artırılması, böylelikle hem reel sektör hem de mali sektör kuruluşlarının bilançolarının iyileştirilmesi ve devletin vergi tahsilatlarının artırılması olarak belirlenmiştir (Bahadır, 2007).

Çerçeve anlaşma ile Finansal Yeniden Yapılandırma Programı kapsamına alınabilecek firmaların seçiminde çeşitli kriterler kullanılmaktadır. Çerçeve anlaşmasının uygulama süreci yönünden “büyük ölçekli firmalar” ve “küçük ölçekli firmalar” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Bu kapsamda, 4743 sayılı Kanunu’nun yürürlüğe girdiği 31 Ocak 2002 tarihinden önce açılmış kredilerden dolayı borçlu durumda olan firmalardan,

- i. En az 100 kişi bordrolu olacak şekilde istihdam eden,
- ii. Toplam yıllık ihracatı 15 milyon ABD Dolarını aşan,
- iii. Toplam yıllık cirosu 25 trilyon TL’nin üstünde olan,
- iv. Denetlenmiş bilançosu en az 15 trilyon TL aktif büyüklüğe sahip olan firmalar “büyük ölçekli firma”, bu tanımlamaların dışında kalan firmalar ise “orta ve küçük ölçekli firma” olarak değerlendirilmiştir (Suadiye; 2006:13).

Ayrıca yukarıda belirtilen sınırlamaların dışında firmanın Finansal Yeniden Yapılandırma programı kapsamına alınabilmesi için FYY Çerçeve Anlaşmasında belirtilen aşağıdaki şartları taşıması gerektiği düzenlenmiştir. Buna göre; (Koc, 2010:44).

- Alacaklı kuruluş veya kuruluşlara olan borçlarının geri ödemesi sorunlu hale gelmiş olan ve/veya yeniden yapılandırılmamaları durumunda sorunlu hale gelmesi kaçınılmaz durumda olan kredi borçluları,
- Mal ya da hizmet üretimi yapan ve alacaklı kuruluşlar tarafından ülke ekonomisi için katma değer yarattığı kanaat getirilen işletmeler,
- Desteklenmesi durumunda katma değer yaratmaya devam edeceğine inanılan ve öngörülen sürelerde borçlarını geri ödeme kabiliyetini geri kazanacağına inanılan işletmeler,

Çerçeve Anlaşma kapsamında taraflar arasında uzlaşmanın gerçekleştirilebilmesi amacıyla Koordinasyon Sekreteryası, Hakem Kurulu, Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu ve Lider Banka’nın yer aldığı bir organizasyon yapısı oluşturulur. Buna göre;

- i. **Koordinasyon Sekreteryası (KS);** bir karar organı olmaktan ziyade bir icra organı olup, firma başvurusu ve taahhüt mektubunu alma, Alacaklı Bankalar Kuruluna toplantı yeri ve zamanı belirleme, alacaklı kuruluşlara çağrıda bulunma, bağitlanan sözleşmeleri BDDK'ya bildirme, Lider Banka'nın Hakem Kurulu'na yapacağı başvurulara aracılık etme, yeniden yapılandırma programıyla ilgili Türkiye Bankalar Birliği tarafından açıklanacak rapor ve istatistiki bilgileri konsolide etmekle ile görevlidir.
- ii. **Hakem Kurulu (HK);** büyük işletmelere özgü olmak üzere FYY Çerçeve Anlaşmasında alacaklı şirketlerin asgari %55'inin onayı olmakla birlikte %75'lik çoğunluğun kararı sağlanamadığı durumlarda yapılandırma görüşmelerini öngörülen süreler içinde karara bağlamakla görevlidir.
- iii. **Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu (ABK);** FYY kapsamında yer alan alacaklı kuruluşlardan oluşan birliktir.
- iv. **Lider Banka;** Yapılandırma görüşmelerinin yönetimi, sonuca ulaştırılması ve yapılandırma sürecinin izlenmesinden sorumludur. (Erdönmez, 2002b:15)

Alacaklı Bankalar Komitesinin uygun görmesi halinde firmanın mevcut durumu ve ihtiyaçları göz önüne alınarak yeniden yapılandırma programı kapsamında, (i) firma özelinde belirlenen koşullara uygun olarak mevcut borcun yeni ödeme planına bağlanması, (ii) işletmenin işletme sermayesi ve/veya devam eden ya da yeni başlayacak yatırımlarına ilişkin ihtiyaçları kapsamında yeni finansman sağlanması, (iii) esas faaliyet konusuyla doğrudan ilgili olmayan faaliyetlerinin tasfiye edilmesi, (iv) sermayenin artırılması, (v) yönetimde değişiklik yapılması, (vi) halka arz, (vii) iştiraklerin veya gayrimenkullerin satılması, (viii) ortaklık yapısında değişiklik yapılması (ix) firmanın hisse senetleri üzerinde ABK lehine intifa hakkı tesis edilmesi olmak üzere yukarıda sayılmamakla birlikte işletme için uygun görülecek düzenlemeler tek başına, birden fazla ya da tamamı bir arada olmak üzere uygulamaya konulabilir (TBB, 2002:7).

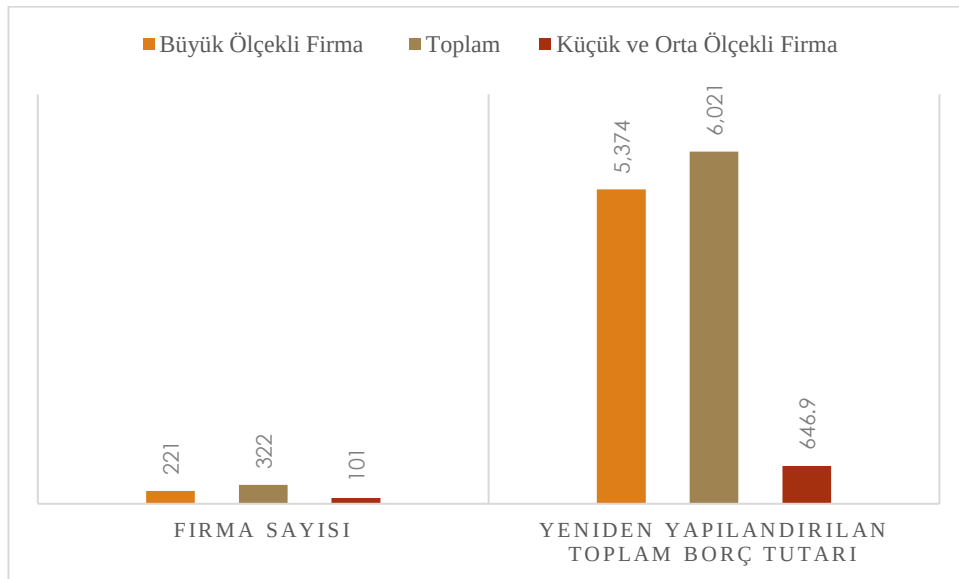
Finansal yeniden yapılandırma programının işleyiş süreci ise şöyledir: (Dünya Gazetesi, 2002 akt Küçükbay ve Demirhan, 2003:9; Erdönmez, 2002b:15; Sipahi, 2003:120-121)

- i. Yeniden yapılandırma süreci borçlu firmanın “Başvuru ve Taahhüt Mektubu” nu alacaklı bankaya sunmasıyla başlar. Başvuru, büyük ölçekli firmalar için borcun en fazla olduğu üç banka içinden herhangi birine; küçük ve orta büyüklükteki firmalar için, borcun %50’sinden fazlasının bulunduğu en az iki bankaya yapılmak zorundadır.
- ii. Taahhüt mektubu, ilgili banka tarafından yapılandırma programının koordinasyonundan sorumlu olan KS’na iletilir ve tüm alacaklı bankaların ve finans kurumlarının toplantı için çağırılması istenir.
- iii. Yapılan ilk toplantıda, borçlu firma ve alacaklı kuruluşlardan oluşan Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu (ABK) arasında diyalogu sağlayacak olan Lider Banka (LB) ile yapılması planlanan işler tespit edilir.
- iv. İkinci toplantı ile yeniden yapılandırılması düşünülen işletmenin, desteklenmesi durumunda ülke ekonomisi için katma değer sağlayıp sağlayamayacağı değerlendirilir.
- v. Firmanın yapılandırma programına alınmasına karar verilmesi durumunda, borçlunun taahhüt mektubunu vermesine takiben 4 ila 6 gün içinde “Durumun Korunması” süreci başlatılır. Bu süreç içinde konsorsiyum üyeleri hiçbir durumda alacaklarını tahsil etmeye yönelik herhangi bir adım atamayacakları gibi konsorsiyum üyeleri arasında farklılık yaratacak girişimlerde de bulunamazlar.
- vi. Alacaklılar konsorsiyumu gerekli görmeleri durumunda alacak tahsilinde uygulanacak yöntemleri, teminat niteliğindeki varlıkların satılmasının koşulları ve diğer konuları da sözleşmede düzenleyebilirler.
- vii. Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu ile borçlu firma arasında borçların yapılandırılmasına yönelik müzakerelerin olumlu sonuçlanmasına müteakip, yeni ödeme planına ilişkin sözleşme imzalanır. İzleme kriterleri belirlenerek izleme süreci başlatılır.

- viii. Alacaklılar Konsorsiyumu, 90 gün içinde yeniden yapılandırma kararı oluşmaması durumunda süreci sona erdirirler.
- ix. Çerçeve Anlaşmanın geçerlilik süresi, anlaşmanın BDDK onayından itibaren gerçekleştirilecek FYYS için 3 yıl ile sınırlıdır.
- x. Çerçeve anlaşmaların taraflarından biri sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmediğini tespit ettiği takdirde, ABK'nın koordinasyon sekreteryası Hakem Kuruluna yazılı olarak durumu bildirir. Hakem Kurulu tarafları dinleyerek nihai kararını verir ve taraflara tebliğ eder. Ayrıca yükümlülüklerini yerine getirmeyen tarafı TBB ve BDDK'ya bildirmek zorundadır.

3.3.1.3. İstanbul Yaklaşımın Sonuçları ve Değerlendirilmesi

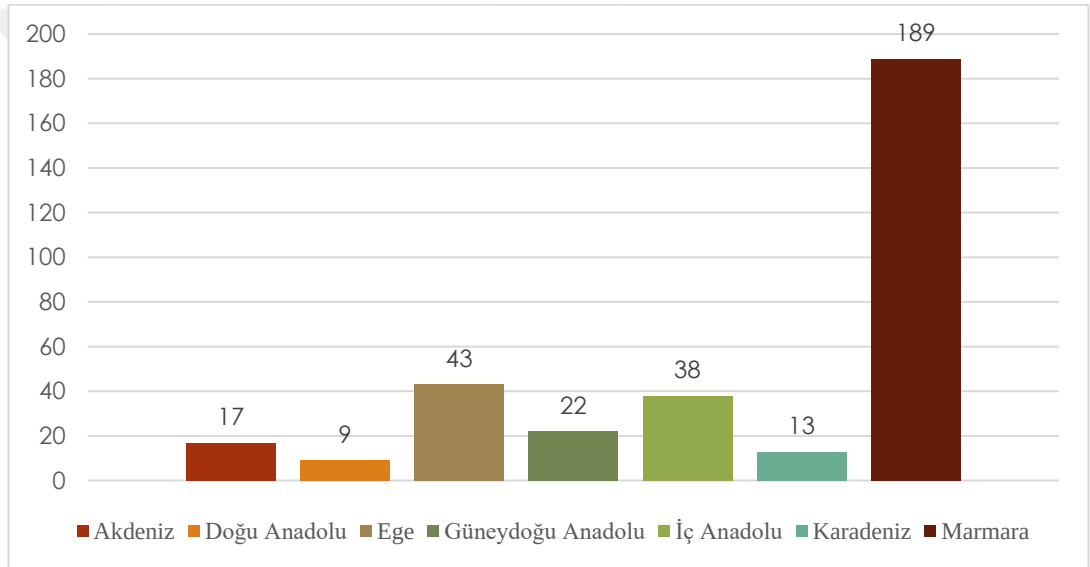
İstanbul Yaklaşımı Finansal Yeniden Yapılandırma Programı, Haziran 2002-Haziran 2005 tarihleri arasında yürütülmüş ve Grafik 3.1'de gösterildiği gibi yeniden yapılandırma programı kapsamına 34 gruba ait 219'u büyük ölçekli, 112'si ise küçük ve orta ölçekli firmalardan olmak üzere 331 firma alınmış, yapılan müzakereler sonucunda 176'tanesinin yeniden yapılandırılması gerçekleştirilmiştir. FYYP kapsamında yeniden yapılandırılan borcun toplamı 6.021 milyon ABD Doları olup, bu tutarın 5.374 milyon ABD Doları büyük ölçekli firmalar, 646,9 milyon ABD Doları ise küçük ölçekli firmalara aittir (Suadiye, 2006:17).

Grafik 3.1. İstanbul Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Ölçekler Bazında Sayısı ve Yeniden Yapılandırılan Borç Tutarı

Kaynak: TBB, İstanbul Yaklaşımı Raporu 2005

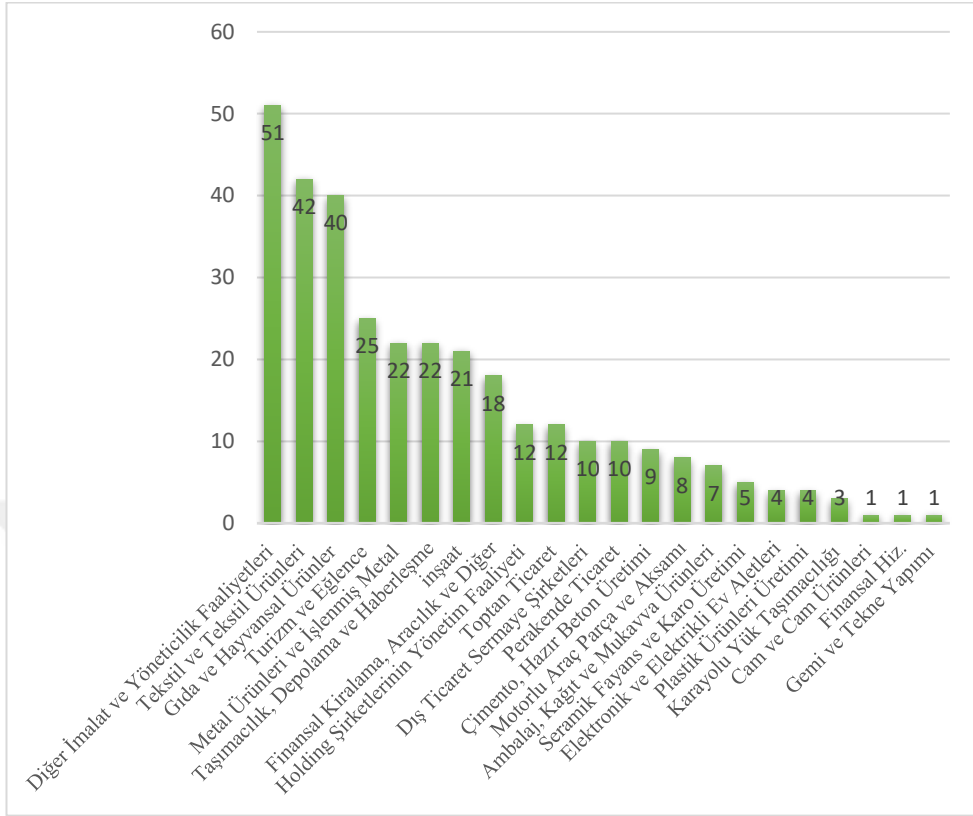
İstanbul Yaklaşımı kapsamında borçları yeniden yapılandırılan firmaların Grafik 3.2.'de gösterilen coğrafi dağılımına bakıldığında ise, 189 firma ile Marmara bölgesi birinci sırada yer alırken, 17'sinin Akdeniz, 9'unun Doğu Anadolu, 43'ünün Ege, 22'sinin Güneydoğu Anadolu, 38'nin İç Anadolu, 13'ünün Karadeniz bölgesinde yer alan işletmeler olduğu görülmektedir (Suadiye, 2006:19).

Grafik 3.2: İstanbul Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Coğrafi Olarak Dağılımı

Kaynak: TBB, İstanbul Yaklaşımı Raporu 2005

İstanbul yaklaşımı FYYP kapsamına alınan firmaların sektörel dağılımı Grafik 3.3'te gösterilmiş olup, buna göre ilk sırada 51 firmayla “Diğer İmalat ve Yöneticilik Faaliyetleri” sektörü yer alırken, ikinci sırada 42 firmayla “Tekstil ve Tekstil ürünleri” sektörü yer almakta ve üçüncü sırada ise 40 firmayla “Gıda ve Hayvansal Ürünler” sektörü yer almıştır. “Cam ve Cam Ürünleri Sektörü”, “Finansal Hizmetler” ve “Gemi ve Tekne Yapımı” sektörlerinin ise en az sayıda yeniden yapılandırmanın gerçekleştiği sektörler olmuştur (Koç, 2010:47).

Grafik 3.3: İstanbul yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak: TBB, İstanbul Yaklaşımı Raporu 2005

İstanbul Yaklaşımı FYYP ile, Kasım 2001- Şubat 2002 mali krizinin beraberinde getirdiği olağanüstü koşullar nedeniyle yükümlülüklerini yerine getiremeyen işletmeler ile alacaklı kuruluşların bir araya getirilerek borçlu firmalara varlıklarını sürdürebilmeleri için bir şans verilmiştir. Böylelikle pek çok işletmenin batması ya da tasfiye sürecine girmesi engellenmiş, hem de üretim ve istihdam yapıları korunarak ülke ekonomisine katkılarının devamlılığı sağlanmıştır.

Türkiye’de uzun yıllardır bankalar tarafından finansal yapılandırma programlarına benzer anlayışla reel sektör kuruluşlarının borçları münferiden yapılandırılmaya devam edilmektedir. Bankaların, finansal sıkıntı yaşayan işletmelerden olan alacaklarını yasal takip süreci ya da teminat niteliğindeki varlıkların satışı yoluyla tahsil etmeye çalışması zorlu ve daha az karlı olduğundan, yeniden yapılandırmalara sıklıkla başvurduğu bilinmektedir. İstanbul Yaklaşımı ile getirilen

düzenlemeler dâhilinde bankaların yıllardır uyguladığı yeniden yapılandırma çalışmalarına yeknesaklık sağlanmış, ödeme kolaylıkları ve vergi istisnaları ile borçlu firmaların borçlarını yeniden yapılandırmaları konusunda teşvik edilmeye çalışılmıştır (Bahadır, 2007)

İstanbul Yaklaşımı deneyimi, bankalara sorunlu kredi problemini kamu otoritesi olmaksızın çözmede yeteneğini geliştirmesi fırsatı vermiştir. Kasım 2000 - Şubat 2001 krizlerinin etkisiyle Mart 2002’de %35,5’lere yükselen sorunlu kredi oranı Haziran ayında uygulamaya konan İstanbul Yaklaşımı Finansal Yeniden Yapılandırma Programının etkisiyle Aralık 2002’de %6,6, Haziran 2005’te ise %6 seviyelerine gerilemiştir. Sorunlu kredilerin azaltılmasında başarı sağlanan İstanbul Yaklaşımı ile hem bankacılık sektörü hem de reel sektör önemli kazanımlar elde etmiştir (Suadiye, 2006:21-22).

Bununla birlikte, yetkililerce Londra Yaklaşımının dünyadaki diğer örnekler ile karşılaştırıldığında yetersiz kaldığı bazı noktalar ifade edilerek eleştirilmiştir (Koç,2010:19). Londra Yaklaşımında, Merkez Bankası, Malezya ve Tayland’da ise CDRAC doğrudan yeniden yapılandırma sürecinin katılımcıları arasında yer alarak sürecin daha hızlı ilerlemesini sağlarken, İstanbul Yaklaşımında devlet doğrudan sürece katılım göstermemiş, Türkiye Bankalar Birliği’nce bu süreç yönetilmiştir. Bu nedenle, tamamen gönüllülük esasına dayalı bir programda gerekli güven ortamının tesis edilememiş olmasından kaynaklı olarak yapılandırma programı kapsamında yapılandırılan firma sayısının 301 ile sınırlı kalmıştır. Yeniden yapılandırılan donuk alacak statüsündeki kredilere 6 ay süre ile başlangıçta izlenilen hesaplara göre karşılık ayrılmaya devam edilmesine yönelik düzenleme, bankaların karşılık yükünü arttırması nedeniyle yeniden yapılandırmalara gönülsüz yaklaşımlarına neden olduğu ifade edilmiştir. Tayland örneğinde olduğu gibi iflas mahkemelerinin olmayışı, yargı sürecinin uzaması, kötü niyetli borçluların borçlarından kaçmalarına yönelik bir teşvik unsuru olabileceğine yönelik kaygılar dile getirilmiştir. FYY programına alınacak firmaların tespiti alacakların %75’ine sahip olanlar tarafından yapılması, bu alacaklıların borçlular ile ilişkisinin kötü olması durumunda firmaların yapılandırma programına alınmaması tehlikesi doğurabileceği düşünülmektedir. İcra ve İflas

Kanununda yapılan değişikliklerle Çerçeve Anlaşmaya taraf olan alacaklıların yargıya başvurmaları önemli ölçüde engellenebilse de, anlaşmaya taraf olmayanların süreci olumsuz etkileme ihtimaline karşı Malezya'nın uyguladığı "sermayenin ikinci bileşeni kolaylıkları" uygulaması gibi teşviklerin süreci olumlu etkileyebileceği ifade edilmiştir (Sipahi, 2003:136-138). Yine, sadece 31.02.2002 tarihinden önce bankalarca kullandırılmış olan kredilerin yeniden yapılandırma kapsamına alınabilmesi yeniden yapılandırmalar konusunda bankaları sınırlandıran durumlar olarak değerlendirilmiştir (Bahadır,2007).

3.3.2. Anadolu Yaklaşımı

Kasım 2001 – şubat 2002 yıllarında yaşanan finansal krizler sebebiyle ekonomik bunalıma girmiş firmaların bankacılık sektörüne olan borçlarının İstanbul Yaklaşımı kapsamında yeniden yapılandırılması suretiyle, mali kesime olan yükümlölüklerini yerine getirebilme imkânı tanınırken, aynı zamanda ülke ekonomisine katma değer yaratmaya devam etmeleri sağlanmıştır. İstanbul Yaklaşımı FYYP'nin Haziran 2005'te son bulmasına müteakip, programdan büyük işletmelerin daha fazla faydalandığı, KOBİ'lerin ise yeterince faydalanamadığına ilişki kamuoyunda oluşan eleştiriler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının talepleri, hükümet temsilcilerini benzer düzenlemenin KOBİ'ler için de yapılabilmesine yönelik çalışmalar yapmaya yönlendirmiştir.

BDDK'nın ilgili taraf görüşlerini alarak hazırladığı Anadolu Yaklaşımı olarak adlandırılan Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı ile ekonomik krizlerin etkisiyle finansal darboğazda olan, sermaye yetersizliği yaşayan mal ve hizmet üreticisi KOBİ'lerin ekonomiye kazandırılması, faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve katma değer yaratmalarını sağlayacak ortamın yaratılması, ticarî faaliyetlerin genişletilerek tedarikçi ya da alıcı konumunda olan diğer işletmeler için de iş olanağının sağlanması, ülkenin istihdam ve üretim kapasitesinin arttırılması amaçlanmıştır (Bahadır, 2007).

3.3.2.1. Anadolu Yaklaşımı Yasal Zemini

Anadolu Yaklaşımı, Finansal Yeniden Yapılandırma Programı'nın yasal zeminin oluşturulmasına yönelik olarak gerçekleştirilen yasal düzenlemeler şunlardır.

- i. Birincisi, 30 Aralık 2006 tarihli 26392 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5569 sayılı Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Mali Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun'dur. Bu kanun yeniden yapılandırmanın kapsamı, FYY çerçeve anlaşmalar ve program kapsamında yer alan firmalara sağlanacak vergi indirimleri ve teşvikleri düzenlenmiştir.
- ii. İkincisi, 5569 sayılı Kanunun 3. maddesine dayanılarak BDDK tarafından hazırlanan 31 Ocak 2007 tarihli 26420 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'tir. İlgili yönetmelik, FYY Çerçeve Anlaşmalarının kapsamı, başvuru koşulları, asgari unsuları, sözleşmelerin imzalanması, onaylanması, kabulü, yeniden yapılandırma kapsamındaki kredilerin sınıflandırılması ve değerlemeye ilişkin şartları düzenlemektedir.

TBB tarafından hazırlanan "FYY Çerçeve Anlaşması", Bankalar Birliği üyesi 17 banka, Katılım Bankaları Birliği üyesi 3 banka, 9 banka dışı mali kurum, Tasfiye Halindeki Emlak Bankası ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından imzalanmış, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu onayıyla 4 Nisan 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çerçeve Anlaşma ile anlaşmanın tarafları, amacı, konusu, finansal yeniden yapılandırma programı uygulanacak işletmeler, organizasyon yapısı, yapılandırma ve uygulama sürecine ilişkin genel prensipler, durumun korunması sürecine ilişkin prensipler, borçlu firma ile yapılacak yeniden yapılandırma sözleşmeleri, alacaklılar arasında yapılacak sözleşmeler, izleme kriterlerine ilişkin prensipler, yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda yapılacaklar, çerçeve anlaşmaların süresi, değiştirilmesi ve yürürlük koşulları düzenlenmiştir.

3.3.2.2. Anadolu Yaklaşımı İşleyişi

Çerçeve anlaşmanın amacı, işletmelerin donuk ve şüpheli alacaklar hesabında izlenen, finansal kiralama ve faktöring alacakları da dahil olmak üzere tüm kredi borçlarının;

- i. vadelerini uzatmak,
 - ii. bu işletmelerin kredilerini yenilemek,
 - iii. ilave kredi vermek
 - iv. anapara, faiz veya kar payı alacaklarını; kısmen veya tamamen iştirake çevirmek
 - v. ayni ya da nakdi bir bedel karşılığında devir veya temlik etmek,
 - vi. borçlu ya da üçüncü kişilere ait ayni değerler karşılığında kısmen veya tamamen tasfiye etmek,
 - vii. diğer banka ve mali kurumlarla birlikte protokoller imzalamak,
- şeklinde alınacak tedbirlerle, mali kesime olan geri ödeme yükümlülüklerinin yerine getirebilmelerine ve istihdama katkıda bulunmaya devam etmelerine imkan verilmesini sağlamak olarak ifade edilmiştir (TBB, 2007:2)

Çerçeve Anlaşma, yeniden yapılandırma programı kapsamına alınacak işletmelerin aşağıda belirtilen şartları taşıması gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre; (TBB, 2007:3).

- i. Açıldığı tarih ile 31 Ekim 2006 arası dönemde, yıllık olarak çalışan sayısı 250 kişiden az veya yıllık net ciro ya da aktif büyüklüğü 25 milyon TL'yi aşmayan,
- ii. Kredilerinin geri ödemelerinde sorunlar yaşayan işletmeler (donuk alacaklar hesabına intikal etmiş)
- iii. Alacaklı kuruluşlarca ürettiği mal ve/veya hizmet ile ülke ekonomisi için katma değer sağladığı düşünülen işletmeler,
- iv. Desteklendiği takdirde katma değer sağlamaya devam edeceğine kanaat getirilen ve öngörülen belirli süre içinde borçlarını geri ödeme kabiliyeti kazanabileceği düşünülen işletmeler,

- v. Daha önce İstanbul Yaklaşımı kapsamında borçları yeniden yapılandırılmamış işletmeler

Çerçeve Anlaşma kapsamında taraflar arasında uzlaşmanın gerçekleştirilmesinde görev alacak şekilde Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu, Lider Banka ve Hakem Kurulu olmak üzere üç kurumun rol aldığı bir organizasyon yapısı oluşturulmuştur. (TBB, 2007:4-5).

- i. **Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu (ABK):** FYYP'nin uygulanacağı her bir işletme için oluşturulan, alacaklı kuruluşlar ve diğer alacaklılardan (ABK'nın onay verdiği) oluşan bir konsorsiyumdur. Alacaklı kuruluşlar dışında diğer alacaklıların da ABK'da yer alabilmesi, alacaklarının %75'ini oluşturan alacaklı kuruluşların onayı ile mümkündür.
- ii. **Lider Banka (LB):** FYYP'ye uygun olarak programa başvuran işletmelerin Başvuru ve Taahhüt Mektubunu kabul ederek, yapılandırma süreci ile ilgili müzakerelerin yönetilmesi, sonuçlandırılması ve yapılandırmanın izlenmesi konusunda görevlidir. ABK üyelerinin %75'ini (dahil) aşan oy çoğunluğuna dayanan karar ile LB seçimle belirlenir, alacaklılar alacaklarıyla orantılı bir şekilde oy hakkına sahiptir.
- iii. **Hakem Kurulu (HK):** Alacaklı Kuruluşların yükümlülüklerini yerine getirmemeleri nedeniyle ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünden sorumludur. Esaslarının TBB Yönetim Kurulu'na belirlendiği ve gerektiği takdirde her ABK için ayrı ayrı olacak şekilde üç üyeden oluşturulur.

Finansal Yeniden Yapılandırma Programından yararlanacak olan işletmelere uygulanacak yapılandırma süreci ve Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi türü Bakanlar Kurulu'na belirlenmiş KOBİ tanımı çerçevesinde, ölçekleri ve mali borçlarının büyüklüğü dikkate alınarak Mikro ve Küçük, Orta büyüklükteki işletme olarak 2 sınıfa ayrılmaktadır. Buna göre, başvuru tarihi itibarıyla mali kesime olan borçları 750.000 TL'nin altında olanlar "Mikro ve Küçük İşletme", 750.000 TL'nin üzerinde olanlar ise "Orta Büyüklükteki İşletme" olarak sınıflandırılmaktadır. Mikro ve küçük işletmeler için "Standart Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi, Orta Büyüklükteki işletmeler için ise "Standart Dışı Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi" düzenlenir (TBB, 2007:10).

Finansal yeniden yapılandırma programının işleyiş süreci ise şöyledir: (TBB, 2007:10).

A. Standart Finansal Yeniden Yapılandırma Süreci:

- i. Standart Finansal Yeniden Yapılandırma Programına katılmak isteyen işletmeler; en büyük alacaklı olan bankaya veya diğer mali kuruma, Başvuru ve Taahhüt Mektubu'nu ve başvuru için gerekli dokümanları sunar.
- ii. LB, başvuruyu ve ilgili dokümanları ABK'ya sunar. Gerek duyulduğu takdirde LB'nin, bankacılık tekniği ve teamülleri gereği tüm belge ve bilgileri temin ettikten sonra işletmenin amaç, konu bakımından FYYP'ye uygun olduğuna kanaat getirdiği durumda Standart FYY sözleşmesi taslağını hazırlar ve ABK'ya sunar.
- iii. Taslak FYYS üzerinde mevcut alacaklılar arasında mutabakat sağlandığında, sözleşme tarafların imzasına açılır ve azami 30 gün içerisinde süreç tamamlanır.
- iv. Ödeme sürecinde aksama olması halinde, mevcut FYYS bir defadan fazla revize edilemez.

B. Standart dışı Finansal Yeniden Yapılandırma Süreci:

- i. FYYP'ye başvurmak isteyen işletmeler, alacaklı banka sayısının birden fazla olduğu durumda, en azından ikisinin banka olası şartıyla toplam borcun minimum %40'ını temsil eden ABK'nın müspet oyunu alarak başvuruya eklemek suretiyle Başvuru ve Taahhüt Mektubunu en büyük alacaklı bankaya sunar.
- ii. Çerçeve anlaşmayla öngörülen süre dâhilinde Başvuru ve Taahhüt Mektubu'nu alan alacaklı kuruluş, Lider Banka olarak kabul edilir.
- iii. İşletme tarafından sunulan yapılandırma talepleri, yatırım bankaları, bağımsız denetim firmaları, LB veya bankalardan oluşan bir heyet tarafından ya da LB'nin önermesi halinde ABK onayını alan diğer kişi ya da kuruluşlarca analiz edilerek ve öngörülebilir nakit akışı

çerçevesinde geri ödeme programının gerçekleştirilebileceğine kanaat getirilmelidir.

- iv. LB tarafından Başvuru ve Taahhüt Mektubu'nun kabulüne müteakip en geç 3 iş günü içinde borçlu firmanın beyanında belirttiği alacaklılardan borç tutarı ve teminatları bildirmelerini ister.
- v. Alacaklı Kuruluşlar, LB'nin bildirim talebine en geç 5 iş günü içinde geribildirim yapmak zorundadır..
- vi. Lider Banka, firmanın hakim ortaklarından sahip oldukları malı beyan etmelerini talep eder, aynı zamanda gerekli görülen lüzum üzerine ilgili gayrimenkuller üzerinde ekspertiz çalışması ya da takyidat araştırması yapabilir.
- vii. Gerekli görülen durumlarda içeriği aynı kalacak şekilde Alacaklı Bankalar Kurulu bazında 'Başvuru ve Taahhüt Mektubu', 'Niyet Mektubu' ve 'Standart FYYYS'de format değişikliğine gidilebilir.
- viii. Standart FYYYP sürecinde, LB tarafından başvurunun kabul edilmesi ile birlikte doğrudan durumun korunması sürecine geçilir ve diğer ABK üyeleri bilgilendirilir. Standart dışı FYYYP süreci içerisinde bu talep LB tarafından diğer ABK üyelerine bildirilir ve üç iş günü süresince ilgili kuruluşların itirazı söz konusu değilse, Lider Banka durumun korunması kararını oylamaya sunar.
- ix. Yapılandırma talebi olan işletmenin ticari gelir yaratama özelliğine sahip olduğu varlıkların cebr-i icra yoluyla satılmasının durdurulması yönelik olarak, işletmenin Başvuru ve Taahhüt Mektubunu satış tarihinde 15 gün önce bildirdiği takdirde, ABK'nın onayladığı durumda, LB en geç 1 iş günü içinde satışın durdurulması talebini ABK üyesine bildirir. Satış durdurma talebinin 15 gün önceden bildirilmediği durumunda satış gerçekleştirilebilir.
- x. FYYYS, borçlu firma, ABK üyeleri ve ABK üyelerince uygun görülen diğer alacaklıların arasında imzalanır.

- xi. ABK üyelerince lüzum görülmesi durumunda; alacakların tahsil yöntemleri, teminatların nakde dönüştürülmesi ve diğer konular için kendi aralarında sözleşme yapabilirler.

3.3.2.3. Anadolu Yaklaşımı Sonuçları ve Değerlendirilmesi

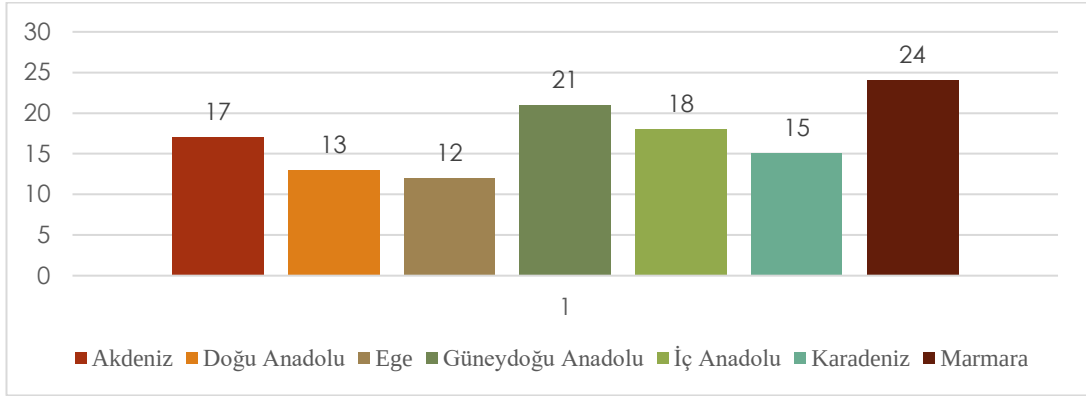
Anadolu Yaklaşımı FYYP, 4 Nisan 2009 tarihi itibarı ile sona ermiştir. Türkiye Bankalar Birliği raporlarına göre 2009 yılının Mart ayı itibarıyla, 120 KOBİ yeniden yapılandırma programı kapsamına alınmış olup, yapılandırılan toplam borç ise 200,9 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 3.4.: Anadolu Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sayısı ve Yeniden Yapılandırılan Toplam Borç Tutarı

Kaynak: TBB - KOBİ Finansal Yeniden Yapılandırma Programı Aylık Raporu - Mart 2009

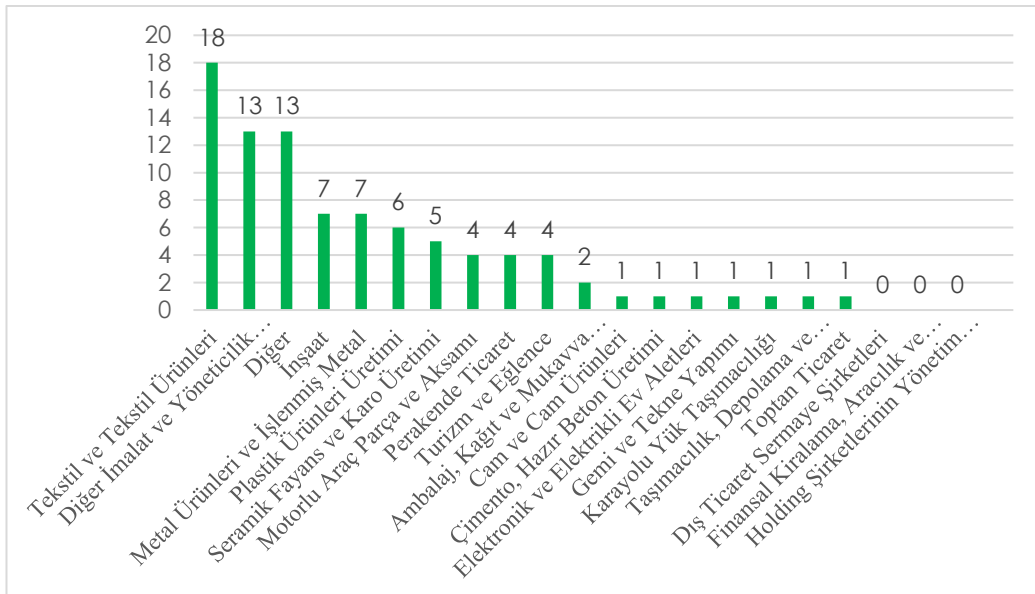
Yapılandırma kapsamına alınan firmaların coğrafi dağılımı Grafik 3.5’da gösterilmiş olup, 24 tanesi Marmara Bölgesi’nde, 21 tanesi Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, 17 tanesi Akdeniz Bölgesinde, 18’i İç Anadolu Bölgesinde, 15’i Karadeniz Bölgesinde, 13’ü Doğu Anadolu Bölgesinde, 12’si ise Ege Bölgesinde yer almaktadır.

Grafik 3.5.: Anadolu Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Coğrafi Olarak Dağılımı

Kaynak: TBB - KOBİ Finansal Yeniden Yapılandırma Programı Aylık Raporu - Mart 2009

Anadolu Yaklaşımı FYYP kapsamına alınan firmaların sektörel dağılımı Grafik 3.5’da gösterilmiş olup, buna göre ilk sırada 18 firmayla tekstil ve tekstil ürünleri sektörü yer alırken, ikinci sırada 13 firmayla diğer imalat/yöneticilik faaliyetleri ile diğer sektörü yer almakta ve üçüncü sırada ise 7 firmayla inşaat sektörü yer almıştır. Cam ve cam ürünleri, çimento hazır beton üretimi, elektronik ve elektrikli ev aletleri, karayolu yük taşımacılığı, toptan ticaret, taşımacılık, depolama ve haberleşme ile gemi ve tekne yapımı sektörlerinin ise en az sayıda yeniden yapılandırmanın gerçekleştiği sektörler olduğu görülmektedir.

Grafik 3.6.: Anadolu Yaklaşımı FYYP Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak: TBB - KOBİ Finansal Yeniden Yapılandırma Programı Aylık Raporu - Mart 2009

Anadolu Yaklaşımı Finansal Yeniden Yapılandırma Programı ile İmalat sanayiinin %99'unu, toplam istihdamın % 65'i, katma değerin %32'ini karşılayan 870 bin KOBİ'nin 2000 – 2001 krizlerinden etkilenerek sermaye yetersizliği yaşayan yaklaşık 70 bin tanesinin 1,8 milyar TL'ye yakın çeşitli borçlarının yeniden yapılandırılarak ekonomiye kazandırılması hedeflenmiştir. Buna rağmen sadece 105 tane KOBİ'nin yeniden yapılandırılması gerçekleştirilebilmiştir. 31 Mart 2006 tarihinde bankacılık sektörü sorunlu alacakları içinde KOBİ olarak sınıflandırılan borç tutarı 1 milyar 25 milyon TL, firma sayısı ise 39.362 olduğu düşünüldüğünde program ile amaçlanan hedefe ulaşamadığı söylenebilir. Anadolu Yaklaşımında, İstanbul yaklaşımından farklı olarak 1. ve 2. grup alacakların kapsam dışı bırakılarak sadece 3, 4 veya 5 inci gruplarda izlenen donuk alacakların yapılandırma konusu edilmesi programın başarıya ulaşmasındaki en büyük engellerden biri olarak değerlendirilmiştir. KOBİ'lerin içinde kredileri “donuk” ya da “şüpheli” sınıfta yer almadığı halde, vergi ve sigorta primlerini ödemekte zorlanan kesimin ağırlıkta olması ve yaklaşımın bu firmaları kapsamaması nedeniyle yeniden yapılandırılması gerçekleştirilen borcun toplamı 200,9 milyon TL ile sınırlı kalmıştır (Koç, 2010:51-53; Dünya, 2008)

3.3.3. 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı

Ağustos 2018'de Türkiye piyasalarında yaşanan kur şoku ile birlikte 1 Amerikan Doları 7,24 TL seviyelerine yükselerek, Türk Lirası son bir yılda Amerikan Doları karşısında %100 yakın bir oranda değer kaybetmiştir. Türk Lira' sının aşırı değer kaybıyla beraber gelişen yüksek enflasyon ve artan faiz oranları ülke ekonomisinin büyüme trendinin bozulmasına neden olmuş, Türkiye ekonomisi 2018 yılı son çeyreğinde %3.5 daralmıştır. Ayrıca dış ödemeler dengesindeki açıklar ülkenin uzun vadeli risk primlerini arttırarak, faizlerdeki artışı ve TL'nin değer kaybını tetiklemiştir. Kur artışı ve enflasyondaki yükseliş yurt içi talebin azalmasına aynı

zamanda üretimde daralmalara neden olmuş, bu ise reel sektör firmalarının nakit akışlarının bozulmasına bağlı olarak bankacılık sektörünün sorunlu krediler oranını arttırmıştır. 2016 yılında %3'lerde olan takipteki krediler oranı, Haziran 2019'a gelindiğinde %4,38, KOBİ kredilerinde ise %7.65 seviyelerine yükselmiş, takip hesaplarında izlenen kredi miktarı ise 64 milyar TL'den %81 artışla 116 milyar TL'ye ulaşmıştır (Sezal ,2020: 25-26).

Kaynak maliyetlerinin ciddi oranda arttığı bu süreçte, nakit akışlarında bozulma yaşanan ve yükümlülüklerini yerine getirmede problem yaşayan sektöründe lider konumda olan pek çok reel sektör kuruluşu konkordato ilan etmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, reel sektörü ayakta tutabilmek, artan sorunlu kredileri sınırlamak adına 2001 – 2002 krizleri sonrasında uygulanan İstanbul Yaklaşımına benzer bir anlayış ile Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı programını hayata geçirmiştir.

3.3.3.1. 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı

Yasal Zemini

2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı'nın yasal zeminini oluşturulması amacıyla gerçekleştirilen yasal düzenlemeler şunlardır:

- i. Bunlardan ilki, BDDK'nın 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 93.maddesi dikkate alınarak çıkartılan, 15 Ağustos 2018 tarih 30510 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelik'tir. Daha önceki Finansal Yeniden Yapılandırma Program'larından farklı olarak konuya özgü bir kanun ilk etapta düzenlenmediği, Bankacılık Kanunu'nun BDDK'ya finansal piyasaların ve kredi sisteminin güven ve istikrar içinde çalışmasına yönelik olarak yönetmelik ve tebliğ çıkarma yetkisi verdiği 93. madde uyarınca yönetmelik düzenlendiği görülmektedir. İlgili yönetmelik ile finansal yeniden yapılandırmanın kapsamı, çerçeve anlaşmalar, çerçeve anlaşmaların imzalanması, çerçeve anlaşmaların asgari unsurları, çerçeve anlaşmaların onaylanması, sözleşme düzenlenme ve yürürlük koşulları düzenlenmiştir.

İlgili yönetmeliğin, 21 Kasım 2018 tarih 30602 sayılı ve 12 Eylül 2019 tarih 30886 Mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikler ile bazı maddelerinde değişiklikler ve eklemeler yapılmış ve son halini almıştır.

- ii. İkincisi, 19 Temmuz 2019 tarih 30836 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Geçici 32. Maddesi’dir. Bu düzenleme ile FYY konusu bankacılık kanununda ilk kez düzenlenmiştir. Böylece, FYY programına genel çerçeveyi çizerek yapılandırmalara dayanak teşkil edecek, aynı zamanda yeniden yapılandırma işlemlerine özgü vergi istisnaları ve teşviklerin düzenlenmesini sağlayacak olan kanun eksikliği giderilmiştir. Geçici madde 32 ile bankalar, leasing şirketleri, faktöring ve finansman şirketleri ile diğer finansal kuruluşlarla kredi ilişkisi içinde olan borçluların, alacaklı kuruluşlarca yönetmelik hükümleri gereği olarak düzenlenen çerçeve anlaşmalarla kredi geri ödeme yükümlülüklerinin geri kazandırılması ve istihdama olan katkılarının devam ettirilmesi amacıyla yeniden yapılandırılması düzenlenmiştir. Yeniden yapılandırmaların esas ve usullerinin BDDK tarafından çıkarılan yönetmeliğin hükümleri dikkate alınarak hazırlanacak çerçeve anlaşmalarla düzenleneceği ifade edilmiştir. İlgili yönetmelik kapsamında, finansal yeniden yapılandırmanın kapsamı, borçlunun taşınması gereken özellikler, uygulanabilecek yeniden yapılandırma önlemleri ve yeniden yapılandırılan borçlulara sağlanacak vergi indirimleri ve teşvikleri düzenlenmiştir. İlgili madde yayım tarihi itibarıyla 2 yıl süre için geçerli olup, Cumhurbaşkanı 2 yıl süre daha uzatma yetkisine sahiptir.

Türkiye Bankalar Birliği tarafından ilgili yönetmeliğin 5. maddesinin 2. fıkrasında hazırlanan Çerçeve Anlaşma alacaklı kuruluşlar tarafından imzalanarak 11 Eylül 2018 tarihinde kamuoyunun bilgisine sunulmuştur. Çerçeve Anlaşmayla, anlaşmanın tarafları, amacı, konusu, süresi, yeniden yapılandırma kapsamına alınacak borçluların özellikleri, yapılandırma sürecinin organizasyon yapısı, tarafların

yükümlülükleri, uygulama sürecine ilişkin prensipler, durumun korunmasına ilişkin genel prensipler, borçlu ile yapılacak sözleşme prensipleri, izleme kriterlerine ilişkin prensipler, alacaklı kuruluşların yükümlülüklerini yerine getirmemeleri durumunda Hakem Kurulunun görevleri, çerçeve anlaşmaların değiştirilmesi ve yürürlük koşulları düzenlenmiştir.

19 Temmuz 2019 tarihinde Geçici 32. madde ile yapılan değişikliklere uyum sağlamak amacıyla Çerçeve Anlaşmada gerekli değişiklik yapılarak iki düzenlemenin uyumlaştırılması sağlanmıştır.

Türkiye Bankalar Birliği, 14-18 Ekim 2019 tarihlerinde yapmış olduğu açıklamalar ile FYY Çerçeve Anlaşmalarının büyük ve küçük ölçekli şirketler için ayrı ayrı olacak şekilde uygulamaya konması yönündeki başvurunun BDDK tarafından onaylandığını kamuoyuna duyurmuştur. Buna göre, Çerçeve Anlaşmada yer alan, alacaklı kuruluşlara 100 milyon TL üzerinde anapara (nakit+gayrinakit) borcu bulunması yönündeki zorunluluk kaldırılmış, borçluların tutar şartı bulunmaksızın FYYP kapsamına alınması mümkün hale getirilmiştir. Aynı zamanda Finansal Yeniden Yapılandırma Programı büyük ve küçük ölçekli işletmeler için ayrı ayrı olacak şekilde düzenlenmiş, buna göre banka ve finans kurumlarına 25 milyon TL'nin üzerinde borcu olanlar büyük ölçekli uygulama kapsamında, 25 milyon TL'nin altında olanlar ise küçük ölçekli uygulama kapsamında yeniden yapılandırılacaktır (TBB, 2019).

3.3.3.2. 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı İşleyişi

2019 FYYP Çerçeve Anlaşmalarında (büyük ölçekli ve küçük ölçekli firmalar için) imzası bulunan alacaklı kuruluşların (bankalar, leasing şirketleri, faktöring şirketleri ve finansman şirketleri) FYYÇ anlaşmasının taraflarını oluşturduğu ifade edilmiştir. Küçük ölçekli firmalar için FYYÇ anlaşmasını imzalayan 23 tane banka, 30 tane diğer finansal kuruluş taraf olurken, büyük ölçekli firmalar için FYY Çerçeve Anlaşmasını imzalayan 24 adet banka, 33 adet diğer finansal kuruluş taraf olmuştur. İlgili kuruluşlar Tablo 3.2 'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. 2019 Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarını İmzalayan Kuruluşlar Listesi

Büyük Ölçekli Uygulama	Küçük Ölçekli Uygulama
Bankalar	
1. Akbank T.A.Ş.	1. Akbank T.A.Ş.
2. Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	2. Aktif Yatırım Bankası A.Ş.
3. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	3. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.
4. Birleşik Fon Bankası A.Ş.	4. Birleşik Fon Bankası A.Ş.
5. Burgan Bank A.Ş.	5. Burgan Bank A.Ş.
6. Denizbank A.Ş.	6. Denizbank A.Ş.
7. Fibabanka A.Ş.	7. HSBC Bank A.Ş.
8. HSBC Bank A.Ş.	8. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
9. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	9. Odea Bank A.Ş.
10. Odea Bank A.Ş.	10. Pasha Yatırım Bankası A.Ş.
11. Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	11. QNB Finansbank A.Ş.
12. QNB Finansbank A.Ş.	12. Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
13. Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	13. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
14. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	14. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.
15. Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	15. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.
16. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	16. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
17. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	17. Türkiye Halk Bankası A.Ş.
18. Türkiye Halk Bankası A.Ş.	18. Türkiye İş Bankası A.Ş.
19. Türkiye İş Bankası A.Ş.	19. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş.
20. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş.	20. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
21. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	21. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.
22. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	22. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
23. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	23. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.
24. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	
Diğer Finansal Kuruluşlar	
25. ABC Faktoring A.Ş.	24. ABC Faktoring A.Ş.
26. Ak Finansal Kiralama A.Ş.	25. Ak Finansal Kiralama A.Ş.
27. Atılım Faktoring A.Ş.	26. Atılım Faktoring A.Ş.
28. BNP Paribas Finansal Kiralama A.Ş.	27. Burgan Finansal Kiralama A.Ş.
29. Burgan Finansal Kiralama A.Ş.	28. Creditwest Faktoring A.Ş.
30. Creditwest Faktoring A.Ş.	29. Çağdaş Faktoring A.Ş.
31. Çağdaş Faktoring A.Ş.	30. Deniz Faktoring A.Ş.
32. Deniz Faktoring A.Ş.	31. Deniz Finansal Kiralama A.Ş.
33. Deniz Finansal Kiralama A.Ş.	32. Doruk Faktoring A.Ş.
34. Doruk Faktoring A.Ş.	33. Doruk Finansman A.Ş.
35. Doruk Finansman A.Ş.	34. Garanti Faktoring A.Ş.

36. Fiba Faktoring A.Ş.	35. Garanti Finansal Kiralama A.Ş.
37. Garanti Faktoring A.Ş.	36. Halk Faktoring A.Ş.
38. Garanti Finansal Kiralama A.Ş.	37. Halk Finansal Kiralama A.Ş.
39. Halk Faktoring A.Ş.	38. İş Faktoring A.Ş.
40. Halk Finansal Kiralama A.Ş.	39. İş Finansal Kiralama A.Ş.
41. İş Faktoring A.Ş.	40. Kredi Finans Faktoring Hizmetleri A.Ş.
42. İş Finansal Kiralama A.Ş.	41. MNG Faktoring A.Ş.
43. Kredi Finans Faktoring Hizmetleri A.Ş.	42. Optima Faktoring A.Ş.
44. MNG Faktoring A.Ş.	43. QNB Finans Faktoring A.Ş.
45. Optima Faktoring A.Ş.	44. QNB Finans Finansal Kiralama A.Ş.
46. QNB Finans Faktoring A.Ş.	45. Sümer Faktoring A.Ş.
47. QNB Finans Finansal Kiralama A.Ş.	46. Şeker Faktoring A.Ş.
48. Sümer Faktoring A.Ş.	47. Şeker Finansal Kiralama A.Ş.
49. Şeker Faktoring A.Ş.	48. Vakıf Faktoring A.Ş.
50. Şeker Finansal Kiralama A.Ş.	49. Vakıf Finansal Kiralama A.Ş.
51. TEB Finansman A.Ş.	50. Yapı Kredi Finansal Kiralama A.Ş.
52. Vakıf Faktoring A.Ş.	51. Yaşar Faktoring A.Ş.
53. Vakıf Finansal Kiralama A.Ş.	52. Yeditepe Faktoring A.Ş.
54. Yapı Kredi Finansal Kiralama A.Ş.	53. Zorlu Faktoring A.Ş.
55. Yaşar Faktoring A.Ş.	
56. Yeditepe Faktoring A.Ş.	
57. Zorlu Faktoring A.Ş.	

Kaynak: TBB, FYY Çerçeve Anlaşması (Büyük Ölçekli /Küçük Ölçekli Uygulama) İmzalayan Alacaklı Kuruluşların Listesi, Temmuz 2021

Çerçeve Anlaşmanın amacı, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun Geçici 32 maddesi ve ilişkili diğer yönetmelikler uyarınca, borçlarının geri ödemesinde geçici sorunlar yaşamakta olan ya da yaşama ihtimali olduğu tespit edilen borçlular hakkında aşağıda sayılan yapılandırma tedbirlerinin uygulanması, borçluların fon yaratma kapasiteleri dikkate alınarak belirlenecek makul süre ve koşullarda uygulanması suretiyle faaliyetlerine devam etmesinin sağlanması, borçlarını geri ödeyebilme kabiliyetlerinin geri kazandırılması ve istihdama olan katkılarının sürdürülmesi olarak düzenlenmiştir.

Tablo 3.3: Büyük Ölçekli ve Küçük Ölçekli Firmalar İçin Uygulanacak Finansal Yeniden Yapılandırma Tedbirleri

Küçük Ölçekli Uygulama	Büyük Ölçekli Uygulama

• borçlarının vadelerinin uzatılması, • kredilerinin yenilenmesi, • temerrüt faizi ya da gecikme cezasından kısmen ya da tamamen vazgeçilmesi • borçların ayni, nakdi, tahsil şartına bağlı olarak belirlenen bir bedel karşılığında devir ya da temlik edilmesi, borçlu ya da üçüncü kişilere ayni değer karşılığında kısmen ya da tamamen satılması, tasfiye edilmesi • kredi borçlarına ilişkin diğer alacaklı kuruluşlar ve alacaklılar ile birlikte protokoller imzalanması,	• kredi borçlarının vadelerinin uzatılması, • kredilerini yenilemek, • 6361 sayılı Kanunu'nun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi hükümleri saklı kalmak kaydıyla ilave kredi verilmesi, • anapara, faiz, temerrüt faizi, gecikme cezaları ve kâr payları ile kredi ilişkisinden doğan diğer her türlü alacağı indirilmesi veya bunlardan kısmen veya tamamen vazgeçilmesi, teminat azalışına gidilmesi, • borçlarından kaynaklı anapara, faiz veya kâr payı alacaklarını; kısmen veya tamamen iştirake çevirmek, borçları özel amaçlı şirketler ile 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonlarına aynî, nakdî ya da tahsil şartına bağlı bir bedel karşılığı devir veya temlik edilmesi, borçlu ya da üçüncü kişilere ait ayni değerler karşılığında kısmen veya tamamen tasfiye edilmesi, satılması, bilanço dışına çıkarılması, • kredi borçlarına ilişkin olarak diğer Alacaklı Kuruluşlar ve alacaklılarla birlikte hareket ederek protokoller yapılması

Kaynak: TBB, FYY Çerçeve Anlaşması Büyük Ölçekli ve Küçük Ölçekli Uygulama-Temmuz 2021

Çerçeve Anlaşmaların konusu, Çerçeve Anlaşmada belirlenen amaçları gerçekleştirmek üzere, FYY kapsamına alınacak borçluların taşınması gereken kriterlerin ve sürecin işleyişine ilişkin organizasyon yapısının belirlenmesi, uyulması gereken temel prensipler ve durumun korunması süreci ve izleme kriterlerinin tespit edilmesi, FYY sözleşmelerinin içeriğinin ve alacaklı kuruluşların birbirileri arasında düzenleyebilecekleri sözleşme esaslarının belirlenmesi, FYY sözleşmelerine taraf olabilecek diğer alacaklıların birbirileriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesine ilişkin esasların belirlenmesi, anlaşmada yer alan diğer sürelerin belirlenmesi olarak düzenlenmiştir (TBB, 2021)

Çerçeve Anlaşmalar, alacaklı ve borçlu firmaları, firma bazında yapılacak Finansal Yeniden Yapılandırmalar kapsamında aşağıda sayılan veya burada sayılmamakla birlikte borçluların ekonomiye kazandırılması amacıyla gerekli görülen değişikliklerin (tek başına, bir kısmı birlikte ya da tamamı) yapılması konusunda yükümlü kılar. Bu değişiklikler;

- i. Borçlunun mevcut riskinin borçlu bazında belirlenen koşullarda yeniden vadeye bağlanması,
- ii. Borçlunun ana faaliyet konusuyla doğrudan ilgili olmadığı düşünülen faaliyetlerinin tasfiye edilmesi,
- iii. Sermayenin artırılması,
- iv. Yönetimde değişiklik yapılması,
- v. Halka arz,
- vi. İştirak ya da varlıkların satılması,
- vii. Ortaklık yapısının değiştirilmesi,
- viii. Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi'ni imzalayan alacaklılar lehine borçlu şirketin hisseleri/hisse senetleri üzerinde rehin ya da intifa hakkı tesis edilmesi,
- ix. Lüzum görülen hallerde borçlu şirketlerin ortakları ya da akrabalarına ait mal varlıklarının teminat oluşturmak üzere garameten (Herkes eşit olarak, taksim ederek, paylaştırarak) alacaklı kuruluşlara verilmesi olarak ifade edilmiştir.

Çerçeve Anlaşmalarda, Alacaklı Kuruluşlar tarafından sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmediği durumlarda, uyuşmazlıklara çözüm sağlamak için TBB yönetim kurulunca belirlenen bir Hakem Kurulunun görevlendirileceği düzenlenmiştir.

3.3.3.2.1. Küçük Ölçekli Uygulamanın İşleyişi

Küçük ölçekli işletmeler İçin FYY Programına, Çerçeve Anlaşmada öngörülen aşağıdaki koşulları taşıyan borçlu işletmeler başvurabilir.

- i. Başvuruda bulunduğu tarihte alacaklı kuruluşlar nezdinde toplam anapara (nakit ve gayri nakdi olmak üzere) borcu 25 milyon TL'nin altında olan işletmeler¹¹, (Borçlunun aynı risk grubunda yer alan diğer borçlularla birlikte ya da kısmi olarak yeniden yapılandırılması mümkündür),
- ii. Haklarında iflas kararı bulunmayan işletmeler,
- iii. Borçluların varlık ve imkânları dâhilinde yapılan incelemeler sonucunda, öngörülen süreler içinde borçlarını geri ödeme kabiliyetini geri kazanacağı düşünülen işletmeler,

Küçük ölçekli işletmeler için FYY süreci Çerçeve Anlaşmada aşağıda belirtildiği şekilde yürütülmektedir.

- i. Finansal Yeniden Yapılandırma Programına alınacak borçlular; Çerçeve Anlaşmaya taraf olan en yüksek üç Alacaklı Kurtuluştan birine, Çerçeve Anlaşmanın ekinde belirlenen formata uygun bir Başvuru ve Taahhüt Mektubuna sürecin gerektirdiği diğer belge ve bilgileri de ekleyerek başvuruda bulunur.
- ii. Süreci yönetecek olan başvuruyu kabul eden alacaklı kuruluş, borçlu kuruluşun beyan ettiği ve çerçeve anlaşmaya taraf olan diğer alacaklı kuruluşlara bildirimde bulunur.
- iii. Başvuruyu kabul eden Alacaklı Kuruluş, diğer alacaklılardan borçludan olan alacaklarını ve mevcut alacaklarının teminatlarına ilişkin bildirim talep eder.

¹¹ Türkiye Bankalar Birliği, 16 Temmuz 2021 tarihinde, küçük ölçekli şirketler yeniden yapılandırma uygulamasına başvuruda üst sınır olarak belirlenen 25 milyon TL'nin 100 milyon TL'ye yükseltildiğini kamuoyuna duyurmuştur (TBB,2021).

- iv. Kendilerinden alacaklı kuruluş tarafından bildirim talep edilen Alacaklı Kuruluşların en geç 3 iş günü içinde geri bildirim yapma zorunluluğu bulunmaktadır.
- v. Başvuruyu alan Alacaklı Kuruluş, risk ve teminatlara ilişkin yapılan bildirimleri dikkate alarak bildirim tarihi itibarıyla en geç 20 gün içinde fizibilite raporu hazırlamalıdır. Başvuru tarihini takip eden 15(+5) gün içinde de fizibilite raporu, ödeme planında uygulanabilecek azami faiz oranı ve varsa Çerçeve Anlaşmaya taraf olmayan ancak yapılandırma sürecine dahil olmak isteyen alacaklı kuruluşların isimlerini içeren yapılandırma ön teklifini Alacaklı Kuruluşlara sunar.
- vi. Alacaklı Kuruluşlar, bildirimini takip eden 10 iş günü içinde yapılandırmaya ilişkin ön teklif ile ilgili görüşlerini başvuruyu alan Alacaklı Kuruluşa iletir. Geri dönüş yapılmaması durumunda görüşün olumlu olduğu değerlendirilir.
- vii. Hazırlanan ön teklife ilişkin değerlendirmede, toplam alacağın 2/3'ünü temsil eden ve minimum iki alacaklı kuruluşun olumlu görüşü sağlandığı takdirde, Çerçeve Anlaşmada belirtilen parametreler dahilinde hazırlamış olduğu FYY sözleşmesini en geç 10 iş günü içinde düzenleyerek Alacaklı Kuruluşlara imzalanmak üzere gönderir. Gerekli çoğunluk sağlanamaz ise FYY Süreci sona erer.
- viii. Alacaklı kuruluşlar tarafından 5 iş günü içinde imzalanarak başvuruyu alan kuruluşa iletilindiğinde, firma ile alacaklı kuruluşlar arasında sözleşme bağlatılmış sayılır. FYY süreci olumlu olarak tamamlanır.

Çerçeve Anlaşma ile, FYY başvurusu Alacaklı Kuruluşlar tarafından kabul edilen borçlular hakkında “durumun korunması” tedbirleri alınır. Bu süreçte Alacaklı Kuruluşlar, borçlu firmalar hakkında yeniden yapılandırma konusu edilmiş alacaklarla ilgili icra takip sürecine başvuramaz, mevcut takip süreçleri durdurulur ve diğer yasal yollara müracaat edemezler (zamanaşımı ya da diğer hak kaybına sebep olacak durumlar hariç tutulmuştur). Ancak, borçlunun başvuru tarihinden önce başlatılmış yasal takipleri sonucunda, satış için tarih belirlenmiş olanlar, ihalenin feshine ilişkin davası devam eden, borcu icra taahhüdüne bağlanmış olması ve tasarrufun iptali davası devam edenlerin mevcut işlemleri FYY sürecinden etkilenmez. Bununla birlikte söz

konusu aksiyonlar sebebiyle işletmenin faaliyetlerine devam etmesi mümkün değil ise veya Alacaklı Kuruluşlar bu aksiyonlardan vazgeçmiyorsa bu durumda FYY süreci sonlandırılır.

3.3.3.2.2. Büyük Ölçekli Uygulamanın İşleyişi

Büyük Ölçekli İşletmeler İçin FYY Programına, Çerçeve Anlaşmada öngörülen aşağıdaki koşulları taşıyan borçlu işletmeler başvurabilir.

- i. Başvuruda bulunduğu tarihte Alacaklı Kuruluşlara toplam (nakit ve gayri nakdi olmak üzere) borcu 25 milyon TL ve üzerinde borcu olan işletmeler, (Borçlu ile aynı risk grubunda yer alan diğer borçlular birlikte ya da kısmi olarak yeniden yapılandırılması mümkündür),
- ii. Haklarında iflas kararı bulunmayan işletmeler, FYY kapsamında müzakere süreci devam ederken, Çerçeve Anlaşmaya taraf olmamakla birlikte borçlunun toplam borç tutarının %25'inden fazlasına sahip olan alacaklıların yasal takip sürecini başlatmaları halinde ve borçlu tarafından 30 gün içinde takip sürecinin sonlandırılmaması halinde Çerçeve Anlaşmaya taraf Alacaklı Kuruluşların toplam alacakların en az 2/3'ü ve Alacaklı Kuruluşlardan en az iki tanesinin kararı ile müzakere sürecine son vermeleri mümkündür.
- iii. Borçluların varlık ve imkân ve yükümlülükleri hakkında yapılacak mali durum tespiti ile FYY'nin uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi yapılarak, yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyetini geri kazanılacağı düşünülen işletmeler,

Büyük Ölçekli İşletmeler İçin Finansal Yeniden Yapılandırma Süreci Çerçeve Anlaşmada aşağıda belirtildiği şekilde yürütülmektedir.

- i. Finansal Yeniden Yapılandırma Programına başvuracak borçlu; Çerçeve Anlaşmaya taraf olan ve alacağı en fazla olan 3 alacaklı kuruluştan birine, Çerçeve Anlaşmanın eklerinde belirlenen formatta hazırlanan gerekli tüm belge ve bilgilerinde eklenmesi ile Başvuru ve Taahhüt Mektubunu sunar.
- ii. Başvuruyu kabul eden Alacaklı Kuruluş, borçlunun beyanı ile belirlenen diğer tüm alacaklı kuruluşlara alacaklı oldukları tutarı ve varsa teminatlarını 3 iş günü içinde bildirmeleri için çağrıda bulunur.

- iii. Alacaklı Kuruluşlar, alacaklı oldukları tutar ve teminatlarına ilişkin bilgileri bildirim tarihini takiben 3 iş günü içinde bildirmek zorundadır.
- iv. Başvuruya müteakip 10 uncu iş günü başvurusunun bildirdiği alacak tutarları üzerinden ABK tarafından LB seçilir. ABK'daki en fazla alacağı bulunan alacaklı kuruluş, yeniden yapılandırma müzakerelerinin yönetimi, sonuçlandırılması ve izlenmesinden sorumlu olarak LB görevini üstlenir. ABK, LB'yi alacak toplamının 2/3'ü ve Çerçeve Anlaşma üyesi alacaklı kuruluşların en az ikisinin ortak kararı ile de belirleyebilir. ABK, alacak oranları ile orantılı oy kullanma hakkına sahiptir.
- v. LB, yeniden yapılandırma sürecine alınacak borçlunun yazılı beyanını dikkate alarak, aynı risk grubunda birlikte değerlendirilmesi gerekli borçlu ve ortaklarını tespit ederek, bu kişi ve kurumlardan da Başvuru ve Taahhüt Mektubu ister.
- vi. LB, Yurt dışındaki kredi kuruluşları veya uluslararası kurumların alacaklısı olduğu borçlunun FYY süreci hakkında bilgi alma taleplerine, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla cevap vermekle yükümlüdür.
- vii. Çerçeve Anlaşmada aksi belirtilmedikçe, ABK her türlü kararı toplam alacağın 2/3'ünü ya da Çerçeve Anlaşmaya taraf alacaklı kuruluşların en az 2'sinin temsil edildiği ABK'nın ortak kararı ile alır. LB, kendi kararını bildirerek oylamayı başlatır. Uzun vadeli yapılandırma, teminatların çözülmesi, ilave kredi kullandırma, anaparaya indirim uygulanması, iştirak edinme, aynı tahsilat vb. gibi özellik arz eden konular dışında oylamaların, oylamanın başlangıç gününü takip eden 10 gün içinde tamamlanması esası bulunmaktadır.
- viii. Anapara alacağından kısmi ya da tümüyle vazgeçmek, iştirak etme veya aynı tahsilat önlemlerinin gerekli görüldüğü durumlarda ABK üyesi tüm Alacaklı Kuruluşların onayı ile karar alınması gerekir.
- ix. ABK, başvurunun yapıldığı tarihi müteakip en geç 90 gün içinde FYY kararını tesis edemediği durumda yapılandırma sürecinin sona erdiği kabul edilir. Ancak sürenin, karar nisabı sağlanmak koşuluyla alacaklı kuruluşların ortak kararı ile 90 gün daha uzatılması mümkündür. Borçlu işletmelerin Çerçeve

Anlaşma süresi dahilinde maksimum 2 defa başvuru yapılabileceği düzenlenmiştir.

- x. Kredi teminatları ya da iştirake dönüştürülecek borçluların varlık ve yükümlülüklerine ilişkin yapılacak değerlemenin, yapılandırma sürecinin taraflarından birinin talebi üzerine, SPK'nın bu konuda yetki verdiği uzman bir kuruluş tarafından yapılması söz konusudur.

3.3.3.3. 2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programı

Güncel Sonuçlar

2019 Finansal Borçların Yeniden Yapılandırma Programının geçerlilik süresinin 2 yıl daha uzatılmasını düzenleyen Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 15 Temmuz 2021 tarihinde 1542 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Dünya,2021).

Hâlihazırda uygulanmaya devam edilen 2019 FYY Programı kapsamında gerçekleştirilen yeniden yapılandırma verileri Türkiye Bankalar Birliği Aralık 2021 Raporu dikkate alınarak hazırlanmış ve Tablo 3.5'de gösterilmiştir. Buna göre; Büyük Ölçekli Uygulama ile 410 adet firma (144 grup) yapılandırma kapsamına alınmış, 249 firma (70 gruba bağlı) ile FYY sözleşmesi bağitlanmıştır. Bu kapsamda yapılandırılan borcun toplamı 78,255 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Küçük Ölçekli Uygulama ile ise 78 adet firma (39 gruba bağlı) yapılandırma kapsamına alınmış, 32 firma (13 grup) ile FYY sözleşmesi bağitlanmıştır. Bu kapsamda yapılandırılan borcun toplamı ise 396 milyon TL olmuştur. Buna göre Ekim 2019 - Aralık 2021 döneminde 2019 FYY Programı kapsamında 281 (83 Grup) firmanın toplam 78.651 milyon TL borcu yapılandırılmıştır (TBB, 2021).

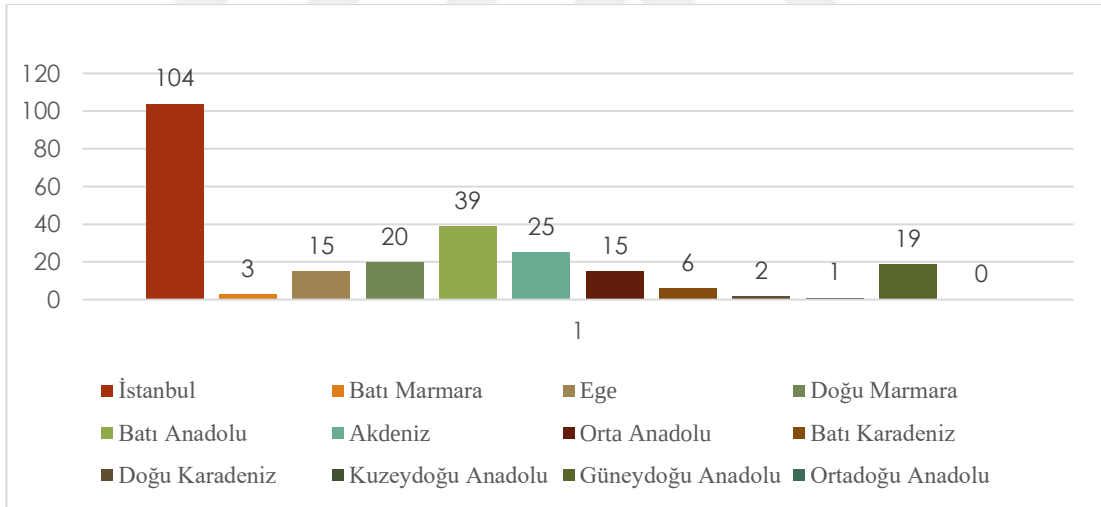
Tablo 3.5.:2019 FYY Programı Kapsamında Yapılandırılan Firma Sayısı ve Yapılandırılan Toplam Borç Tutarı

2019 Finansal Yeniden Yapılandırma Programı	Başvuru Yapan Firma Sayısı	Bağitlanan Firma Sayısı	Yeniden Yapılandırılan Toplam Borç Tutarı (Milyon TL)

Küçük Ölçekli Uygulama	78 (39 Grup)	32 (13 Grup)	396
Büyük Ölçekli Uygulama	410 (144 Grup)	249 (70 Grup)	78.255
Toplam	488 (183 Grup)	281 (83 Grup)	78.651

Kaynak: TBB- 2019 FYY Çerçeve Anlaşmaları Aylık Rapor-Aralık 2021

Türkiye Bankalar Birliğı Aralık 2021 Raporuna göre Büyük Ölçekli Uygulama kapsamında yeniden yapılandırılan firmaların coğrafi dağılımı Grafik 3.7’de gösterilmiş olup, 104 tanesi İstanbul’da, 3 tanesi Batı Marmara Bölgesinde, 15 tanesi Ege Bölgesinde, 20 tanesi Doğu Marmara Bölgesinde, 39 tanesi Batı Anadolu Bölgesinde, 25 tanesi Akdeniz Bölgesinde, 15 tanesi Orta Anadolu Bölgesinde, 6 tanesi Batı Karadeniz Bölgesinde, 2 tanesi Batı Doğu Anadolu Bölgesinde, 2 tanesi Doğu Karadeniz Bölgesinde, 1 tanesi Kuzeydoğu Anadolu, 19 tanesi Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

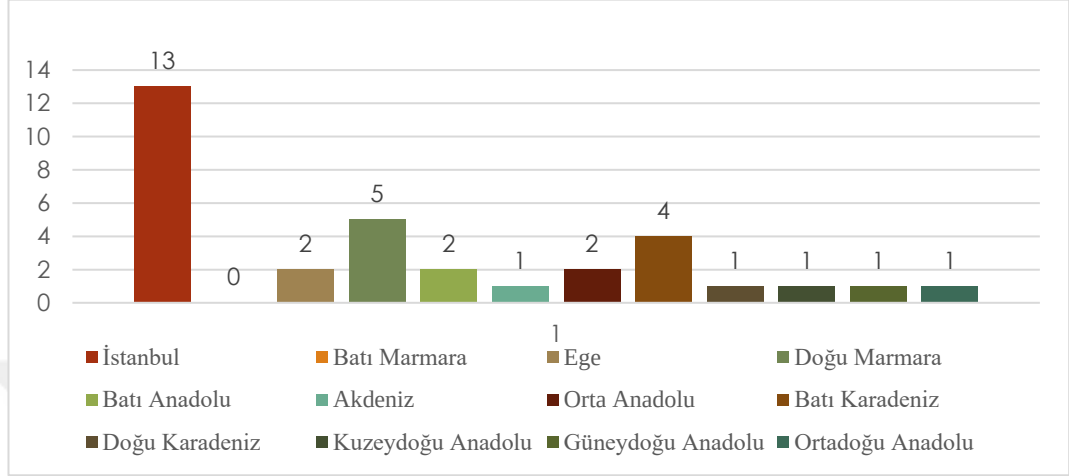

Grafik 3.7. 2019 FYYP - Büyük Ölçekli Uygulama Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Coğrafi Dağılımı

Kaynak: TBB- 2019 FYYP Çerçeve Anlaşmaları Aylık Rapor-Aralık 2021

Küçük Ölçekli Uygulama kapsamında yeniden yapılandırılan firmaların coğrafi dağılımı ise Grafik 3.8’de gösterilmiş olup, Buna göre; 13 tanesi İstanbul’da, 2 tanesi Ege Bölgesinde, 5 tanesi Doğu Marmara Bölesinde, 4 tanesi Batı Karadeniz Bölgesinde, 2 tanesi Ortadoğu Anadolu Bölgesinde, 1 tanesi Akdeniz Bölgesinde, 1

tanisi Doğu Karadeniz Bölgesinde, 1 tanesi Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, 2 tanesi Orta Anadolu Bölgesinde, 2 tanesi Batı Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Grafik 3.8.: 2019 FYYP -Küçük Ölçekli Uygulama Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Coğrafi Dağılımı

Kaynak: TBB- 2019 FYYP Çerçeve Anlaşmaları Aylık Rapor-Aralık 2021

2019 FYY Programı Büyük Ölçekli Uygulama kapsamına alınan firmaların sektörel dağılımı Tablo 3.6’da gösterilmiş olup, buna göre ilk sırada 53 firmayla imalat sanayi yer alırken, ikinci sırada 45 firmayla diğer sektörü yer almakta ve üçüncü sırada ise 39 firmayla inşaat sektörü yer almıştır. Tarım, Balıkçılık, Avcılık ve Ormancılık sektörü, Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmetler, Diğer Hizmetler ve Enerji sektörlerinin ise en az sayıda yeniden yapılandırmanın gerçekleştiği sektörler olduğu görülmektedir

Tablo 3.6: 2019 FYYP Büyük Ölçekli Uygulama Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sektörel Dağılımı

Sektörler	Bağıtlanan Firma Sayısı	Yapılandırılan Borç Tutarı (Milyon TL)
Tarım, Balıkçılık, Avcılık ve Ormancılık	4	749
Madencilik ve Taşocakçılığı	6	2.286
İmalat Sanayi	53	12.510
Enerji	6	10.493
İnşaat	39	13.353
Topt. ve Perak. Tic., Mot. Araçlar Servis Hizm. İle Kişisel ve H. Halkı Ür.	28	2.300

Turizm	23	10.683
Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	23	5.987
Finansal Aracılık	0	0
Emlak Kom., Kiralama ve İşletmecilik Faal.	7	3.903
Savunma ve Kamu Yönetimi ve Zorunlu Sosyal Güv. Kurumları	0	0
Eğitim	4	387
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	6	409
Diğer Hizmetler	5	711
İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	0	0
Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	0	0
Diğer	45	14.485

Kaynak: TBB- 2019 FYYP Çerçeve Anlaşmaları Aylık Rapor-Aralık 2021

2019 FYY Programı Küçük Ölçekli Uygulama kapsamında yeniden yapılandırılan firmaların sektörel dağılımı Tablo 3.7’da gösterilmiş olup, buna göre ilk sırada 9 firmayla Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Araçlar Servis Hizmetleri ile Kişisel ve Hane Halkı Üretim sektörü yer alırken, ikinci sırada 7 firmayla İnşaat sektörü yer almakta ve üçüncü sırada ise 6 firmayla İmalat sektörü yer almıştır. Madencilik ve Taşocağı, Enerji, Sağlık ve Sosyal Hizmetler ise en az sayıda yeniden yapılandırmanın gerçekleştiği sektörler olduğu görülmektedir

Tablo 3.7.: 2019 FYYP - Küçük Ölçekli Uygulama Kapsamında Yeniden Yapılandırılan Firmaların Sektörel Dağılımı

Sektörler	Bağitlanan Firma Sayısı	Yapılandırılan Borç Tutarı (Milyon TL)
Tarım, Balıkçılık, Avcılık ve Ormancılık	0	0
Madencilik ve Taş ocakçılığı	1	15
İmalat Sanayi	6	49
Enerji	1	20
İnşaat	7	71
Topt. ve Perak. Tic., Mot. Araçlar Servis Hizm. İle Kişisel ve H. Halkı Ür.	9	109
Turizm	3	67
Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	0	0
Finansal Aracılık	0	0
Emlak Kom., Kiralama ve İşletmecilik Faal.	0	0
Savunma ve Kamu Yönetimi ve Zorunlu Sosyal Güv. Kurumları	0	0
Eğitim	0	0
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	1	9
Diğer Hizmetler	0	0
İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	0	0

Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	0	0

Kaynak: TBB- 2019 FYYF Çerçeve Anlaşmaları Aylık Rapor-Aralık 2021

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKA KREDİLERİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASININ BANKACILIK SEKTÖRÜ KARLILIĞINA ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. Literatür İncelemesi

4.1.1. Banka Kredilerinin Yeniden Yapılandırılması ile İlgili Çalışmalar ve Bulgular

Banka kredilerinin yeniden yapılandırılması ile ilgili yapılan literatür incelemesi ile ulaşılan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Küçükbay ve Demirhan (2003), Türkiye’de 2000 ve 2001 krizleri sonrasında reel sektör ile finans sektöründe ortaya çıkan sorunların çözümünde, İstanbul Yaklaşımı adı verilen FYYP ve varlık yönetim şirketlerinin bankalar, firmalar ve ülke ekonomisi açısından önemi, uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek sorunlar ve çözüm önerilerini ele alınmışlardır. Her iki yaklaşımın da doğru ve adaletli uygulandığı takdirde firmaların hayata döndürülmesi, bankaların sorunlu kredilerinin çözümü ve Türkiye’nin AB üyeliğine konusunda ekonomik kriterlerin yerine getirilmesi noktasında büyük adımlar olabileceği ifade edilmiştir.

Sipahi (2003), Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrasında sorunlu kredilerin artışı ile birlikte hem reel sektörün hem de finans sektörünün düştüğü sıkıntılı sürecin Londra Yaklaşımından esinlenerek uygulamaya konulan ve İstanbul Yaklaşımı olarak adlandırılan FYYP’nin ele alındığı çalışmada, sürecin oluşumu, gerçekleştirilen düzenlemeler, sürecin işleyişi ve sonuçları ele alınarak değerlendirme ve önerilerde bulunmuşlardır.

Suadiye (2006), çalışmasında Kasım 2000 ve Şubat 2011 krizlerinden ciddi şekilde etkilenen reel sektör kuruluşlarının kredi geri ödemelerinde yaşadığı sıkıntılar sebebiyle ciddi artış gösteren sorunlu kredilerin ülke ekonomisi için tehdit oluşturmaya başlaması ile uygulamaya konulan İstanbul Yaklaşımını ele almış,

sorunlu kredilerin yapılandırılmasının ekonomiye etkileri ve kredi yeniden yapılandırmaların etkinliği konu edilmiştir.

Koç (2010), çalışmasında Türkiye’de uygulanan FYYP olan İstanbul Yaklaşımı ile Anadolu Yaklaşımlarını ele almış, her iki programla ulaşılan sonuçlar karşılaştırmalı olarak ele alınmış, firmaların yeniden yapılandırılmasında her iki yaklaşımda da istenilen amaca ulaşamadığı ancak İstanbul Yaklaşımı’nın Anadolu Yaklaşımı’na göre daha başarılı olduğu ifade edilmiştir.

Kocaman, Hazar ve Babuşcu (2018), 2007-2016 dönemine ait Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 14 bankaya ait zaman serisi verilerini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, yeniden yapılandırılan kredilerin banka aktif karlılık, özkaynak karlılığı, aktif kalitesi, net faiz marjı ve verimlilik gibi bankaya özgü değişkenler üzerinde etkili olup olmadığı araştırmışlardır. Buna göre; yeniden yapılandırılan kredilerin özkaynak karlılığı, aktif karlılığı, aktif kalitesi ve net faiz marjını etkilediği, verimlilik değişkeni üzerinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Kocaman, Hazar ve Babuşcu (2018), Türkiye’de 2010-2017 dönemine ait 13 mevduat bankasının verilerini kullanarak, kredilerin yeniden yapılandırılmasının banka aktif karlılığı ve özkaynak karlılığına etkilerini panel veri analizi ile incelemişlerdir. Her ne kadar yeniden yapılandırılan krediler ile banka aktif ve özkaynak karlılığı arasında ilişki elde edilemese de banka politikaları oluşturulurken dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, makroekonomik değişkenlerden enflasyon, büyüme oranı ve faiz oranlarının, bankaya özgü değişkenlerden ise takipteki kredi oranı, sermaye yeterliliği oranı, likidite oranının aktif karlılığı ve özkaynak karlılığını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Mourad, Schiozer ve Dos Santos (2020) çalışmalarında Brezilya’daki finansal olmayan 2 milyondan fazla firma için, 1,1 milyonu yeniden yapılandırılmış 13 milyondan fazla tahsili gecikmiş krediyi (Vadesi 60 günden fazla olan geçmiş kredi) içeren bir veri seti kullanılarak kredilerin neden ve ne zaman yapılandırıldığını incelemişlerdir. Kredi riski büyük olan kredilerin yeniden yapılandırılma ihtimalinin daha yüksek olduğu, genellikle yapılandırılmaların %80’inin kredi geri ödemesinin 60

gün gecikmesine müteakip ilk dört ay içinde gerçekleştirildiği, farklı teminat türlerinin yapılandırma üzerinde etkili olduğu, teminatlı kredilerin yeniden yapılandırılmaya daha az eğilimli olduğunu ve teminat almanın zorluğu arttıkça yapılandırma olasılığının da arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca bir firmanın yapılandırılmasının sonradan tekrarlayan bir yapıya dönüştüğü, bu durumun kaynak tahsis sorunları yaratabileceği, bankanın kredi zararlarını gizleyerek, karşılık azaltmak suretiyle kazanç ve sermayeyi korumaya yönelik ahlaki tehlike sorunu doğurabileceğini ifade etmişlerdir.

Vincentiis (2020), EBA'nın 2018 Risk Değerlendirme Raporundaki Aralık 2017-2018 verilerini kullanarak 25 ülkede 130 banka ile yeniden yapılandırma tedbirlerinin daha fazla ya da daha az kullanılmasının sebeplerini araştırmıştır. Çalışmada, sorunlu kredilerin yeniden yapılandırılması konusundaki tercihler ülkeler arasında farklılaşmakla birlikte, NPL oranı ile yapılandırma oranı arasında 0,88 gibi çok güçlü ve pozitif korelasyon ilişkisi olduğu ve bu nedenle borçluların geçici ve yapısal mali zorluklar ile mücadelede standart bir araç olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Güçlü bir GSYİH büyüme oranı ile karakterize edilen ekonomilerde yapılandırma tedbirlerinin yoğun olarak kullanıldığı, yine yüksek sorunlu varlık oranına sahip bankaların düşük varlık kalitesini gizlemek amacıyla daha yoğun olarak yapılandırma tedbirleri kullandığı ancak bu durumun sorunların daha şiddetlendiği durumlarda kredi portföyünü daha da kötüleştireceğini vurgulamışlardır.

Kutlukaya ve Yee (2020), çalışmalarında Finansal Sağlamlık Göstergelerinin (FSI's) derlenmesi için yeniden yapılandırılmış kredilerinin nasıl ele alındığını açıklamaya çalışmışlar, yeniden yapılandırılmış kredilerin canlı ve sorunlu olarak sınıflandırılmasına yönelik mevcut düzenlemeleri ele almış ve yeniden yapılandırılmış kredilerin bankacılık sektörüne etkilerini değerlendirmeye yardımcı olmak için ek tablolar düzenlenmesini önermişlerdir. Ayrıca, Covid-19 salgını sebebiyle bankaların aldığı moratoryum önlemleri kapsamında kalan tüm kredilerin yeniden yapılandırılmış kredi tanımına gireceği ve denetim otoriteleri tarafından izlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Homar, Kick ve Salleo (2015), yeniden yapılandırma kavramının Avrupa’da ilk kez ampirik bir çalışma konusu edildiği araştırmalarında, 2014 yılında Euro bölgesi 130 bankanın Varlık Kalitesi Değerlendirmeleri (AQR) sonuçları üzerinden takipteki alacak riski için AQR düzeltmesi ve karşılıkların artışını yeniden yapılandırma tedbirlerinin ölçütü olarak kullanarak, yeniden yapılandırmaların makroekonomik şartlar, banka denetim kalitesi, banka bilanço göstergeleri ve piyasa bazlı ölçümlerle ne ölçüde açıklanabileceği araştırılmıştır. Regresyon yönteminin kullanıldığı çalışmada, makroekonomik koşulların, gevşek banka denetiminin, banka zayıflığının, bankaların yeniden yapılandırma tedbirlerini kullanma derecesi ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Yeniden yapılandırmaların ekonomik anlamda faydaları olmakla birlikte, bankalar tarafından karşılık yükümlülüklerini azaltmak, potansiyel zararlar gizlemek için kullanılması durumunda, bankaların varlık kalitesi ile ilgili belirsizliğin artmasına, bankacılık sektörüne olan güvenin azalmasına neden olabileceği belirtilmiştir.

Andrews ve Petroulakis (2019), 11 Avrupa ülkesinde “zombi” firmalar ile banka zayıflığı arasındaki bağlantıyı panel veri analizi ile inceledikleri çalışmalarında, Zombi firmalarının zayıf bankalara bağlı olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ve Avrupa’daki zombi firma sorununun kısmen de olsa banka yeniden yapılandırma uygulamalarından kaynaklanabileceği ifade edilmiştir. Zombi şirketlerin ayakta tutulma çabalarının, bankacılık sektörünü sıkıntıya sokacağı, toplam verimliliği azaltacağı ve üretken firmaların büyümesini sınırlandıracağı belirtilmiştir

Arrowsmith vd. (2013), tarafından yapılan çalışmada, İngiltere bankalarının KOBİ’lere sağlamış olduğu yeniden yapılandırma uygulamalarının parasal ve finansal istikrara etkileri incelenmiştir. Yeniden yapılandırmanın, yükümlülüklerini yerine getirme mücadelesi veren ancak geçici finansal sorunlar yaşayan işletmelere kullandırılması, söz konusu işletmelerin mali krizden çıkmalarına yardımcı olabileceği ancak, parasal ve finansal istikrar için riskler oluşturabileceğini ifade etmiştir. Gerçekçi bir iyileşme şansı olmayan firmalara sağlanan destek, kaynakların sağlıklı firmalara tahsis edilmesini engelleyebilir ve verimlilik artışını sınırlayabilir. Aynı zamanda bankaların bu kredileri tahsili gecikmiş alacak yerine yeniden yapılandırılmış

kredi olarak tanımlamayı seçerek, mali sistemin kırılganlığını arttıracakları belirtilmiştir.

Ahamed ve Mallik (2017), 2003-2012 dönemine ait 93 ticaret bankası verileri kullanılarak Hindistan Merkez Bankası'nın (RBI) 2002 yılında Hintli şirketlerin banka ve finans kurumlarına olan borçlarını geri ödemede yaşadığı zorluklar neticesinde artan takipteki alacaklar sorununu çözmek adına uygulamaya koyduğu mahkeme dışı “Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Programı (CDR)” ile bankaların sorunlu kredilerini yeniden yapılandırmasının banka riski üzerindeki etkisini ve banka grupları arasındaki farklılıkları statik panel veri analiziyle araştırmışlardır. Ayrıca, RBI'nın bankalara yeniden yapılandırma şartlarını sağlayan standart altı ve şüpheli durumdaki kredilerini yeniden yapılandırmaları durumunda standart kategoriye yükseltmelerine izin vermesi ve böylece bankaların %10 yerine %2 karşılık ayırma avantajı elde etmelerinin banka riski üzerindeki etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde, standart nitelikli kredilerin yeniden yapılandırılmasının banka temerrüt riskini azalttığı, düşük karşılık avantajının olumlu etkisinin 2013 yılından sonra karşılıkların arttırılması ile birlikte ortadan kalktığı ve banka sahiplik durumları açısından karşılaştırdığında kamu bankalarının kredi yeniden yapılandırmalarından en fazla faydayı sağladığı tespit edilmiştir.

Ahamed ve Mallick (2017) , 1994-2012 yılları arasında 110 banka verilerini kullanarak Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Programı (CDR)'nin uygulamasının banka istikrarı üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmada, CDR programının tahsili gecikmiş alacakları azaltarak bankacılık sisteminin istikrarını olumlu etkilemekle birlikte, borç yeniden yapılandırılmalarında yaşanan artışlar nedeniyle, yeniden yapılandırılmış kredilere ayrılacak karşılıkların kademeli olarak arttırılması gerektiği aksi takdirde bu durumun bankaların sorunlu kredilerin yönetiminde alternatifler türetmeden yeniden yapılandırmaların arkasına sığınarak takipteki alacaklarını gizlemeye teşvik edeceği ve zamanla sermaye yetersizliği, likidite sorunları ve zarar olasılığı gibi sorunlar meydana getirebileceğini belirtmişlerdir.

Bawa ve Basu (2019), Hindistan bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 45 bankanın 2005-2016 yıllarına ait verilerini kullanarak bankaların operasyonel yetenek,

likidite, sermaye ve karlılıklarının banka kredi riskini nasıl etkilediğini GMM yöntemi ve aralarındaki nedensellik ilişkisini de Toda Yamamoto yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Toda Yamamoto nedensellik analizine göre bankanın kredi riskini temsil eden takipteki alacaklar ile krediler, likidite, sermaye, personel ücretleri, faiz dışı gelirler, yeniden yapılandırılan krediler arasında iki yönlü nedensellik ilişkisinin bulunduğu ifade edilmiştir. GMM analiz sonuçlarına göre ise 2006-2015 dönemi için takipteki kredilerin yeniden yapılandırılan krediler, likit varlıklar, ücretler, kredilere ayrılan karşılıklar ile anlamlı ve pozitif; özsermaye ile faiz dışı gelirlerin ise anlamlı ve negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. 2013-2016 dönemi için yapılan analizde, yeniden yapılandırılan kredilerde standart kredilere uygulanan karşılık uygulamasından vazgeçilmesi sebebiyle yeniden yapılandırılan krediler ile kredi riski arasındaki ilişkinin anlamsız hale geldiği, 2015-2016 dönemi için yapılan analizde ise yeniden yapılandırmanın kredi riski üzerindeki etkisinin teorik olarak beklendiği gibi negatife döndüğü görülmüştür. Ayrıca yeniden yapılandırılan kredilerin banka karlılığı üzerindeki etkisi 2006-2015 dönemi için incelenmiş ve yeniden yapılandırılan kredilerin banka karlılığı üzerindeki etkisinin anlamlı ve negatif olduğu ortaya konmuştur. Sonuçlardan hareketle, Hindistan Bankacılık Sektörünün takipteki alacak sorununu gizlemek adına yeniden yapılandırma uygulamalarını kullandığı ifade etmişlerdir.

4.1.2. Bankacılık Sektörü Karlılığı Üzerine Yapılan Çalışmalar ve Bulgular

Yapılan literatür incelemesiyle bankacılık sektörü karlılığını konu edinen, farklı bölge ve ülkelerde yapılmış, farklı değişken setlerinin kullanıldığı, ulusal ve yabancı olmak üzere çok sayıda çalışma incelenmiştir. Banka karlılığını üzerinde etkili olan faktörleri inceleyen çalışmalar, seçilen bölge ve ülke, çalışmanın dönemi, modelde kullanılan değişkenlerin seçimine göre farklılık göstermektedir. Çalışmalardaki farklılıklara karşılık elde edilen ampirik bulgular birlikte değerlendirildiğinde, öz sermaye oranı, faiz gelirleri, faiz dışı gelirler, diğer faaliyet giderleri (operasyonel giderler), banka büyüklüğü, likidite, enflasyon ve faiz oranı

değişkenlerinin banka karlılığı üzerinde etkisi en fazla olan değişkenler olduğu gözlenmiştir.

Molyneux ve Thornton (1992), 1986-1989 döneminde Avrupa'nın 18 ülkesinde 1108 banka ile havuzlanmış zaman serisi yöntemi ile aktif karlılığı ve özsermaye karlılığını inceledikleri çalışmalarında, kamu sahiplik yapısı, yoğunlaşma oranı, sermaye oranı ile öz sermaye karlılığı arasında pozitif ilişkili olduğu; sermaye oranı, faiz oranları, personel giderleri ile aktif karlılığı arasında pozitif ilişki, likidite ile ise negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Saunders ve Schumaer (2000), 1988–1995 döneminde, İngiltere, İspanya, Almanya, Fransa, İsviçre, İtalya ve ABD'deki 614 banka üzerinden iki aşamalı en küçük kareler yöntemiyle net faiz marjlarının belirleyicilerinin incelendiği çalışmada, öz sermaye oranı, faiz getirisi olmayan aktiflerin oranı ve faiz oranının net faiz marjını pozitif etkilediğini tespit etmişlerdir.

Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999), 1988-1995 döneminde, seksen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkedeki 7900 ticari bankaya ait verilerle vergi öncesi aktif karlılığı ve net faiz marjının belirleyicilerini çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelemişlerdir. Vergi öncesi aktif karın, öz sermaye oranı, büyüme oranı, faiz oranları ve enflasyon oranıyla pozitif; likidite, mevduat ve kredi oranıyla ise negatif ilişkili olduğunu, net faiz marjının ise likidite oranı ve kredi oranı ile pozitif ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı bankaların yerel bankalar ile karşılaştırıldığında net faiz marjlarının daha fazla olduğu, dolayısıyla daha karlı oldukları ifade edilmiştir.

Abreu ve Mendes (2000), 1986-1999 yılları arasında Portekiz, Almanya, Fransa ve İspanya'daki 32 banka üzerinden özkaynak karlılığı, aktif karlılığı ve net faiz marjının belirleyicilerini çoklu doğrusal regresyon analizi ile ele aldıkları çalışmalarında, işsizliğin banka karlılığını negatif, enflasyonun ise pozitif etkilediğini, sermaye yapısı güçlü bankaların beklenen iflas maliyetlerinin daha düşük olması sebebiyle, karlılıklarının arttığını tespit etmişlerdir.

Guru, Staunton ve Balashangmugam (2002), Malezya’da faaliyet gösteren ticari bankaların aktif karlılığını etkileyen faktörleri 1986-1995 yılları verileri ile zaman serisi analizini kullanarak incelemişlerdir. Çalışmada, likidite oranı, sermaye yeterliliği oranı, işletme giderlerinin toplam aktiflere oranı gibi içsel değişkenler ile bankanın büyüklüğü, piyasa payı, sektör büyüme oranı, enflasyon oranı, piyasa faiz oranı gibi makro ekonomik değişkenler kullanılmıştır. Banka aktif karlılığı üzerindeki en önemli içsel değişkenin işletme giderlerinin toplam aktiflere oranı olduğu tespit edilmiştir. Makroekonomik değişkenlerden enflasyonun banka aktif karlılığını pozitif, faiz oranlarının ise negatif yönlü etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Athanasoglu, Delis ve Staikouras (2006), 7 Güneydoğu Avrupa ülkesinde 1998-2002 döneminde faaliyet gösteren 132 banka üzerinden doğrusal panel veri analizi ile aktif karlılığını ele aldıkları çalışmalarında, aktif karlılık ile özkaynak oranı, yoğunlaşma oranı, banka büyüklüğü ve enflasyon arasında pozitif; operasyon maliyetleri ile ise negatif ilişkili olduğu, reel GSYİH’deki değişimlerden banka karlılığının önemli ölçüde etkilenmediği tespit edilmiştir.

Petria, Capraru ve Ihnatov (2015), 2004-2011 yılları arasında 27 Avrupa Birliği ülkesindeki 1098 banka ile öz sermaye karlılığı ve aktif karlılığın belirleyicileri üzerine yaptıkları çalışmada, öz sermaye karlılığının, krediler oranı ve faaliyet giderleri oranıyla negatif; aktif karlılığın ise, öz sermaye oranı, banka büyüklüğü, enflasyon ve büyüme oranıyla pozitif, krediler oranı, takipteki krediler oranı ve faaliyet giderleri oranıyla negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Zampara, Giannopoulos ve Koufopoulos (2017), 2001-2014 yılları arasında Yunanistan bankalarında çoklu regresyon analizi ile banka karlılığı üzerine yaptıkları çalışmalarında, GSYİH büyüme oranı, bankanın aktif büyüme oranı, bankacılık sektörü mevduat oranının banka karlılığını pozitif etkilediği; bankacılık sektörü aktif büyüklüğü, banka mevduat büyüme oranı ve işsizlik oranının ise negatif etkilediğini ortaya koymuşlardır.

De Mendonça ve de Silva (2018), 2011-2015 yılları arasında Brezilya’da 18 banka ile dinamik panel veri yöntemiyle banka karlılığını incelendiği çalışmasında,

aktif karlılığının mevduat oranı, likidite oranı, büyüme oranı ile pozitif; kaldıraç oranı politika faiz oranı ve döviz kuru ile negatif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Jamal, Hamidi ve Karim (2012) Malezya'nın 16 ticaret bankasının verilerini kullanarak aktif kârlılığı üzerinde etkili makroekonomik faktörleri panel veri analizi yöntemiyle inceledikleri çalışmalarında, enflasyon, büyüme, faiz oranının aktif kârlılığını pozitif etkilediği; sermaye piyasaları gelişmişlik düzeyinin ise negatif etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Riaz (2013), Pakistan'da 2006-2010 yılları arasında 32 ticari banka üzerinden bankaların aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığını etkileyen hem bankalara özgü ve hem de makroekonomik değişkenleri regresyon yöntemi ile incelediği çalışmasında, kredi riski, faaliyet verimliliği, GSYİH ile aktif kârlılığı arasındaki ilişkinin pozitif; TUFİ ve faiz oranı ile negatif olduğu; kredi oranı, mevduat oranı, GSYİH, aktif büyüklük değişkenlerinin özkaynak kârlılığı arasındaki ilişkinin pozitif, kredi riski, faaliyet verimliliği, faiz oranı ve TUFİ ile negatif olduğunu tespit etmişlerdir.

Onuonga (2014), Kenya'da 2008- 2013 yılları arası 6 büyük ticari bankanın aktif kârlılığı üzerinde etkili içsel faktörleri GEKK yöntemi ile incelemişler, toplam faaliyet gelirleri içindeki faiz dışı gelirlerin oranı, kredi oranı, mülkiyet yapısı (sahiplik), aktif büyüklüğü, öz sermaye oranının aktif karlılığı ile pozitif; toplam faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranının ise negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Robin, Salim ve Bloch (2018), Bangladeş'de 1983-2012 yılları arası 69 banka üzerinden aktif karlılığı, özkaynak karlılığı ve net faiz marjını doğrusal panel veri yöntemiyle inceledikleri çalışmalarında, öz sermaye, krediler ve banka büyüklüğünün aktif karlılığı ile pozitif, krediler, yoğunluk oranı ve enflasyon ile öz sermaye karlılığının negatif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

M. Mostak, Ahamed (2017), 1998-2014 dönemi için Hindistan'da faaliyet gösteren 27 ticari bankanın verilerini kullanarak faiz dışı gelir çeşitlendirmesinin banka karlılığı üzerindeki etkisinin ve farklı mülkiyet grupları ve farklı varlık niteliklerine sahip bankalar arasında nasıl değişiklik gösterdiğini dinamik panel veri

yöntemiyle araştırmıştır. Buna göre; faiz dışı gelirlerin banka karlılığını pozitif etkilediği, özel yabancı bankaların, kamu sektörü ve özel yerli bankalarla karşılaştırıldığında daha fazla riske uyarlanmış kar elde ettiği ve gelir çeşitlendirmesinin daha düşük aktif kalitesine sahip bankalara daha fazla fayda sağladığını tespit etmişlerdir.

Kaya (2002), Türkiye’de 1997-2000 döneminde 44 ticaret bankası üzerinden çoklu doğrusal regresyon analizi ile aktif karlılığı, özkaynak karlılığı ve net faiz marjının mikro ve makro belirleyicilerinin incelediği çalışmasında, öz sermaye karlılığı ile özkaynaklar oranı, personel giderleri, mevduatlar arasında negatif yönlü; menkul kıymetler, likidite oranı, krediler, yabancı para net pozisyonu, piyasa payı ile pozitif yönlü ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Aktif kârlılığı ile özkaynak oranı, likidite oranı ve kredi oranı arasında pozitif yönlü; personel harcamaları, mevduat oranı ve takipteki krediler oranı arasında negatif yönlü ilişki olduğu tespit etmişlerdir. Net faiz marjı ile özkaynak oranı, likidite oranı, personel giderleri ve bankaların pazar payı arasında pozitif yönlü; mevduat oranı ile negatif yönlü ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Tunay ve Silpar (2006), Türkiye’de 1988-2004 yılları arasında 34 ticaret bankası üzerinden çoklu doğrusal regresyon analizi kullanarak Türk bankacılık sektörünün kârlılığını etkileyen mikro ve makro değişkenleri inceledikleri çalışmalarında, kredi oranı, aktif büyüklüğü, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı, reel milli gelir, enflasyon oranı, hisse senetleri piyasası kapitalizasyon oranı/milli gelir oranı, mevduat/ hisse senetleri piyasası kapitalizasyon oranı ve toplam aktiflerin milli gelire oranının ticari bankaların kârlılıklarını etkileyen unsurlar olduğunu ortaya koymuşlardır.

Atasoy (2007), Türk bankacılık sektöründe 1990-2005 dönemi için faaliyet gösteren 26 ticari banka üzerinden doğrusal panel veri modeli ile bankacılık sektörü kârlılığı ve gelir gider yapısının belirleyicilerini incelediği çalışmasında, aktif karlılığın, özkaynak oranı, enflasyon ile pozitif; duran varlıklar, özel karşılıklar, faiz dışı giderler, büyüme oranı, bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin GSMH’ya oranı, bankacılık sektöründeki konsantrasyon ile negatif ilişkili olduğunu, mevduat

oranı, kredi oranı ve aktif büyüklük ile ilişkili olmadığını; net faiz marjının, özkaynak oranı, özel karşılıklar, faiz dışı giderler, enflasyon ile pozitif; duran varlıklar, mevduat oranı, bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin GSYİH'ya oranı ile negatif ilişkili, kredi oranı ve aktif büyüklüğü ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Sayılgan ve Yıldırım (2009), Türkiye'de 2002-2007 dönemleri arasında ROE'nin belirleyicilerini incelemişlerdir. Bankacılık sektörünün karlılığının, istikrarlı bir şekilde artan sanayi üretim endeksi, düzelen bütçe dengesi, öz sermaye ile pozitif, enflasyon ve bilanço dışı varlıkların büyümesi ile ise negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Taşkın (2011), 1995-2009 döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren ticari bankaların performanslarını etkileyen içsel ve dışsal faktörleri panel veri analizi ile inceledikleri çalışmasında, takipteki krediler oranı, 2001 krizi ve personel giderlerinin aktif karlılığı ile negatif; bilanço dışı faaliyetlerin aktif toplamına oranı, sanayi üretim endeksi ile pozitif ilişkili olduğunu; sermaye yeterlilik oranı ve takipteki krediler oranı ile özkaynak karlılığının negatif; bilanço dışı faaliyetlerin toplam aktife oranı ile pozitif yönlü ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Gülhan ve Uzunlar (2011), 1990-2008 döneminde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 29 banka üzerinden doğrusal panel veri analizi ile yaptıkları çalışmada, öz sermaye, personel giderleri, banka büyüklüğü, enflasyon ve büyüme oranının banka karlılığını pozitif; sektör payı ile takipteki kredi oranını ise negatif etkilediğini tespit etmişlerdir.

Alper ve Anbar (2011), 2002-2010 dönemi için Türkiye'deki 10 bankanın verilerini kullanarak banka karlılığının belirleyicilerini bankaya özgü ve makroekonomik değişkenler üzerinden inceledikleri çalışmalarında, faiz dışı gelirler, aktif büyüklüğün banka karlılığı ile pozitif; takipteki krediler oranı ve kredi büyüklüğünün negatif ilişkili olduğunu, makroekonomik değişkenlerden ise sadece reel faiz oranının banka karlılığı ile pozitif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Kırkulak, Uludağ ve Gökmen (2011), 1999-2009 dönemi için Türk bankacılık sektöründe kârlılık üzerinde etkili olan faktörleri inceledikleri çalışmalarında, aktif

büyüklüğü düşük ve öz kaynağı daha az bankalarda karlılığın yüksek olduğu ve yabancı bankalarda personel verimliliğinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Enflasyon oranı ve ekonomik büyüme ile karlılık arasında pozitif ilişki olduğunu, Türk bankacılık sektöründe banka kârlarının volatilitésinin yüksek olduğunu ekonomik büyümeyle orantılı bir şekilde banka kârlarının da arttığı ifade edilmiştir.

Tunay (2014), 1993-2014 dönemleri arasında Türk bankacılık sektörü için karlılığın belirleyicilerini 30 ticari banka verisini panel veri analizi yöntemlerini kullanarak incelemişlerdir. Buna göre, genel giderlerin toplam aktife oranı, özkaynak oranı, kredi oranı, net faiz gelirleri/toplam aktif oranı, aktif büyüklük, nisbi büyüklük, hisse senesi piyasası kapitalizasyon oranı ve yoğunlaşma oranının banka karlılığı üzerindeki etkisinin kurulan çoğu modelde anlamlı olduğu ifade edilmiştir. Bankaya özgü değişkenler ve finansal sisteme özgü değişkenlerin karlılık üstündeki etkisinin güçlü olduğu, makroekonomik değişkenlerinin etkisinin ise daha sınırlı olduğunu ortaya koymuşlardır.

Samırkaş, Evcı ve Ergün (2014), 2003-2012 dönemi için Türkiye’de mevduat bankaları üzerinden banka karlılığını etkileyen faktörleri çoklu doğrusal regresyon yöntemiyle araştırmıştır. Buna göre; faiz dışı gelir/toplam aktif oranı, özkaynak oranının banka özkaynak karlılığı ve aktif karlılığını pozitif, mevduat faizlerindeki artışın ise aktif karlılığı negatif etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Turgutlu (2014), Türkiye’de 2006-2012 dönemleri arasında 20 ticaret bankası üzerinden banka karlılığını Sistem Genelleştirilmiş Momentler Yöntemiyle incelemişlerdir. Çalışmada, banka büyüklüğü, sermaye oranı, toplam krediler, yönetim etkinliği, bilanço dışı yükümlülükler ve finansal sağlamlığı gösteren değişkenlerin banka özkaynak karlılığı üzerinde önemli etkisi olduğu tespit edilmiştir. Yönetimin etkinliği, bilanço dışı yükümlülükler, finansal sağlamlık ve ekonomik büyümeyi temsil eden değişkenler ile aktif karlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Rekabet yapısı, para politikası, ekonomik büyüme oranı ve küresel finans krizini temsil eden değişkenlerin ise anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güneş (2014), 2002-2012 döneminde Türk bankacılık sektörü için 22 mevduat bankası üzerinden aktif karlılığı ve özkaynak karlılığını analiz ettiği çalışmada, aktif

büyüklüğü, sermaye ve enflasyon değişkenlerinin aktif kârlılığını pozitif; takipteki kredilerin ise negatif etkilediği tespit edilmiştir. Özkaynak oranı ve enflasyonun ise özkaynak kârlılığını pozitif etkilediği ifade edilmiştir. Toplam kredi ve alacaklar/Toplam aktif oranı, personel giderleri/toplam aktif, likidite oranı, takipteki kredi oranı, GSYİH büyüme oranı ve yoğunlaşma oranı değişkenlerinin her iki karlılık ölçütü için istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Reis, Kılıç ve Buğan (2016), 2009-2013 dönemi için Türk bankacılık sektöründeki Borsa İstanbul AŞ'ye kote olmuş 14 mevduat bankası üzerinden, net faiz marjı ve aktif karlılığını etkileyen faktörleri panel veri analizi ile incelemiştir. Kaldıraç oranının ve kredi/mevduat oranının aktif karlılık oranını negatif, piyasa kapitalizasyonunun ise pozitif etkilediğini, aynı zamanda kaldıraç oranı, Kredi/Mevduat oranı, piyasa kapitalizasyonu ve GSYİH değişkenlerinin net faiz marjını negatif etkilediğini tespit etmişlerdir.

Batır ve Güngör (2016), 2005-2014 dönemi için Türk bankacılık sektöründeki 30 banka üzerinden yaptıkları çalışmada, kârlılık belirleyicilerinde mevduat ve katılım bankaları arasında fark bulunup bulunmadığı ve küresel finans krizinin etkisinin panel veri analiz yöntemleri ile incelenmiştir. Mevduat ve katılım bankalarının karlılıkları üzerinde etkili olan ortak değişkenlerden, faiz dışı gelir, diğer faaliyet giderleri pozitif, takipteki kredi oranının ise negatif etkili olduğu; kredi oranı, aktif büyüklük, pazar yoğunluğu, TÜFE, GSYİH ve döviz kuru değişkenlerinin mevduat bankaları karlılığını etkilerken, katılım bankaları karlılığı üzerinde anlamlı etkisi bulunmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca oluşturulan tüm modellerde 2008 krizinin karlılık üstündeki etkisi negatif olarak bulunmuştur.

Belke ve Ünal (2017), 2005-2015 döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren 23 mevduat bankalarından 23'ünün verileri üzerinden karlılığın belirleyicileri panel regresyon analizi ile incelenmiştir. Banka karlılığının bankanın büyüklüğü, banka sermayesi, likidite riski, ekonomik büyüme, enflasyon, politika faizi, döviz kuru ve piyasa yoğunlaşma oranı ile ilişkili olduğu, likidite riski, kredi riski ve döviz kurunun ise karlılıkla ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir. Borsaya kote olan ve olmayan bankalar arası farkları ortaya koymak adına kurulan modellerde borsada işlem görmeyen

mevduat bankaları ile kıyaslandığında borsada işlem gören mevduat bankalarının aktif karlılığı, aktif büyüklüğü, likidite riski ve kredi riski daha yüksek iken öz sermaye düzeyi daha düşüktür.

Işık, Yalman ve Koşaroğlu (2017), 2006-2014 dönemi için Türk bankacılık sektöründeki 20 mevduat bankasının verileri üzerinden kârlılığın içsel ve dışsal belirleyicilerini araştırmışlardır. Sonuçlar, kredi riski ile likidite yönetimine ait değişkenlerin karlılığı olumsuz; banka sermayesinin, faiz ve faiz dışı gelirlerin ise olumlu yönde etkilediğini göstermektedir

Okuyan ve Karataş (2017), 1995-2009 dönemi için Türk ticaret bankaların karlılık performansının belirleyicilerini araştırdıkları çalışmada, takipteki kredi oranı, personel giderleri ve 2001 krizinin banka aktif karlılığını olumsuz etkilediği; bilanço dışı faaliyetler ile üretim endeksi değişkenlerinin ise olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Sermaye yeterlilik oranı, takipteki krediler oranının özkaynak karlılığını olumsuz yönde, bilanço dışı faaliyetlerin ise olumlu yönde etkilediği ifade edilmiştir.

Topak ve Talu (2017), 2005-2015 yılları arasında Türk bankacılık sektörü 12 mevduat bankası üzerinden banka karlılığının belirleyicileri incelenmiştir. Net ücret ve komisyonların toplam giderlere oranı ve kredi faizinin mevduat faizine oranlarının ROA ve ROE üzerinde olumlu, diğer faaliyet giderlerinin toplam faaliyet gelirlerine oranının ve aktif büyüklüğün ise olumsuz etkilediği ortaya koymuşlardır.

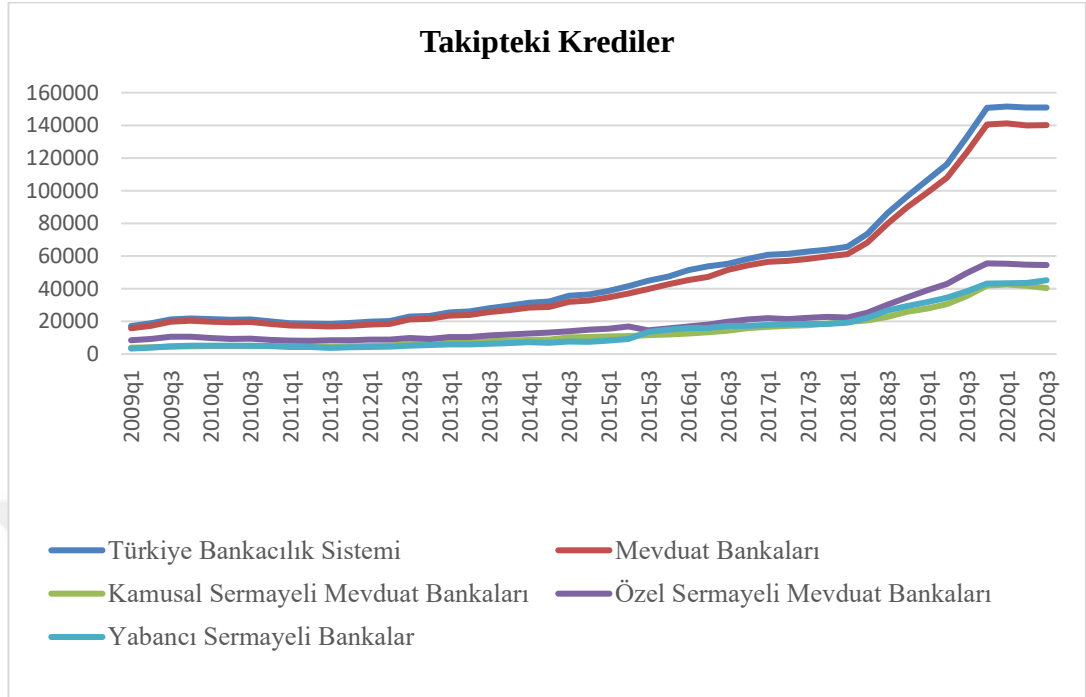
Karakuza (2017), Türkiye’de 2005-2015 dönemi arasında faaliyet gösteren mevduat bankaları üzerinden doğrusal panel veri analizi ile incelediği çalışmasında, mevduat, net faiz geliri, net faiz-dışı gelirin aktif karlılığı olumlu; öz sermaye, kredi oranı, tüketici kredileri oranı ve likidite oranının ise olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Türkdönmez ve Babuşçu (2019), Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 11 ticaret bankasının 2010q1 ile 2017q4 verilerini kullanarak gerçekleştirdikleri panel veri analizi sonuçlarına göre, içsel faktörlerden özkaynak oranı ile özkaynak karlılığı arasında anlamlı ve pozitif; sektör payı ve aktif kalitesi ile özkaynak karlılığı ve aktif karlılığı arasında anlamlı ve pozitif ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Dışsal faktörlerden GSYİH ile aktif ve özkaynak karlılığı arasında anlamlı ve pozitif; mevduat faizleri ile ise negatif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir..

Işık ve Kambay (2019), Türkiye’de 2002-2017 yılları arasında 15 banka üzerinden doğrusal panel veri analizi ile yaptığı çalışmada, operasyonel etkinlik, likit aktifler, enflasyon ve döviz kurunun öz sermaye karlılığı ile negatif ilişkili olduğu, ancak öz sermaye, mevduat oranı, kredi oranı, reel gelir değişkenlerin öz sermaye karlılığı ile anlamlı bir ilişkisinin bulunmadığı; öz sermaye, aktif yönetimi, likit aktifler, enflasyon ve döviz kurunun aktif karlılık ile negatif ilişkili olduğu ancak, döviz pozisyonu, toplam mevduatlar, krediler, banka büyüklüğü, reel gelir ve faiz oranının anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

4.2. Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler, Yakın İzlemedeki Krediler ve Yeniden Yapılandırılan Kredilere İlişkin Genel Görünümü

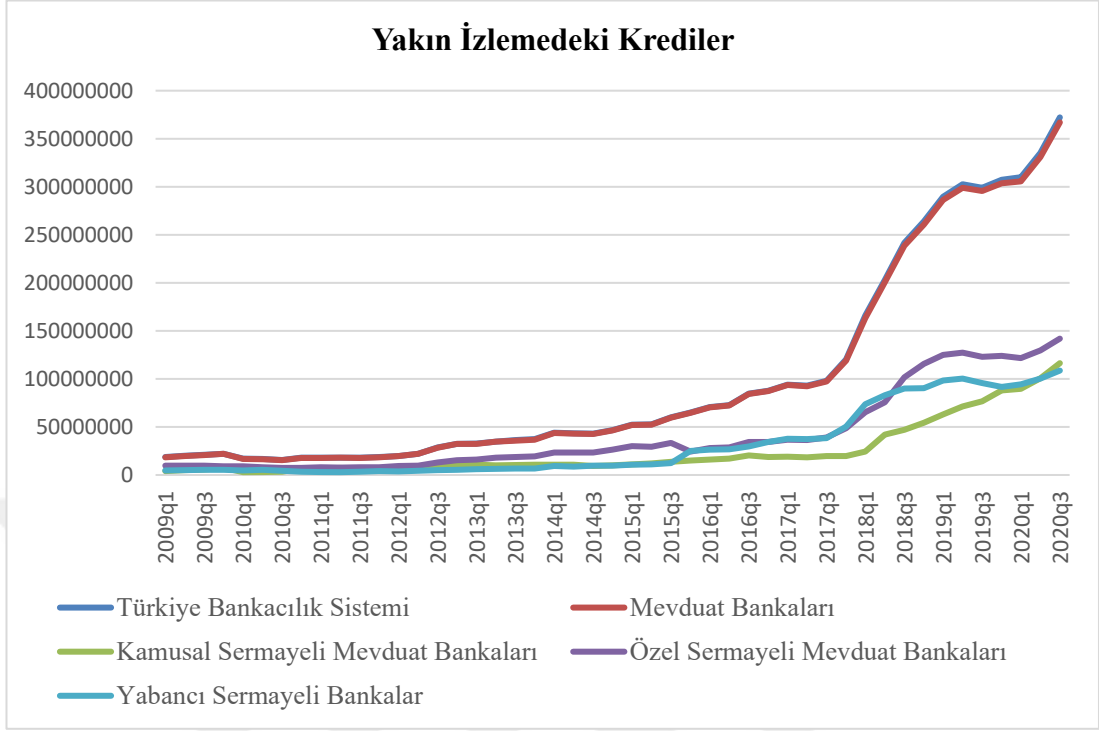
Türk bankacılık sektörü takipteki kredilerin toplam tutarı Grafik 4.1.’de gösterildiği üzere Eylül 2020 itibarıyla 151 milyar TL’ye ulaşmıştır. Takipteki krediler toplamı, özel sermayeli bankalarda 54.5 milyar TL, yabancı sermayeli bankalar 45.2 milyar TL, kamu sermayeli bankalarda 40.4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. BDDK’nın 17 Mart 2020 tarihinde 8948 sayılı kurul kararı ile almış olan pandemi önlemleri kapsamında kredinin takip hesaplarına aktarımı için geçerli kabul edilen doksan günlük gecikme süresinin yüz seksen güne çıkartılması sebebiyle grafikte 2020q1 ile 2020q3 arası takipteki krediler miktarı sabitmiş gibi görülse de, bankacılık sektörü takipteki alacaklarının yaşanan gelişmelere bağlı olarak arttığı bilinmekte olup, pandemi önlemlerinin 2021 3. çeyrek itibarıyla kaldırılmasına müteakip netleşmesi beklenmektedir. Sektörün takipteki krediler oranı Eylül 2020 itibarıyla %5.35 olup, özel sermayeli bankalar için %5,33, kamu sermayeli bankalar için %2,79, yabancı sermayeli bankalar da ise sektörün en yüksek ortalaması ile %6,07’dir. Takipteki krediler için 112 milyar TL özel karşılık ayrılmış olup, ayrılan karşılıklar takipteki alacakların %75’ine karşılık gelmektedir.

Grafik 4.1: Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Krediler (2009-2020)

Kaynak: BDDK- Aylık Bankacılık Sektörü Verileri (2009-2020)

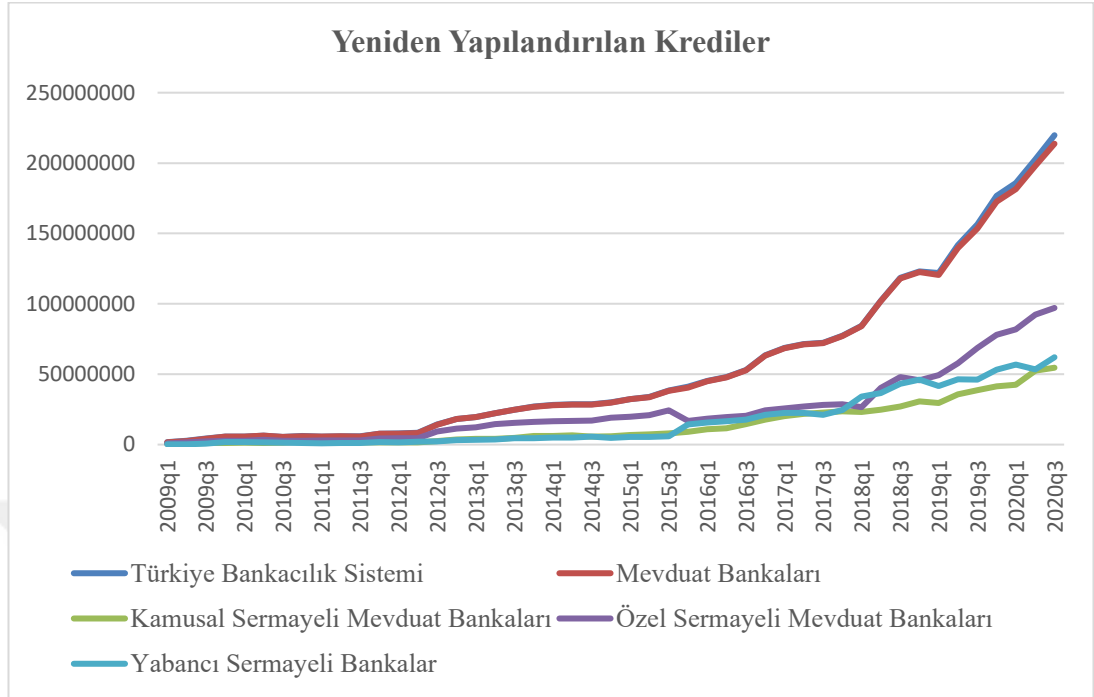
Grafik 4.2’de görüldüğü üzere Eylül 2020 itibarıyla Türk bankacılık sektöründe vadesi 30 günden fazla geçmiş olmakla birlikte 90 günü geçmemiş olan 2. grupta izlenen yakın izlemedeki kredilerin toplamı 372 Milyar TL olup, toplam krediler içindeki payı %10’un üzerinde bulunmaktadır. Yakın izlemedeki krediler içerisinde payı en fazla olan bankalar grubu 141 milyar TL ile özel sermayeli bankalarda olup, onu 101 milyar TL ile yabancı sermayeli bankalar, 116 milyar TL ile kamu bankaları izlemektedir. Toplam krediler içindeki yakın izlemedeki kredilerin oranı üzerinden bir değerlendirme yapıldığında, yakın izlemedeki krediler oranı özel sermayeli bankalarda %14, yabancı sermayeli %13, kamu sermayeli bankalarda ise %8’dir.

Grafik 4.2: Türk Bankacılık Sektöründe Yakın İzlemedeki Krediler (2009-2020)

Kaynak: TBB Veri Sistemi

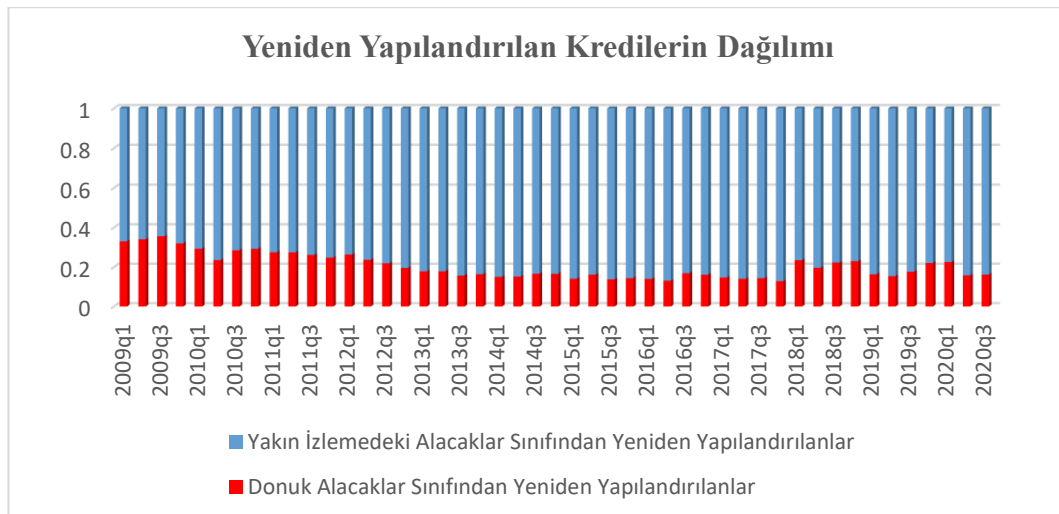
Eylül 2020 itibarıyla Grafik 4.3'te gösterildiği üzere Türk bankacılık sektöründe yakın izlemede ve donuk alacak sınıfında izlenen kredilerden yeniden yapılandırılan kredilerin toplamı 219 milyar olup, takipteki krediler toplamının 1,5 katına ulaşmıştır. 97 milyar TL ile en fazla yeniden yapılandırılan kredinin bulunduğu banka grubu, en fazla takipteki krediler rakamının da bulunduğu özel sermayeli bankalardır. Onu 62 milyar TL ile yabancı sermayeli bankalar izlemekte olup, kamu bankalarda ise 54 milyar TL en son sırada yer almaktadır. Yapılandırılan kredilerin toplam krediler içindeki oranı üzerinden bir değerlendirilme yapıldığında, Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılandırılan krediler oranı %5,9 'dur. % 9,5 oranı ile en fazla yeniden yapılandırılan kredi oranı özel sermayeli bankalarda görülmekte olup, yabancı sermayeli bankalarda bu oran % 8,4 iken kamu sermayeli bankalarda ise % 3,8'dir.

Grafik 4.3: Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırılan Krediler (2009-2020)

Kaynak: TBB Veri Sistemi

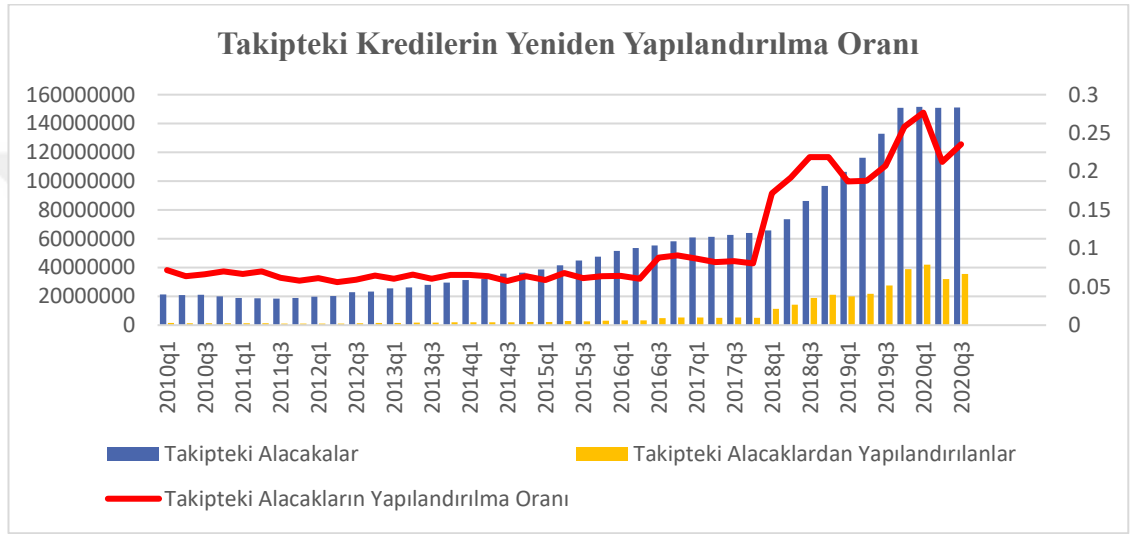
Yeniden yapılandırılan kredilerin yakın izlemedeki ve donuk alacaklar sınıfındaki dağılımı Grafik 4.4'te gösterilmiş olup, yeniden yapılandırılan kredilerin ortalama olarak %80'inin 2. grupta izlenen yakın izlemedeki kredilerden, %20'sinin ise donuk alacak sınıfında izlenen kredilerden oluştuğu görülmektedir.

Grafik 4.4: Yeniden Yapılandırılan Kredilerin Yakın İzleme ve Donuk Alacaklar İçindeki Dağılımı

Kaynak: TBB Veri Sistemi

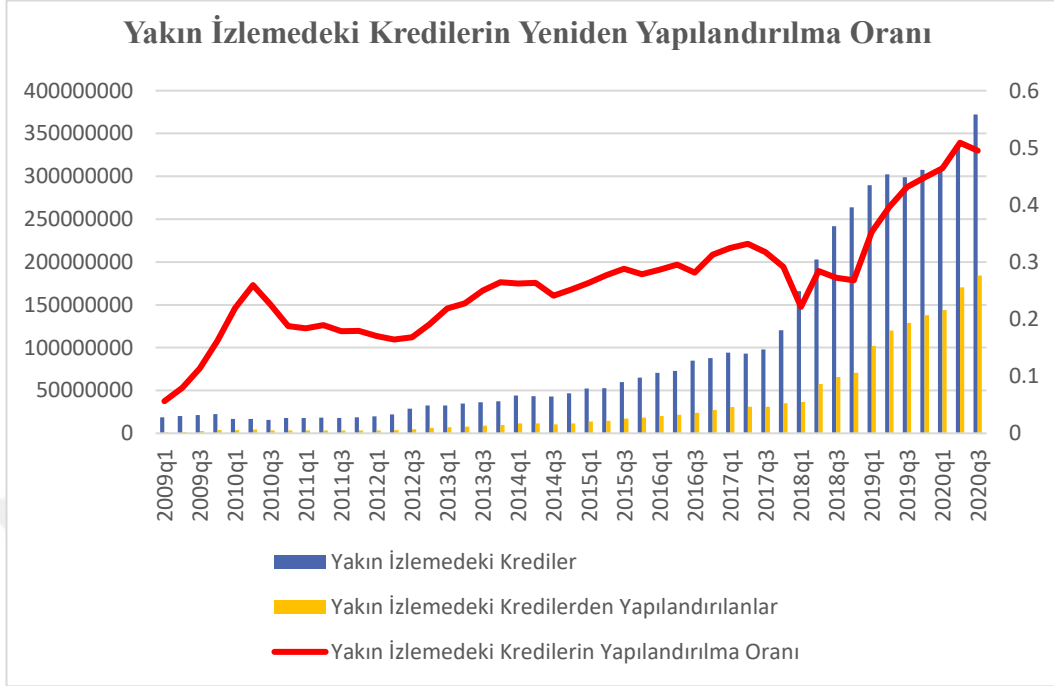
Takipteki kredilerin yeniden yapılandırma oranı Tablo 4.5'te gösterildiği üzere 2018 yılına kadar %10'ların altında seyretmekle birlikte, 2018 yılı itibarıyla bu oranın %20'lerin üzerine çıktığı görülmektedir.

Grafik 4.5: Takipteki Kredilerin Yeniden Yapılandırılma Oranı (2009-2020)

Kaynak: TBB Veri Sistemi

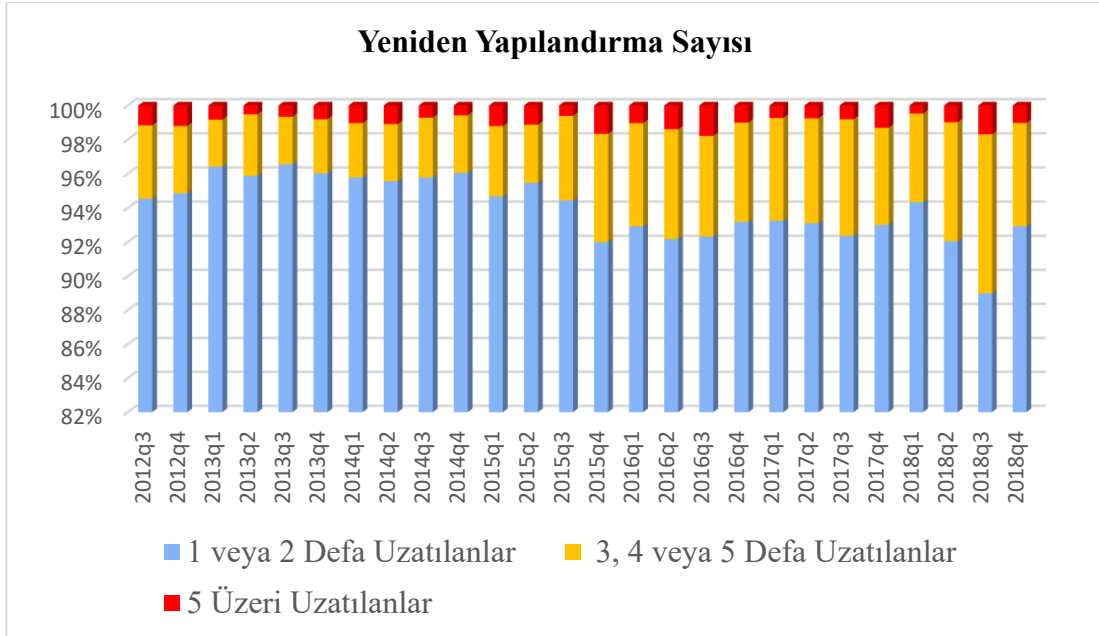
Yakın izlemedeki kredilerin yeniden yapılandırılma oranı ise Grafik 4.6'da gösterilmekte olup, yakın izlemedeki kredilerin ortalama olarak %20-%25'i yeniden yapılandırma konusu edilirken, bu oran son yıllarda %50'lere yaklaştığı görülmektedir.

Grafik 4.6: Yakın İzlemedeki Kredilerin Yeniden Yapılandırılma Oranı (2009-2020)

Kaynak: TBB- Veri Sistemi

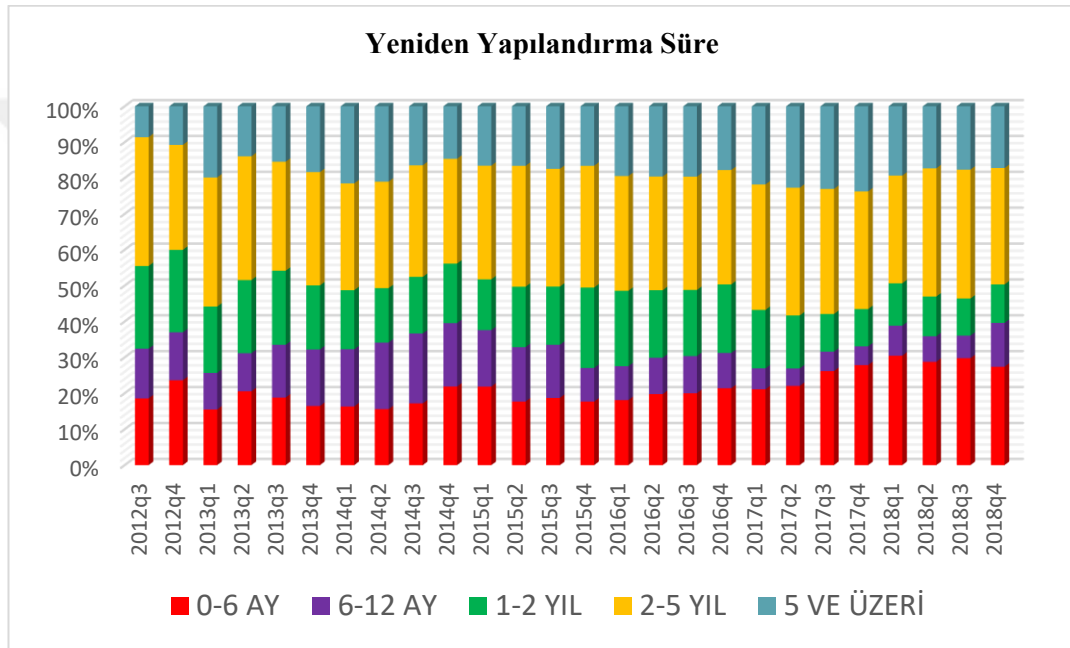
Bankacılık sektöründe kredilerin yeniden yapılandırılma sayıları Grafik 4.7’de gösterilmiş olup, yapılandırılmaların birden fazla kez, 2-5 ve üzeri arasında değişen sayılarda yapıldığı, dolayısıyla tekrarlayan bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Grafik 4.7: Türk Bankacılık Sektörü Kredilerin Yeniden Yapılandırma Sayısı (2009-2018)

Kaynak: TBB- Veri Sistemi

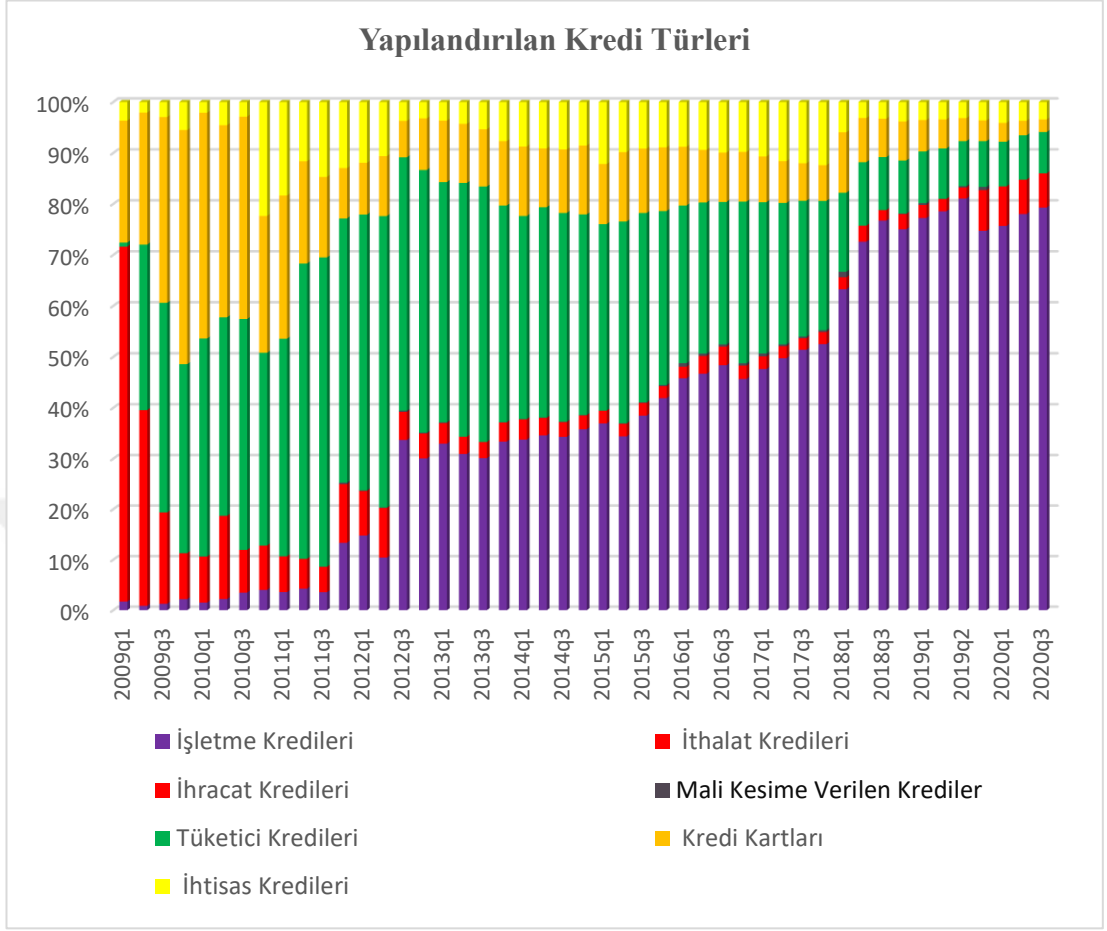
Yeniden yapılandırılan kredilerin yapılandırma süreleri Grafik 4.8’de gösterilmiş olup, yeniden yapılandırılan kredilerin ortalama olarak %50’sinin vadesi 2 yıla kadar, %30’ının vadesi 2-5 yıl arası, %10’un vadesi ise 5 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir.

Grafik 4.8: Türk Bankacılık Sektörü Kredilerin Yeniden Yapılandırma Süreleri (2009-2018)

Kaynak: TBB- Veri Sistemi

Yeniden yapılandırılan kredilerin sektörel dağılımı Grafik 4.9’da gösterilmiş olup, yeniden yapılandırılan kredilerin ağırlıklı bölümünün işletmelere kullandırılan KOBİ-ticari kredilerinden oluştuğu görülmektedir.

Grafik 4.9: Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırılan Kredilerin Sektörel Dağılımı (2009-2020)

Kaynak: TBB- Veri Sistemi

4.3. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumun fon ihtiyaçlarının sağlanmasında lokomotif görevini üstlenen bankacılık sektörünün taşıdığı en büyük risk, verdiği kredilerin sorunlu hale gelmesidir. Kredi geri ödemelerinde yaşanan sorunlar nedeniyle yakın izlemedeki ve donuk alacaklardaki artış, ayrılacak karşılıkların artması ile faiz dışı giderlerin artmasına, kredilerden yapılan faiz tahsilatlarının azalması ile faiz gelirlerinin azalmasına, dolayısıyla karlılığın olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Vade uyumsuzluğu altında çalışan bankacılık

sektörünün ne zaman tahsil edeceği belli olmayan alacaklarının artması aktif yapısı, likidite durumu, sermaye yeterliliğini de olumsuz etkilemektedir (Selimler, 2015:169). Sorunlu kredilerin ve yeniden yapılandırılan kredilerin izlenmesi daha yakından ilgilenilmesi ve takip edilmesi gerektiğinden idari ve hukuki giderlerde artışa neden olmakta, personel ve yöneticilerin zamanlarını daha verimli olabilecek işlerde kullanmasını engellemektedir. Bankacılık sektörünün imajı ve uluslararası piyasalardaki itibarını zedelemekte, kaynak bulma maliyetlerini arttırmakta bu da bankacılık sektörünün büyümesini engellemektedir. Ayrıca, banka kaynaklarının yanlış dağıtılmasına ve yeni karlı müşterilere verilebilecek fonların yetersiz borçlulara kaydırılması ile banka kaynaklarının dağıtımında adaletsizliğe sebebiyet vererek kredi arzını olumsuz etkilemektedir (Seval, 1990:275-276)

Bankalar, geri ödeme problemi içinde olan alacaklarını tahsil edebilmek, donuk alacaklardaki artışı sınırlamak ve sorunlu kredilerin gerek borçlu gerekse de bankalar üstündeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Yeniden yapılandırma, donuk alacak sınıfında izlenen kredilerin tahsil kabiliyetinin artırılması, canlı alacak sınıfında izlenmekle birlikte geri ödeme güçlüğü içinde olan ya da ödeme güçlüğü yaşaması muhtemel olan borçlulara ait kredilerin ise sorunlu krediye dönüşmesinin engellenmesi bakımından bankalar tarafından yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Ülkemizde, son yıllarda değişen makroekonomik koşullar altında banka kredilerinin geri ödenmesinde yaşanan sorunların arttığı bilinmektedir. BDDK tarafından takipteki alacakların hızlı artışını sınırlamak amacıyla, 2019 yılında FYY Programını hayata geçirmiş ve bankalar yeniden yapılandırma tedbirlerini kullanma konusunda teşvik edilmiştir. Ayrıca, ekonominin canlandırılması adına özellikle kamu bankalarının liderliğinde %80 Kredi Garanti Fonu kefaleti ile Nefes Kredisi, Cansuyu Kredisi gibi isimlerle adlandırılan krediler yoluyla kredi genişlemesine gidilmiş, ancak söz konusu kredilerin büyük çoğunluğu üretime ve istihdama katkı sağlamayarak, mevcut ödenmeyen kredilerin yeniden finansmanında kullanılmıştır. Bankacılık sektöründe, Eylül 2020 itibarıyla bankacılık sektörü yeniden yapılandırılan krediler toplamı donuk alacak sınıfında izlenen kredilerin 1.5 katı olan 219 milyar TL

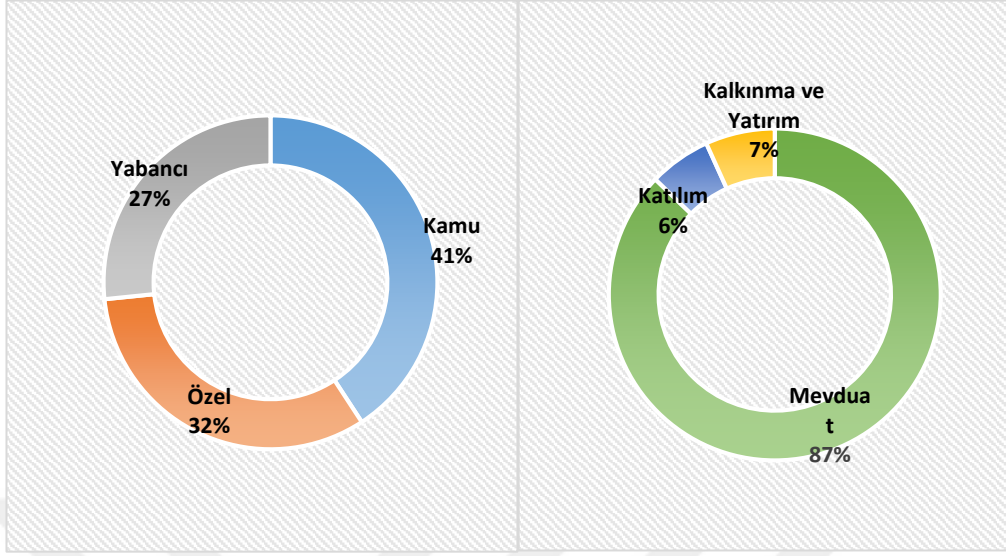
ulaşmıştır. Aynı zamanda, sektörde banka kredilerinin yeniden yapılandırmasının tekrarlayan bir yapıya sahip olduğu, aynı müşteriye ait kredilerin defaten (2-5 kez) yeniden yapılandırma konusu edildiği bilinmektedir. Tahsil kabiliyetinin arttırılması sonucunu doğurmayan bu kapsamda yapılacak yeniden yapılandırmaların, sorunlu kredilerinin takip hesaplarına aktarılmasının bir süre ötelenmesi, yani yüzdürülmesinden başka sonuç doğurmayacağı düşünülmektedir.

Eylül 2020 itibarıyla Türk bankacılık sektörü, yakın izlemedeki kredileri 372 milyar TL'yi, takipteki krediler ise 152 milyar TL'yi aşmış olup, vadesi geçmiş kredi alacaklarının toplamı 500 milyar TL'nin üzerine çıktığı düşünüldüğünde yakın zamanda yeniden yapılandırmalar çok daha önemli hale gelecek ve banka bilançolarını daha fazla etkileyecektir

Araştırmamızda, Türkiye'de değişen makroekonomik koşullar altında banka kredilerinin zamanında tahsil edilemeyip, sorunlu alacaklardaki artışı sınırlamak amacıyla, vade uzatımı, yeni ödeme planının oluşturulması, ödemesiz dönemler verme ya da uzatma, faiz oranlarını düşürme, anapara ve faiz yükümlülüklerinin ertelenmesi veya kısmen ya da tamamen vazgeçilmesi vb gibi imtiyazlar verilmek suretiyle uyguladığı yeniden yapılandırma önlemlerinin Türk bankacılık sektörü açısından doğurduğu sonuçlar incelenecektir. Yeniden yapılandırılan banka kredilerinin Türk Bankacılık sektörü karlılığına olan etkileri en önemli karlılık göstergelerinden olan Aktif Karlılık (ROA) ve Özkaynak Karlılığı (ROE) oranı üzerinden incelenecektir. Aynı zamanda yeniden yapılandırılan kredilerin banka karlılığı üzerindeki etkileri banka alt grupları nezdinde de ayrıca incelenerek, kamu, özel, yabancı bankalar nezdinde uygulama farklılıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

4.4. Araştırmanın Kapsamı, Örneklemi ve Veri Seti

Türk Bankacılık Sektöründe, Eylül 2019 itibarıyla 34'ü Mevduat, 13'ü Kalkınma ve Yatırım, 6'sı Katılım Bankası olmak üzere toplam 53 banka faaliyet göstermektedir. Bu bankaların 3'ü kamu, 9'u özel, 21'i yabancı ve 13'ü kalkınma ve yatırım Bankası'dır.

Grafik 4.10.: Fonksiyon ve Sahiplik Durumuna Göre Aktiflerin Dağılımı

Kaynak: BDDK – Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergelerine İlişkin Rapor (Eylül 2019)

Türk bankacılık sektörünün toplam aktiflerine göre, Mevduat Bankaları %87, Kalkınma Ve Yatırım Bankaları %7 ve Katılım Bankaları %6 paya sahiptir. Toplam aktif büyüklüğün, %41’ini Kamu, %32’ünü Özel, %27’sini ise Yabancı Bankalar oluşturmaktadır.

Çalışmanın kapsamı, çalışmanın konusunu banka kredilerinin oluşturması ve 2019 Eylül itibarıyla banka kredilerinin %87’sinin, yeniden yapılandırılan kredilerin ise %98’inin mevduat bankalarında olması sebebiyle, Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankaları olarak belirlenmiştir. Eylül 2019 tarihi itibari ile Türkiye’de faaliyet gösteren 34 mevduat bankası Tablo 4.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Türkiye Bankacılık Sektöründe Faaliyet Gösteren Mevduat Bankaları

Mevduat Bankaları	
Kamu Sermayeli Bankalar	
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.
3	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
Özel Sermayeli Bankalar	
4	Adabank A.Ş.
5	Akbank T.A.Ş.
6	Anadolubank A.Ş.

7	Fibabanka A.Ş.
8	Şekerbank T.A.Ş.
9	Turkish Bank A.Ş.
10	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
11	Türkiye İş Bankası A.Ş.
12	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	
13	Birleşik Fon Bankası A.Ş.
Yabancı Sermayeli Bankalar	
14	Alternatifbank A.Ş.
15	Arap Türk Bankası A.Ş.
16	Bank Mellat
17	Bank of China Turkey A.Ş.
18	Burgan Bank A.Ş.
19	Citibank A.Ş.
20	Denizbank A.Ş.
21	Deutsche Bank A.Ş.
22	Habib Bank Limited
23	HSBC Bank A.Ş.
24	ICBC Turkey Bank A.Ş.
25	ING Bank A.Ş.
26	Intesa Sanpaolo S.p.A.
27	JPMorgan Chase Bank N.A.
28	MUFG Bank Turkey A.Ş.
29	Odea Bank A.Ş.
30	QNB Finansbank A.Ş.
31	Rabobank A.Ş.
32	Société Générale (SA)
33	Turkland Bank A.Ş.
34	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

Kaynak: TBB - Banka, Çalışan ve Şube Sayıları Raporu (Eylül 2019)

Araştırmanın örneklemini ise, 3'ü Kamu, 5'i Özel, 6'sı Yabancı olmak üzere 14 Mevduat Bankası oluşturmakta olup Tablo 4.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.2: Araştırmanın Örneklemi

No	Banka Adı	Banka Türü	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler	Toplam Krediler	Yeniden Yapılandırılan Krediler ¹⁰
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Kamu	1863	618.228	432.155	7740
2	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Kamu	1938	443.499	304.512	11.597
3	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Kamu	1954	386.845	274.292	16.499
4	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Özel	1924	434.745	269.076	21.469
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Özel	1944	373.283	231.723	23.733
6	Akbank T.A.Ş.	Özel	1948	351.448	192.603	18.843
7	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	Özel	1927	102.451	70.016	2.365
8	Şekerbank T.A.Ş.	Özel	1953	29.745	21.074	1.851
9	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Yabancı	1946	374.335	236.724	15.095
10	QNB Finansbank A.Ş.	Yabancı	1987	174.192	111.425	7.997
11	Denizbank A.Ş.	Yabancı	1997	148.280	100.200	10.804
12	ING Bank A.Ş.	Yabancı	1984	56.716	32.525	1.136
13	HSBC Bank A.Ş.	Yabancı	1990	33.069	17.054	2.093
14	Alternatifbank A.Ş.	Yabancı	1991	28.182	18.277	1.186
Örneklem Toplamı				3.555.018	2.311.656	142.409
Sektör Toplamı*				4.272.480	2.531.931	156.375
Örneklemenin Sektöre Oranı				0.83	0.91	0.91

Kaynak: TBB – Aktif Büyüklük, Toplam Kredi ve Toplam Mevduata Göre Banka Sıralaması (Eylül 2019), * BDDK – Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Raporu (Eylül 2019)

Araştırma kapsamına alınacak bankalar aktif büyüklükleri, toplam krediler ve yeniden yapılandırılan kredi büyüklükleri dikkate alınarak belirlenmiş olup, 2009-2020 döneminde faaliyet gösteren ve verileri dengeli panel veri modeline uygun olanlar analiz kapsamına dahil edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan 14 mevduat bankasının, Türk bankacılık sektörü toplam aktiflerinin %83 'ünü, kredi büyüklüğü ise Türk bankacılık sektörü toplam kredilerinin %91' ini ve yeniden yapılandırılan krediler toplamının %91'ini oluşturduğundan sektörü temsil etmesi bakımından yeterli olacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında, 14 mevduat bankasının 2009:1 çeyrek - 2020:3 çeyrek dönemine ait 3'er aylık bilanço ve gelir tablosu verileri ile dipnotları kullanılmıştır. Araştırmada kullanılacak veriler STATA 16 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

¹⁰ Bankacılık Sektörü yeniden yapılandırılan krediler toplam bakiyesi Türkiye Bankalar Birliği Veri Sisteminden alınmış olup, Katılım Bankaları yeniden yapılandırma tutarı dahil edilmemiştir.

4.5. Araştırmada Kullanılan Verilerin Elde Edilmesi ve Kullanılan Değişkenlerin Seçimi

4.5.1. Araştırmada Kullanılan Verilerin Elde Edilmesi

Araştırmada kullanılan bankalara ait bilanço, gelir tablosuna ait veriler TBB Veri Sistemi olan verisistemi.tbb.org.tr adresinden ve bankaların internet sitelerinde yer verdiği bağımsız denetim raporları ve mali tabloları kullanılarak temin edilmiştir. TBB veri sisteminde, Türk bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının haricinde mevduat, yatırım ve kalkınma bankalarına ait finansal tablo verileri, çeşitli bankacılık sektörü istatistikleri ve raporları yayınlamaktadır.

Çalışmamızın odak noktasını oluşturan yeniden yapılandırılan kredilere ilişkin veriler, “Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ” gereğince finansal tablolarda raporlanmamakta, bilançoda aktif hesaplar ile ilgili açıklama ve dipnotlar bölümünde kredilere ilişkin açıklamalar dipnotunda yer verilmektedir. Bu nedenle finansal raporlarda yer almayan yeniden yapılandırılan kredilere ilişkin veriler bankaların bağımsız denetim raporlarındaki bilanço dipnotlarından elde edilmiştir.

Makroekonomik değişkenler olan GSYİH büyüme oranı, enflasyon oranı, faiz oranı, döviz kuru gibi değişkenlere ilişkin veriler ise TCMB’nın elektronik veri dağıtım sistemi olan <https://evds2.tcmb.gov.tr/> adresinden elde edilmiştir.

4.5.2. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Seçimi, Değişkenlerin Tanım ve Notasyonları

Analizde kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenleri, bankalar arası ölçek farklılığı nedeniyle, bilanço gelir tablosu ve dipnotlardan elde edilen veriler üzerinden kendi hesaplamalarımız ile elde ettiğimiz çeşitli oranlar oluşturmaktadır.

Araştırmada kullanılacak bağımlı ve bağımsız değişkenlerin seçimi, literatür taramasıyla incelenen ulusal ve uluslararası çalışmalarda ele alınan değişkenler, uzman görüşleri ve kendi yorumumuz dikkate alınarak yapılmıştır.

Tablo 4.3: Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Tanımları ve Notasyonları

Bağımlı Değişkenler	Açıklama	Notasyon
Aktif Karlılığı (ROA)	Net Dönem Karı (Zararı) / Ortalama Toplam Aktifler	ROA
Özsermaye Karlılığı (ROE)	Net Dönem Karı (Zararı) / Ortalama Toplam Özsermaye	ROE
Bağımsız Değişkenler		
Bankaya Özgü Bağımsız Değişkenler		
Yeniden Yapılandırılan Krediler Oranı	Yeniden Yapılandırılan Krediler / Toplam Krediler	YYapKO
Takipteki Krediler Oranı	Takipteki Alacaklar (Brüt) / Toplam Krediler + Takipteki Alacaklar (Brüt)+Finansal Kiralama Alacakları	TakipKO
Toplam Kredi Oranı	Toplam Kredi / Toplam Aktif	KrediO
Toplam Mevduat Oranı	Toplam Mevduat / Toplam Aktif	MevO
Likidite Oranı	Likit Aktif / Toplam Aktif	LikitAO
Özkaynak Oranı	Özkaynak / Toplam Aktif	ÖzsO
Genel Giderlerin Toplam Aktife Oranı	Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	DiğFGO
Faiz Gelirleri / Toplam Aktif	Özel Karşılıklar Sonrası Faiz Gelirlerinin Toplam Aktife Oranı	FGTA
Faiz Dışı Gelirler /Toplam Aktif	Faiz Dışı Gelirlerinin Toplam Aktife Oranı	FDGTA
Makroekonomik Kontrol Değişkenleri		
Ekonomik Büyüme	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (% değişim)	GSYH
Enflasyon oranı	Tüketici Fiyat Endeksi (% değişim)	TÜFE
Faiz Oranı	Bankalarca TL üzerinden açılan mevduat hesaplarına uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranlarıdır.	FAİZ
Döviz Kuru	%50 USD - %50 EURO Sepet Kur	USD

Yukarıda yer alan değişkenlerin yanı sıra Aktif Büyüklük (LogA), Faiz Dışı Gelirin Faiz Dışı Gidere Oranı (FDGELFDGİD), Özel Karşılıkların Toplam Kredilere Oranı (ÖZLKKRD), Net Döviz Pozisyonunun Özkaynaklara Oranı (DÖVPOZO) değişkenlerine de modelde yer verilmek istenmiş ancak DÖVPOZO, ÖZLKKRD ve FDGELFDGİD oranı korelasyon tablosunda anlamsız çıktığı, LogA değişkeni ise KrediO değişkeni arasında çoklu doğrusal bağlantı problemine sebep olması nedeniyle modele dahil edilememiştir. Modelde yer verilen bağımlı (açıklanan) ve bağımsız (açıklayıcı) değişkenlerin araştırmada yer verilme amacı ve olası etkileri aşağıdaki gibidir.

ROA: Bankaların karlılığına ilişkin yapılan ulusal ve uluslararası çalışmaların hemen hemen hepsinde kullanılan karlılık performans ölçütü aktif karlılık oranı ROA, bankaların toplam varlıklarına göre ne ölçüde karlı olduğunu gösterir. Diğer bir ifade

ile bankaların varlıklarını kar yaratma konusunda ne derece verimli kullanıldığını ölçer.

ROE: Diğer önemli bir banka karlılık göstergesi olan ve özsermaye karlılığı olarak ifade edilen ROE, bankaların sermayeleri üzerinden karlılık yaratma performansını ölçer. Diğer bir ifade ile, sermaye sahiplerinin koyduğu sermayenin ne derecede verimli kullanıldığını ölçer.

YYapKO: Canlı ya da donuk alacak sınıfında izlenen, kredi borçlusunun yaşadığı mali zorluk sebebiyle vadesinde tahsil edilemeyen ve anapara ve faiz ödemelerinin ertelenmesi ya da kısmen vazgeçilmesi, faizlerin aktifleştirilmesi ya da faiz oranlarının düşürülmesi, yeniden finansman vb.imtiyazlar verilerek sözleşme koşullarında değişikliğe gidilen kredilerin toplam krediler içindeki oranıdır.

Yeniden yapılandırılma önlemleri, borçlunun yaşadığı ödeme güçlüğü sebebiyle kredi yükümlülüklerinin ertelenmesini sağlamakta bunun da bankaların faiz gelirlerinde azalmaya neden olacağı düşünülmektedir. Yeniden yapılandırmaların uzmanlık gerektiren bir konu olması ve aynı zamanda daha yakında ilgi ve takibinin zorunlu olması bankaların operasyonel maliyetlerini arttıracığı, personel ve yöneticilerin daha karlı ve yeni müşterilerle ilgilenmesini engelleyerek verimliliklerini azaltacağı düşünülmektedir. Diğer yandan yeniden yapılandırmalar dolayısıyla yeniden yapılacak kredi sınıflandırmaları (1. grupta canlı alacak olarak izlenen bir kredinin ödeme güçlüğü sebebiyle yeniden yapılandırılması durumunda 2. grupta izlenmeye başlanması ya da 2. grupta izlenen bir kredinin ikinci kez yeniden yapılandırmaya konu edilmesi ya da ödemelerinde 30 günü aşan gecikmelerin olması durumunda 3. grupta izlenmeye devam edilmesi) gereği karşılık yükünün artacağı dolayısıyla faiz dışı giderlerin artmasına sebep olacağı düşünülmektedir. Bu nedenlerden dolayı, kredilerin yeniden yapılandırmasının banka karlılığını etkileyebileceği ve yeniden yapılandırılan krediler oranı ile aktif karlılık (ROA) ve özkaynak karlılığının (ROE) ilişkili olduğu düşünülmektedir.

TakipKO: Bankaların aktif kalitesinin en önemli göstergesi olan takipteki krediler oranının artışı banka bilançolarının bozulmasına ve banka faiz gelirlerinin azalmasına ve artan karşılıklar sebebiyle faiz dışı giderlerin artmasına neden

olmaktadır. Dolayısıyla TakipKO ile aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığının (ROE) negatif yönlü ilişkili olduğu düşünülmektedir.

KrediO: Bankaların varlık kalitesinin diğer göstergelerinden biri olan kredi oranı, bankaların bilanço yapısı içindeki kredi dağılımını göstermektedir. Bankaların topladıkları mevduatları kredilere dönüştürme oranları arttıkça, net faiz marjı ve dolayısıyla karlılığı artacaktır. Bununla birlikte, piyasanın rekabet yapısına bağlı olarak toplam aktifleri içerisindeki kredilerin payını arttırırken daha fazla risk alması durumunda karlılığın düşmesi beklenebilir. Dolayısıyla, KrediO ile aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) arasındaki ilişki pozitif olabileceği gibi, bankaların kredi tahsislerinde yüksek risk almaları durumunda ilişkinin negatif yönlü olması muhtemeldir.

MevO: Toplam mevduat oranı, banka sermayesinin dışında kalan kaynak yapısını ifade etmektedir. Bankaların en önemli kaynaklarından biri de topladığı mevduatlardır. Bankanın kaynakları arttıkça kredi verme olanaklarının artacağı ve bunun da karlılık üzerinde olumlu etkisinin olacağı düşünülmektedir.

LikitAO: Likit varlıkların toplam aktif içerisindeki payını ifade eden oran, bankaların kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirebilme yeteneğini gösterir. Yetersiz likidite, banka başarısızlıklarının en önemli nedenlerinden biri olmakla birlikte, fazla likit varlık tutma karlılığı da azaltabilecektir. Bankaların nakit yaratma hızının karlılık üzerindeki etkisini ölçmek üzere araştırmaya dahil edilmiştir.

ÖzsO: Toplam özkaynakların toplam aktife oranı olan ÖzsO, bankanın sermaye yapısının banka karlılığına etkisini gözlemlemek üzere modele dahil edilmiştir. Bankanın öz sermaye yapısı güçlendikçe dış kaynaklara bağımlılığını azaltarak, karlılığını da arttıracakı düşünülmektedir. Dolayısıyla, ÖzsO ile aktif karlılık (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE)'nin pozitif ilişkili olacağı beklenmektedir.

FGTA: Faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranı, bankaların izlediği faiz politikasının banka karlılığına etkisini gözlemlemek üzere araştırmaya dahil edilmiştir. Aktif-pasif yönetimi konusunda başarılı olan bankaların, daha yüksek faiz geliri elde

etmesiyle karlılığının da artacağı beklenmektedir. Bu nedenle, FGTA ile aktif karlılık (ROA) ve özkaynak karlılığının (ROE) pozitif ilişkili olacağı düşünülmektedir.

FDGTA: Faiz dışı gelirler, bankaların ana gelir kaynağını oluşturan faiz gelirlerinin dışında bankacılık ürün ve hizmetlerinde elde ettikleri ücret ve komisyon gelirlerini ifade etmektedir. Faiz dışı gelirleri ile bankaların gelir çeşitlendirmesinin karlılık üzerindeki etkileri gözlemlenmeye çalışılacaktır. Faiz dışı gelirlerin artışının banka karlılığı üzerinde olumlu sonuç doğuracağı beklenmekte, dolayısıyla FDGTA ile aktif karlılık (ROA) ve özkaynak karlılığının (ROE) pozitif ilişkili olacağı beklenmektedir.

DiğerFGO: Banka personel ücretleri, şubelerin kira, elektrik, doğalgaz, telefon gibi giderlerinin aktif toplam içindeki payını ifade eder. Bu rasyo, faiz dışı giderlerin ne kadarının bankanın aktifleri ile karşılanabildiğini göstermesi bakımından araştırmaya dahil edilmiştir. Operasyon maliyetleri olarak değerlendireceğimiz bu giderlerin artışı, banka karlılığını olumsuz etkilemesi beklenmekte, dolayısıyla aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) ile negatif ilişkili olacağı düşünülmektedir.

TÜFE: Fiyatlar genel seviyelerindeki değişim, bankaların hem karlılığını hem maliyetlerini etkilemektedir. Enflasyon, banka maliyetlerinin artmasına yol açabileceği gibi, faiz oranlarını arttırması yoluyla banka karlılığını da olumlu yönde etkileyebilecektir. Literatürdeki çalışmaların büyük bir çoğunluğunda enflasyonun banka karlılığını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

GSYİH: Literatürdeki çalışmalarda en yaygın kullanımı olan makroekonomik değişken olan GSYİH'daki yıllık büyüme oranındaki artış, kredi arz ve talebinin artmasını sağlayarak banka karlılığını olumlu yönde etkileyecektir. Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre ekonomik büyüme ile banka karları arasında pozitif ilişki olduğu görülmektedir.

KUR: Literatür incelemesine göre döviz kuru değişimlerinin karlılık üzerindeki etkisi belirsizdir. Yerel paranın değer kaybetmesine ve faiz oranlarında artışa neden olan kur artışı, faiz kanalı ile karlılığı arttırabilecek olmakla birlikte, bu

etkinin her zaman geçerli olacağını düşünmek de yanlış olur. Kurlardaki artış faiz oranlarının yükselmesine neden olsa da, ülkedeki yatırımların azalmasına, ekonomik istikrarın bozulmasına neden olur. Bu ise, bankaların yatırımların azalmasına bağlı olarak daha az kredi kullandırılmasına ve banka karlılığının azalmasına neden olabilir.

FAİZ: Bankaların Türk Lirası cinsinden açtıkları mevduata uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranları modele eklenecek olup, mevduat faiz oranları ile banka karlılığı arasındaki ilişkinin negatif olacağı beklenmektedir. Türk bankacılık sektöründe mevduatların ortalama vadelerin kısa, kredilerin ise uzun vadeli olması nedeniyle, mevduatlar ve krediler arasında vade uyumsuzluğu bulunmaktadır. Mevduat faizlerindeki artışa kredi faizlerinin eş zamanlı tepki verememesi nedeniyle, karlılığın olumsuz etkileneceği düşünülür.

4.6. Araştırmanın Yöntemi

4.6.1. Panel Veri Kavramı

Ekonometrik analizlerde kullanılan veriler yatay kesit verileri, zaman serisi verileri ve panel veriler olmak üzere 3 başlık altında tanımlanmaktadır. Yatay kesit verileri, zamanın belirli bir noktasında farklı birimlerden toplanan veriler olarak adlandırılmakta olup, burada kullanılan birim, hane halkı, firma, ülke, sektör gibi ekonometrik birimleri ifade etmektedir. Örneğin, 2008 yılı OECD ülkeleri işsizlik oranları yatay kesit veriye örnek gösterilebilir. Bir diğer veri türü olan zaman serileri, değişkenlerin gün, ay, yıl gibi farklı zaman birimlerine göre değişimini içeren verilerdir. Örneğin, Türkiye'nin 1990-2008 yılları arası işsizlik oranları zaman serisine örnek gösterilebilir (Tatoğlu, 2020:1-2). Panel veri ise, yatay kesit birimlerinin, birden fazla zaman diliminde bir araya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Baltagi, 2005:1). Panel verilerin diğer iki türden farkı, hem yatay kesit veriyi hem de zaman serisini bir arada içermesidir. Örneğin OECD ülkelerinin 1990-2008 yılları arasındaki işsizlik oranları panel veriye örnek gösterilebilir. Yani panel veri, N sayıda birim ve her birime karşılık gelen T sayıdaki gözlemden oluşmaktadır (Tatoğlu, 2020:1-2). Tablo 4.4'te 25 tane OECD ülkesinin 1990-2008 yılları arası işsizlik verilerinin gösterildiği panel veri seti aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.4: OECD ülkeleri 1990-2008 dönemi İşsizlik Oranlarına İlişkin Panel Veri Seti

Ülkeler	Avusturya	Belçika	...	İspanya	...	Türkiye	...	Birleşik Krallık
1990	3,25	6,83	...	16,25	...	8,20	...	6,03
1991	3,42	6,71	...	16,34	...	7,80	...	7,51
:	:	:	:	:	:	:	:	:
2004	4,94	8,43	...	10,97	...	10,30	...	4,63
:	:	:	:	:	:	:	:	:
2008	3,80	7,00	...	11,30	...	9,40	...	5,60

Kaynak: Tatoğlu, 2020:1-2

Hem yatay kesit hem de zaman serisi verilerini bir arada içeren panel veri ile çalışmanın, sağladığı bir takım avantajlar bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz (Güriş, 2015:9-10)

- Panel veride birimler ve zamana ait veriler bir arada kullanıldığından, gözlem sayısı diğer veri türlerine göre daha fazla olacaktır. Böylelikle, verilerden daha fazla bilgi edinilebilmesi daha kolay olacak, serbestlik derecesi artacak, oluşturulacak modellerin daha az kısıtlayıcı varsayım ile tahmini mümkün olacak ve yapılan parametre tahminlerinin güvenilirliği artacaktır.
- Yapılacak tahminler daha etkin ve asimtotik olarak tutarlı olacaktır.
- Zaman serisi veya yatay kesit veriler kullanılarak yapılacak tahminlerde birimlerin hetorejenliği kontrol edilemediğinden sonuçlar sapmalı olabilir. Oysa panel veri kullanılması durumunda birimlerin hetorejenliğini kontrol etmek mümkündür.
- Zaman serisi ya da yatay kesit veriler kullanılarak yapılacak analizlerde ihmal edilen değişken bulunması durumunda tahminler sapmalı olabilir, oysa ihmal edilen değişkenler ya da birim ya da zamana göre değişmeyen değişkenler olabilir. Bu durumda, panel veri kullanılarak sapmalar kontrol edilebilir.
- Daha çok zaman serisi analizlerinde ortaya çıkan çoklu doğrusal bağlantı problemi, hem zaman hem de birim boyutunu içeren panel verilerde ortaya çıkma olasılığı daha düşüktür.

- vi. Sadece zaman serisi ya da sadece yatay kesit veri ile yapılan analizlerde bazı etkiler ortaya konulamayabilir. Oysa panel veri ile zamana göre değişimin yanında birimlere göre değişim de birlikte incelenebilmektedir.
- vii. Zaman veya yatay kesit veri ile ölçülemeyen bazı faktörler, panel veri kullanılması ile ölçülebilirler. Örneğin; yatay kesit verilerde zaman boyutu tek olduğundan, söz konusu zaman diliminde etkisi olmayan faktörlerin etkisi, zaman boyutu içeren panel veri ile ortaya konulabilir.
- viii. Panel veri kullanılarak elde edilen tahminlerin sonuçları, birim ve zaman boyutu için ayrı ayrı tahmin edilecek regresyon modelleri ile kontrol edilebilir.
- ix. Panel veri, hem zaman hem de birim boyutu içerdiğinden, daha karmaşık, daha kapsamlı modeller kurulması ve tahmin edilmesi imkanı sunar.

Aynı zamanda panel veri ile çalışmak bazı kısıtlamaları da beraberinde getirir (Tatoğlu, 2020:14).

- i. Panel veri modellerinde, hata terimi hem zaman serisi modeline özgü sapmayı hem yatay kesit modeline özgü sapmayı hem de panel veri modeline özgü sapmayı içerdiğinden çoğu zaman sapmalıdır.
- ii. Panel veri ile çalışmanın en büyük zorluklarından biri panel veriye ulaşmak ya da panel verileri düzenlemektir. Özellikle sansürlü gözlem veya yapılan anket çalışmalarında cevaplanmayan sorular nedeniyle bu problemler yaşanmaktadır. Özellikle Türkiye’de panel veri ile çalışmaya imkan tanıyacak verilerin bulunması oldukça güçtür.
- iii. Mikro bazda analiz yapılan panel verilerde, birim boyutu fazla olmasına rağmen zaman boyutu daha kısadır. Bunun anlamı, asimtotik özelliklerin oldukça fazla olan birim sayısına bağlı olmasıdır. Bu durum doğrusal olmayan panel veri modellerinde çözümlenmesi zor problemlere yol açabilmektedir.

4.6.2.Panel Veri Modelleri

Panel veri modelleri, N sayıda birim ve T sayıda zaman boyutu olan ($N \times T$) sayıda gözlemden oluşmaktadır. Klasik regresyon modellerinde olduğu gibi, bu

modellerde de bir bağımlı değişken ile bir veya birden çok bağımsız ve açıklayıcı değişken olacaktır. Ayrıca model ekonometrik bir model olduğundan modelde hata terimi de yer alacaktır. Modelde yer alan değişkenler hem birime hem de zamana göre değişim gösterebileceğinden her ikisi içinde farklı indislerin modelde yer alması gerekmektedir. Buna göre, birimler için i, zaman boyutu için ise t olmak üzere iki alt indis, bağımlı değişken Y, bağımsız değişkenler X olan panel veri regresyon modeli aşağıdaki gibi gösterilmiştir. Burada Y_{it} ve X_{it} : $i=1, \dots, N$ $t=1, \dots, T$ olarak tanımlanmıştır (Güriş,2015:5).

$$Y_{it} = \beta_{it} + \beta_{it} X_{it} + u_{it} \quad (4.1)$$

Birim sayısı N, zaman sayısı T'dir. Modelin parametre sayısı ise k ile gösterilmekte olup, burada k=2'dir. u_{it} hata terimini, α_{it} sabit parametreyi, β_{it} ise eğim parametresini göstermektedir. Genel olarak doğrusal bir panel veri regresyon modeli aşağıdaki gibi gösterilebilir (Güriş, 2015:5).

$$Y_{it} = \beta_{it} + \beta_{2it} X_{2it} + \dots + \beta_{kit} X_{kit} + u_{it} \quad \text{veya kısaca} \quad (4.2)$$

$$Y_{it} = \beta_{it} + \sum_{k=2}^k \beta_{kit} X_{kit} + u_{it}$$

Panel veri modelleri katsayıların birime ve/veya zaman göre değer almasına bağlı olarak aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (Tatoğlu, 2020:37-38,

- 1) Hem sabit hem de eğim parametrelerinin birim ve/veya zamana göre sabit olduğu, klasik model olarak isimlendirilen modeller;

$$Y_{it} = \beta_0 + \sum_{k=1}^k \beta_k X_{kit} + e_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T \quad (4.3)$$

- 2) Eğim parametresinin sabit olup, sabit parametrenin ise birimlere göre değişken olduğu birim etkili modeller;

$$Y_{it} = \beta_{0i} + \sum_{k=1}^k \beta_k X_{kit} + e_{it} \quad i = 1, \dots, N; \quad t = 1, \dots, T \quad (4.4)$$

- 3) Eğim parametresinin sabit olup, sabit parametrenin birim ve zamana göre değişim gösterdiği birim ve zaman etkili modeller;

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \sum_{k=1}^k \beta_{ki} X_{kit} + e_{it} \quad i=1, \dots, N; \quad t=1, \dots, T \quad (4.5)$$

- 4) Tüm parametrelerin birimlere göre değişim gösterdiği, zamana göre sabit olduğu modeller;

$$Y_{it} = \beta_{0i} + \sum_{k=1}^k \beta_{ki} X_{kit} + e_{it} \quad i=1, \dots, N; \quad t=1, \dots, T \quad (4.6)$$

- 5) Tüm parametrelerin zamana ve birimlere göre değişim gösterdiği modeller;

$$Y_{it} = \beta_{0it} + \sum_{k=1}^k \beta_{kit} X_{kit} + e_{it} \quad i=1, \dots, N; \quad t=1, \dots, T \quad (4.7)$$

Panel veri modelleri, sabit katsayı, eğim katsayısı ve hata terimi parametrelerinin varsayımlarına göre sınıflandırılmış olup, katsayıların sabit veya tesadüfî olmasına bağlı olarak da üç grup altında aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Yenisu, 2019:47-48).

- 1) Klasik Model
- 2) Sabit (Fixed) Etkili Model
- 3) Tesadüfî (Random) Etkili Model

4.6.2.1. Klasik Model

Klasik model, hem sabit hem de eğim parametresinin birimlere ve zamana göre değişmediği yani sabit olduğu varsayılr. Gözlemlerin tamamının homojen olduğu varsayıldığı modelin denklemi;

$$Y_{it} = \beta_0 + \sum_{k=1}^k \beta_k X_{kit} + u_{it} \quad i=1, \dots, N; \quad t=1, \dots, T \quad \text{ya da} \quad Y_{it} = X_{it} \beta + u_{it} \quad (4.8)$$

şeklinde yazılabilir.

Klasik modelde, β sabit ve eğim parametrelerini içerir, parametreler Havuzlanmış En Küçük Kareler Yöntemi (HEKK) ile tahmin edilir. Havuzlanmış En Küçük Kareler Yöntemi, birim ve zaman etkilerinin olmadığı ve sabit ve eğim parametrelerinin sabit olduğu varsayımı altında tahmin yapmaktadır (Tatoğlu, 2020:40-41)

4.6.2.2. Sabit Etkiler Modeli (Fixed Effects)

Sabit Etkili Model, birey, ülke, firma gibi yatay kesit birimler arasında farklılık olması durumunu dikkate alan, sabit ve eğim parametreleri birim ve/veya zamana göre değişim gösteren modellerdedir (Çınar, 2021:16). Bu modeller, birimlere veya zamana göre değişimi belirlemek üzere kurulduğunda “Tek Faktörlü Sabit Etkili Model”, birim ve zamana göre değişimi belirlemek üzere kurulduğunda ise “İki Faktörlü Sabit Etkili Model” olarak adlandırılmaktadır (Güriş, 2015:13).

Birim Boyutlu Sabit Etkiler Modeli, Sabit terim üzerinde sadece birim etkilerinin görüldüğü modellerdir. Modelin denklemi şöyledir;

$$Y_{it} = \beta_{oi} + \sum_{k=1}^k \beta_k X_{kit} + e_{it} \quad (4.9)$$

Zaman Boyutlu Sabit Etkiler Modeli: Bu modelde ise sabit terim üzerinde zaman etkileri görülmektedir. Modelin denklemi şöyledir;

$$Y_{it} = \beta_t + \sum_{k=1}^k \beta_k X_{kit} + e_{it} \quad (4.10)$$

Birim ve Zaman Boyutlu Sabit Etkiler Modeli: Bu modelde sabit terim üzerinde hem birim hem de zaman etkilerinin birlikte görülebilmesine olanak sağlanır.

$$Y_{it} = \beta_{oit} + \sum_{k=1}^k \beta_k X_{kit} + e_{it} \quad (4.11)$$

Sabit etkiler panel veri modellerinin tahmininde, Kukla Değişkenli En Küçük Kareler, İlk Farklar Yöntemi ve Grup İçi Tahmin Yöntemi olmak üzere üç tahmin yöntemi kullanılmaktadır (Güriş, 2015:26).

4.6.2.3. Tesadüfi Etkiler Modeli (Random Effects)

Sabit etkiler modeli, birim etkilerinin (μ_i) dolayısıyla birimler arası farklılıkların sabit olduğu durumlarda kullanılmakla birlikte, bazen örnekteki birimler tesadüfi olarak seçilebilmektedir. Böyle durumlarda birimler arası farklılıklar tesadüfi olmaktadır. Bu nedenle tesadüfi etkilerin örnekleme sürecinin bir sonucu olduğu söylenebilir (Tataoğlu, 2020:103).

Tesadüfi etkiler modelinde birim etki sabit olmadığından sabit parametre içerisinde değil, tesadüfi olduğundan hata payı içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla hata terimi $v_{it} = u_{it} + \mu_{it}$ şeklinde ifade edilmektedir. u_{it} artık hataları göstermekte, μ_{it} ise birim farklılıklarını ve zamana göre birimler arası değişmeyi göstermektedir. Buna göre tesadüfi etkiler modeli (Tatoğlu, 2020:104);

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_{1it} X_{2it} + \dots + \beta_k X_{kit} + \mu_i + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad \text{ya da}$$

$$Y_{it} = \beta_0 + \sum_{k=1}^k \beta_k X_{kit} + (\mu_i + u_{it}) \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad \text{şeklinde ifade edilir.}$$

Tesadüfi etkiler modelinde, birime veya birim ve zamana göre ortaya çıkan değişimler modelin hata teriminde gösterildiğinden; heterojenik, sabit etkili modellerde olduğu gibi bağımlı değişkenin beklenen değeri değil, varyansı yardımı ile modele dahil edildiğinden modelin tahmininde hata terimlerinin varyans ve kovaryans matrisini kullanan yöntemlerin tercih edilmesi gerektiği söylenebilir. Bu nedenle tesadüfi etkiler modelinin tahmininde Havuzlanmış En Küçük Kareler Tahmincisi (HEKK) ya da Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi (GEKK) kullanımı daha uygun olacaktır. Bunların dışında Gruplararası Tahmin Yöntemi ve En Çok Benzerlik Tahmini yöntemi de kullanılmaktadır (Güriş, 2015:26).

4.6.3. Panel Veri Model Seçim Kriterleri

Panel veri analizinde kullanılacak modellerden hangisinin kullanılacağına doğru şekilde tespit edilmesi oldukça önemlidir. Analizde kullanılacak veriler homojen ise, birim ve zaman etkilerinin olmadığı varsayılıyorsa klasik modelin kullanılması uygundur. Eğer tahmin edilecek modelin birim ve zaman etkilerinin olduğu tespit edilmiş ise, bu durumda sabit etkiler ya da tesadüfi etkiler modellerinden birinin kullanılması tercih edilmelidir. Bu durumda birim etkilerin bağımsız değişkenlerle korelasyonlu olup olmaması durumuna bakılarak hangi, modelin geçerli olacağına karar verilir. Eğer birim etkiler bağımsız değişkenler ile ilişkiliyse sabit etkiler modeli, ilişkili değil ise tesadüfi etkiler modeli etkin ve tutarlıdır. Ayrıca,

yapılacak tahminleme ile modeldeki bir birim için çıkarsama yapılacak ise sabit etkili model, kitlenin tümü için bir çıkarsama yapılacaksa tesadüfi etkiler modelinin kullanılması daha uygun olacaktır (Yenisu, 2019: 48-49).

Model seçimlerinin doğru ve sağlıklı yapılabilmesi, çalışmanın güvenilirliğini teyit etmek üzere bazı testler uygulanmaktadır. Öncelikle birim ve/veya zaman etkilerinin varlığının sınaması yapılarak, klasik modelin geçerli olup olmadığı tespit edilmelidir. Bu amaçla F testi, Olabilirlik Oranı Testi, Breush-Pagan Lagrange Çarpanı, Score Testi ve Wooldridge'in Testi uygulanmaktadır. Yapılacak testler sonucunda birim ve/veya zaman etkilerinin varlığı tespit edildiyse, yani klasik model geçerli değil ise sabit etkiler modeli ile tesadüfi etkiler modeli arasında tercih yapmak üzere Hausman Testi uygulanır. Hausman testi ekonometrik araştırmalarda en çok kullanılan test olup, bunun dışında Wald Testi, t ve F testleri gibi testlerde kullanılmaktadır (Tatoğlu, 2020:208).

4.6.3.1. F Testi

F testi klasik modelin geçerliliğini sınamak, klasik model ile sabit etkiler modelleri arasında tercihte bulunmak ve aynı zamanda uygun sabit etkiler modelini belirlemek üzere kullanılmaktadır (Çınar, 2020:280).

Moulton ve Radolph'un 1989 yılında önerdiği ve ANOVA F (ya da kısıtlı F) Testi olarak bilinen test, sabit parametrenin birimlere göre değişip değişmediğini sorgulamak için yapılan kullanılan bir testtir. Sabit parametre birimlere ve/veya zamana göre değişmiyor ise o zaman klasik modelin geçerli olduğu varsayılırken, sabit parametrenin birime ve/veya zamana göre değer alındığı durumlarda klasik model red edilir. Bu testte kısıtlı ve kısıtsız olmak üzere iki farklı modelin kullanıldığı görülmektedir. Kısıtlı model klasik modeli, kısıtsız model ise sabit parametrenin birim ve/veya zamana göre değiştiği modeli ifade eder (Tatoğlu,2020:177).

Kısıtlı Model;

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{1it} + \dots + \beta_k X_{kit} + u_{it} \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (4.12)$$

şeklinde iken birim ve zaman etkilerini içeren kısıtsız model,

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{1it} + \dots + \beta_k X_{kit} + \mu_i M_{1i} + \dots + \mu_{N-1} M_{N-1,i} + \lambda D_{1t} + \dots + \lambda_{T-1} D_{T-1,t} + u_{it} \quad i=1, \dots, N; t=1, \dots, T \quad (4.13)$$

olarak gösterilmektedir. Sınanacak hipotez ise;

$H_0 = \mu_1 = \mu_2 = \dots = \mu_{N-1} = \lambda_1 = \lambda_2 = \dots = \lambda_{N-1} = 0$, Klasik model geçerlidir. Alternatif hipotez ise birim ve zaman etkilerinden en az biri geçerlidir, Klasik model geçerli değildir. Test sonuçlarına göre, $F_{hes} < 0.05$ ise H_0 red edilir, yani klasik model geçerli değildir.

4.6.3.2. Olabilirlik Oranı Testi (LR Testi)

Olabilirlik oranı testi (LR), F testinde olduğu gibi klasik modelin geçerli olup olmadığı test edilirken, ondan farklı olarak klasik model ile tesadüfi etkiler modelini karşılaştırarak birim ve zaman etkilerinin varlığını kısıtlı ve kısıtsız olmak üzere iki model üzerinden test eder. Kısıtlı klasik model (4.14) olmak üzere, kısıtsız model sadece birim etkinin (4.15), sadece zaman etkisinin (4.16) ve hem birim hem de zaman etkisinin (4.17) olduğu aşağıdaki tesadüfi etkiler modellerini kullanır (Tatoğlu, 202:182)

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{1it} + \dots + \beta_k X_{kit} + (\mu_i + \lambda_i + u_i) \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (4.14)$$

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{1it} + \dots + \beta_k X_{kit} + (\mu_i + u_i) \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (4.15)$$

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{1it} + \dots + \beta_k X_{kit} + (\lambda_i + u_i) \quad i = 1, \dots, N; t = 1, \dots, T \quad (4.16)$$

Sınanacak hipotez ise,

$$\begin{aligned} H_0 &= \sigma_\mu = 0 \\ H_0 &= \sigma_\lambda = 0 \\ H_0 &= \sigma_\mu = \sigma_\lambda = 0 \end{aligned} \quad \left. \vphantom{\begin{aligned} H_0 &= \sigma_\mu = 0 \\ H_0 &= \sigma_\lambda = 0 \\ H_0 &= \sigma_\mu = \sigma_\lambda = 0 \end{aligned}} \right\} \text{Klasik model geçerlidir.}$$

Alternatif hipotez ise birim ve/veya zaman etkilerinden en az biri geçerlidir şeklinde kurulmakta olup, $LR_{hes} < 0.05$ ise H_0 reddedilir. Klasik model geçerli değildir.

4.6.3.3. Hausman Testi

Klasik modelin geçerli olmadığı birim ve/veya zaman etkilerinin geçerli olduğu tespit edildikten sonra, sabit etkiler modeli ile tesadüfi etkiler modeli arasında seçim yapabilmek üzere 1978 yılında Hausman tarafından geliştirilen Hausman testi kullanılır. Bu test ile sabit etkiler modeli parametre tahmincileri ile tesadüfi etkiler modelinin parametre tahmincileri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı test edilmektedir. Bu test, gruba özel etkinin tesadüfi olduğunu varsayarak modelin açıklayıcı değişkenleri ile modele ait spesifik etkiler arasında korelasyon olup olmadığını belirlemeyi amaçlar (Greene, 2002:72-73).

Sabit etkiler modelinde bağımsız değişkenlerin hata terimleri bileşenleri ile ilişkisiz olduğu varsayımı bulunmazken, tesadüfi etkiler modelinin hata terimleri bileşenleri ile modeldeki bağımsız değişkenlerin ilişkisiz olduğu varsayımı bulunmaktadır. Kısaca tesadüfi etkiler modelinde $E(v_{it}|X_{it})=0$ veya $E(\alpha_i|X_{it})=0$, $E(\lambda_t|X_{it})=0$ varsayımları gereklidir. Hausman testi bu varsayımlara dayanılarak geliştirilmiştir. Tesadüfi etkiler modelinin hata terimlerinde yer alan bileşenler, bağımsız değişkenler ile ilişkiliyse, sabit etkiler modelinin tahmincileri tutarlı olacak, tesadüfi etkiler modelinin tahmincileri tutarlı olmayacaktır. Dolayısıyla sabit etkiler modelinin kullanılması daha uygun olacaktır. Rassal etkiler modelinin hata terimlerinde yer alan bileşenler, bağımsız değişkenler ile ilişkisiz ise, sabit etkiler ve rassal etkiler modellerinin tahmincileri tutarlı olurken, tesadüfi etkiler tahmincileri asimtotik olarak etkin olacak ve tesadüfi etkiler tahmincisini kullanmak daha uygun olacaktır. Hausman testi hipotezleri şöyle ifade edilebilir; (Güriş, 2015:37).

$$H_0 = E(u_{it}|X_{it}) = 0 \text{ veya } E(\alpha_{it}|X_{it}) = 0, E(\lambda_t|X_{it}) = 0$$

$$H_1 = E(u_{it}|X_{it}) \neq 0 \text{ veya } E(\alpha_{it}|X_{it}) \neq 0, E(\lambda_t|X_{it}) \neq 0$$

H_0 hipotezi, modeldeki açıklayıcı değişkenler ile hata terimleri arasında ilişkinin olmadığını göstermektedir. Hausman testinin (p) değerinin 0.05'ten küçük çıkması durumunda H_0 hipotezi reddedilerek, sabit etkiler modelinin tercih edilmesi uygun olacaktır.

4.6.4. Panel Veri Modellerinde Temel Varsayımlar

Panel veri analizinde kullanılan Havuzlanmış En Küçük Kareler (POLS), Sabit Etkiler Modeli ve Tesadüfi Etkiler Modeli üç temel varsayım bulunmaktadır. Her üç modelde otokorelasyon, değişen varyans ve birimlerarası korelasyon olmadığı varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımların en az birinin sağlanamaması durumunda, yapılacak tahminlerin etkinlik kaybına ve standart hataların yanlış tahmin edilmesine sebep olur. Bu durumda, hesaplanan t istatistiklerinin ve güven aralıklarının güvenilirliğini yitireceğinden, model tahmin edildikten sonra bu varsayımların geçerliliği istatistiksel olarak test edilmelidir (Güriş, 2015:73). Varsayımların bir veya birden fazlasının sağlanamaması durumunda, 4.6.5. nolu başlıkta anlatılan dirençli tahmincilerin kullanılması önerilmektedir.

4.6.4.1. Değişen Varyans (Heteroskedasite)

Yapılacak ekonometrik analizlerde, birimler arasındaki hata terimlerine ait varyansların hesaplanan standart hataların sapmasız, katsayıların doğru hesaplanabilmesi adına sabit olması gerekmektedir. Bu nedenle panel veri analizlerinde de bu varsayımın sınanması oldukça önemlidir (Çınar, 2021:414). Değişen varyans sorunu, hata terimlerinin varyanslarının farklı olması nedeniyle kovaryanslarının sıfırdan farklı olması durumunu ifade eder. Değişen varyans sorununun ortaya çıkmasının nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir; (Albayrak, 2008:113-114)

- i. Önemli olabilecek bazı bağımsız değişkenin model dışında tutulması,
- ii. Değişen varyans probleminin daha çok kesit verilerinde yaygın şekilde görülmesi,
- iii. Mevsimsellik özelliği gösteren zaman serisine bağımlı değişken olarak modelde yer verilmesi,

- iv. Bağımlı değişken ölçüm ve tanımının doğru yapılmaması ve hatanın bağımlı değişkene göre değişmesi,
- v. Türdeş olmayan ana kütleler ile çalışma yapılması,

Panel veri modellerinin yatay kesit boyutu içermeleri nedeniyle değişen varyans sorunu oldukça sık rastlanmaktadır. Değişen varyans sorunun varlığını sınamak üzere her üç model için farklı testler uygulanmaktadır. Buna göre, klasik modelde değişen varyans sorunu Breush – Pagan /Cook- Weisberg Testi ve White testi ile sınanmakta, sabit etkiler modelinde Değiştirilmiş Wald Testi, tesadüfi etkiler modelinde ise Breush-Pagan Lagrange Çarpanı ile Levene, Brown ve Forythe Testi kullanılmaktadır (Tatoğlu, 2020:229-259).

4.6.4.2. Otokorelasyon

Panel veri analizinin temel varsayımlarından biri olan otokorelasyon, hata terimlerinin birbirileri ile ilişkili olmasını ifade eder. Hata terimlerinin birbirileriyle ilişkili olması durumunda standart hatalar sapmalı oluşarak, tahminciler etkinliğini yitirmektedir (Güriş, 2015:73)

Hata terimlerinde otokorelasyonun varlığı, parametrelerin varyanslarının olduğundan küçük, değerlerinin ise daha büyük olmasına neden olarak modelin açıklama gücünü gösteren R^2 değerinin yüksek çıkmasına neden olur. Bu nedenle otokorelasyonun varlığı sınanmalı ve varsa tespit edilmelidir (Sarıkovanlık vd, 2020:48). Panel veri analizinde otokorelasyonun varlığı, elde edilen sonuçların tutarsız olmasına neden olur.

Panel veri analizinde otokorelasyonun varlığına ilişkin testler kullanılan modele göre değişmekte olup, klasik modelde otokorelasyonun varlığının sınaması t testi ve Wooldridge Testi ile, sabit etkiler modeli ve tesadüfi etkiler modelinde ise Baltagi-Wu Testi ve Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın Durbin Watson Testi ile sınanmaktadır (Tataoğlu, 2020:233-253).

4.6.4.3. Birimler arası Korelasyon

Yatay kesit bağımlılığı, panel veride yatay kesit birimlerinin birbirleriyle bağımlı olması, yani ortak şoklardan aynı derecede etkilenmelerini ifade eder. Yapılacak testler ile bir birimdeki meydana gelen bir değişimin diğer birimlerde de ortaya çıkıp çıkmadığı, aynı etkiyi yaratıp yaratmadığı sorgulanır. Klasik model için geçerli olmayan test, sabit etkiler ve tesadüfi etkiler modeli için mutlaka sınanmalıdır. Sabit etkiler modeli için Breush-Pagan Lagrange Çarpanı, Paresan'ın Testi, Friedman'ın Testi ve Frees'in Testi kullanılırken, Tesadüfi etkiler modeli için ise Paresan'ın Testi, Friedman'ın Testi ve Frees'in Testi kullanılmaktadır (Güriş, 2015:77-80)

4.6.5. Panel Veri Analizinde Dirençli Tahminciler

Heteroskedasite, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun sınaması yapıldığında, en az birinde varsayımdan sapma tespit edilmiş ise, bu durumda hata teriminin varyans kovaryans matrisi birim matrise eşit olmayacak ve varyanslar dolayısıyla modelde standart hataların, t ve F istatistiklerinin, R^2 'nin ve güven aralıklarının geçerliliği tartışmalı hale gelecektir. Bu durumda ya parametre tahminlerine dokunmadan standart hatalar düzeltilmeli ya da aşağıda Tablo 4.5 ile gösterilen dirençli tahminciler kullanılmalıdır (Tatoğlu,2020:304).

Tablo 4.5: Dirençli Tahminciler ve Kullanılabilecek Modeller

Dirençli Tahminciler	Kullanımı
Huber, Eicker ve White	Değişen varyansın varlığı halinde, Klasik Model, Sabit Etkiler ve Tesadüfi Etkiler Modellerinin tahmininde kullanılır
Arellano, Froot ve Rogers	Değişen Varyans ve otokorelasyonun varlığı halinde, Klasik Model, Sabit Etkiler ve Tesadüfi Etkiler Modellerinin tahmininde kullanılır.

Newey-West	Değişen Varyans ve otokorelasyonun varlığı halinde, Klasik Model tahmininde kullanılır.
AR (1) kalıntılı doğrusal regresyon	1.dereceden otokorelasyonun varlığı halinde, Sabit ve Tesadüfi Etkiler modellerinin tahmininde kullanılır.
Parks-Kmenta ve Becks-Katz	Değişen Varyans, otokorelasyon, heteroskedasite ve birimlerarası korelasyonun çeşitli kombinasyonları için birim etkinin olmadığı durumda, sadece, Klasik Model, tahmininde kullanılır.
Driscoll-Kraay	Değişen Varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun varlığı halinde, Klasik Model, Sabit Etkiler ve Tesadüfi Etkiler Modellerinin tahmininde kullanılır.

Kaynak: Tatoğlu, 2020:340

4.7. Uygulama

4.7.1. Panel Veri Seti ve Özellikleri

Araştırmamızın panel veri seti, 14 banka ve bu bankaların bilanço, gelir tablosu ve dipnot verileri kullanılarak Tablo 4.3 'de belirtilen açıklamalar dâhilinde hesaplanmış 11 bankaya özgü değişken ve 4 makroekonomik değişkenin 2009q1 – 2020q3 arası 47 çeyrek dönemine ait 658 gözlem verisinden oluşmaktadır.

Araştırmada kullanılan panel veri setine ait tanımlayıcı istatistiklere Tablo 4.6 ile aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 4.6: Analizde Kullanılacak Olan Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Hata	Min	Max
ROA	658	0.892448	0.6436641	-2.406452	3.079644
ROE	658	8.553694	6.288917	-35.44584	39.70441
YYapKO	658	2.943483	2.377312	0.000146	16.46273
TakipKO	658	4.073015	1.823227	1.137141	12.03266
KrediO	658	65.46779	7.977899	28.50434	80.10641

ÖzsO	658	10.25407	1.944988	5.518279	18.29027
BorçO	658	88.10837	2.336547	80.71855	94.10545
LikitAO	658	26.51754	7.346795	7.203102	50.77626
MevO	658	59.63246	7.49177	41.03647	83.05434
SYO	658	15.48388	2.314189	12.02	25.57
KredMev	658	111.9553	21.38479	36.48658	186.4326
BorçÖzs	658	895.5626	200.5763	441.3196	1692.067
LogA	658	7.945689	0.5099694	6.526895	8.99636
FGTA	658	0.683248	1.446565	-4.388996	6.211452
FDGTA	658	1.013979	0.6711892	-0.49033	4.174836
DiğFGO	658	1.730287	0.9936186	0.351683	6.54612
DÖVPÖZO	658	1.323704	7.790292	-57.03073	31.22855
ÖZLKKRD	658	2.883901	1.332483	0.844758	9.044895
GSYİH	658	4.622622	5.387168	-14.54091	11.80194
TÜFE	658	9.675962	3.74836	4.344287	22.36816
KUR	658	3.313869	1.682789	1.718178	7.815721
FAİZ	658	14.58345	4.905032	8.539167	30.39308

İki değişken arasında yüksek korelasyonun (%80 ve üzeri) varlığı çoklu doğrusal bağlantı sorununa işaret etmektedir (Brooks, 2008:172). Bağımsız değişkenler arasındaki çoklu doğrusal bağlantı sorunu analizin yanıltıcı sonuçlar vermesine sebep olabilmektedir. Korelasyon matrisleri analizde yer alacak değişkenlerin birbirileri arasındaki kuvvetli ilişkinin ilk etapta fark edilerek araştırma modelin dışında bırakılmasına imkân sağlar. Araştırmada kullanılacak olan değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) problemi olup olmadığını tespit etmek üzere korelasyon analizi yapılmıştır. Değişkenlerin korelasyon matrisleri Tablo 4.7 ile gösterilmiştir.

Tablo 4.7: Analizde Kullanılacak Olan Değişkenlerin Korelasyon Matrisleri

	ROA	ROE	TakipKO	YYapKO	KrediO	MevO	LikitAO	ÖzsO	DiğFGO	FGTA	FDGTA	GSYİH	TÜFE	FAİZ	KUR
ROA	1														
ROE	0.9582	1													
TakipKO	-0.186	-0.245	1												
YYapKO	-0.25	-0.226	0.3252	1											
KrediO	-0.339	-0.325	0.1965	0.0973	1										
MevO	0.1549	0.1876	0.1418	0.1553	-0.251	1									
LikitAO	0.13	0.0499	-0.067	0.1008	-0.664	0.0978	1								
ÖzsO	0.3779	0.1648	0.1032	-0.206	-0.211	-0.053	0.3291	1							
DiğFGO	0.3501	0.2634	0.2905	-0.02	-5E-04	-0.011	0.0657	0.2422	1						
FGTA	0.6429	0.6328	-0.339	-0.189	-0.179	0.0275	0.077	0.1582	0.6349	1					
FDGTA	0.5391	0.4308	0.1472	-0.044	-0.251	-0.002	0.1632	0.3059	0.6694	0.3937	1				
GSYİH	0.0183	-0.011	-0.23	-0.246	-0.052	-0.085	0.06	0.063	0.0511	0.0225	0.0252	1			
TÜFE	-0.134	-0.082	0.0993	0.446	0.1999	0.018	-0.087	-0.265	-0.2	-0.142	-0.174	-0.4058	1		
FAİZ	-0.137	-0.077	0.0116	0.3667	0.2058	-0.069	-0.098	-0.283	-0.157	-0.063	-0.157	-0.4173	0.751	1	
KUR	-0.221	-0.158	0.2064	0.6036	0.2881	0.0479	-0.12	-0.362	-0.236	-0.205	-0.196	-0.4267	0.7408	0.5852	1

Araştırmada yer alacak değişkenlerin korelasyon matrisleri incelendiğinde, katsayıların %80 kritik seviyenin altında kaldığı, dolayısıyla analiz sonuçları tartışmalı hale getirecek çoklu doğrusal bağlantı probleminin olmadığı tespit edilmiştir. Ancak bununla birlikte analiz kapsamında oluşturulan modellerin çoklu doğrusal bağlantı problemi içerip içermediği de VIF katsayısının hesaplanması ile ayrıca incelenecektir.

4.7.2. Durağanlık Testleri

Panel veri analizinde değişkenlerin özellikleri ile ilgili yapılacak bir diğer inceleme konusu ise, değişkenlerin birim kök içerip içermediği yani durağanlık durumlarının sorgulanmasıdır. Seriyeye herhangi bir şok verildiğinde serinin ortalama ve varyansında herhangi bir değişim meydana gelmiyorsa serinin durağan olduğu varsayılmaktadır (Mert ve Çağlar, 2019: 97-98). Panel veri kullanılarak yapılan çalışmalar serilerin durağan oldukları varsayımı altında yapılmakta, bu nedenle analizde kullanılacak değişkenlerin durağanlık sınamalarının yapılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Analizde kullanılan serilerin durağan olmadığı durumlarda, ortaya konulacak bir regresyon ilişkisinin sahte regresyon olması muhtemel olup, yapılacak analizleri tartışmalı hale getirecektir (Gujarati, 2006:709). Bu nedenle değişkenlere ait serilerin durağanlıkları sınanarak, durağan olmayanlar durağan hale getirilecektir.

Araştırmanın yönteminde de belirtildiği üzere Panel Veri Analizinde değişkenlere ait serilerin durağanlıklarının incelenmesinde dikkate alacak birim kök testleri serilerin birimler arası korelasyonlu (hata terimlerinin birbiriyle ilişkili olması durumu) olup olmama durumuna göre değişiklik arz etmektedir. 1.Kuşak Panel Birim Kök testleri birimler arası korelasyon olmadığını varsaymakta iken, 2.Kuşak Panel Birim Kök testlerinin en temel özelliği birimlere ait serilerin arasında korelasyona izin vermeleridir Seriler arası yatay kesit bağımlılığının varlığının reddedilmesi durumunda 1.kuşak panel birim kök testlerinin kullanılması, yatay kesit bağımlılığının tespiti hasinde ise 2. kuşak panel birim kök testlerini kullanmak daha etkin ve güçlü tahminler yapılmasına imkân tanımaktadır(Tatoğlu, 2020:21).

Araştırmada kullanılacak değişkenlerin birimler arası korelasyonlu olup olmadığı, yani yatay kesit bağımlılığı içerip içermediği Paseran CD Testi ile sınanmıştır. Makroekonomik değişkenler ise tüm birimler için geçerli birim değişmezi değişkenleri olduğundan, yatay kesit bağımlılığı sınaması yapılmamıştır. Test sonuçları 4.8.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.8: Yatay Kesit Bağımlılığı Testleri

DEĞİŞKENLER	CDadj	prob
ROA	54.613	0.0000
ROE	52.193	0.0000
YYapKO	57.979	0.0000
TakipKO	61.826	0.0000
KrediO	64.279	0.0000
ÖzsO	63.693	0.0000
LikitAO	62.703	0.0000
MevO	64.368	0.0000
FGTA	48.993	0.0000
FDGTA	56.191	0.0000
DiğFGO	63.804	0.0000

Test Sonuçlarına göre tüm değişkenlere ait serilerin Yatay Kesit Bağımlılığı içerdiği görülmekte olup, birim kök testleri için 2. Kuşak birim kök testlerinden Yatay Kesit Genişletilmiş Dickey Fuller (CADF) testi ile birim kök sınaması yapılmıştır. Ortak gözlenen değişkenler olan Makroekonomik değişkenler ise yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan 1. Kuşak birim kök testlerinden Levin Lin Chu testi ve Breitung ile birim kök sınaması yapılmıştır.

Tablo 4.9: Birim Kök Testleri

DEĞİŞKENLER	DÜZEY						1.FARK					
	CADF						CADF					
	t-bar	cv10	cv5	cv1	Z[t-bar]	P-value	t-bar	cv10	cv5	cv1	Z[t-bar]	P-value
YYapKO	-2.292	-2.140	-2.250	-2.440	-2.079	0,019						
ROE	-2.824	-2.140	-2.250	-2.440	-4.197	0,000						
ROA	-3.106	-2.140	-2.250	-2.440	-5.320	0,000						
TakipKO	-1.262	-2.140	-2.250	-2.440	2.021	0,978	-4.464	-2.140	-2.250	-2.440	-10.724	0,000
LikitAO	-2.419	-2.140	-2.250	-2.440	-2.585	0,005						
KrediO	-2.106	-2.140	-2.250	-2.440	-1.336	0,091	-5.099	-2.140	-2.250	-2.240	-13.252	0,000
MevO	-2.200	-2.140	-2.250	-2.440	-1.713	0,043						
FGTA	-2.508	-2.140	-2.250	-2.440	-2.936	0,002						
FDGTA	-2.237	-2.140	-2.250	-2.440	-1.859	0,032						
ÖzsO	-1.456	-2.140	-2.250	-2.440	1.249	0,894	-4.927	-2.140	-2.250	-2.440	-12.568	0,000
DiğFGO	-2.624	-2.140	-2.250	-2.440	-3.399	0,000						

DEĞİŞKENLER	DÜZEY					
	LLC			Breitung		
	Unadjusted t					
GSYİH	Adjusted t*	-264.758	0.0000	lambda	-17.549	0.0000
		-236.874	0.0000			
TÜFE	Unadjusted t	-264.758	0.0000	lambda	-11.800	0.0000
	Adjusted t*	-211.968	0.0000			
FAİZ	Unadjusted t	-296.889	0.0000	lambda	-18.761	0.0000
	Adjusted t*	-252.807	0.0000			
KUR	Unadjusted t	-306.053	0.0000	lambda	-19.266	0.0000
	Adjusted t*	-255.825	0.0000			

Birim Kök Testleri Hipotezleri; H₀: Seri birim kök içermektedir (Seri durağan değildir), H₁: Seri birim kök içermemektedir (Seri durağandır).olacak şekilde kurulmaktadır. %5 anlamlılık seviyesinde P-value < 0.05 kritik değerden küçük olduğunda, H₀ hipotezi reddedilir, seri birim kök içermemektedir. Seri durağandır. P-value > 0.05 ise, seri birim köklüdür.

Tablo 4.9'daki test sonuçlarına göre, TakipKO, KrediO ve ÖzsO değişkenlerinin birim köklü olduğu tespit edilerek, 1. Farkları alınarak tekrarlanan test sonuçlarına göre serilerin durağanlaştığı görülmüştür. 1. Farkları alınarak durağanlık koşulları sağlanan seriler panel veri analizine uygun hale getirilmiştir.

4.7.3. Araştırmanın Modeli ve Tahminci Seçimi

Araştırmanın yöntemi, hem yatay kesit veri hem de zaman serisi verilerini birlikte kullanılmasına imkân veren, birimlerin zaman içerisindeki performanslarını çeşitli faktörlere bağlı olarak açıklama olanağı sunan Panel Veri Analizi olarak belirlenmiştir.

Araştırmada yeniden yapılandırılan kredilerin bankacılık sektörü karlılığı üzerindeki etkisi aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) bağımlı değişkenleri üzerinden incelenecek olup, 11 bankaya özgü bağımsız değişken ve 4 makroekonomik değişkenden oluşan 2009q1-2020q3 arası döneme ait dengeli bir panel veri seti kullanılmıştır.

İlk olarak yeniden yapılandırılan kredilerin Türk bankacılık sektörü aktif karlılığı ve özkaynak karlılığına etkisi incelenmek üzere 2 ayrı model oluşturulacak, daha sonra kamu, özel ve yabancı bankalar için oluşturulan panel veri setleri ile yeniden yapılandırılan kredilerin aktif karlılık ve özkaynak karlılığı üzerindeki etkisi ayrı ayrı modellenerek incelenecek ve banka alt grupları nezdindeki farklılıklar ortaya konulmaya çalışılacaktır. Araştırmamızda kullanılacak olan panel veri modelleri Tablo 4.10’de gösterilmiştir.

Tablo 4.10: Araştırmanın Modelleri

Araştırmanın Modeli		
Türk Bankacılık Sektörü	Model 1	$ROA_{SEKTÖR} = f(\ddot{O}zsO, KrediO, LikitAO, MevO, TakipKO, YYapKO, FGT A, FDGTA, DiğFGO, GSYİH, KUR, FAİZ, TUFE)$
	Model 2	$ROE_{SEKTÖR} = f(\ddot{O}zsO, KrediO, LikitAO, MevO, TakipKO, YYapKO, FGT A, FDGTA, DiğFGO, GSYİH, KUR, FAİZ, TUFE)$
Kamu Bankaları	Model 3	$ROA_{KAMU} = f(\ddot{O}zsO, KrediO, LikitAO, MevO, TakipKO, YYapKO, FGT A, FDGTA, DiğFGO, GSYİH, KUR, FAİZ, TUFE)$
	Model 4	$ROE_{KAMU} = f(\ddot{O}zsO, KrediO, LikitAO, MevO, TakipKO, YYapKO, FGT A, FDGTA, DiğFGO, GSYİH, KUR, FAİZ, TUFE)$
	Model 5	$ROA_{ÖZEL} = f(\ddot{O}zsO, KrediO, LikitAO, MevO, TakipKO, YYapKO, FGT A, FDGTA, DiğFGO, GSYİH, KUR, FAİZ, TUFE)$

Özel Bankalar	Model 6	$ROE_{ÖZEL}=f(\ddot{O}zsO,KrediO,LikitAO,MevO,TakipKO,YYapKO,FGTA,FDGTA,DiğFGO,GSYİH,KUR,FAİZ,TUFE)$
Yabancı Bankalar	Model 7	$ROA_{YABANCI}=f(\ddot{O}zsO,KrediO,LikitAO,MevO,TakipKO,YYapKO,FGTA,FDGTA,DiğFGO,GSYİH,KUR,FAİZ,TUFE)$
	Model 8	$ROE_{YABANCI}=f(\ddot{O}zsO,KrediO,LikitAO,MevO,TakipKO,YYapKO,FGTA,FDGTA,DiğFGO,GSYİH,KUR,FAİZ,TUFE)$

Tahminciler arasında karar vermek için seriler arasında yatay-kesit bağımlılığı olup olmadığına karar verilmelidir. Panel veri analizinde, bütün gözlemlerin homojen olduğu yani birim ve/veya zaman etkilerinin olmadığı durumda klasik model olan Havuzlanmış En Küçük Kareler modelinin kullanımı, yapılan testler neticesinde birim ve /veya zaman etkilerinin olduğu anlaşılmış ise de Sabit Etkiler Modeli veya Tesadüfi Etkiler Modelinin kullanılması uygun olacaktır (Tatoğlu, 2020:171-176).

Klasik modelin geçerli olmayacağının tespiti durumunda ise, iki model arasında birim etkinin bağımsız değişkenler ile ilişkili olması durumuna göre tercihte bulunmaktadır. Eğer birim etki ile bağımsız değişkenler arasında korelasyon varsa sabit etkiler modeli; birim etki ile bağımsız değişkenler arasında korelasyon olmadığı durumlarda ise tesadüfi etkiler modelini kullanmak uygun olacaktır.

Birim ve Zaman etkilerinin varlığını sınamak için F testi ve LR Testi gerçekleştirilmiş, test sonuçları Tablo 4.11’da gösterilmiştir.

Tablo 4.11: Birim Etkinin Varlığının Sınanmasına İlişkin F Testi ve LR Testi Sonuçları

				Prob	Birim Etki Var/Yok
Türk Bankacılık Sektörü	Model 1	F Testi	24.25	0.000	Birim Etki Var
		LR Testi	205.12	0.000	
	Model 2	F Testi	23.22	0.000	Birim Etki Var
		LR Testi	194.98	0.000	
Kamu Bankaları	Model 3	F Testi	7.62	0.008	Birim Etki Yok
		LR Testi	0.00	1.000	
	Model 4	F Testi	17.38	0.000	Birim Etki Var
		LR Testi	18.37	0.000	
Özel Bankalar	Model 5	F Testi	5,41	0,004	Birim Etki Var

		LR Testi	7.62	0.003	
	Model 6	F Testi	5.41	0.004	Birim Etki Var
		LR Testi	3.78	0.026	
	Model 7	F Testi	38.62	0.000	Birim Etki Var
		LR Testi	126.42	0.000	
Yabancı Bankalar	Model 8	F Testi	33.11	0.000	Birim Etki Var
		LR Testi	109.43	0.001	
H ₀ : $\mu_i = 0$, Birim etki yoktur; H ₁ : $\mu_i \neq 0$, Birim etki vardır. Buna göre; % 5 anlamlılık seviyesinde prob < 0.05 H ₀ red, birim etki vardır yani klasik model geçerli değildir. Prob > 0.05 ise H ₀ kabul, birim etki yoktur, klasik model geçerli değildir.					

Test sonuçlarına göre, Model 3 dışında diğer tüm modellerde birim etkinin var olduğu dolayısıyla klasik modelin geçerli olmadığı tespit edilmiştir. Akabinde, sabit etkiler modeli ile tesadüfi etkiler modeli arasında tercih yapılabilmesi için birim etki ile bağımsız değişkenler arasında korelasyon olup olmadığını test eden Hausman Testi uygulanmıştır. Birim etki ile bağımsız değişkenler arasında korelasyon yoksa her iki tahminci de tutarlı olmasına rağmen sabit etkilerin neden olduğu bilgi kaybı nedeniyle, tesadüfi etkiler tahmincisinin etkin olduğu varsayılır. Hausman testi sonuçları Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12: Hausman Testi Sonuçları (cluster)¹¹

		Chi2	prob
Türk Bankacılık Sektörü	Model 1	0.36	1.000
	Model 2	0.32	1.000
Kamu Bankaları	Model 3*		
	Model 4	25.01	0.0003
Özel Bankalar	Model 5	18.68	0.1333
	Model 6	18.69	0.1330
Yabancı Bankalar	Model 7	15.59	0.2721
	Model 8	15.26	0.2915
H ₀ : $E(X_{it} U_{it}) = 0$ varsayımı altında, bağımsız değişkenler ile hata terimi arasında korelasyon yoktur. Her iki tahminci de tutarlı, ancak tesadüfi etkiler tahmincisi etkin olduğundan kullanımı uygun olacaktır. H ₁ : $E(X_{it} U_{it}) \neq 0$ varsayımı altında, bağımsız değişkenler ile hata terimi korelasyonludur. Tesadüfi etkiler tahmincisi tutarsızdır. Sabit etkiler tahmincisi tutarlı olduğundan tercih edilmelidir. %5 anlamlılık düzeyinde p-value < 0.05 ise H ₀ hipotezi reddedilir, tesadüfi etkiler tahmincisi tutarsız, sabit etkiler tahmincisi tutarlıdır. P-value değeri > 0.05 ise, H ₀ hipotezi kabul edilir, tesadüfi etkiler tahmincisi seçilmelidir. * Model 3’ün birimlerarası korelasyon içermemesi sebebiyle Havuzlanmış En Küçük Kareler yönteminin kullanılmasının uygun olduğu tespit edilmiş olup, hausman testi uygulanmamıştır.			

¹¹ Hausman testi sonuçları, varsayımdan sapmalar sözkonusu olduğunda güvenilir sonuçlar vermeyeceğinden, varsayımdan sapmalara karşılık daha güvenilir sonuçlar veren Dirençli Hausman Testi kullanılmıştır.

Hausman Testi sonuçlarına göre, Model 4’de p value < 0.05 olduğundan H_0 hipotezi reddedilir, sabit etkiler modelinin kullanılması uygundur. Diğer tüm modeller için p value > 0.05 olduğundan, H_0 hipotezi kabul edilir, Tesadüfi etkiler tahmincisinin seçilmesi uygundur.

Ayrıca araştırmanın modelinde yer alan bağımsız değişkenler arası ilişki olmaması sapmasız tahminler yapılabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle panel veri kapsamında ele alınan tüm modellerde (klasik, sabit etkiler, tesadüfi etkiler modelleri) çoklu doğrusal bağlantı probleminin olup olmadığı sınanmalıdır. Çoklu doğrusal bağlantı probleminin sınanması amacıyla Varyans Büyütme Faktörü olan VIF değerleri hesaplanarak, Tablo 4.13’de gösterilmiştir.

Tablo 4.13: VIF Testi sonuçları

		VIF
Türk Bankacılık Sektörü	Model 1	2,29
	Model 2	2.29
Kamu Bankaları	Model 3	4,12
	Model 4	4,12
Özel Bankalar	Model 5	3,05
	Model 6	3,05
Yabancı Bankalar	Model 7	2,53
	Model 8	2,53

VIF değeri 5’ten küçük ise ($VIF < 5$) çoklu doğrusal bağlantı problemi olmadığı, 5 ile 10 arasında ise ($5 < VIF < 10$) orta şiddette, 10’dan büyük ise ($VIF > 10$) şiddetli çoklu doğrusal bağlantı problemi olduğu kabul edilir (Tataoğlu, 2020:260). VIF değeri 5’ten büyük ise çoklu doğrusal bağlantı problemi olduğu sonucuna ulaşılır. Araştırmada kullanılacak modellerin VIF değerleri incelendiğinde, tüm modeller için VIF değeri 5’ten küçük olduğundan ($VIF < 5$) olduğundan çoklu doğrusal bağlantı probleminin olmadığı görülmüştür.

4.7.4. Temel Varsayım Testleri

Bölüm 4.5 ‘te belirtildiği üzere panel veri analizinde elde edilen sonuçların güvenilirliğinin sağlanması açısından bazı temel varsayımların sağlanması gereklidir.

Bunlar; değişen varyans (heteroskedasticity), otokorelasyon, birimler arası korelasyon'dur.

Türk Bankacılık Sektörü için yapılacak panel veri analizinde Model 1 ve Model 2 için tahminci seçimine ilişkin test sonuçları dikkate alındığında Tesadüfi Etkiler tahmincisinin etkin olduğu sonucuna ulaşılmış olup, Tesadüfi Etkiler Modelinde değişen varyansın (heteroskedacity) varlığını sınamak için Levene, Brown ve Forsythe testi, otokorelasyonun tespiti için Bhargava Franzini ve Narendranathan tarafından önerilen DW testi ve Baltagi-Wu tarafından önerilen LBI Testi, birimler arası korelasyonun varlığını sınamak için ise Paseran'ın Testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.14'de gösterilmiştir.

Tablo 4.14: Türk Bankacılık Sektörü İçin Temel Varsayım Testleri

1. MODEL (ROA)	2. MODEL (ROE)
Heteroskedasite (Levene-Brown-Forsythe Testi)	
W0 = 8.5617836 df(13, 630) Pr > F = 0.00000000	W0 = 5.5978522 df(13, 630) Pr > F = 0.00000000
W50 = 8.2322749 df(13, 630) Pr > F = 0.00000000	W50 = 5.1489718 df(13, 630) Pr > F = 0.00000001
W10 = 8.4444794 df(13, 630) Pr > F = 0.00000000	W10 = 5.4556302 df(13, 630) Pr > F = 0.00000000
Ho: Birimlerin varyansları eşittir. H1: Birimlerin varyansları eşit değildir.	
Otokorelasyon (Durbin Watson ve Baltagi Wu LBI Testi)	
Durbin-Watson = 1.0777416	Durbin-Watson = 1.1981966
Baltagi-Wu LBI = 1.1173601	Baltagi-Wu LBI = 1.2448452
Prob <2 olduğunda otokorelasyon vardır, prob>2 olduğunda otokorelasyon yoktur.	
Birimler arası Korelasyon (Pesaran Testi)	
Pesaran's test = 12.923, Pr = 0.0000	Pesaran's test = 11.889, Pr = 0.0000
Ho: Birimler arası korelasyon yoktur. H1: Birimler arası korelasyon vardır.	

Model 1 ve Model 2 için yapılan temel varsayım testleri sonuçlarına göre, Levene, Brown ve Forsythe test istatistikleri (W_0 , W_{50} , W_{10}) (13,630) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırıldığında, prob<0.05 olduğundan birimlerin varyanslarının eşit olduğu üzerine kurulu H_0 hipotezi reddedilmiştir, her iki modelde de değişen varyans vardır. Aynı zamanda, Durbin –Watson ve Baltagi-Wu LBI testi test istatistikleri kritik değer olan 2'den küçük olduğundan her iki modelde de

otokoresyon problemi vardır. Son olarak, Paseran test istatistiğinin olasılık değerinin 0.05'ten küçük olması nedeniyle, H_0 hipotezi reddedilmeli, birimler arası korelasyon vardır. Buna göre, Türk Bankacılık Sektörü için oluşturulan Model 1 ve Model 2'de üç varsayımdan da sapma olduğu görülmektedir.

Kamu Bankaları için yapılacak panel veri analizinde tahminci seçimine ilişkin test sonuçları dikkate alındığında Model 3 (ROA) için Havuzlanmış En Küçük Kareler tahmincisinin, Model 4 (ROE) için ise Sabit Etkiler tahmincisinin geçerli olduğu tespit edilmiştir. Havuzlanmış En Küçük Kareler tahmicisi için değişen varyansın varlığını sınamak için Breusch-Pagan / Cook-Weisberg Testi, otokorelasyonun tespiti için Wooldridge Testi kullanılmıştır. Klasik modelde birim ayrımları olmadığı için birimler arası korelasyon incelenmemiştir (Tatoğlu, 2020:229-234). Model 4 (ROE) için ise değişen varyansın varlığını sınamak için Değiştirilmiş Wald Testi, otokorelasyonun tespiti için Durbin –Watson ve Baltagi-Wu LBI Testi ve birimler arası korelasyonun varlığını sınamak için Paseran'ın Testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tablo 4.15: Kamu Bankaları İçin Temel Varsayım Testleri

3. MODEL (ROA)	4. MODEL (ROE)
Heteroskedasite (Breusch-Pagan / Cook-Weisberg Testi)	Heteroskedasite (Değiştirilmiş Wald Test)
$F(1, 136) = 9.95$ $Prob > F = 0.0020$ H_0 : Birimlerin varyansları sabittir. H_1 : Birimlerin varyansları sabit değildir.	$\chi^2(3) = 5.09$ $Prob > \chi^2 = 0.1654$ $H_0: \sigma_i^2 = \sigma^2$, $\sigma^2(i)^2 = \sigma^2$ (Tüm i'ler için), birim varyanslar eşittir. H_1 : Birim varyanslar eşit değildir.
Otokorelasyon (Wooldridge Testi)	Otokorelasyon (Durbin Watson ve Baltagi Wu LBI Testi)
$F(1, 2) = 39.765$ $Prob > F = 0.0242$ H_0 : 1. mertebeden otokorelasyon yoktur. H_1 : 1. mertebeden otokorelasyon vardır.	$Durbin-Watson = 1.1891391$ $Baltagi-Wu LBI = 1.2027491$ $Prob < 2$ olduğunda otokorelasyon vardır, $prob > 2$ olduğunda otokorelasyon yoktur.
Birimler arası Korelasyon (Pesaran Testi)	
Klasik modelde birim ayrımları olmadığı için birimler arası korelasyon incelenmemiştir	$Pesaran's test = 3.924$, $Pr = 0.0001$ H_0 : Birimler arası korelasyon yoktur. H_1 : Birimler arası korelasyon vardır.

Model 3 ve Model 4 için yapılan temel varsayım testleri sonuçlarına göre, Model 3 (ROA) için Breush-Pagan/ Cook-Weisberg Testi ile değişen varyansın sinaması yapılmış, $\text{prob} < 0.05$ olduğundan sabit varyansı ifade eden H_0 hipotezi reddedilmiştir, modelde değişen varyans sorunu vardır. Diğer taraftan, otokorelasyon sinaması için yapılan Wooldridge Testi sonuçlarına göre, $\text{prob} < 2$ olduğundan 1. mertebeden otokorelasyon olmadığını ifade eden H_0 hipotezi reddedilmiştir, modelde 1.dereceden otokorelasyon vardır. Model 4 (ROE) için, Değiştirilmiş Wald Testi ile değişen varyans sinaması yapılmış, prob değeri 0.05'ten küçük olduğu için, sabit varyansı ifade eden H_0 hipotezi reddedilemez, heteroskedasite yoktur. Otokorelasyon sinaması için yapılan Durbin –Watson ve Baltagi-Wu LBI test ististikleri kritik değer olan 2'den küçük olduğundan modelde otokoresyon problemi vardır. Son olarak, Paseran test istatistiğinin olasılık değerinin 0.05'ten küçük olması nedeniyle, H_0 hipotezi reddedilmiştir, birimler arası korelasyon vardır. Buna göre, Kamu bankaları için oluşturulan Model 3'te 2 temel varsayımdan sapma, Model 4'te ise 2 temel varsayımdan sapma tespit edilmiştir.

Özel Bankalar için yapılacak panel veri analizinde tahminci seçimine ilişkin test sonuçları dikkate alındığında Tesadüfi Etkiler tahmincisinin etkin olduğu sonucuna ulaşılmış olup, Tesadüfi etkiler modelinde değişen varyansın sinaması için Bhargavai Franzini ve Narendranathan tarafından önerilen DW testi ve Baltagi-Wu tarafından önerilen LBI testi, birimler arası korelasyonun varlığını sinamak için ise Paseran'ın Testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.16'da gösterilmiştir.

Tablo 4.16: Özel Bankaları İçin Temel Varsayım Testleri

5. MODEL (ROA)	6. MODEL (ROE)
Heteroskedasite (Levene-Brown-Forsythe Testi)	
W0 = 3.7600648 df(4, 225) Pr > F = 0.00555024	W0 = 3.4509073 df(4, 225) Pr > F = 0.00925032
W50 = 3.6533390 df(4, 225) Pr > F = 0.00662254	W50 = 3.4402835 df(4, 225) Pr > F = 0.00941366
W10 = 3.9106181 df(4, 225) Pr > F = 0.00432415	W10 = 3.4871892 df(4, 225) Pr > F = 0.00871333
Ho: Birimlerin varyansları eşittir. H1: Birimlerin varyansları eşit değildir.	
Otokorelasyon (Durbin Watson ve Baltagi Wu LBI Testi)	
Durbin-Watson = 1.457672	Durbin-Watson = 1.5727678
Baltagi-Wu LBI = 1.4981647	Baltagi-Wu LBI = 1.6237489
Prob <2 olduğunda otokorelasyon vardır, prob>2 olduğunda otokorelasyon yoktur.	
Birimler arası Korelasyon (Paseran Testi)	

Pesaran's test = 1.891, Pr = 0.0586	Pesaran's test = 2.137, Pr = 0.0326
Ho: Birimler arası korelasyon yoktur. H1: Birimler arası korelasyon vardır.	

Model 5 ve Model 6 için yapılan temel varsayım testleri sonuçlarına göre, Levene, Brown ve Forsythe test istatistikleri (W_0 , W_{50} , W_{10}) (4, 225) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırıldığında, $prob < 0.05$ olduğundan birimlerin varyanslarının eşit olduğu üzerine kurulu H_0 hipotezi reddedilmelidir, her iki model için de değişen varyans sorunu vardır. Aynı zamanda Durbin –Watson ve Baltagi-Wu LBI test istatistikleri kritik değer olan 2’den küçük olduğundan her iki model için otokorelasyon problemi vardır. Son olarak, Model 5 için Pesaran test istatistiğinin olasılık değerinin 0.05’ten büyük olması nedeniyle, H_0 hipotezi reddedilemez, birimler arası korelasyon yoktur, ancak Model 6 için Pesaran test istatistiği 0.05’ten küçük olduğu için H_0 reddedilir, birimler arası korelasyon vardır. Buna göre, Özel Bankalar için oluşturulan Model 5’te iki varsayımdan sapma, Model 6’da ise üç varsayımdan sapma olduğu görülmektedir.

Yabancı Bankalar için yapılacak panel veri analizinde tahminci seçimine ilişkin test sonuçları dikkate alındığında Tesadüfi etkiler tahmincisinin etkin olduğu sonucuna ulaşılmış olup, Tesadüfi etkiler modelinde değişen varyansın varlığını sınamak için Levene, Brown ve Forsythe testi, Otokorelasyonun tespiti için Bhargava Franzini ve Narendranathan tarafından önerilen DW testi ve Baltagi-Wu tarafından önerilen LBI testi, birimler arası korelasyonun varlığını sınamak için ise Pesaran’ın Testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.17’de gösterilmiştir.

Tablo 4.17: Yabancı Bankalar İçin Temel Varsayım Testleri

7.MODEL (ROA)	8.MODEL (ROE)
Heteroskedasite (Levene-Brown-Forsythe Testi)	
$W_0 = 6.7044335$ df(5, 270) Pr > F = 0.00000659	$W_0 = 3.2673606$ df(5, 270) Pr > F = 0.00699081
$W_{50} = 5.5323680$ df(5, 270) Pr > F = 0.00007202	$W_{50} = 2.6102225$ df(5, 270) Pr > F = 0.02516673
$W_{10} = 6.0507506$ df(5, 270) Pr > F = 0.000025	$W_{10} = 2.7689698$ df(5, 270) Pr > F = 0.01853851
Ho: Birimlerin varyansları eşittir. H1: Birimlerin varyansları eşit değildir.	
Otokorelasyon (Durbin Watson ve Baltagi Wu LBI Testi)	
Durbin-Watson = .96720221	Durbin-Watson = .96720221
Baltagi-Wu LBI = .98993671	Baltagi-Wu LBI = .98993671
Prob < 2 olduğunda otokorelasyon vardır, prob > 2 olduğunda otokorelasyon yoktur.	

Birimler arası Korelasyon (Pesaran Testi)	
Pesaran's test = 3.323, Pr = 0.0009	Pesaran's test = 1.242, Pr = 0.2144
Ho: Birimler arası korelasyon yoktur. H1: Birimler arası korelasyon vardır.	

Model 7 ve Model 8 için yapılan temel varsayım testleri sonuçlarına göre, Levene, Brown ve Forsythe test istatistikleri (W_0, W_{50}, W_{10}) (5, 270) serbestlik dereceli Snedecor F tablosu ile karşılaştırıldığında, $prob < 0.05$ olduğundan birimlerin varyanslarının eşit olduğu üzerine kurulu H_0 hipotezi reddedilmelidir. Model 7 ve Model 8 için de değişen varyans sorunu vardır. Aynı zamanda Durbin –Watson ve Baltagi-Wu LBI testi test istatistikleri kritik değer olarak kabul edilen 2’den küçük olduğundan her iki model için de otokorelasyon problemi vardır. Son olarak, Model 7 için, Pesaran test istatistiğinin olasılık değerinin 0.05’ten küçük olması nedeniyle, H_0 hipotezi reddedilmeli, yani birimler arası korelasyon vardır. Model 8 için ise Pesaran test istatistiğinin 0.05’ten büyük olması nedeniyle H_0 hipotezi reddedilemez, birimler arası korelasyon yoktur. Buna göre, Yabancı Bankalar için oluşturulan Model 7’ de üç varsayımdan sapma, Model 8’ de ise iki varsayımdan sapma olduğu görülmektedir.

4.7.5. Panel Veri Analizi Bulguları

Türk Bankacılık Sektöründe yeniden yapılandırılan kredilerin bankacılık sektörü aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) üzerindeki etkisini incelemek üzere oluşturulan ve Tablo 4.8’de gösterilen Model 1 ve Model 2 için geçerli olan tahmincinin seçimi amacıyla yapılan Tablo 4.12’de gösterilen Hausman Testi (cluster) sonuçlarına göre Tesadüfi Etkiler Tahmincisinin geçerli olduğu tespit edilmiştir.

Yapılacak analizin güvenilir sonuçlar vermesi adına temel bazı varsayımların sağlanması gerekmekte olup, değişen varyansın (heteroscedasticity) varlığını sınamak için Levene, Brown ve Forsythe testi, otokorelasyonun tespiti için Bhargava Franzini ve Narendranathan tarafından önerilen DW testi ve Baltagi-Wu tarafından önerilen LBI Testi, birimler arası korelasyonun varlığını sınamak için ise Pesaran’ın Testi uygulanmış olup, test sonuçları Tablo 4.12’de gösterilmiştir. Temel varsayım testleri sonuçlarına göre, Model 1 (ROA) ve Model 2 (ROE) için her üç varsayımdan da sapma

olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda varsayımdan sapmalara karşı düzeltme yapan dirençli tahminciler kullanılarak model yeniden tahmin edilmelidir. Driscoll - Kraay Tahmincisi otokorelasyona, değişen varyansa ve birimler arası korelasyona karşı düzeltme yapan dirençli bir tahmincidir. Model 1 ve Model 2 Driscoll – Kraay Tahmincisi ile yeniden tahmin edilmiş olup, elde edilen sonuçlar Tablo 4.18 ve Tablo 4.19’de gösterilmiştir.

Tablo 4.18: Model 1 (ROA) Driscoll-Kraay Standart Hatalı Tesadüfi Etkiler Tahmincisi İle Tahmin Sonuçları

ROA	Katsayı	Driscoll Kraay Standart Hata	t	p> t	[95% Conf. Interval]	
FDGTA	0.5384155	0.0421179	12.78	0.000*	0.4535857	0.6232454
FGTA	0.3740941	0.0533926	7.01	0.000*	0.2665559	0.4816324
DiğFGO	-0.369924	0.952573	-3.88	0.000*	-0.5617821	-0.1780658
TAKİPKO	-0.2484608	0.1370504	-1.81	0.077**	-0.5244944	0.0275728
LİKİTAO	-0.0010118	0.0039517	-0.26	0.799	-0.0089709	0.0069472
MevO	0.0149916	0.0047607	3.15	0.003*	0.0054031	0.0245802
KrediO	-0.329351	0.0078732	-4.18	0.000*	-0.487926	-0.170776
ÖzsO	0.1126921	0.316825	3.56	0.001*	0.0487926	0.1765039
YYapKO	-0.0383923	0.126434	-3.04	0.004*	-0.638574	-0.129273
GSYİH	0.0002758	0.0065365	0.04	0.967	-0.128893	0.13441
KUR	-0.251555	0.0210138	-1.20	0.238	-0.674794	0.171683
TÜFE	0.0437795	0.0154363	2.84	0.007*	0.0126892	0.0748699
FAİZ	-0.0282371	0.008566	-3.19	0.003*	-0.460753	-0.010399
_cons	0.0613605	0.3403429	0.18	0.858	-0.6241253	0.7468463
Gözlem Sayısı	644					
Grup	14					
R2	0.6614					
F-statistic	1718.62					
Prob(F istatistiği)	0.000					
* %1 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini, *** %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.						

Model 1’e ilişkin regresyon denklemi aşağıdaki gibidir.

$$\begin{aligned} ROA_{it} = & 0.53841 \text{ FDGTA}_{it} + 0.3740941 \text{ FGTA}_{it} - 0.369924 \text{ DiğFGO}_{it} - \\ & 0.2484608 \text{ TakipKO}_{it} - 0.010118 \text{ LikitAO}_{it} + 0.149916 \text{ MevO}_{it} - 0.0329351 \text{ KrediO}_{it} \\ & + 0.1126921 \text{ Özso}_{it} - 0.0383923 \text{ YYapKO}_{it} + 0.0002758 \text{ GSYİH}_{it} - 0.0251555 \text{ KUR}_{it} \\ & + 0.0437795 \text{ TÜFE}_{it} - 0.0282371 \text{ FAİZ} + \beta_{it} \end{aligned}$$

Tablo 4.16’da gösterilen analiz sonuçlarına göre, modelin anlamlılık düzeyini gösteren F testi olasılık değeri 0.05’ten küçük olduğundan model anlamlıdır. Ayrıca, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren R² değeri 0.6614 olup, modele alınan değişkenlerin bağımlı değişken olan ROA’daki değişiminin yaklaşık %66’sını açıkladığı anlamına gelmektedir.

Araştırmamızın odak noktasını oluşturan yeniden yapılandırılan krediler oranındaki artışın bankacılık sektörü karlılığı üzerindeki etkisini 2009q1 – 2020q3 dönemi için incelemek üzere aktif karlılık oranı (ROA) üzerinden oluşturulan Model1 sonuçları incelendiğinde, yeniden yapılandırılan krediler oranındaki artışın Türk bankacılık sektörü aktif karlılık oranını (ROA) %5 anlamlılık düzeyinde negatif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre yeniden yapılandırılan krediler oranındaki %1’lik artış Türk bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) üzerinde %0.04’lük bir azalışa neden olmaktadır.

Model 1’de yer alan diğer bağımsız değişkenlere ilişkin sonuçlar incelendiğinde, aktif karlılık oranı (ROA) üzerinde etkili olan bankaya özgü bağımsız değişkenlerin FDGTA, FGTA, DiğFGO, TakipKO, MevO, KrediO, Özso iken, makroekonomik değişkenlerin ise TÜFE ve FAİZ olduğu görülmektedir. İncelenen dönem itibarıyla LikitAO, GSYİH ve KUR değişkenlerinin ise aktif karlılık oranı (ROA) üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Türk bankacılık sektörü faiz dışı gelirlerin toplam aktife oranı (FDGTA) %1 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 0.538’tür. Özel karşılıklar sonrası faiz gelirlerinin toplam aktife oranı (FGTA) %1 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 0.374’tür. Genel giderlerin toplam aktife oranı (DiğFGO) %1 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) negatif etkilemekte olup, katsayısı -0.369’dır. Takipteki krediler oranı (TakipKO) %10 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) negatif etkilemekte olup, katsayısı -

0.248'dir. Toplam mevduatın toplam aktife oranı (MevO) %1 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 0.014'tür. Toplam kredilerin toplam aktife oranı (KrediO) %1 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) negatif etkilemekte olup, katsayısı -0.032'dir. Özkaynakların aktife oranı (ÖzsO) %1 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 0.11'dir. Enflasyon oranı (TÜFE) %1 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 0.043'tür. Faiz Oranı (FAİZ) %1 anlamlılık düzeyinde aktif karlılık oranını (ROA) negatif etkilemekte olup, katsayısı -0.028'dir.

Tablo 4.19: Model 2 (ROE) Driscoll-Kraay Standart Hatalı Tesadüfi Etkiler Tahmincisi İle Tahmin Sonuçları

ROE	Katsayı	Driscoll Kraay Standart Hata	t	p> t	[95% Güven Aralığı]	
FDGTA	4.900794	0.4391816	11.16	0.000*	4.016237	5.785351
FGTA	4.295317	0.5346932	8.03	0.000*	3.21839	5.372244
DiğFGO	4.663326	0.9048822	-5.15	0.000*	-6.48853	-2.8408
TAKİPKO	-3.361614	1.823484	-1.84	0.072***	-7.0343	0.311072
LİKİTAO	-0.351137	0.361461	-0.97	0.337	-0.1079156	0.0376882
MevO	0.1412243	0.0518947	2.72	0.009*	0.0367031	0.2457456
KrediO	-0.3320226	0.0930779	-3.57	0.001*	0.5194912	-0.144554
ÖzsO	1.019404	0.3515057	2.90	0.006*	0.3114355	1.727373
YYapKO	-0.2438699	0.1048706	-2.33	0.025**	-0.4550902	-0.0326496
GSYİH	-0.0094938	0.0615226	-0.15	0.0878***	-0.1334066	0.1144191
KUR	-0.1910103	0.2301986	-0.83	0.411	-0.654654	0.2726335
TÜFE	0.3612403	0.1309965	2.76	0.008*	0.0973999	0.6250807
FAİZ	-0.2168205	0.0709195	-3.06	0.004*	-0.3596598	-0.0739813
_cons	2.445432	3.282996	0.74	0.460	-4.166863	9.057726
Gözlem Sayısı	644					
Grup	14					
R ²	0.6243					
F-statistic	1299.24					
Prob(F istatistiği)	0.000					
* %1 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini, *** %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.						

Model 2'e ilişkin regresyon denklemi aşağıdaki gibidir.

$$ROE_{it} = 4.900794 \text{ FDGTA}_{it} + 4.295317 \text{ FGTA}_{it} - 4.663326 \text{ DiğFGO}_{it} - 3.361614 \text{ TakipKO}_{it} - 0.0351137 \text{ LikitAO}_{it} + 0.1412243 \text{ MevO}_{it} - 0.3320226 \text{ KrediO}_{it} + 1.019404 \text{ ÖzSO}_{it} - 0.2438699 \text{ YYapKO}_{it} + 0.0094938 \text{ GSYİH}_{it} - 0.1910103 \text{ KUR}_{it} + 0.3612403 \text{ TÜFE}_{it} - 0.21682905 \text{ FAİZ} + \beta_{it}$$

Tablo 4.17’de gösterilen analiz sonuçlarına göre modelin anlamlılık düzeyini gösteren F testi olasılık değeri 0.05’ten küçük olduğundan model anlamlıdır. Ayrıca, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren R² değeri 0.6243 olup, modele alınan değişkenlerin bağımlı değişken olan ROE’deki değişiminin yaklaşık %62’sini açıkladığı anlamına gelmektedir.

Yeniden yapılandırılan krediler oranındaki artışın bankacılık sektörü karlılığı üzerindeki etkisini 2009q1 – 2020q3 dönemi için incelemek üzere özkaynak karlılığı oranı (ROE) üzerinden oluşturulan Model 2 sonuçları incelendiğinde, yeniden yapılandırılan krediler oranındaki artışın Türk bankacılık sektörü özkaynak karlılığı oranını (ROE) %5 anlamlılık düzeyinde negatif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre Yeniden Yapılandırılan Krediler Oranındaki %1’lik artış Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Karlılığı Oranı %0,24’lük azalışa sebep olmaktadır.

Modelde yer alan diğer bağımsız değişkenlere ilişkin sonuçlar incelendiğinde, özkaynak karlılık oranı (ROE) üzerinde etkili olan bankaya özgü bağımsız değişkenlerin FDGTA, FGTA, DiğFGO, TakipKO, MevO, KrediO, ÖzSO iken, makroekonomik değişkenlerin ise TÜFE ve FAİZ olduğu görülmektedir. İncelenen dönem itibarıyla LikitAO, GSYİH ve KUR değişkenlerinin ise özkaynak karlılık oranı (ROE) üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Türk bankacılık sektörü faiz dışı gelirlerin toplam aktife oranı (FDGTA) %1 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 4.900’dir. Özel karşılıklar sonrası faiz gelirlerin toplam aktife oranı (FGTA) %1 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 4.295’dur. Genel giderlerin toplam aktife oranı (DiğFGO) %1 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) negatif etkilemekte olup, katsayısı -4.663’dır. Takipteki Krediler Oranı (TakipKO) %10 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) negatif etkilemekte olup, katsayısı -3.361’dır. Toplam mevduatın toplam aktife oranı (MevO)

%1 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 0.141'dir. Toplam kredilerin toplam aktife oranı (KrediO) %1 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) negatif etkilemekte olup, katsayısı -0.332'dir. Özkaynakların aktife oranı (ÖzsO) %1 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 1.019'dir. Enflasyon Oranı (TÜFE) %1 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) pozitif etkilemekte olup, katsayısı 0.361'dir. Faiz oranı (FAİZ) %1 anlamlılık düzeyinde özkaynak karlılık oranını (ROE) negatif etkilemekte olup, katsayısı -0.21'dir.

Yeniden yapılandırılan kredilerin Türk bankacılık sektörü karlılığına etkisinin incelendiği araştırmada ayrıca, kamu, özel ve yabancı bankalar için oluşturulan panel veri setleri ile yeniden yapılandırılan kredilerin aktif karlılık ve özkaynak karlılığı üzerindeki etkisi ayrı ayrı modellenerek incelenmiş ve banka alt grupları nezdindeki farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna göre; Yeniden yapılandırılan krediler oranının banka aktif karlılığı (ROA) üzerindeki etkisi Kamu bankaları için Model 3, Özel Bankalar için Model 5 ve Yabancı Bankalar için ise Model 7 üzerinden incelenmiştir.

Tablo 4.8'de gösterilen Model 3, Model 5 ve Model 7 için geçerli olan tahmincinin seçimi amacıyla yapılan ve Tablo 4.12'de gösterilen Hausman Testi (cluster) sonuçlarına göre Model 3 için Havuzlanmış En Küçük Kareler, Model 5 ve Model 7 için ise Tesadüfi Etkiler Tahmincisinin geçerli olduğu tespit edilmiştir.

Yapılacak analizin güvenilir sonuçlar vermesi adına, temel varsayımlar olan heteroscedasticity, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon sınanmış, test sonuçları Tablo 4.13, Tablo 4.14 ve Tablo 4.15'te gösterilmiştir. Temel varsayım testleri sonuçlarına göre, Kamu Bankaları için oluşturulan Model 4' te otokorelasyon ve birimlerarası korelasyon, Özel Bankalar için oluşturulan Model 5'te ve Yabancı Bankalar için oluşturulan Model 8'de değişen varyans ve otokorelasyon sorunu, Özel Bankalar için oluşturulan Model 6 ve Yabancı Bankalar için oluşturulan Model 7 için ise değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon sorunu olduğu tespit edilmiş olup, varsayımdan sapmalara karşı dirençli tahminci olan Discoll – Kraay Tahmincisi kullanılmıştır., tahmin sonuçları Tablo 4.20'de gösterilmiştir.

Tablo 4.20: Kamu/Özel/Yabancı Banka Yeniden Yapılandırılan Krediler Oranının Banka Aktif Karlılığı (ROA) Üzerindeki Etkisine İlişkin Panel Veri Analizi Sonuçları (Model 3, Model 5 ve Model 7)

ROA	Model 3 (Kamu)		Model 5 (Özel)		Model 7 (Yabancı)	
Değişkenler	Katsayı	Prob	Katsayı	Prob	Katsayı	Prob
FDGTA	0.5430544	0.000*	0.728858	0.000*	0.450119	0.000*
FGTA	0.3986147	0.000*	0.399834	0.000*	0.263089	0.000*
DiğFGO	-0.1975366	0.041*	-0.54337	0.000*	-0.23572	0.002*
TAKİPKO	-0.2353725	0.244	-0.42862	0.301	0.000397	0.999
LikitAO	-0.0235345	0.000*	-0.00651	0.051**	0.000961	0.876
MevO	0.0007604	0.908	0.015491	0.013**	0.016426	0.002*
KrediO	-0.0210484	0.173	-0.04862	0.01*	-0.02279	0.039**
ÖzsO	-0.0013214	0.973	0.137075	0.013**	0.108684	0.015**
YYapKO	-0.0049892	0.857	-0.038	0.000*	-0.0349	0.065***
GSYİH	-0.0094893	0.079	-0.00255	0.656	0.005601	0.569
KUR	-0.0865113	0.011*	0.026614	0.265	-0.05814	0.023**
TÜFE	0.0151765	0.377	0.039194	0.001*	0.061702	0.01*
FAİZ	-0.0215995	0.051*	-0.03413	0.000*	-0.02936	0.063***
_cons	164.827	0.012*	0.168203	0.716	-0.19895	0.582
Gözlem Sayısı	138		230		276	
Grup	3		5		6	
R ²	0.87		0.84		0.54	
F-statistic	52.52		2222.92		1064.46	
Prob(F istatistiği)	0.0242		0.000		0.000	

* %1 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini, *** %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 4.20'in sonuçlarına göre, modelin anlamlılık düzeyini gösteren F testinin olasılık değerinin 0.05'ten küçük olması nedeniyle her üç model de anlamlıdır. Ayrıca, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren R² değeri Model 3 için 0.87, Model 5 için 0.84 ve Yabancı Bankalar için 0.54 olup, modele alınan değişkenlerin bağımlı değişken olan ROA'daki değişiminin sırasıyla yaklaşık %87, %84 ve %54'ünü açıkladığı anlamına gelmektedir.

Analiz sonuçlarına göre, yeniden yapılandırılan krediler oranının banka aktif karlılık oranı (ROA) üzerindeki etkisi kamu bankaları için anlamsız, Özel ve Yabancı Bankalar için ise anlamlı ve negatif olduğu tespit edilmiştir. %1 anlamlılık seviyesinde özel banka yeniden yapılandırılan krediler oranındaki %1’lik artış, aktif karlılık oranını (ROA) %0.038 oranında azaltmaktadır. %10 anlamlılık düzeyinde yabancı banka yeniden yapılandırılan krediler oranındaki %1 artış ise, aktif karlılık oranını %0.035 oranında azaltmaktadır.

Analizde yer alan diğer değişkenler incelendiğinde, FDGTA, FGTA, DiğFGO tüm banka alt gruplarında aktif karlılığı etkileyen en önemli değişkenler olduğu, faiz dışı gelirlerin toplam aktife oranı (FDGTA) ve özel karşılıklar sonrası faiz gelirleri (FGTA) oranının aktif karlılık oranı (ROA) pozitif, diğer faaliyet giderlerinin toplam aktife oranının ise negatif etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca likit aktiflerin toplam aktiflere oranı (LikitAO) kamu ve özel bankalarda aktif karlılık oranını negatif; toplam kredilerin toplam aktife oranı (KrediO), özel ve yabancı banka aktif karlılık oranını negatif; özkaynakların toplam toplam aktife oranı(ÖzsO) özel ve yabancı banka aktif karlılık oranını (ROA) pozitif; toplam mevduatın toplam aktife oranı (MevO) özel ve yabancı bankalar aktif karlılık oranını (ROA) pozitif; döviz kuru (KUR), kamu ve yabancı bankalar aktif karlılık oranını (ROA) negatif; FAİZ ise tüm banka alt grupları için aktif karlılık oranını (ROA) negatif etkilemektedir. Diğer bağımsız değişkenlerin etkisinin ise anlamsız olduğu tespit edilmiştir.

Yeniden Yapılandırılan Krediler Oranının Özkaynak Karlılık Oranı (ROE) üzerindeki etkisi ise, Kamu bankaları için Model 4, Özel Bankalar için Model 6 ve Yabancı Bankalar için ise Model 8 üzerinden incelenmiştir.

Tablo 4.8’de gösterilen Model 4, Model 6 ve Model 8 için geçerli olan tahmincinin seçimi amacıyla yapılan ve Tablo 4.12’de gösterilen Hausman Testi (cluster) sonuçlarına göre Model 4 için Sabit Etkiler Tahmincisinin, Model 6 ve Model 8 için ise Tesadüfi Etkiler Tahmincisinin geçerli olduğu tespit edilmiştir.

Yapılacak analizin güvenilir sonuçlar vermesi adına, temel varsayımlar olan heteroscedasticity, otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun varlığı sınanmış, test

sonuçları Tablo 4.13, Tablo 4.14 ve Tablo 4.15'te gösterilmiştir. Temel varsayım testleri sonuçlarına göre, kamu bankaları için oluşturulan Model 4 için otokorelasyon ve birimler arası korelasyon sorunu, özel bankalar için oluşturulan Model 6 için değişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon sorunu, yabancı bankalar için oluşturulan Model 8 için ise değişen varyans, otokorelasyon sorunu olduğu tespit edilmiş olup, varsayımdan sapmalara karşı dirençli tahminci olan Discoll – Kraay Tahmincisi ile her üç modelin yeniden tahmini yapılarak, Tahmin sonuçları Tablo 4.19'de gösterilmiştir.

Tablo 4.21: Kamu/Özel/Yabancı Banka Yeniden Yapılandırılan Krediler Oranının Banka Özkaynak Karlılık Oranı (ROE) Üzerindeki Etkisine İlişkin Panel Veri Analizi Sonuçları (Model 4, Model 6 ve Model 8)

ROE	Model 4 (Kamu)		Model 6 (Özel)		Model 8 (Yabancı)	
Değişkenler	Katsayı	Prob	Katsayı	Prob	Katsayı	Prob
FDGTA	5.219	0.000*	5.457	0.000*	3.605	0.000*
FGTA	6.642	0.000*	3.720	0.000*	2.904	0.000*
DiğFGO	-5.920	0.000*	-4.467	0.000*	-2.790	0.000*
TAKİPKO	-1.304	0.658	-6.945	0.249	-0.2727	0.915
LikitAO	-0.2396	0.000*	-0.126	0.001*	-0.043	0.426
MevO	0.1182	0.154	0.0457	0.45	0.153	0.000*
KrediO	-0.0102	0.953	-0.5841	0.015**	-0.1941	0.021*
ÖzsO	-0.2577	0.618	1.371	0.052**	0.7074	0.048**
YYapKO	0.1171	0.8	-0.4366	0.000*	-0.1746	0.157
GSYİH	-0.0879	0.357	-0.05594	0.358	0.064	0.389
KUR	-0.6909	0.09***	0.332	0.227	-0.4016	0.051**
TÜFE	-0.0345	0.856	0.3458	0.016**	0.4804	0.011**
FAİZ	-0.0405	0.724	-0.2814	0.001*	-0.1566	0.191
_cons	1.200	0.042*	8.970	0.094	-0.6509	0.788
Gözlem Sayısı	138		230		276	
Grup	3		5		6	
R ²	0.88		0.76		0.54	
F-statistic	67.60		2385.83		950.50	
Prob(F istatistiği)	0.0000		0.0000		0.0000	
* %1 anlamlılık düzeyini, ** %5 anlamlılık düzeyini, *** %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.						

Tablo 4.21'in sonuçlarına göre, modelin anlamlılık düzeyini gösteren F testinin olasılık değerinin 0.05'ten küçük olması nedeniyle her üç model de anlamlıdır. Ayrıca, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren R^2 değeri Model 4 için 0.88, Model 6 için 0.76 ve Model 8 için 0.54 olup, modele alınan değişkenlerin bağımlı değişken olan ROA'daki değişiminin sırasıyla yaklaşık %88, %76 ve %54'ünü açıkladığı anlamına gelmektedir.

Analiz sonuçlarına göre, yeniden yapılandırılan krediler oranının banka özkaynak karlılık oranı (ROE) üzerindeki etkisi kamu ve yabancı bankaları için anlamsız, özel bankalar için ise anlamlı ve negatif olduğu tespit edilmiştir. %1 anlamlılık düzeyinde özel banka yeniden yapılandırılan krediler oranındaki %1'lik artış, özkaynak karlılık oranını (ROE) %0.043 oranında azaltmaktadır.

Analizde yer alan diğer değişkenler incelendiğinde, FDGTA, FGTA, DiğFGO'nın tüm banka alt gruplarında özkaynak karlılığını etkileyen en önemli değişkenler olduğu, faiz dışı gelirlerin toplam aktife oranı (FDGTA) ve özel karşılıklar sonrası faiz gelirleri (FGTA) oranının özkaynak karlılık oranı (ROE) pozitif, diğer faaliyet giderlerinin toplam aktife oranının ise negatif etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca likit aktiflerin toplam aktiflere oranı (LikitAO) kamu ve özel bankalarda özkaynak karlılık oranını negatif; toplam kredilerin toplam aktife oranı (KrediO), özel ve yabancı banka özkaynak karlılık oranını negatif; özkaynakların toplam toplam aktife oranı(ÖzsO), özel ve yabancı banka aktif karlılık oranı pozitif; toplam mevduatın toplam aktife oranı (MevO), yabancı bankalar özkaynak karlılık oranını pozitif; döviz kuru (KUR) kamu ve yabancı bankalar özkaynak karlılık oranını (ROE) negatif; TÜFE, özel ve yabancı banka özkaynak karlılık oranını pozitif; FAİZ ise özel ve yabancı banka özkaynak karlılık oranını (ROE) negatif etkilemektedir. Diğer bağımsız değişkenlerin etkisinin ise anlamsız olduğu görülmüştür

SONUÇ

2021 yılı rakamlarıyla 9.2 trilyon TL ile ülkenin milli gelirinin üstünde bir aktif büyüklüğe ulaşan Türk bankacılık sektörü, adeta finans sektörünün lokomotifi niteliğinde olup, gerçek kişi ve işletmelerin fon talebinin karşılanmasında görev alan tüm kurumların başında gelmektedir.

Bankaların kullandırmış olduğu kredilerin kaynağının çoğunluğunu toplamış olduğu mevduatlar oluşturduğundan, bankalar bir yandan karlılıklarını arttırmaya çalışırken diğer taraftan tasarruf sahiplerinin haklarını da korumak zorundadır. Bu süreçte bankaların karşılaşılabileceği en büyük problem ise, verdiği kredilerin sorunlu hale gelmesidir (Ataçoğlu, 2006:2). Kredi geri ödemelerinde yaşanan sorunlar nedeniyle yakın izlemedeki ve donuk alacaklardaki artış, ayrılacak karşılıkların artması ile faiz dışı giderlerin artmasına, kredilerden yapılan faiz tahsilatlarının azalması ile faiz gelirlerinin azalmasına sebep olarak bankaların karlılığını olumsuz etkilemektedir. Vade uyumsuzluğu altında çalışan bankacılık sektörünün ne zaman tahsil edeceği belli olmayan alacaklarının artması aktif yapısını bozmakta, likidite durumunu ve sermaye yeterliliğini de olumsuz etkilemektedir (Selimler, 2015:169). Sorunlu kredilerin izlenmesi daha yakın ilgi ve takip gerektirdiğinden daha yüksek idari ve hukuki giderlere yol açmakta, aynı zamanda yönetici ve çalışanların zamanının daha verimli alanlarda kullanımını engellemektedir. Bankacılık sektörünün imajı ve uluslararası piyasalardaki itibarını zedelemekte, kaynak bulma maliyetlerini arttırmakta bu da bankacılık sektörünün büyümesini ve gelişmesini engellemektedir. Ayrıca, banka kaynaklarının yanlış dağıtılmasına ve yeni karlı müşterilere verilebilecek fonların yetersiz borçlulara kaydırılması ile banka kaynaklarının dağıtımında adaletsizliğe sebebiyet vererek kredi arzını olumsuz etkilemektedir (Seval, 1990:275-276).

Son yıllarda süreklilik kazanan kur artışı, artan faiz oranları ve yükselen enflasyon gibi değişen makroekonomik koşullar ekonominin hemen hemen tüm aktörlerini olumsuz etkilemiştir. Yaşanan kur artışı nedeniyle nakit akışları bozulan işletmelerin yabancı para cinsinden borçlarını geri ödeyebilmeleri zorlaşırken, Türk Lirası cinsinden borçlu olanlar ise faiz oranlarındaki artış sebebiyle benzer bir zorluk

içine girmişlerdir. Aynı zamanda CDS'lerin yükselmesi, kredi derecelendirme kuruluşlarının ardı ardına gelen not indirimleri reel sektör kuruluşlarının kaynak maliyetlerini önemli ölçüde arttırmış, geri ödeme problemi içine düşen pek çok işletme konkordato ilan etmek zorunda kalmış, bu durum işsizlik oranlarını da arttırmıştır. Yaşanan gelişmeler bankacılık sektörünü de olumsuz etkilemiş, Türk bankacılık sektöründe hem takipteki hem de yakın izlemedeki krediler rakamları artmıştır. 2020 Eylül itibarıyla, vadesi 90 günden fazla geçmiş olan takipteki krediler 151 milyar TL'ye, vadesi 30 günden fazla geçmiş olmakla birlikte 90 günü geçmeyen yakın izlemedeki krediler ise 372 milyar TL'ye ulaşarak, tahsili gecikmiş alacak toplamı 500 milyar TL'nin üzerine çıkmıştır. Bankacılık Sektörü, hem sorunlu kredilerdeki artışı sınırlandırmak hem de reel sektör kuruluşlarını ayakta tutabilmek amacıyla bir takım önlemleri hayata geçirmiştir.

Türk bankacılık sektöründe, bankaların sorunlu kredi ile mücadelede yeniden yapılandırma, varlık yönetim şirketlerine satış ve zarar yazma yöntemlerinin kullanıldığı bilinmektedir (Erdönmez ve Tulay, 2001:19). Yeniden yapılandırma, bankaların hem sorunlu alacaklarının tahsil kabiliyetini arttırmak hem de ödeme güçlüğü yaşayan borçluların kredilerinin sorunlu hale gelmesini engellemek amacıyla başvurduğu önlemlerin başında gelmektedir. Son yıllarda değişen makroekonomik koşullara bağlı olarak artan geri ödem sorunları nedeniyle, kredilerin yeniden yapılandırılmasına yönelik talepte ciddi artış yaşanmıştır. Sektöründe öncü kabul ettiğimiz pek çok reel sektör kuruluşunun bu dönemde milyar dolarlık kredilerini yeniden yapılandırması, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler açısından değerlendirildiğinde sorunun ne kadar önemli bir noktaya ulaştığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, kamu otoriteleri kredi geri ödemelerindeki sistematik hale gelen sorunları çözebilmek amacıyla, 2001 krizi sonrası kredilerin yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak uygulamaya konulan İstanbul Yaklaşımı'nın bir benzeri olan Finansal Borçların Yeniden Yapılandırılması Programını 2019 yılında hayata geçirmiştir. Aynı zamanda kamu bankaları önderliğinde ve Kredi Garanti Fonu kefaletiyle düşük faizli krediler kullandırılarak reel sektör kuruluşlarını ayakta tutarak, üretim ve istihdam yapılarının korunabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Diğer taraftan Dünya Sağlık Örgütü'nün Şubat 2020 itibarıyla küresel salgın olarak ilan ettiği Covid-19 pandemisi, tüm ülke ekonomileri ve finansal sistemleri için ciddi sorunları beraberinde getirmiştir. Kamu otoritesi, Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de pandeminin hane halkları ve işletmeler üzerindeki olası etkilerini sınırlandırmak amacıyla 18 Mart 2020 tarihinde “Ekonomik İstikrar Kalkanı” adı verilen bir teşvik paketi uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından kredilerin donuk alacak olarak sınıflandırılabilmesi için öngörülen 90 günlük sürenin 180 güne, ikinci grup alacak olarak sınıflandırılabilmesi için öngörülen 30 günlük sürenin 90 güne çıkartılmasına ve yeniden yapılandırılarak canlı alacak olarak sınıflandırılan ve bir yıllık süre içerisinde anapara ve/veya faiz ödemesi 30 günden fazla geciken veya izleme süresi içerisinde bir kez daha yapılandırılan alacakların donuk alacak olarak sınıflandırılması zorunluluğunun pandemi süresince kaldırılmasına karar verilmiştir. Böylelikle, kredi borçluları geçici süreyle de olsa rahatlatılmış, aynı zamanda bankaların artan geri ödeme problemleri nedeniyle artacak olan karşılık yükü azaltılmıştır. Diğer taraftan, ekonominin canlandırılması ve reel sektörün fon ihtiyacının giderilmesi amacıyla uygulamaya konulan aktif rasyosu ve zorunlu karşılık oranları ile getirilerinin hesaplanmasında kredi artışının dikkate alınmasına yönelik düzenlemeler ile sektörde kredi genişlemesine gidilmesi teşvik edilmiştir. Bankaların, söz konusu aktif rasyoyu tutturamayan bankalar için öngörülen yüksek cezalardan kaçınmak adına kredi kullandırmaya başlamasıyla sektörde yaklaşık 920 milyar TL'lik bir kredi büyümesine gidilmiştir. Ancak bu durum bankaların normalde riskli gördüğü müşterilerin de kredilendirilmesine neden olarak, aslında bankacılık sektörünün kredi riskinin artmasına neden olmuştur. Pandemi önlemlerinin son bulmasına müteakip, bankacılık sektörü sorunlu alacaklarının artacağı ve yeniden yapılandırmaların çok daha önemli bir konu haline geleceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda, Türkiye’de değişen makroekonomik koşullar altında vadesinde tahsil edilemeyen banka kredilerinin, sorunlu alacaklardaki artışı sınırlamak amacıyla uyguladığı yeniden yapılandırma önlemlerinin Türk bankacılık sektörü karlılığı açısından doğurduğu sonuçlar, karlılık göstergeleri olan Aktif Karlılık (ROA) ve Özkaynak Karlılığı (ROE) üzerinden incelenmiştir. Aynı zamanda yeniden

yapılandırılan kredilerin banka karlılığı üzerindeki etkileri banka alt grupları nezdinde incelenerek, Kamu, Özel, Yabancı bankalar arasındaki farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, Türkiye’de faaliyet gösteren ve bankacılık sektörü toplam aktiflerinin %83’ü, toplam kredilerinin %91’ini temsil eden 14 mevduat bankasının 2009q1 – 2020q3 döneminde ait verileri kullanılarak hazırlanan dengeli panel veri seti, doğrusal panel veri analiz yöntemleri (HEKK, Sabit Etkiler veya Tesadüfi Etkiler) kullanılarak analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, Türk bankacılık sektöründe yeniden yapılandırılan kredilerin, bankacılık sektörü aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, %5 anlamlılık seviyesinde yeniden yapılandırılan krediler oranındaki %1’lik artış Türk bankacılık sektörü aktif karlılığında (ROA) %0.04’lük bir azalışa, Türk bankacılık sektörü özkaynak karlılığında (ROE) ise %0.24’lük bir azalışa neden olmaktadır. Ulaşılan sonuçlar, Bawa ve Basu (2019), Ahamed ve Mallik (2017) ve Kocaman, Hazar ve Babuşcu (2017) çalışmaları ile uyumludur. Kocaman, Hazar ve Babuşcu (2018) çalışmasında yeniden yapılandırılan krediler ile karlılık arasında ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmış olsa da, bu sonucun çalışmanın yeniden yapılandırılan kredilerdeki ciddi artışların yaşandığı 2017 yılı öncesi verileri ile yapılmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Analizde yer alan bankaya özgü değişkenlerden, takipteki krediler oranı (TakipKO) ile aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasında %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı ve negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki pek çok çalışma bankaların kredi riski göstergesi olarak kabul edilen takipteki krediler oranının banka karlılığı ile negatif ilişkili olacağı yönündedir. Bu sonuç, Kaya (2002), Güngör (2007), Taşkın, (2011), Alper ve Anbar (2011), Gülhan ve Uzunlar (2011), Güneş (2015), Batır ve Güngör (2016), Işık, Yalman ve Koşaroğlu (2017), Sarıtaş vd. (2016), Okuyan ve Karataş (2017), Petria, Capraru ve Ihnatov (2015), Topak ve Talu (2017) çalışmalarının bulguları ile uyumludur.

Çalışmamızda, Toplam krediler oranı (KrediO) ile Bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasında % 5 anlamlılık düzeyinde anlamlı ve negatif ilişki tespit edilmiştir. Literatür incelemesine göre, kredilerin toplam aktif içerisindeki payının artışının bankaların karlılıklarını nasıl etkilediği konusu belirsizdir. Robin, Salim ve Bloch (2018), Batır ve Güngör (2016)'ün çalışmalarında olduğu gibi bankaların aktifin içindeki kredi oranları arttıkça, eğer çok yüksek düzeyde riske girmemişlerse karlılıklarının artması beklenir. Ancak, banka toplam aktifleri içindeki kredi miktarını arttırırken yüksek risk alıyorsa, Demirgüç vd. (1999) ROE için, Petria, Capraru ve Ihnatov (2015), Tunay (2014), Karakuza (2017), Turgutlu (2014) tarafından yapılan çalışmalarda belirtildiği gibi karlılıklarının düşeceği beklenir. Çalışmamızda, mevduat oranı (MevO) ile bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasında %5 anlamlılık seviyesinde anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilmiştir. Bankaların topladığı mevduatlar arttıkça, kredi verme olanaklarının da artacağı, bu durumda karlılığın pozitif yönde etkileneceği düşünülmektedir. Bu sonuç, Tunay ve Silpar (2006), Riaz (2013), Zampara, Giannopoulos ve Koufopoulos (2017), de Mendonça ve de Silva (2018), Okuyan ve Karataş (2017) tarafından yapılan çalışmalar ile uyumludur. Bunun yanında, Demirgüç vd., (1999) ve Kaya (2002), tarafından yapılan çalışmalarda toplam mevduatlar ile banka karlılığı arasında negatif ilişki olduğu, Atasoy (2007), Işık ve Kambay (2019), Batır ve Güngör (2016) tarafından yapılan çalışmalarda ise ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızda, Faiz dışı gelirin toplam aktiflere oranıyla (FDGTA) bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Tunay ve Silpagar (2006), Chen and Liao (2011), Alper ve Anbar (2011), Demirhan (2013), Batır ve Güngör (2016), Işık, Yalman ve Koşaroğlu (2007), Toprak ve Talu (2017), Karakuza (2017) gibi literatürdeki pek çok çalışmada faiz dışı gelirlerin kârlılığı pozitif yönde etkilediği ifade edilmiştir. Çalışmamızda, özel karşılıklar sonrası faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranı (FGTA) ile bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Işık, Yalman, Koşaroğlu (2017), Karakuza (2017), Okuyan ve

Karakaş (2017) gibi literatürdeki pek çok çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmamızda, genel giderlerin aktif toplama oranı (DiğFGO) ile bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Tunay ve Silpagar (2006), Athanasoglu, Delis ve Staikouras (2006), Turgutlu (2014), Petria, Capraru ve Ihnatov (2015), Topak ve Talu (2017), Kambay (2018) çalışmalarında olduğu gibi literatürdeki çoğu çalışma operasyon maliyetlerin banka karlılığı ile negatif ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmamızda, likidite oranı (LikitAO) ile bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir. Literatürde, likidite oranının banka karlılığını nasıl etkilediği konusunda bir kesinlik bulunmamaktadır. Herhangi bir risk durumunda bankanın daha hızlı aksiyon alabilmesi için bu oranın yüksek olması önemlidir. Ancak bu oranın gereğinden fazla yüksek olması durumunda banka kaynaklarının yeterince verimli kullanılmadığı anlamına gelecektir ki, bu durumun karlılığı olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Literatürde, likidite oranı yüksekliğinin banka karlılığını olumsuz etkilediğini ortaya koyan Molyneux ve Thornton (1992), Işık, Yalman ve Koşaroğlu (2017), Demirgüç vd. (1999), Karakuza (2017) çalışmaları bulunmakla birlikte, likiditenin karlılığı olumlu etkilediğini gösteren De Mendonça ve de Silva (2018), Kaya (2002) gibi çalışmalar da bulunmaktadır. Güneş (2014) ise çalışmasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızda, öz sermaye oranı (ÖzsO) ile bankacılık sektörü aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) arasında %5 seviyesinde anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilmiştir. Yapılan çalışmaların çoğunluğu, bankaların sermaye yapısı içerisinde özkaynaklarının payı arttıkça karlılıklarının da artacağı yönündedir. Çalışmanın sonucu, Saunders ve Schumaer (2000), Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999), Tunay ve Silpagar (2006), Athanasoglu, Delis ve Staikouras (2006), Kaya (2002), Petria, Capraru ve Ihnatov (2015), Samırkaş, Evcı ve Ergün (2014), Robin, Salim ve Bloch (2018), Atasoy (2007), Gülhan ve Uzunlar (2011), Güneş (2014), Batır ve Güngör (2016), Belke ve Ünal (2017), Işık, Yalman ve Koşaroğlu (2017), Okuyan ve Karataş (2017), Işık ve Kambay (2019) çalışmalarının bulguları ile uyumludur.

Çalışmamızda yer alan makroekonomik değişkenlerin karlılık üzerindeki etkisi bankaya özgü değişkenlere göre kıyaslandığında daha az etkili olduğu görülmüştür. GSYİH büyüme oranı ile banka aktif karlılığı (ROA) ve banka özkaynak karlılığı (ROE) arasında %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik büyüme arttıkça, gelirler ve talep artacak bu durum firmaların yatırımlarını ve buna bağlı olarak kredi talebini arttırarak, bankaların karlılığını olumlu etkileyecektir. Literatürdeki pek çok çalışma ekonomik büyümenin banka karlılığını arttırdığı yönündedir. Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999), Petria, Capraru ve Ihnatov (2015), Zampara, Giannopoulos ve Koufopoulos (2017), Tunay ve Silpagar (2006), Gülhan ve Uzunlar (2011), Uludağ ve Gökmen (2011), Turgutlu (2014), Batır ve Güngör (2016) gibi pek çok çalışmada büyüme oranı ile banka karlılığının pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiş olmakla birlikte, Athanasoglu, Delis ve Staikouras (2006), Dağıdır (2010), Taşkın (2011), Us (2015) ve Işık ve Kambay (2019) gibi bazı çalışmalarda ise bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışmamızda, Genel fiyat seviyelerindeki değişimin (TÜFE), aktif karlılık oranı (ROA) ve özkaynak karlılık oranı (ROE) üzerindeki etkisi %5 anlamlılık düzeyinde pozitif ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Enflasyon, banka maliyetinin artmasına neden olabileceği gibi, aynı zamanda faiz oranlarının artmasına da neden olarak banka karına pozitif etki edebilmektedir. Enflasyonun banka kârlılığındaki değişimi açıklayabileceğini ilk ifade eden ilk araştırmacılardan biri olan Bourke (1989), bankaların enflasyonu doğru olarak tahmin ederek, gelirlerini, faaliyet giderlerine göre daha fazla artıracak şekilde faiz oranlarını uyarlayabildikleri takdirde karlılıklarını da arttırabileceklerini ifade etmiştir. Çalışmanın bulguları, enflasyon ile banka karlılığı arasında pozitif ilişki tespit eden, Demirgüç-Kunt ve Huizinga (1999), Athanasoglu, Delis ve Staikouras (2006), Petria, Capraru ve Ihnatov (2015), Tunay ve Silpagar (2006), Atasoy (2007), Uludağ ve Gökmen (2011), Tunay (2014), Güneş (2015) çalışmaları ile uyumludur.

Çalışmamızda, döviz kuru (KUR) ile banka aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) arasında %5 anlamlılık seviyesinde anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Literatür incelemesine göre, döviz kuru ile banka karlılığı arasındaki ilişkinin yönü belirsizdir. Yerel paranın değer kaybetmesine ve faiz oranlarında artışa neden kur artışı, faiz kanalı ile karlılığı arttırabilecek olmakla birlikte, bu etkinin her

zaman geçerli olacağını düşünmek de yanlış olur. Kurlardaki artış faiz oranlarının yükselmesine neden olsa da, ülkedeki yatırımların azalmasına, ekonomik istikrarın bozulmasına neden olur. Bu ise, bankaların yatırımların azalmasına bağlı olarak daha az kredi kullanılmasına ve banka karlılığının azalmasına neden olabilir. De Mendonça ve de Silva (2018), Tunay (2014), Topak ve Talu (2017), Işık ve Kambay (2019) çalışmaları döviz kurlarının banka karlılığı üzerindeki etkisinin negatif olduğunu ortaya koymakta, Batır ve Güngör (2016) ise pozitif etkilediğini ifade etmektedir. Ayrıca, Belke ve Ünal (2017) döviz kuru ile karlılık arasında anlamlı ilişki bulunmadığını ortaya koymuştur. Çalışmamızda, mevduat faiz oranları (FAİZ) ile aktif karlılık (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) arasında %5 anlamlılık seviyesinde negatif ilişki tespit edilmiştir. Türk bankacılık sektöründe, mevduatların ortalama vadelerinin kısa, kredilerin ise uzun olması nedeniyle mevduat-kredi arasında vade uyumsuzluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, mevduat faizleri arttıkça kredi faizleri aynı anda aynı tepkiyi veremediğinden mevduat faiz oranları ile karlılık arasındaki ilişki negatif olacağı beklenmektedir. Bu sonuç, Guru, Staunton ve Balashanmugam (2002), de Mendonça ve de Silva (2018), Türkdönmez ve Babuşçu (2019), Tunay (2014), Samırkaş, Evcı ve Ergün (2014) tarafından yapılan çalışmaların bulguları ile uyumludur.

Bankacılık Sektörü alt grupları olan Kamu, Özel ve Yabancı bankalar arasındaki uygulama farklılıklarını ortaya koymak amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre; Özel sermayeli bankalarda %5 anlamlılık seviyesinde yeniden yapılandırılan krediler oranındaki %1'lik bir artış aktif karlılık oranında (ROA) % 0,04 ve özkaynak karlılık oranında (ROE) ise % 0,48 'lik bir azalışa, Yabancı sermayeli bankalarda %10 anlamlılık düzeyinde yeniden yapılandırılan krediler oranındaki %1 'lik bir artış aktif karlılık oranında (ROA) % 0,03' lük bir azalışa neden olduğu tespit edilmiştir. Eylül 2020 itibarıyla ile bankacılık sektörü yeniden yapılandırılan krediler toplamı 219 milyar TL olup, yeniden yapılandırılan kredilerin sektörel dağılımına bakıldığında en fazla yeniden yapılandırılan kredinin 97 Milyar TL ile Özel sermayeli bankalarda olduğu, onu 62 milyar TL ile Yabancı sermayeli bankaların takip ettiği ve son sırada ise 54 milyar TL ile Kamu sermayeli bankaların geldiği görülmektedir. Çalışmanın bulguları yeniden yapılandırılan kredilerin banka grupları arası dağılımla paralellik

gösterdiği görülmektedir. Özellikle Özel sermayeli bankalar ve Yabancı sermayeli bankalarda 2018 yılı kur şokundan sonra yakın izlemedeki kredilerin oranı %10 seviyelerinin üzerine çıkmış olması, bankaların sorunlu alacaklardaki artışı sınırlamak amacıyla kredilerin yeniden yapılandırması önlemlerini daha fazla kullanmalarına sebep olmuştur. Ayrıca en fazla takipteki alacağı olan banka gruplarının en fazla yeniden yapılandırılan kredi oranına da sahip olduğu görülmektedir. Yeniden yapılandırmaların Kamu bankalarında, Özel ve Yabancı bankalara nispeten daha düşük olması ise dikkat çekici olup, bunun iki sebepten kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bunlardan birincisi, Kamu bankalarının toplam krediler içerisindeki payının özellikle 2017 yılından itibaren %50'lerin üzerine çıkması nedeniyle analizde kullanılan yeniden yapılandırılan kredilerin toplam kredilere oranı değişkeninin nispeten daha düşük hesaplanmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. İkincisi ise, yaşanan makroekonomik gelişmelere bağlı olarak kamu otoritelerince ekonominin canlandırılması reel sektörün fon ihtiyaçlarının sağlanarak ayakta tutulması, üretim ve istihdam yapılarının korunması adına kamu bankalarının önderliğinde ve %80 KGF kefaleti ile uygulamaya konulan Nefes Kredisi, Can suyu Kredisi gibi isimlerle verilen kredilerin büyük çoğunluğunun mevcutta ödenmeyen kredilerin kapatılmasında kullanılmasına karşılık, banka bilançolarında yeniden finansman kredisi olarak yansıtılmamış olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Türk bankacılık sektöründe, Finansal İstikrar Enstitüsü'nün öngördüğü sorunlu kredi ile mücadelede borç yeniden yapılandırmalarının dışında varlık yönetim şirketlerine satış ve zarar yazma tedbirleri uygulanmakta, menkulkiymetleştirme ve varlık koruma planı yöntemlerinin ise yürürlükteki mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde uygulaması bulunmamaktadır. Varlık yönetim şirketleri, Türkiye'de ilk olarak 2001 krizi ile birlikte hızla artan sorunlu alacakların çözümüne çare olarak düşünülmüş ve 30 Ocak 2002 tarihli 4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkındaki Kanun'a dayalı olarak düzenlenmiş, daha sonra 1 Kasım 2006 tarihli Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmeliği ile son halini almıştır. İlk olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna aktarılan bankalardaki sorunlu kredileri satın almakla görevlendirilen bu şirketler, zaman içerisinde büyüyerek, bankacılık sisteminin sorunlu alacaklarının çözümüne

aracılık eden finans sektörünün önemli aktörlerden biri haline gelmiştir. 2020 sonu itibarıyla, 19 varlık yönetim şirketinin faaliyet gösterdiği sektör, finans kurumlarından 3,2 milyon borçluya ait toplamda 62,6 milyar TL’lik takipteki alacağı 5,3 milyar TL ödeyerek devir almıştır (Varlık Yönetim Şirketleri, satın aldıkları portföylere ortalama %9’u kadar ödeme yapmaktadır). Bankacılık sektörü, ağırlıklı olarak teminatı olmayan ve bu nedenle tahsili zor olan bireysel krediler ve kredi kartına dayalı takipteki alacaklarının satışını gerçekleştirme eğiliminde olmakla birlikte, 2018 yılı kur şokundan sonra KOBİ ve ticari kredilerin satışı yapılan takipteki alacak portföyleri içindeki payında artış yaşanmıştır (Turkrating, 2021:1-2). Bankacılık sektörünün yakın izlemedeki krediler ile birlikte tahsili gecikmiş alacaklar stoğunun 500 milyar TL’yi geçmesi, Covid-19 pandemisinin ve makroekonomik koşullardaki kötüleşmenin devam etmesi durumunda ilerleyen süreçte takipteki alacaklar stoğunu daha da arttıracığı düşünüldüğünde, sadece bankaların sorunlu alacaklarını bilanço dışına çıkarmasına hizmet eden kurumlar olma motivasyonunun ötesinde, devir alınan kredilerin yeniden yapılandırılarak yönetimi konusunda uzmanlaşmış, kredi borçlularının değerliliğinin orta ve uzun vadede artırılması amacına hizmet edecek yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla tüm bankaların paydaşlığında ortak bir varlık yönetim şirketinin kurulması konusunda Türkiye Bankalar Birliği tarafından çalışmalar başlatılmış, bu kapsamda uluslararası danışmanlık şirketi Ernest&Young’ı yetkilendirilerek, bu konuda bir rapor hazırlaması istenmiştir. Raporun hazırlanmasının üzerinden 1.5 yılın üzerinde süre geçmiş olmasına rağmen, bankalarca bu oluşumun nasıl yapılacağı, hangi iskonto oranıyla alacakların devir edileceği gibi konular belirsizliğini korumakta olup, ortak bir mutabakata henüz varılamamıştır.

Sorunlu alacakların bilanço dışına çıkartılarak, likit olmayan aktiflerin likit menkul kıymetlere dönüştürüldüğü yapılandırılmış bir finans yöntemi olan menkul kıymetleştirilmenin, uluslararası piyasalarda sıklıkla kullanılan bir yöntem piyasalarda sıklıkla kullanılan bir yöntem olmakla birlikte ülkemizde, mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde uygulaması bulunmamaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu’nca hazırlanan ve 9 Ocak 2014 tarih 28877 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler Tebliği (III-58.1) ile

bankalar ve finans şirketlerinin tüketici ve ticari kredi alacaklarının menkul kıymetleştirilebileceği düzenlenmekle birlikte, Karşılıklar Yönetmeliği'ne göre sözkonusu alacakların 1.grupta sınıflandırılan canlı alacak statüsünde olma zorunluğu nedeniyle, 3.,4. ve 5. grupta izlenen takipteki alacakların varlığa ya da ipoteğe dayalı menkul kıymetleştirmeye konu edilmesi mümkün değildir. Ancak, ilgili tebliğde 16 Ekim 2021 tarih 31630 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren değişiklik ile varlık yönetim şirketlerinin varlığa dayalı menkul kıymetler ihraç etmek üzere fon kurabilmeleri mümkün hale getirilmiştir. Böylece, varlık yönetim şirketleri, bankalardan satın alacakları takipteki kredileri dayanak göstermek suretiyle, varlığa dayalı menkul kıymet ihraç edebilmek üzere fon kurabileceklerdir. Ancak ilgili yönetmeliğin 7. maddesi takipteki alacak portföylerine dayalı menkul kıymet ihraçlarının sadece Sermaye Piyasası Kurulu onayı ile yurt dışında yapılabileceğini düzenlemektedir. Böylelikle, Türk bankacılık sektöründe her geçen gün artan yakın izlemedeki ve donuk alacak statüsündeki alacakların menkul kıymetleştirilmesinin yolu açılmıştır.

Değişen makroekonomik koşullarda Türk bankacılık sektörünün artan sorunlu alacakları, bankacılık sektörünün istikrarını ve büyümesini olumsuz etkilemektedir. Bankalar, sorunlu kredilerdeki artışı sınırlamak ve sorunlu kredilerin hem banka hem de borçlular üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla daha borç yeniden yapılandırma önlemlerini kullanmaktadır. Yeniden yapılandırma, hem donuk alacak statüsündeki kredilerin tahsil edilme imkânını arttırmak, hem de canlı veya yakın izlemede olan alacakların sorunlu hale gelmesini sınırlamak adına oldukça önemli olmakla birlikte, son 5 yıllık dönemde bankacılık sektörü yeniden yapılandırılan krediler rakamında ciddi artış gerçekleşmiştir. Kredilerin yeniden yapılandırılmasının taraflara kısa vadede nefes aldırarak ancak uzun vadede geri ödeme problemindeki temel sorunların çözümünde yetersiz kalan ve aynı borçluların 3-5 kez yeniden yapılandırılmasının gerçekleştirildiği tekrarlayan bir yapıya dönüştüğü görülmektedir. Analiz sonuçlarından da görüleceği üzere yeniden yapılandırmalar bankacılık sektörünün karlılığını olumsuz etkilemekte, aynı zamanda varlık kalitesi üzerindeki belirsizliğin artmasına neden olarak, sektöre olan güven duygusuna zarar vermektedir. Bankacılık sektörünün geri ödeme problemi içinde olan borçluları defaten yapılandırmaya gitmesi

sözkonusu alacakların tahsil kabiliyetlerini arttırmaktan öte, aslında tahsil kabiliyetini yitirmiş alacakların bir süre daha yüzdürülmesinden başka sonuç doğurmamaktadır. Bankacılık sektörü, sorunlu alacaklarının çözümünde daha kapsamlı ve rasyonel çözümler üretmeli, yeniden yapılandırma taleplerine daha objektif bir bakış açısıyla yaklaşmalıdır. Bankalar tıpkı kredi tahsisinde olduğu gibi yeniden yapılandırma kararlarını yapacakları mali analiz sonuçlarına göre değerlendirmeli, yeniden yapılandırma planının net bugünkü değerini (NPV) (yeniden yapılandırma planının geri ödeme dönemindeki nakit akışlarının net bugünkü değeri) tasfiye sürecinin (teminatların haczi ve paraya çevrilmesi) net bugünkü değeri ile karşılaştırmalıdır. Yapılacak karşılaştırmaya göre, yeniden yapılandırma planının sağlayacağı nakit akışlarının net bugünkü değeri tasfiye sürecinin net bugünkü değerinden büyük ise yeniden yapılandırma kararı verilmelidir. Bununla birlikte, Bankacılık sektörünün sürekli artan sorunlu alacak problemiyle başa çıkabilmesi için daha önce çalışmaları başlatılan ancak henüz bir gelişme sağlanamayan İsveç'teki SECURUM, İspanya'daki SAREB benzeri bir kötü bankanın (bad bank) oluşturularak, bankaların sorunlu varlıklarını satın almak, yönetmek, yeniden yapılandırmak ve satışını gerçekleştirmek üzere hayata geçirilmesi bankacılık sektörünün geleceği, büyüme ve istikrarı açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Sorunlu varlıkların konusunda uzman kişiler tarafından yönetilmesi, düzenli takip edilmesi kredilerin tahsil edilebilme imkanını arttıracaktır. Ayrıca tüm sorunlu kredilerin ve teminatların bir araya toplanması ile borçlular üzerinde daha etkin bir yönetim sağlanabilecek, borçların yeniden yapılandırılması hususunda standart usul ve yöntemler geliştirilebilmesi mümkün hale gelecektir. Böylelikle, sorunlu kredilerin banka bilançolarından çıkarılması ile bankaların asıl işi olan kredi verme davranışına yönelmesi sağlanabilecektir

KAYNAKÇA

- ABREU, M. VE MENDES, V.: 2000 “Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Evidence For Some EU Countries”, **Porto Çalışma Tebliği**, 2000, 122
- AHAMED, M. M.: 2017 ”Asset Quality, Non-Interest Income, And Bank Profitability: Evidence From Indian Banks”, **Economic Modelling**, 201, 63: 1–14
- AHAMED, M. M. ve MALLICK, S.: 2017 “House Of Restructured Assets: How Do They Affect Bank Risk İn An Emerging Market?”, **Journal of International Financial Markets**, Institutions and Money Volume 47, March 2017, p.1-14
- AHAMED, M. M. ve MALLICK, S.: 2017 “Does regulatory forbearance matter for bank stability? Evidence from creditors’ perspective”, **Journal of Financial Stability**, Volume 28, February 2017, p.163-180
- AKERLOF, G. A.: 1970 “The Market For Lemons: Quality Uncertainty And The Market Mechanism”, **The Quaterly Journal Of Economics**, Vol.84, pp. 488-500.
- ALBAYRAK, A. S.: 2005 “Çoklu Doğrusal Bağlantı Halinde En Küçük Kareler Tekniğinin Alternatifi Yanlı Tahmin Teknikleri ve Bir Uygulama”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 2005, s. 110
- ALLEN, L., SAUNDERS, A.: 2002 “A Survey Of Cyclical Effects İn Credit Risk Measurement Models”, **NYU Working Paper**, No. S-FI-02-05, Available at: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1298821>
- ALTAY, İ. : 2003 “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluşu, İşleyişi, BDDK ile İlişkisi ve Bu Şirket Modelinin Sağladığı Avantajlar, **Active Dergisi**, Temmuz-Ağustos - 2003.
- ANBAR, A ve DEĞER, A.: 2011 “Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Commercial Bank Profitability: Empirical Evidence from Turkey”, **Business and Economics Research Journal**, Vol. 2, No. 2, 2011, pp. 139-152, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1831345>
- ANBAR, A. ve ALPER, D. 2011) “Bankaların Türev Ürün Kullanım Yoğunluğunu Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi” . **Muhasebe ve Finansman Dergisi** , (50), 77-94. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mufad/issue/35629/396040>
- ANDREWS, D., PETROULAKIS, F.: 2019 “Breaking The Prackles: Zombie Firms, Weak Banks and Depressed Restturing in Europe”, **ECB Working Paper**, No. 2240.
- ARAS, G., MÜSLÜMOV, A.: 2004 “Kredi Piyasalarında Asimetrik Bilgi ve Bankacılık Sistemi Üzerindeki Etkileri”, **İktisat, İşletme-Finans Dergisi**, Sayı: 222, s. 55-65.

- ARNER, D., GIBSON, E. ve AVGOULEAS, E. : 2021 “Lessons from Three Decades of Banking Crisis Resolution: “Overstating Moral Hazard? “, **Nonperforming Loans In Asia And Europe— Causes, Impacts, And Resolution Strategies** içinde, Ed by Fell, J., Grodzicki, m., Lee, J., Martin, R., Park C.Y., ve Rosenkranz, P., Asian Development Bank, December 2021
- ARROWSMITH, M., GRIFFITHS, M., FRANKLIN, J., WOHLMANN, E., YOUNG, G., ve GREGORY, D. : 2013 “SME Forbearance and Its Implications For Monetary and Financial Stability”, **Bank of England Quarterly Bulletin**, Q4.
- ASLAN E.: 2002 “Türkiye’de VYŞ Kuruluşuna İlişkin Gelişmeler”, **BDDK Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması Programı**, İstanbul, 2002
- ATAÇOĞLU, H.: 2006 “Kredi Riski Takibi, Sorunlu Krediler ve Erken Uyarı Sistemleri” (Yayımlanmamış doktora tezi)” **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2006
- ATAMAN, P. : 2001 “Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasına Teorik Yaklaşım”, **Bankacılar Dergisi**, (37),s. 1-85.
- ATASOY, H.: 2007 “Türk Bankacılık Sektöründe Gelir-Gider Analizi ve Kârlılık Performansının Belirleyicileri”, **“TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü**, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2007
- ATHANASOGLU, P., DELİS, M. D. VE STAIKOURAS, C. K.: 2006 “Determinants of Bank Profitability In The South Eastern European Region”, **Bank of Greece Working Paper**, No: 47.
- BALGOVA, M., NİES, M. VE PLEKHANOV, A.: 2016 “The Economic Impact of Reducing Non-Performing Loans”, **EBRD Working Paper**, No. 193, Erişim Adresi: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3119677>
- BAHADIR, F.:2007 “Türk bankacılık sektöründe finansal yeniden yapılandırma programları”. Erişim adresi: http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_707.Htm
- BALKWILL, I. : 2021 “NPL Securitisation – Time For This Versatile Instrument To Shift Up The Gears”, **ReedSmith**, (9 Şubat 2021), Erişim Adresi: <https://www.structuredfinanceinbrief.com/2021/02/npl-securitisation-time-for-this-versatile-instrument-to-shift-up-the-gears/> (22.03.2022)
- BANCO CENTRAL DE LA REPÚBLICA ARGENTINA: 2014 “Prudential Regulations”, December 2014
- BANK OF GREECE: 2014 “The Chronicle of the Great Crisis: The Bank Of Greece 2008–2013”, **Bank of Greece**, September 2014 Erişim Adresi: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/The%20Chronicle%20Of%20The%20Great%20Crisis.pdf> (06.03.2022)

- BANK OF SLOVENIA: 2017 “Handbook for MSME NPL Management and Workout”, **Bank of Slovenia**, Erişim Adresi: <https://www.bsi.si/en/publications/otherpublications/handbook-for-msme-npl-management-and-workout> (06.02.2022)
- BARİSİTZ, S.: 2011 "Nonperforming Loans in Western Europe – A Selective Comparison of Countries and National Definitions,” **Focus on European Economic Integration**, Oesterreichische Nationalbank (Austrian Central Bank), Issue 1, Pages 28-47..
- BARİSİTZ, S.: 2013 “Nonperforming Loans in CESEE – An Even Deeper Definitional Comparison,” **Focus on European Economic Integration**, Oesterreichische Nationalbank (Austrian Central Bank), 2013, Issue 3, Pages 67-84.
- BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION (BCBS) : 2016 “Prudential Treatment Of Problem Assets – Definitions Of Non-Performing Exposures And Forbearance”, **Basel Committee on Banking Supervision** Erişim Adresi: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d403.pdf> (20.08.2021)
- BATIR, T.E., VE GÖNGÖR, B.: 2016 “Türkiye’de Bankaların Kârlılık Belirleyicilerinin Katılım Bankaları ve Mevduat Bankaları Bazında Karşılaştırılması”, **Bankacılar Dergisi**, 2016, Sayı 99, s.74-98.
- BAUDİNO, P. ve YUN, H. : 2017 “Resolution of Non-performing Loans: Policy Options. Bank for International Settlements”, **Financial Stability Institute**, October 2017
- BAUZE, K. : 2019 “Non-Performing Loan Write-Offs: Practices in the CESEE region”, **World Bank Financial Sector Advisory Center (FinSAC)**, Policy Note, September 2019, Erişim Adresi: <https://pubdocs.worldbank.org/en/372351569367201917/FinSA-C-NPL-Write-offs-CESEE-Region.pdf> (18.01.2021)
- BAUZE, K., DİJKMAN, M., MARTÍNEZ, A. F. ve GARCÍA V.S. : 2020 “COVID-19 and Non-Performing Loan Resolution in the Europe and Central Asia Region”, **World Bank Financial Sector Advisory Center (FinSAC)**, Policy Note - December 2020, Erişim Adresi: <https://pubdocs.worldbank.org/en/460131608647127680/FinSA-C-COVID-19-and-NPL-Policy-Note-Dec2020.pdf> (18.01.2021)
- BAWA, J.K. VE BASU, S.: 2019 Restructuring Assets Reform, 2013: Impact Of Operational Ability, Liquidity, Bank Capital, Profitability And Capital On Bank Credit Risk”, **IIMB Management Review**, 32(3), 267-279
- BDDK,: 2003 “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”, **Gelişme Raporu (VII)**, İstanbul, s.19
- BDDK:2004 “Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması”, Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), Haziran 2004 Erişim Adresi: https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_10.pdf

- BDDK: 2019 “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergelerine İlişkin Rapor”, (Eylül 2019)
- BELKE, M. VE ÜNAL, E. A.: 2017 “Determinants of Bank Profitability: Evidence From Listed and Non- Listed Banks In Turkey”, **Journal of Economics, Finance and Accounting**, 2017, 404-416.
- BENMELECH, E. ve DLUGOSZ, J.; 2009 “The Alchemy of CDO Credit Ratings”, **Journal of Monetary Economics**, Carnegie-Rochester Conference, Volume(56), 2009, s. 617–634
- BERGGREN, A. :1996 "Establishing Asset Management Companies," paper prepared for Workshop on Systemic Bank Restructuring”, **Monetary and Exchange Affairs Department**, Washington: International Monetary Fund.
- BEYHAN, Z. : 2015 “Krizden Çıkış Arayışları: İtalya Örneği”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Bolu 2015
- BHOLAT, D., LASTRA, R. M., MARKOSE, S. M., MİGLİONİCO, A., VE SEN, K.: 2018 “Non-Performing Loans At The Dawn Of IFRS 9: Regulatory And Accounting Treatment Of Asset Quality”, **Journal Of Banking Regulation**, 19(1), 33-54.
- BİRKAN R.: 2019 “TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı Kapsamında Bankacılık Sektöründeki Kredi ve Alacaklara İlişkin Değer Düşüklüğü Karşılıklarının İncelenmesi”, **Bankacılar Dergisi**, 109, 109-134.
- BLOEM, A.M., GORTER, C.N.: 2001 “Makroekonomik İstatistiklerde Sorunlu Kredilerin Ele Alınması, **IMF Working Paper** , 2001 (2009)
- BOARD OF GOVERNORS OF THE FEDERAL RESERVE SYSTEM: 2010 “Report to the Congress on Risk Retention”, Oct 2010, Erişim Adresi: <https://www.federalreserve.gov/boarddocs/rptcongress/securitization/riskretention.pdf>
- BUNDA, I., EYRAUD, L., ve WANG, Z. : 2021 “How to Assess the Benefits of Nonperforming Loan Disposal in Sub-Saharan Africa Using a Simple Analytical Framework”. **IMF How To Notes**, 2021(006), Erişim Adresi: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/061/2021/006/article-A001-en.xml> (06.01.2021)
- CAVALIER, D.: 2014 “Non-performing Loans in Southern Europe: Define, Measure, Compare”, **BNP Paribas Research**, 40, Erişim Adresi: <https://economicresearch.bnpparibas.com/Views/DisplayPublication.aspx?type=document&IdPdf=23644> (15.07.2021)
- CERRUTİ, C. ve NEYENS, R. : 2016 “Public Asset Management Companies - A Toolkit” **World Bank Group**, Erişim Adresi: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/24332/9781464808746.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (05.02.2022)

- CLAEYS, G., LEANDRO, Á. ve MANDRA, A. : 2015 “European Central Bank Quantitative Easing: The Detailed Manual” **Bruegel Policy Contribution**, (No. 2015/02), Erişim Adresi: https://www.bruegel.org/wpcontent/uploads/imported/publications/pc_2015_02_110315.pdf (20.03.2022)
- COMMISSION OF INVESTIGATION INTO THE BANKING SECTOR IN IRELAND: 2011. “Misjudging Risk: Causes Of The Systemic Banking Crisis In Ireland”, **Report Of The Commission Of Investigation Into The Banking Sector In Ireland**, March 2011, Erişim Adresi: <https://ypfs.som.yale.edu/node/3109> (06.02.2022)
- CORRADİN, S. ve MADDALONİ, A. : 2017 “The Importance Of Being Special: Repo Markets During The Crisis”, **European Central Bank Working Paper Series**, May 2017, Erişim Adresi: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecb.wp2065.en.pdf> (25.02.2022)
- CORTAVARRÍA, L., DZIOBEK, C. H., KANAYA, A., ve SONG, I.: 2000 “Loan Review, Provisioning, and Macroeconomic Linkages”, **IMF Working Papers**, 2000(195) Erişim Adresi: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.880313> (15.11.2021)
- MERT, M. ve ÇAĞLAR, A.E. :2019. “Eviews Ve Gauss Uygulamalı Zaman Serileri Analizi”, **Detay Yayıncılık**, Ankara
- ÇAN, D. E.: 2014 “Sorunlu Kredi Transferi ve Fiyatlaması Üzerine Bir Çalışma”, **Bankacılar Dergisi**, 90, s.1-18
- ÇINAR M.:2021 “Panel Veri Ekonometrisi: Stata ve EViews Uygulamalı”, **Ekin Yayınevi**, Bursa.
- ÇİNKO, L. ve AK, R. : 2009 “Küreselleşen Ekonomilerde Yaşanan Bankacılık Krizlerinin Anatomisi”, **Maliye Finans Yazıları**, 23(83), 59-83
- DANİEL, J., GARRİDO, J. Ve MORETTİ, M. : 2016 "Debt Equity Conversions and NPL Securitization in China: Some Initial Considerations," **IMF Technical Notes and Manuals**, 2016/005, International Monetary Fund, Erişim Adresi: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/tnm/2016/tnm1605.pdf>
- DE MENDONÇA, H. F., ve DA SİLVA, R. B.: 2018 “Effect Of Banking And Macroeconomic Variables On Systemic Risk: An Application Of COVAR For An Emerging Economy”, **North American Journal of Economics and Finance**, 43, pp.141–157.
- DE VİNCENTİİS, P. :2020 “What Drives The Greater Or Lesser Usage Of Forbearance Measures By Banks?”, **Journal of Banking Regulation**, November 2020, pp.1-10
- DELİVORİAS, A. : 2015 “ Understanding Securitisation: Background– Benefits– Risks” **European Parliamentary Research Service**, October 2015, PE 569, Erişim Adresi: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/569017/EPRS_IDA%282015%29569017_EN.pdf (29.03.2022)

- DEMİRGÜÇ-KUNT, A. Ve DETRAGIACHE, E.: 1997 “The Determinants Of Banking Crises-Evidence From Developing And Developed Countries”, **IMF Bank Publications**, WP/97/106
- DEMİRGÜÇ-KUNT, A. VE HUİZİNGA, H.: 1999 “Determinants of Commercial Bank Interest Margins and Profitability: Some International Evidence”, **The World Bank Economic Review**, 1999, p.379-408.
- DİMİTRİOS, A., :2016 “Management and Resolution methods of Non-performing loans: A Review of the Literature,” **MPRA Paper** , 77581, University Library of Munich, Germany, (Revised 2017), Erişim Adresi: SSRN 2825819.
- DOĞRU, H. :2006 “Menkul Kıymetleştirme ve Mortgage”, **Doğru Yayınevi**, İstanbul, 2007
- DONNERY, S., FİTZPATRICK, T., GREANEY, D., MCCANN, F. ve O'KEEFFE, M. : 2018 “Resolving Non-Performing Loans İn Ireland: 2010-2018” **Quarterly Bulletin Articles**, Central Bank of Ireland, April, s.54-70.
- DREYER, M.: 2021 “Swedish AMCs: Securum and Retriva”, **The Journal of Financial Crises**: Vol. 3: Iss. 2, 247-263, Erişim Adresi: <https://ssrn.com/abstract=3904183>
- DUGAL, I. : 2016 “Bad Bank: An Idea From The Good Ol’ Banking “, **Bloomberg Quint**, (07 October 2016) Erişim Adresi: <https://www.bloombergquint.com/opinion/bad-bank-an-idea-from-the-good-ol-banking-book> (05.02.2022)
- DURUSOY, S., ve BEYHAN, A. G. Z. : 2016 “İtalya Ekonomisinin Zorluk Ve Tehditleri”, **Türk Ekonomi Kurumu**, Nisan 2016, Erişim Adresi: <http://www.tek.org.tr/files/forum/t24.pdf> (20.03.2022)
- DUVAN, B.:2001 “Türk Bankacılık Sisteminde Tahsili Gecikmiş Alacakların Tasfiyesi ve Şirket Borçlarının Yapılandırılması”. Uzmanlık Tezi, TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Mali Piyasalar Dairesi, Ankara, 2001.
- DÜNYA: 2021 “Borç Yapılandırma Süresi 2 Yıl Daha Uzatıldı” **Dünya Gazetesi**, 15 Temmuz 2022, Erişim Adresi: <https://www.dunya.com/ekonomi/borc-yapilandirma-suresi-2-yil-daha-uzatildi-haberi-628161>(20.05.2022)
- DZİÖBEK, C. :1998 “Market-Based policy instruments for Systemic Bank Restructuring”, **IMF Working Paper**, WP/98/113
- DZİÖBEK, C. ve PAZARBAŞIOĞLU, C. :1997 “Lessons from Systemiz Bank Restructuring : A Survey of 24 Countries”, **IMF Working Paper**, WP/07/161
- EDMONDS, D., ORR, A., NEWTON, W., VE COLLET, B. : 2019 “Overview of European NPL”, **Deloitte**, Financial Advisory, October 2019, Erişim Adresi: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/>

corporate-finance/deloitte-uk-deleveraging-europe-2019.pdf
(10.03.2022)

- EDWARDS, M. ve GALAZOULA, O. : 2019 “A Global Npl Perspective, Sellers and Investors Look To The Big Picture”, **Ashurst**, Erişim Adresi: https://www.acuris.com/assets/Ashurst_A_Global_NPL_Perspective_LR_0.pdf?6KCec1rZgMY7ZzV6YhFahY5bnxj1qNto, (13.03.2022)
- EKİM KOCAMAN, B, HAZAR, A, BABUŞCU, Ş : 2018 “Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Yapılandırılmasının Banka Karlılığı Üzerine Etkileri”, **Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi**, 3 (3), s.226-242
- EKİM KOCAMAN, B, HAZAR, A, BABUŞCU, Ş. : 2017 “Türk Bankacılık Sektöründe Yapılandırılan Kredilerin Banka Karlılık Ve Verimliliğine Etkisi”, **21.Finans Sempozyumu**, Balıkesir, Kasım 2017
- ENOCH C. GARCÍA G., SUNDARARAJAN V. : 1999 “Recapitalizing Banks with Public Funds: Selected Issues”, **International Monetary Fund Working Paper**, WP/99/139
- ERDÖNMEZ, P. A. : 2006 “Aktif Menkul Kıymetleştirmesi”, **Bankacılar Dergisi**, 56, 75-84.
- ERDÖNMEZ, P. A.: 2002 “Finansal Yeniden Yapılandırma Programı”, **Bankacılar Dergisi**, İstanbul, Haziran 2002, Sayı:41, s.9-21
- ERDÖNMEZ, P. A.: 2002 “Ekonomik Kriz Sonrası Kurumsal Yeniden Yapılandırma Süreci”, **Bankacılar Dergisi**, İstanbul, Sayı:43, s.82-93
- ERDÖNMEZ, P.A., TULAY, B. : 2001 “Seçilmiş Ülkelerde Borç Yeniden Yapılandırması Uygulamaları”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 36, s.18-31
- ERGÜNEŞ, N.: 2005 “Bankalar, Birikim, Yolsuzluk. 1980 Sonrası Türkiye’de Bankacılık Sektörü”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi**, İstanbul.
- ERİŞ, N. : 2007 “Teminatlı Borç Yükümlülükleri”, **Sermaye Piyasası Kurulu**, Erişim Adresi: <http://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/982> (Erişim Tarihi: 21.06.2019).
- ERSOY, H.: 2007 “Finansal Krizlerin Çözümleme Süreçleri Ve Yöntemleri (Türkiye-Kore Meksika Deneyimlerinin Karşılaştırmalı Analizi)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi/ Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü**, İstanbul.
- EUROPEAN BANKİNG AUTHORİTY (EBA) : 2014 “EBA Final Draft Implementing Technical Standards On Supervisory Reporting On Forbearance And Non-Performing Exposures Under Article 99(4) of Regulation (EU) No 575/2013, [EBA/ITS/2013/03/rev1](https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/449824/a55b9933-be43-4cae-b872-9184c90135b9/EBA-ITS-2013), 24.07.2014, Erişim Adresi: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/449824/a55b9933-be43-4cae-b872-9184c90135b9/EBA-ITS-2013>

- [03%20Final%20draft%20ITS%20on%20Forbearance%20and%20Non-performing%20exposures.pdf?retry=1](https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1360107/c6ad9c6f-e85d-4a1e-a20a-45911fcc2ff9/EBA%20Report%20on%20NPLs.pdf?retry=1) (21.03.2021)
- EUROPEAN BANKING AUTHORITY (EBA) : 2016 “Report On The Dynamics And Drivers Of Non- Performing Exposures In The EU Banking Sector”, **EBA Report**, (22 July 2016), Erişim Adresi: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1360107/c6ad9c6f-e85d-4a1e-a20a-45911fcc2ff9/EBA%20Report%20on%20NPLs.pdf> (15.03.2022)
- EUROPEAN BANKING AUTHORITY (EBA): 2018 “Final Report Guidelines On Management Of Non-Performing And Forborne Exposures”, EBA, GL/2018/06 Erişim Adresi: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2425705/371ff4ba-d7db-4fa9-a3c7-231cb9c2a26a/Final%20Guidelines%20on%20management%20of%20nonperforming%20and%20forborne%20exposures.pdf?retry=1> (19.10.2021)
- EUROPEAN CENTRAL BANK (ECB) : 2017 “Guidance To Banks On Non-Performing Loans”, March 2017, Erişim Adresi: https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/guidance_on_npl.en.pdf (22.01.2021)
- EUROPEAN COMMISSION: 2016 “Post-Programme Surveillance Report. Spain”, Autumn 2016, Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/which-eu-countries-have-received-assistance/financial-assistance-spain_en#latest (07.03.2022)
- EUROPEAN COMMISSION: 2021 “State Aid: Commission Approves Prolongation Of Market Conform Asset Protection Scheme For Banks In Greece”, **Press Release, Brussels**, (9 April 2021), Erişim Adresi: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/State_aid_Commission_approves_prolongation_of_market_conform_asset_protection_scheme_for_banks_in_Greece%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/State_aid_Commission_approves_prolongation_of_market_conform_asset_protection_scheme_for_banks_in_Greece%20(1).pdf), (14.03.2022)
- EUROPEAN SYSTEMIC RISK BOARD (ESRB) : 2017 “Resolving Non-Performing Loans In Europe”, July 2017, Erişim Adresi: https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/reports/20170711_resolving_npl_report.en.pdf (09.01.2021)
- EUROPEAN SYSTEMIC RISK BOARD (ESRB): 2012 “Forbearance, Resolution And Deposit Insurance”, **Reports Of The Advisory Scientific Committee**, July 2012
- FABBRİ, A. : 2017 “Securitisation of Non-performing Loans”, **Structured Finance** içinde, Ed. by. Caselli, S.ve Gatti S. , Springer, Second Edition, s.153-207
- FELL, J, MOLDOVAN, C ve O’BRİEN, E. : 2017 “Resolving non-performing loans: a role for securitisation and other financial structures?”, Special Feature C, **ECB Financial Stability Review**, May. Erişim Adresi: [Resolving Non-Performing Loans: A Role for Securitisation and Other Financial Structures? \(europa.eu\)](https://www.ecb.europa.eu/press/pr/2022/01/20220122_resolving_non-performing_loans_en.pdf) (22.01.2022)

- FELL, J. GRODZICKI, M., MARTIN, R., O'BRIEN, E.: 2016 "Addressing Market Failures in the Resolution of Non-Performing Loans in the Euro Area," **Financial Stability Review**, European Central Bank, vol. 2
- FLASSBECK, H. ve LAPAVITSAS C. : 2015 "Against The Troika Crisis and Austerity In The Eurozone", **Verso**, London, pp.1-125
- FOFACK, H. : 2005 "Nonperforming Loans in Sub-Saharan Africa: Causal Analysis and Macroeconomic Implications", **World Bank Policy Research Working Paper**, No. 3769, SSRN: <https://ssrn.com/abstract=849405>
- FONDO DE REESTRUCTURACIÓN ORDENADA BANCARIA (FROB) : 2012 "Fund for Orderly Bank Restructuring (FROB), April 2012, Erişim adresi: <https://www.frob.es/es/Documents/20141223Presentaci%C3%B3n%20FROB%20prot.pdf> (20.04.2021)
- GAGO, U., ONAR, A., TATAR, P., SÖZENOĞLU, G. : 2019 "Bankalarda Tahsili Gecikmiş Alacakların Yönetilmesi", **GSG Hukuk** (02. Haziran 2019), Erişim Adresi: <https://www.gsg hukuk.com/tr/yayinlar/kose-yazilari/bankalarda-tahsili-gecikmis-alacaklarin-yonetilmesi-web-2.pdf> (05.03.2022)
- GANDHI, J.: 1989 "Securitisation in Developing Capital Markets, Current Issues in Turkish Capital Markets", **Sermaye Piyasası Kurulu**, Yayın No:14, Antalya 1989
- GARCÍA, C.T.P., ROCAMORA, M., BURKE, J.V.: 2017 "Transition To IFRS 9 Impact On Forbearance Practices: Are There Some Risks?", **BBVA Research**, December 2017, <https://www.bbva research.com/wpcontent/uploads/2017/12/2017-12-IFRS-9-Impact-on-forgbearance-practices.pdf> (28.03.2021)
- GARCÍA, C.T.P., ROCAMORA, M., BURKE, J.V.: 2017 "Transition to IFRS 9 Impact on forbearance practices: are there some risks?", **BBVA Research**, December 2017, <https://www.bbva research.com/wpcontent/uploads/2017/12/2017-12-IFRS-9-Impact-on-forgbearance-practices.pdf> (28.03.2021)
- GREENE, W. H. : 2002 "Econometric Analysis", 5.Basım, New York: Prentice Hall, 2002.
- GRODZICKI, M., MARTIN, R., PARK, C.Y. Ve ROSENKRANZ, P. : 2021 "Trends of Nonperforming Loans in Asia and Europe", **Nonperforming Loans In Asia And Europe— Causes, Impacts, And Resolution Strategies içinde**, Ed by Fell, J., Grodzicki, m., Lee, J., Martin, R., Park C.Y., ve Rosenkranz, P., Asian Development Bank, December 2021
- GROSEN, A., JESSEN, P., & KOKHOLMA, T. : 2014 "An Asset Protection Scheme For Banks Exposed To Troubled Loan Portfolio". **Journal Of Economics And Finance**, 38(4), 568-588.
- GUJARATI, D. : 2006 "Temel Ekonometri", **Literatür Yayınları**, İstanbul, 2006

- GURU, B., STAUNTON, J. AND BALASHANMUGAM, B. : 2002 “Determinant of Commercial Bank Profitability in Malaysia”, **12th Annual Australian Finance and Banking Conference, Sydney**, 16-17 December 2002.
- GÜLHAN, Ü. VE UZUNLAR, E.: 2011 “Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2011, s.341-368.
- GÜNEŞ, N.:2015 “Banka Kârlılığının Belirleyicileri: 2002-2012 Dönemi Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2015, s.265-282.
- GÜRBÜZER, I. 2014 “Teminatlandırılmış Borç Yükümlülükleri ve Finansal Krizlere Etkileri”, **Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi**, 1(1),s.32-42.
- GÜRİŞ, S. : 2015 “STATA ile Panel Veri Modelleri”, **Der Yayınları**,İstanbul
- HAKYEMEZ, C. : 2012 “Menkul Kıymetleştirmede Örnek Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler”, **Anakara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü Yüksek Lisans Tezi**, Ankara
- HARRİSON, E. : 2011 “Why Investors Will Buy Italian Bonds After ECB Monetisation”, **Credit Writedowns**, (6 November 2011), Erişim Adresi: <https://creditwritedowns.com/2011/11/why-investors-will-buy-italian-bonds-after-ecb-monetisation.html> (24.02.2022)
- HAWKINGS, J.: “Bank Restructuring in SouthEast Asia”, BIS Policy Papers, 1999, pp.6.
- HELLENİC FİNANCİAL STABİLİTY FUND: 2016 “Updated Analysis of Non-Regulatory Constraints and Impediments for the Development of the NPL Market in Greece”, September 2016, Erişim Adresi: https://hfsf.gr/wpcontent/uploads/2020/10/updated_analysis_20160901_en1.pdf (05.03.2022)
- HELLENİC FİNANCİAL STABİLİTY FUND: 2017 “Progress update of HFSF’s study on NPL market impediments” June 2017, Erişim Adresi: https://hfsf.gr/wpcontent/uploads/2020/10/NPL_Market_Impediments_Update_Jun_171.pdf (05.03.2022)
- HEMPEL, G. H., SİMONSON, D. G., COLEMAN, A. B.: 1994 “Bank Management: Text and Cases,” **John Wiley and Sons Inc.**, 4. Edition
- HEPŞEN, A. : 2005 “Bir Finanslama Yöntemi Olarak Menkul Kıymetleştirme: İpoteğe dayalı Menkul Kıymetleştirme ve Türkiye Uygulaması”, **İstanbul Ticaret Odası**, Yayın No: 2005-13, İstanbul.
- HM TREASURY : 2010 “The Asset Protection Scheme. National Audit” **Office**, 21. Erişim Adresi:

<https://ypfsresourcelibrary.blob.core.windows.net/fcic/YPFS/UK%20Asset%20Protection%20Scheme.pdf> (30.03.2022)

- HOMAR, T., KICK, H., SALLEO, C. : 2015 “What drives forbearance: evidence from ECB Comprehensive Assessment”, **ECB Working Papers**, 2015, No:1860
- HULSTER, K., SALOMAO-GARCIA, V. VE LETELIER, R.: 2014 “Loan Classification and Provisioning: Current Practices in 26 ECA Countries”, **World Bank Working Paper Series**, August 2014 <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21109> (19.08.2021)
- INGVES, S. : 2000 “The Role of Asset Management Companies in Bank Restructuring”, **NPL Forum Asia-Pacific**, November 9-10, Seoul-Korea, s.1-15
- IMF: 2019 “Financial Soundness Indicators Compilation Guide” **2019 FSI Guide**, Washington, D.C., U.S.A, file:///C:/Users/DELL-PC/Downloads/2019-fsi-guide.pdf (21.03.2021)
- INTERNATIONAL MONETARY FUND: 2015 “Ex Post Evaluation of Exceptional Access Under the 2010 Extended Arrangement”. **IMF Country Report**, January 2015, No. 15/20, Washington DC.
- IŞIK, Ö, YALMAN N. İ VE KOŞAROĞLU, Ş. M.: 2017 “Türkiye’de Mevduat Bankalarının Kârlılığını Etkileyen Faktörler”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, 2017, s.362-380.
- IŞIK, S. VE KAMBAY, M.: 2019 “Türkiye’de Ticari Bankaların Kârlılığını Etkileyen Bankaya Özgü ve Makro Ekonomik Belirleyiciler”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:110, 2019, s.3-24
- İBİŞ, E.: 2013 “2001 Krizi: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri”, **Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- İSLAM, M. A., KARİM, L. VE ISLAM, M. R. :2014 “A Comparative Study Of Prudential Regulation On Loan Classification And Provisioning Of The Southeast Asian Countries”, **Journal Of Management Research**, 2014, 6(1), 25.
- İŞCAN, A. : 2003 “Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri Ve Krizlerdeki Gelişimi”, **TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi**, Ankara, Temmuz 2003
- JAMAL, A. A. A., MASYHURI H. VE MOHD R. A. K.: 2013 “Determinants of Commercial Banks Return on Asset: Panel Evidence From Malaysia” **Iracast- Internaional Journal Of Commerce Business And Management** (Ijcbm), 2013, 1(3), pp:55-62.
- JASSAUD, N., VE KANG, M. K. : 2015 “A Strategy For Developing A Market For Nonperforming Loans In Italy”. **International Monetary Fund**, WP/15/24
- JESSEN, P., GROSEN, A., & KOKHOLM, T. : 2011 “An Asset Protection Scheme For Banks Exposed To Troubled Loan Portfolios. Systemic Risk”, **Basel III**, Financial Stability And Regulation 2011, Erişim Adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1765007 (01.04.2022)

- JOBST, A. : 2008 “Back to Basics: What Is Securitization?”, Finance & Development, September 2008, Erişim Adresi: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2008/09/pdf/basics.pdf> (28.03.2022)
- KARACAN, A.İ. : 2002 “Türk Bankacılık Sisteminin Temel Sorunları ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, Cilt 17, Sayı:192, s.32-40
- KARAKUZA, A.: 2017 “Bank Specific Determinants Of Profitability In Turkish Banks”, Master’s Theses, Erişim Adresi: <https://scholars.fhsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1005&context=theses> (26.02.2021)
- KARAMUSTAFA, C.: (2013) “Bankacılık Sektöründe Sorunlu Krediler İle Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği”, **Marmara Üniversitesi Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü, Doktora Tezi**, İstanbul
- KARTAL, M. T. VE DEMİR, C. H. :2017 “Türkiye’de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme Ve Yöntem Önerileri”, **İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)**, 3(1), 89-115.
- KAVCIOĞLU, Ş. : 2003 “Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi Çözüm Yolları ve Takibi”, **Türkmen Kitabevi**, İstanbul 2003
- KAYA, Y. T. :2002 “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri 1997-2000”, **Ankara: Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları**: 2002/1.
- KENT, P. :1993 “The London Approach”, **Corporate Workouts Bank of England**,1993,pp.110-115 <https://www.bankofengland.co.uk/quarterly-bulletin/1993/q1/the-london-approach---speech-given-by-mr-pen-kent-to-the-chartered-institute-of-bankers>, (21.02.2021)
- KLEİN,N.: 2013 “Non-Performing Loans in CESEE: Determinants and Impact on Macroeconomic Performance”, **IMF Working Paper**, 2013, WP/13/72 <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2247224>
- KLİNGEBİEL, D. :2000 “The Use Of Asset Management Management Companies In The Resolution Of Banking Crises - Cross-Country Experience” **The World Bank**, Policy Research Working Paper 2284, Erişim Adresi:<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/22336/WPS2284.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (05.02.2022)
- KOÇ,S.: 2010 “Finansal Yeniden Yapılandırma: İstanbul ve Anadolu Yaklaşımları, Sonuçları”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2010,s.35-55
- KOHLBERG KRAVİS ROBERTS (KKR) : 2016 “Alpha Bank, Eurobank and KKR Reach Agreement to Support Greek Companies”, **Press Releases**, May 2016, Erişim Adresi:

- https://media.kkr.com/news-details/?news_id=d4efc6a7-2404-433f-aa16b45ee9c91949&download=1 (10.03.2022)
- KOTHARİ, V. : 2006 “Securitization: The Financial Instrument Of The Future “, Vol. 385, **John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd**, Singapore
- KÖSE, Y., ve KARABACAK, H. :2011 “Yunanistan Ekonomik Krizi: Nedenleri, Etkileri ve Alınan Tedbirlere İlişkin Bir Değerlendirme”, **Maliye Dergisi**, 160, 289-306.
- KPMG : 2016 “Overview of the Hercules scheme”, **Portfolio Solutions Group**, Erişim Adresi: https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/gr/pdf/2019/12/NPEs_securitization_HERCULES.pdf (16.03.2022)
- KÜÇÜKBAY, F. ve DEMİRHAN, D. : 2003 “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Finansal Yeniden Yapılandırma Uygulamaları: İstanbul Yaklaşım ve Varlık Yönetim Şirketi”, **Mali Çözüm Dergisi**, 2003, Sayı: 63, 143-155
- KÜÇÜKBIÇAKÇI, R. :2004 “Banka Yeniden Yapılandırma Programları ve Ekonomik Sonuçlar,” Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi, **TCMB Bankacılık Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü**, Ankara, Ağustos 2004, s.6
- LANDİNİ, F. ve GAİA, M. : 2016 “KKR Unit Takes on Italian Shipping Company Debt from Banks”, **Reuters** (22 Nisan 2016), Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/article/kkr-italy-premuda-idUSL5N17P3Z3> (20.03.2022)
- LAURİN, A., MAJNONİ, G.: 2003 “Bank Loan Classification and Provisioning Practices in Selected Developed and Emerging Countries ” **World Bank Working Paper**; No. 1. Washington, DC: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/15157> (04.09.2021)
- LEE J. PARK, C.Y. PARK D. Ve ROSENKRANZ, P. : 2021 “Strategies for Developing Asia’s Nonperforming Loan Markets and Resolution Mechanisms”, **Nonperforming Loans in Asia and Europe—Causes, Impacts, and Resolution Strategies** içinde, Ed. by.Fell, J., Grodzicki, M., Lee, J., Martin, R., Park, C. Y. ve Rosenkranz, P., Asian Development Bank, December 2021
- LEHMAN, A. : 2021 “Country Case Studies on Resolving Problem Loans in Europe: Crises, Policies, and Institutions”, **Nonperforming Loans In Asia And Europe— Causes, Impacts, And Resolution Strategies** içinde, Ed by Fell, J., Grodzicki,m., Lee,J., Martin, R., Park C.Y., ve Rosenkranz, P., Asian Development Bank, December 2021
- LİEBERMAN I.,GOBBO,M., MAKO,W.P., A NEYENS,L.N.: 2005 “Recent International Experiences in the Use of Voluntary Workouts under Distressed Conditions”, **Corporate Restructuring Lessons from Experience** içinde (59-95), Pomerleano,M, Shaw,W.(Edi), The World Bank, 2005, USA

- LİNDGREN, C. J., TEO, L. E., ENOCH, C., BALİÑO, T. J., GULDE, A. M., ve QUİNTYN, M. G. :2000 .”Financial Sector Crisis and Restructuring Lessons from Asia” **International Monetary Fund Occasional Paper**, No: 188. Washington D.C.
- LU, Y.: 2020 “Study of Non-Performing Loans in China”, **Master Of Science In Management Studies At The Massachusetts Institute Of Technology**, B.Sc. Public Accounting Fordham University.
- MERMOD, A.Y., ve CERAN, M. : 2011 “Basel III Doğrultusunda Bankacılık Riskleri ve Sermaye Yeterliliği; Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **Marmara Üniversitesi Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, 2011, Sayı:4, s.29-38
- MESUTOĞLU, B. : 2001 “Sorunlu Aktiflerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi - Ülke Örnekleri”, **BDDK Çalışma Raporları**, Mayıs 2001,
- MEYERMAN, GERALD E.: 2000 “The London Approach and Corporate Debt Restructuring in East Asia.” **Managing Financial and Corporate Distress: Lessons from Asia**, edited by Charles Adams et al., Brookings Institution Press, Washington, D.C., 2000, pp.299–322., *JSTOR*, Erişim Adresi: www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctvdf0k8s.13. (21.02.2021).”
- MITCHELL,C. : 2009 “Guaranteeing Debt Assets: UK Government Asset Protection Scheme”, **Dechert**, Mart 2009, Erişim Adresi: <https://www.dechert.com/knowledge/onpoint/2009/3/guaranteeing-debt-assets-uk-government-asset-protection-scheme.html> (30.03.2022)
- MINISTRY OF ECONOMY AND FINANCE, ITALY: 2016 “Scheme Introduced To Facilitate The Disposal Of Banks’ Bad Loans“, **Press Release**, No 20, Rome, (27 January 2016) Erişim Adresi: <https://www.mef.gov.it/en/ufficio-stampa/comunicati/2016/Scheme-introduced-to-facilitate-the-disposal-of-banks-bad-loans-00001/> (23.03.2022)
- MISHKIN, F.: 2000 “Financial Policies And The Prevention Of Financial Crises In Emerging Market Economies”, **The NBER Conference Economic And Financial Crises in Emerging Market Countries**, Woodstock, Vermont, 19 October 2000, S.27
- MOLYNEUX, P. VE THORNTON, J. :1992 “Determinants of European Bank Profitability: A Note,” **Journal of Banking and Finance**, 1992, s.1173-1178.
- MOORE, H.N. :2008 “The 'Bad Bank' Experience: Lessons From Mellon-Grant Street”) **The Wall Street Journal**, (08 September 2008), Erişim Adresi:<https://www.wsj.com/articles/BL-DLB-3364> (05.02.2022)
- MOURAD F.A., SCHIOZER R.F., & DOS SANTOS, T.E.R. : 2020 “Bank Loan Forbearance: Evidence From A Million Restructured Loans,” **Working Papers Series 541**, Central Bank of Brazil, Research Department. ISSN 1518-3548
- OECD: 2021 “Resolution Strategies For Non-Performing Loans In The Post-COVID-19 Landscape”, Erişim Adresi: <http://www.oecd.org/finance/Resolution-strategies-for-non->

[performing-loans-in-the-post-COVID-19-landscape.htm](https://www.ebrd.com/news/2017/ebd-to-invest-in-pillarstone-greece.html)
(09.01.2021)

- OKUYAN, A. O. VE KARATAŞ, Y.: 2017 “Türk Bankacılık Sektörünün Kârlılık Analizi”, **Ege Akademik Bakış**, 2017, s. 395-406.
- ÖCAL, N. : 1997 “Türkiye’de Menkul Kıymetleştirme Uygulaması, Etkileri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Sermaye Piyasası Kurulu**, Yayın No:106, Ankara 1997
- ÖZEKİCİOĞLU, S. S. : 2020 “Türk Bankacılık Sektöründe Denetimin Etkinliği: Finansal Kriz Dönemleri İçin Aksiyon Önerileri”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt 16, Sayı 1, S. 92-107
- PAPANİKOLOPOULOU, C., NİGRİTİNOU, M. VE PALLİ, A. : 2021 “Greece: Hercules II: A New Set Of Labours”, **Mondaq Connecting Knowledge & People, Article**, (13 Ekim 2021), Erişim Adresi: <https://www.mondaq.com/financial-services/1120504/hercules-ii-a-new-set-of-labours>, (15.03.2022)
- PARKER, G. :2009 “Q&A Asset Protection Scheme”, **Financial Times**, (26 Şubat 2009), Erişim Adresi: <https://www.ft.com/content/72bda1fe-043c-11de-845b-000077b07658>, (30.03.2022)
- PAVEL, C. : 1989 “Securitization: The Analysis And Development Of The Loan-Based/Asset Backed Securities Markets”, **Probus Professional Pub, USA**
- PETRİA, CAPRARU ve IHNATOV. : 2015 “Determinants Of Banks’ Profitability: Evidence From EU 27 Banking Systems”, **Procedia Economics and Finance**, p.518–524.
- PİNTO, J. ve ALVES, P. : 2016 “The Economics Of Securitization: Evidence From The European Markets”, **Investment Management and Financial Innovations**, 13(1), 112-126, doi:10.21511/imfi.13(1).2016.10
- PwC : 2021 “The Italian NPL Market”, **PwC**, December 2021, Erişim Adresi: <https://www.pwc.com/it/it/publications/npl/doc/pwc-the-italian-npl-market-dic2021.pdf> (22.02.2022)
- RAIMONDO, C. : 2016 “An Overview Of The Italian NPL Market Current Status And Future Opportunities”, **The Hedgefund Journal**, Issue 118, December 2016, Erişim Adresi: <https://thehedgefundjournal.com/an-overview-of-the-italian-npl-market/> (20.03.2022)
- REİS, Ş. G., KILIÇ, Y. VE BUĞAN, M. F.: 2016 “Banka Karlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, s.21-36.
- REİSERER, A.: 2017 “EBRD to invest in Pillarstone Greece”, **The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)**, (11 May 2017), News, Erişim Adresi: <https://www.ebrd.com/news/2017/ebd-to-invest-in-pillarstone-greece.html> (12.03.2022)

- RİAZ, S.: 2013 “Profitability Determinants of Commercial Banks in Pakistan”, **Proceedings Of 6th International Business And Social Sciences Research Conference**, 3-4 January,2013, Dubai
- ROBİN, I., SALİM, R., ve BLOCH, H. :2018. “Financial Performance Of Commercial Banks İn The Post-Reform Era: Further Evidence From Bangladesh, **Economic Analysis and Policy**, 58, pp.43-54.
- SAÇCI, H. S., 2004 “Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Kredi Karşılık Uygulamaları ve Makroekonomik Etkileri”, **Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası**, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, 2004 <http://www3.tcmb.gov.tr/kutuphane/TURKCE/tezler/hselcuksaci.pdf> (21.08.2021)
- SAMIRKAŞ, M. C., EVCİ, S., ERGÜN, B. :2014 “Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri”.**KAU IIBF Dergisi**, 5(8), 117-134.
- SARIKOVANLIK, V., KOY, A., AKKAYA, M., YILDIRIM, H. H., & KANTAR, L. :2019 “Finans Biliminde Ekonometri Uygulamaları”, **Seçkin Yayıncılık**, Ankara
- SAUNDERS, A., SCHUMAER, L.: “The Determinants of Bank Interest Rate Margins: An International Study”, **Journal of International Money and Finance**, 2000, 19(6), pp.813–832
- SAYILGAN, G. VE YİLDİRİM, O.: 2009 “Determinants of Profitability in Turkish Banking Sector: 2002-2007”, **International Research Journal of Finance and Economics**, 2009, s.207-214.
- SAYILGAN, G.: 2006 “İşletme Finansı”, **Turhan Kitapevi**, 2.Baskı
- SEAGER, A. :2009 “Asset Protection Scheme?”, **The Guardian** (7 Mart 2009), Erişim Adresi: <https://www.theguardian.com/business/2009/mar/07/asset-protection-scheme> (30.03.2022)
- SECURUM AB: 1997 “Securum Final Report” Erişim Adresi: <https://ypfs.som.yale.edu/library/securum-final-report> (05.02.2022)
- SELİMLER, H.: 2006 “Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi, Seçilmiş Ülkeler Ve Türkiye Uygulaması” (Yayımlanmamış Doktora Tezi). **Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü**, İstanbul, 2006
- SELİMLER, H.: 2015 “Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo Ve Oranlarına Etkisinin Değerlendirilmesi”, **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, 2015 7(12),131-172.
- SEVAL, B.: 1990 “Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi”, **Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı**, Yayın No:11 ,İstanbul

- SEZAL, L.: 2020. 2018 Ağustos Krizinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi. **Ekonomi ve Araştırma Dergisi**, 1 (1) , 17-32.
- ŞEMSİ, A.:2015 “Bankacılıkta İstihbarat”, **Bankacılık Giriş ve İlkeleri içinde**, Edi:Ferudun Kaya, Beta Yayıncılık,
- SIFMA: 1999 “General Description of Mortgage Securities and Other Related Products”, **Securities Industry and Financial Markets Association**, Uniform Practices Manual, Chapter 5, <https://www.sifma.org/wp-content/uploads/2017/08/ch05.pdf> (27.01.2022)
- STA LAW FİRM: 2019 “United Arab Emirates: Overview: Debt To Equity Conversions”, **Mondaq Connecting Knowledge & People**, (22.05.2019), Erişim Adresi: <https://www.mondaq.com/insolvencybankruptcy/807910/overview-debt-to-equity-conversions> (09.01.2021)
- STONE, M. M. R. : 1998 “Corporate Debt Restructuring İn East Asia: Some Lessons From İnternational Experience”, **International Monetary Fund Paper on Policy Analysis and Assessment**, PPAA/98/13
- SUADIYE,G.: 2006 “Sorunlu Kredilerin Yapılandırılmasında İstanbul Yaklaşımı”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2014, 3 (6), 1987-2011
- TAHTAKILIÇ, A.K.:2004 “Bankacılık Krizlerinde Varlık Yönetim Şirketleri ve Türkiye Üzerine Değerlendirmeler”, **Sermaye Piyasası Kurulu Ortaklıklar Finansmanı Dairesi**, Yeterlilik Etüdü, Ankara
- TANTAN, S. : 1996 “Menkul Kıymetleştirme: ABD Uygulamaları ve Bankacılık Kesimine Etkileri” **Sermaye Piyasası Kurulu**, Yayın No:44
- TAŞKIN, F. D.: 2011 “Türkiye’de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler”, **Ege Akademik Bakış**, 2011 289-298.
- TATOĞLU, Y. F. : 2020 “Panel Veri Ekonometrisi”, **Beta Yayınevi**, İstanbul
- TBB: 2020 “Takipteki Krediler, Yakın İzlemedeki Krediler ve Yeniden Yapılandırılan Kredilere ait Veriler, https://verisistemi.tbb.org.tr/index.php?/tbb/report_mali
- TBB: 2021 FYY Çerçeve Anlaşması Büyük Ölçekli ve FYY Çerçeve Anlaşması Küçük Ölçekli Uygulama - Temmuz 2021 Erişim Adresi: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/ozel-dosyalar/4489> (20.03.2022)
- TELPNER, J. :2003 “A Securitization Primer For First Time Issuers”, **Global Securitisation and Structured Finance**, Greenberg Taurig, 1-7

- THE EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY (ESMA): 2012 “Issues Statement On Forbearance Practices”, ESMA/2012/854 Erişim Adresi: <https://www.esma.europa.eu/document/esma-issues-statement-forbearance-practices> (20.03.2021)
- THE ROYAL BANK OF SCOTLAND GROUP: 2012 “RBS exits UK Government's Asset Protection Scheme” **Royal Bank of Scotland Group PLC**, RNS Number: 84790, Erişim Adresi: <http://otp.investis.com/clients/uk/rbs/RNS/regulatory-story.aspx?cid=365&newsid=277903> (29.03.2022)
- TOPAK, M.S., TALU, N.H. : 2017 “Bank Specific and Macroeconomic Determinants of Bank Profitability: Evidence from Turkey” , **International Journal of Economics and Financial Issues**, 2017, 7(2), pp.574-584.
- TORUN, M., ALTAY, E.: 2019 "Ticari Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredileri Etkileyen Faktörlerin Analizi", **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 17 (2019): 179-200
- TSKB:2005 “İstanbul Yaklaşımı- Bir Yeniden Yapılandırma Deneyimi”, **FYYP Koordinasyon Sekreteryası**, 2005, İstanbul
- TUNAY, K. B.:2014 “Türkiye’de Banka Karlılığının Belirleyicileri: Ölçek Büyüklükleri, Mülkiyet ve Finansal Krizler Temelinde Yeni Bir Analiz”, **Bankacılar Dergisi**, 2014, Sayı 91, s.3-35.
- TURGUTLU, E.: “Dynamics of profitability in the Turkish banking industry”, **Ege Akademik Bakış**, 2014, 14(1), s.43-52.
- TURNER,A., BENJAMİN, I. : 2020 ‘Funding Alternatives In Difficult Time – Converting Debt To Equity’, **Farrer & Co**, 18 May 2020, Erişim Adresi:<https://www.farrer.co.uk/news-and-insights/funding-alternatives-in-difficult-times--converting-debt-to-equity/>
- TÜRK, A. ve ERARSLAN, C. : 2016 “Yunanistan Borç Krizinin Nedenleri Ve Sonuçları: Yapay Sinir Ağları ile Bir Analiz”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, 15(2), 281-302
- TÜRKDÖNMEZ, C. S. ve BABUŞCU, Ş. : 2019 “Bankaların Karlılık Performansını Etkileyen Faktörler “, **Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 3 (1) , 37-54
- TUNAY, K. B., SİLPAR, M.A.:2000 “Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi”, **TBB Araştırma Tebliği Serisi**, Sayı 2006-01.
- ULUDAĞ, B.K. ve GÖKMEN, H.: “Türk Bankacılık Sektörünün Karlılığının Dinamik Yaklaşımla Test Edilmesi”, **İktisat İşletme ve Finans**, 2011, 26(308), s.71-98.
- ULUDAĞ, İ. ve ERİŞAH, A. : 1999 “Finansal Hizmetler Ekonomisi (Piyasalar- Kurumlar Araçlar)”, **Beta Basım Yayım**, İstanbul.

- US DEPARTMENT OF THE TREASURY: 2010 “Troubled Asset Relief Program: Two Year Retrospective”, **Office of Financial Stability**, October Erişim Adresi:
- VAILANT,: 2014 “Forbearance Definitions And Upcoming Work”, **Conference: Credit Risk Management And Regulatory Provisioning In An International Financial Reporting Standards (IFRS) Environment**, 2014,Erişim Adresi: <https://www.worldbank.org/en/events/2014/11/07/credit-risk-management-regulatory-provisioning-in-international-financial-reporting-standards-environment#4> (28.03.2021)
- VATANSEVER, N. : 2000 “Varlığa dayalı menkul kıymet uygulaması”. **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (1), s.259-274.
- VOLOTOVSKAYA, E., COLLARD, E., MARTİN, M. J.J. (2018) “Securitization, Structured Finance Solutions” **Deloitte**, May 2018, Erişim Adresi:https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/lu/Documents/financial-services/lu_securitization-finance_solutions.pdf (28.03.2022)
- WAXMAN, M.: 1999 “A Legal Framework for Systemic Bank Restructuring”, **The World Bank**, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=172984>
- WOO, D. : 2000 “Two Approaches to Resolving Nonperforming Assets During Financial Crises”, **International Monetary Fund Working Paper** WP/00/33
- YENİSU, E.: 2019 “BRICS-T Ülkelerinde İşgücü Verimliliği Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi”, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)**, Cilt 9, Sayı 1.
- YAHAYA, K. A., ve ONİ, O. O.: 2016 “Impact of Macroeconomic Factors on NonPerforming Loans in the Nigerian Deposit Money Banks”, **Amity Global Business Review**, 70.
- YANPAR. A. : 2007 “Yapılandırılmış Finansal Araçların Sermaye Piyasası Mevzuatı ve İlgili Diğer Mevzuat Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi**, Yeterlilik Etüdü, Sayfa No.54 Kasım 2007.
- YAZICI, M.: 2010 “Bankacılıkta Kredi Tahsisi”, **Seçkin Yayıncılık**, Ankara
- YÜCEL, R.: 2015 “Bankalarda Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi”, F. Kaya (Ed.), **Bankacılık Giriş ve İlkeleri**, 4. Baskı, Beta, İstanbul
- YÜCEMEMİŞ, B. T., ve SÖZER, İ. A.: 2008 “Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması”, **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, ISSN, 1123, 49.
- ZAMPARA, K., GIANNOPOULOS, M., & KOUFOPOULOS, D. N.: “Macroeconomic and Industry-specific Determinants of Greek Bank Profitability”, **International Journal of Business and Economic Sciences Applied Research**, 2017, 10(1), pp. 13–22.

“Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar”(21 Aralık 1999), **Resmi Gazete** (Sayı:23913(Mükerrer)).Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23917.pdf>

“Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar” (30 Haziran 2001), **Resmi Gazete** (Sayı:24448).Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/06/20010630.htm#19>

“Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar” (11 Ocak 1998), **Resmi Gazete** (Sayı:23227), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23227.pdf>

“Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar” (17 Şubat 1998), **Resmi Gazete** (Sayı:23261), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23261.pdf>

“Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar” (21 Aralık 1999), **Resmi Gazete** (Sayı:23913), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23913.pdf>

“Bankalarca Tesisi Gereken Karşılıklar Hakkında Karar” (23 Mayıs 1988), **Resmi Gazete** (Sayı:19820), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19820.pdf>

“Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar” (31 Mart 2000), **Resmi Gazete** (Sayı:24006) Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24006.pdf>

“Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar” (1 Kasım 2006), **Resmi Gazete** (Sayı:26333), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/26333.pdf>

“Kredilerin Sınıflandırılması Ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” (22 Haziran 2016), **Resmi Gazete** (Sayı:29750), Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160622-3.htm>

“Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” (15 Ağustos 2018), **Resmi Gazete** (Sayı:30510), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/30510.pdf>

“4753 Sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” (31 Ocak 2002), **Resmi Gazete** (Sayı:24657 (Mükerrer)), Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4743.pdf>

“Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmeliği”, (11.04.2002), **Resmi Gazete** (24723), Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIfra me?MevzuatTur=7&MevzuatNo=11057&MevzuatTertip=5>

“5569 Sayılı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Mali Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun”, (30 Aralık 2006), **Resmi Gazete** (Sayı:26392), Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5569.pdf>

“Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”, (31 Ocak 2007), **Resmi Gazete** (Sayı:26420), Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=5597&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>

“2018/1 sayılı Genelge”, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2 Mart 2018, Erişim Adresi: <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/900>

“5411 Sayılı Bankacılık Kanunu Geçici 32 Madde”, (19 Temmuz 2019), **Resmi Gazete** (Sayı:30836 (Mükerrer)), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190719M1-1.htm>

“Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelik” (15 Ağustos 2018), **Resmi Gazete** (Sayı:30510), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/08/20180815-4.htm>

“Finansal Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, (12 Eylül 2019), **Resmi Gazete** (30886 (Mükerrer)), Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/09/20190912M1-1.htm>

“5411 Sayılı Bankacılık Kanunu”, (1 Kasım 2005), **Resmi Gazete** (Sayı:25983 (Mükerrer)), Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf>

ÖZGEÇMİŞ

Nalan ATEŞ, ilk, orta ve lise öğrenimini Tekirdağ'da tamamlamıştır. Çorlu Mimar Sinan Yabancı Dil Ağırlıklı Liseden 2000 yılında mezun olup, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimine başlamış, 2004 yılında mezun olmuştur. 2006 yılında T.C. Ziraat Bankası AŞ'de ticari müşteri ilişkileri yetkilisi olarak göreve başlamıştır. Yüksek lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finansal Piyasalar ve Yatırım Yönetimi Programında tamamlayarak 2009 yılında mezun olmuştur. 2013 yılında görevinden ayrılarak, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu İşletme Yönetimi Bölümüne Öğretim Görevlisi olarak atanmış olup, halen görevine devam etmektedir. Evli ve bir çocuk annesidir.